

MICROECONOMIC ANALYSIS

B.A. Economics

1st Semester

Complied by

Dr.P.VENU GOPAL M.A. M.Phil., Ph.D.

Head of the Department

Dept. of Economics

Hindu College, Guntur

EDITOR

Dr.K. MADHU BABU

Dean & Associate Professor

Dept. of Economics

Acharya Nagarjuna University

Nagarjuna Nagar-522510

Director

Dr.Nagaraju Battu

M.H.R.M., M.B.A., L.L.M., M.A. (Psy), M.A., (Soc), M.Ed., M.Phil., Ph.D.

Centre for Distance Education

Acharya Nagarjuna University

Nagarjuna Nagar-522510

Phone No.0863-2346208, 0863-2346222, Cell No.9848477441

0863-2346259 (Study Material)

Website: www.anucde.info

e-mail: anucdedirector@gmail.com

B.A. Economics : Microeconomic Analysis

First Edition: 2021

No. of Copies

(C) Acharya Nagarjuna University

This book is exclusively prepared for the use of students of B.A. Economics Centre for Distance Education, Acharya Nagarjuna University and this book is mean for limited circulation only

Published by

Dr.Nagaraju Battu

Director

Centre for Distance Education

Acharya Nagarjuna University

Nagarjuna Nagar-522510

Printed at

ముందుమాట

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వ విద్యాలయం 1976లో స్థాపించినది మొదలు నేటి వరకు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తూ వివిధ కోర్సులు, పరిశోధనలు అందిస్తూ, 2016 నాటికి NAAC చే A గ్రేడును సంపాదించుకొని, దేశంలోనే ఒక ప్రముఖ విశ్వ విద్యాలయంగా గుర్తింపు సాధించుకొన్నదని తెలియజేయటానికి సంతోషిస్తున్నాను. ప్రస్తుతం గుంటూరు, ప్రకాశం జిల్లాలలోని 447 అనుబంధ కళాశాలల విద్యార్థులకు డిప్లమో, డిగ్రీ, పి.జి. స్థాయి విద్యాబోధనను ఆచార్య నాగార్జున విశ్వ విద్యాలయం అందిస్తోంది.

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం ఉన్నత విద్యను అందరికీ అందించాలన్న లక్ష్యంతో 2003-04లో దూరవిద్యా కేంద్రాన్ని స్థాపించింది. పూర్తి స్థాయిలో కళాశాలకు వెళ్ళి విద్యనభ్యసించలేని వారికి, వ్యయభరితమైన ఫీజులు చెల్లించలేని వారికి, ఉన్నత విద్య చదవాలన్న కోరిక ఉన్న గృహిణులకు, ఈ దూర విద్యా కేంద్రం ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది. ఇప్పటికే డిగ్రీ స్థాయిలో బి.ఎ., బి.కాం., బి.ఎస్.సి. మరియు పి.జి. స్థాయిలో ఎం.ఏ., ఎం.కాం., ఎం.ఎస్.సి., ఎం.బి.ఏ., కోర్సులను ప్రారంభించిన విశ్వవిద్యాలయం గత సంవత్సరం కొత్తగా 'జీవన నైపుణ్యాలు' అనే సర్టిఫికేట్ కోర్సును కూడా ప్రారంభించింది.

ఈ దూరవిద్యా విధానం ద్వారా విద్యనభ్యసించే విద్యార్థుల కొరకు రూపొందించే పాఠ్యాంశాలు, సులభంగాను, సరళంగాను, విద్యార్థి తనంతట తానుగా అర్థం చేసుకొనేలా ఉండాలనే ఉద్దేశ్యంతో విశేష బోధనానుభవం కలిగి, రచనా వ్యాసంగంలో అనుభవం గల అధ్యాపకులతో పాఠ్యాంశాలను వ్రాయించడం జరిగింది. వీరు ఎంతో నేర్పుతో, నైపుణ్యంతో, నిర్ణీత సమయంలో పాఠ్యాంశాలను తయారు చేశారు. ఈ పాఠ్యాంశాల పై విద్యార్థిని, విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు నిష్ణాతులైన వారు ఇచ్చే సలహాలు, సూచనలు సహృదయంతో స్వీకరించబడతాయి. నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలను గ్రహించి, మున్ముందు మరింత నిర్దిష్టంగా, అర్థమయ్యే రీతిలో ప్రచురణ చేయగలం. ఈ పాఠ్యాంశాల అవగాహన కోసం, సంశయాల నివృత్తి కోసం వారంతపు తరగతులు, కాంటాక్టు క్లాసులు ఏర్పాటు చేయటం జరిగింది.

దూరవిద్యా కేంద్రం ద్వారా విజ్ఞాన సముపార్జన చేస్తున్న విద్యార్థులు, ఉన్నత విద్యార్హతలు సంపాదించి జీవనయాత్ర సుగమం చేసుకోవడమే గాక, చక్కటి ఉద్యోగావకాశాలు పొంది, ఉద్యోగాలలో ఉన్నత స్థాయికి చేరాలని, తద్వారా దేశ పురోగతికి దోహదపడాలని కోరుకుంటున్నాను. రాబోయే సంవత్సరాలలో దూర విద్యా కేంద్రం మరిన్ని కొత్త కోర్సులతో దినదినాభివృద్ధి చెంది, ప్రజలందరికీ అందుబాటులో ఉండాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. ఈ ఆశయ సాధనకు సహకరిస్తున్న, సహకరించిన దూరవిద్యా కేంద్రం ఛైరెక్టర్లకు, సంపాదకులకు, రచయితలకు, అకడమిక్ కో-ఆర్డినేటర్లకు మరియు అధ్యాపకేతర సిబ్బందికి నా అభినందనలు.

ప్రొఫెసర్ పి. రాజశేఖర్, M.A., M.Phil., Ph.D.

ఉప కులపతి (FAC)

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వ విద్యాలయం.

SEMESTER – I :: COURSE - I
MICROECONOMIC ANALYSIS
NO. OF CREDITS: 4

LEARNING OUTCOMES FOR THE COURSE

At the end of the course, the student is expected to demonstrate the following cognitive abilities and psychomotor skills.

1. Remembers and states in a systematic way (Knowledge)
 - a. the differences between microeconomic analysis and macroeconomic analysis
 - b. various laws and principles of microeconomic theory under consumption,
2. Explains (understanding)
 - a. various terms and concepts relating to microeconomic analysis with the help of examples of real life
 - b. consumer's equilibrium and consumer's surplus using indifference curve analysis.
 - c. various laws and principles of consumption, production, and income distribution
 - d. determination of price and output discriminating different market conditions in short term and long term
3. Critically examines using data and figures (analysis and evaluation)
 - a. various laws and principles of microeconomic analysis and market conditions
 - b. application of the concept of demand elasticity and its relation with Average and Marginal Revenue
 - c. the relationship between average and marginal cost/revenue both in long term and
4. Draws critical diagrams and graphs to explain and examine the application of various laws and principles of microeconomic analysis

Module–1: Economic Analysis and Methodology

Economics – Definitions of Economics - Micro and Macro Analysis - Micro economic analysis – Scope and Importance -Principles of Microeconomics : Allocation of Resources - Optimization, Equilibrium and Marginal analysis -Rationality

Module -2: Theory of Consumption

Concept of Demand -Factors determining demand - Law of Demand - reasons and exceptions - Elasticity of Demand -Cardinal and Ordinal utility - Indifference Curve analysis : Properties of Indifference curves, Indifference Curve Map -Marginal Rate of Substitution - Budget Line - Consumer Equilibrium under Indifference Curve Analysis – PE-IE+SE.

Module -3: Theory of Production

Production Function : Cobb- Douglas Production Function -Law of Variable Proportions -Laws of Returns to Scale - Economies of large scale - Concepts of Cost - Total, Average and Marginal Costs - Law of Supply - Concept of Revenue : Total, Average and Marginal Revenues - Relation between Average and Marginal Revenues and elasticity of Demand.

Module-4: Theory of Exchange

Concepts of Market : Criteria for Classification of Markets - Perfect Competition- Conditions, Price and Output determination ; Monopoly : Conditions, Price and Output Determination - Price Discrimination; Monopolistic Competition - Assumptions - Price and output determination - Selling Costs ; Oligopoly - Kinky demand curve and Price rigidity

Module - 5: Theory of Distribution

Marginal Productivity Theory of Distribution - Concept of Rent - Ricardian Theory of Rent – Marshall’s concepts of Economic Rent and Quasi Rent; Theories of Wage Determination: Subsistence Theory and Standard of Living Theory - Modern Theory of Wages; Classical Theory of Interest -Loanable Funds Theory of Interest -Liquidity Preference Theory of Interest; Theories of Profit: Risk and Uncertainty, Dynamic and Innovations Theories.

Reference Books:

1. A. Koutsoyiannis, *Modern Microeconomics* – Macmillan, London.
2. A. W. Stonier and D.C. Hague, *A Text book of Economic Theory* - ELBS & Longman Group, London.
3. H. L. Ahuja, *Advanced Economic Theory*, S. Chand, 2004.
4. P. N. Chopra, *Principles of Economics*, Kalyani Publishers, Ludhiana, 2018.
5. H.S. Agarwal: *Principles of Economics*.
6. P.A Samuelson & W.D. Nordhaus - *Macroeconomics*, Tata McGraw Hill, 18/e, 2005
7. M. L. Seth, *Microeconomics*, Lakshmi Narayan Agarwal, 2006.
8. D.M. Mithani & G.K. Murthy, *Fundamentals of Business Economics*, Himalaya Publishing, 2007.
9. *Telugu Academi Publications on Microeconomics*.
10. *Microeconomics*, Spectrum Publishing House, Hyderabad, 2017.

Recommended Co-curricular Activities:

1. Assignments and Student Seminars on themes of critical appreciation of microeconomic theory and relevant issues of current importance in Indian and AP economies
2. Quiz testing the understanding and application of various microeconomic concepts and theories
3. Group Study projects on the trends in the demand, supply and prices of goods and services in the local markets
4. Survey and analysis of data published in the Economic Survey of GOI and the Socio-economic survey of the State Government relevant to microeconomic aspects.
(Assignments preferably for all students in each semester. In respect of others, as far as possible, all students shall participate in each of the co-curricular activity by the end of fourth semester, @ roughly a fourth of total students in each semester)

CONTENT

SI No.	Lesson	Page No.
1	అర్థశాస్త్ర స్వభావం - పరిధి	1.1 – 1.11
2	ఆర్థిక విశ్లేషణా పద్ధతులు - సూత్రాల స్వభావం	2.1 – 2.12
3	ప్రయోజన సిద్ధాంతం మరియు ఉదాసీనతా వక్రరేఖల స్వభావం, లక్షణాలు	3.1 – 3.14
4	ఉదాసీనతీ వక్రరేఖా విశ్లేషణ ద్వారా వినియోగదారుని సమతౌల్యం	4.1 – 4.17
5	డిమాండు	5.1 – 5.12
6	డిమాండు వ్యాకాచిత్యం	6.1 – 6.17
7	ఉత్పత్తి సిద్ధాంతాలు	7.1 – 7.11
8	పెద్ద తీరవో ఉత్పత్తి వల్ల ఆదాలు	8.1 – 8.7
9	వ్యయాలు, వ్యయ వక్రరేఖలు	9.1 – 9.10
10	సీపై సూత్రం, సీపై వ్యాకాచిత్యం	10.1 – 10.13
11	మార్కెట్లు	11.1 – 11.9
12	పరిపూర్ణ షోబీ మార్కెట్	12.1 – 12.11
13	వికస్వామ్యం మరియు విచక్షణాత్మక వికస్వామ్యం	13.1 – 13.12
14	వికస్వామ్య షోబీ మరియు పరిమిత స్వామ్యం	14.1 – 14.9
15	పంపిణీ	15.1 – 15.10
16	భాటరం	16.1 - 16.12
17	వేతనం	17.1 – 17.15
18	వడ్డీ	18.1 – 18.16
19	లాభాలు	19.1 – 19.9

పాఠం - 1

అర్థశాస్త్ర స్వభావం - పరిధి

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 1.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 1.1 విషయ పరిచయం
- 1.2 నిర్వచనం - ఆవశ్యకత
- 1.4 అర్థశాస్త్ర పరిధి
- 1.5 సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాలు
- 1.6 చక్రరూప ఆదాయ ప్రవాహం
- 1.7 సారాంశం
- 1.8 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 1.9 పదకోశం
- 1.10 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 1.11 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో అర్థశాస్త్ర నిర్వచనాలు, పరిధి, సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాలను గురించి వివరించటం జరిగింది. ఈ భాగం పూర్తయ్యేసరికి మీరు క్రింది పాఠ్యాంశాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * వివిధ అర్థ శాస్త్ర నిర్వచనాలు
- * అర్థశాస్త్ర పరిధి
- * సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాలు
- * చక్రరూప ఆదాయ ప్రవాహం

1.1 విషయ పరిచయం

ప్రతి శాస్త్రానికి నిర్వచనాలుంటాయి. ఆ నిర్వచనాల ద్వారా ఆ శాస్త్ర స్వభావం తెలుస్తుంది. సాధారణంగా ప్రతి శాస్త్ర సిద్ధాంతాన్ని, కొన్ని భాగాలుగా విభజించి అధ్యయనం చేస్తారు. అధ్యయనం సులభంగా కొనసాగటానికి, కొన్ని ప్రత్యేక అవసరాల దృష్ట్యా అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతాన్ని సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాలుగా విభజించటం జరిగింది. ప్రస్తుతం అర్థశాస్త్ర నిర్వచనాలు, అర్థశాస్త్ర స్వభావం, పరిధి, చక్రరూప ఆదాయ ప్రవాహాలను గురించి పరిశీలిద్దాం.

1.2 నిర్వచనం - ఆవశ్యకత

అర్థశాస్త్రానికి నిర్వచనం ఇవ్వడమనే సమస్య వివాదాస్పదమైంది. ఒక స్పష్టమైన నిర్వచనం కోసం జరిపే అన్వేషణ నిష్ప్రయోజనం, కాలాన్ని వృథా చేయటమేనని పారిటో (Pareto), మిర్డల్ (Myrdal), డాబ్ (Dobb) అన్నారు. కాని రాబిన్స్ (Robbins) ఈ అభిప్రాయాన్ని ఖండించారు. ఒక శాస్త్ర నిర్వచనాన్ని బట్టి దాని హద్దులు నిర్ణయించబడతాయి. నిర్వచనం ద్వారా ఆ శాస్త్రంలో పరిశీలించే సమస్యల స్వభావం తెలుస్తుంది. నిర్వచన మనేది లేకపోతే ఆ శాస్త్ర పరిధిలో లేని విషయాలను కూడా పరిశీలించవలసి వస్తుంది. అందువల్ల ఏ శాస్త్రానికైనా ఒక స్పష్టమైన నిర్వచనం అవసరం. అర్థశాస్త్రంలో ఉన్న నిర్వచనాల సంఖ్యను గమనిస్తే నిర్వచనం యొక్క ప్రాధాన్యత తెలుస్తుంది.

1.3 నిర్వచనాల వర్గీకరణ

అర్థశాస్త్ర నిర్వచనాలను నాలుగు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.

1. ఆడమ్స్మిత్ (Adam Smith), ఆయన అనుచరులు ప్రతిపాదించిన సంపద నిర్వచనాలు (18వ శతాబ్ద నిర్వచనం)
2. ఆల్ఫ్రెడ్ మార్షల్ (Alfred Marshall), ఆయన అనుచరులు శ్రేయస్సు నిర్వచనాలు (19వ శతాబ్ద నిర్వచనం)
3. లయోనెల్ రాబిన్స్ (Lionel Robbins) ప్రతిపాదించిన కొరత నిర్వచనం (20వ శతాబ్ద నిర్వచనం)
4. శామ్యూయల్ సన్ (Samuelson) ఇచ్చిన అభివృద్ధి నిర్వచనం (20వ శతాబ్ద నిర్వచనం)

1.3.1 సంపద నిర్వచనం (Wealth Definition) :

ఆడమ్ స్మిత్ను అర్థశాస్త్ర పితామహుడని అంటారు. ఆడమ్స్మిత్ 1776లో "దేశాల సంపద" (Wealth of Nations) పేరుతో ఒక గ్రంథాన్ని ప్రచురించారు. అందులో అర్థశాస్త్రానికి శాస్త్రీయ నిర్వచనాన్ని ఇచ్చారు. సంపద స్వభావం, దానిని పెంచు కారణాలను పరిశీలించేది అర్థశాస్త్రమని స్మిత్ నిర్వచించారు. జె.బి.సే (J.B. Say), జె.యస్. మిల్ (J.S. Mill) వంటి ఇతర సంప్రదాయ శాస్త్రవేత్తలు కూడా అర్థశాస్త్రం సంపద యొక్క ఉత్పత్తి, పంపిణీలను వివరించే శాస్త్రం గానే భావించారు.

సంపదను గూర్చి చర్చించే శాస్త్రంగా ఆడమ్ స్మిత్ ఇచ్చిన నిర్వచనంలో క్రింది అంశాలు ఉన్నాయి.

సంపద నిర్వచనంలో ప్రధాన అంశాలు

1. అర్థశాస్త్రం సంపదను గూర్చి వివరిస్తుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థలోని ఉత్పత్తి, వినిమయం, పంపిణీలను తెలియజేస్తుంది.
2. ఈ నిర్వచనం ప్రకారం భౌతిక వస్తువులే సంపదగా పరిగణించటం జరిగింది. అభౌతిక వస్తువులైన సేవలు సంపదలోకిరావు.
3. సంపదలో పెరుగుదలే ఆర్థికాభివృద్ధి. సంపదను పెంచుకోవడం కోసం జరిగే ఉత్పత్తి కార్యకలాపాల వల్ల దేశ అభివృద్ధి జరుగుతుంది.

విమర్శలు

- 1) ఆ కాలపు మేదావులైన కార్లెల్ (Carlyle), రస్కిన్ (Ruskin), డిక్సెన్స్ (Dickens) మొదలైన వారు అర్థశాస్త్రాన్ని నిరాశాపూరిత శాస్త్రమని (Dismal Science), ధన దేవతను పూజించమని చెప్పు శాస్త్రమని (Gospel of mammon), పిగ్ ఫిలాసఫీ (Pig Phillosophy) అని విమర్శించారు. సంపదకిచ్చిన అతి ప్రాముఖ్యత వల్ల మానవుని దృష్టి ధన సంపాదన వైపు మొగ్గుచూపి, స్వార్థబుద్ధి పెరుగుతుందని వారు అభిప్రాయ పడ్డారు.
- 2) ఆ కాలంలో ఆధ్యాత్మిక విలువల పై నమ్మకం, మతప్రభావం ఎక్కువగా ఉండేది. ధనికుల ప్రవర్తన భోగలాలనలతో నిండి ఉండేను. అందువలన మతాధిపతులు కూడా సంపద నిర్వచనాన్ని విమర్శించారు.
- 3) వాల్రాస్ (Walras) అను శాస్త్రవేత్త స్మిత్ నిర్వచనాన్ని లోపభూయిష్టమని, అశాస్త్రీయమని, అసంపూర్ణమని విమర్శించారు.
- 4) సంపద మానవుని శ్రేయస్సు కోసం. కాని మానవుని శ్రేయస్సును ఈ నిర్వచనం అలక్ష్యం చేసిందని మార్షల్ విమర్శించి, శ్రేయస్సు నిర్వచనాన్ని ఇచ్చారు.

1.3.2 శ్రేయస్సు నిర్వచనం (Welfare Definition) : సంపద నిర్వచనం వల్ల అర్థశాస్త్రానికొచ్చిన అపఖ్యాతిని తొలగించటానికి మార్షల్ శ్రేయస్సు నిర్వచనాన్ని ప్రతిపాదించారు. ఈ నిర్వచనం మానవుని పరిశీలనకు, అతని శ్రేయస్సుకు ప్రాధాన్యతనిస్తుంది. సంపద కేవలం మానవుని శ్రేయస్సును పెంచే సాధనం మాత్రమేనని ఆయన విమర్శించారు. కాబట్టి మార్షల్ తన నిర్వచనంలో మానవ పరిశీలనకు మొదటి స్థానం, సంపదకు ద్వితీయ స్థానం కల్పించారు. 1890లో ప్రచురించిన తన "ప్రిన్సిపుల్స్ ఆఫ్ ఎకనామిక్స్" (Principles of Economics) అనే గ్రంథంలో శ్రేయస్సు నిర్వచనాన్ని చర్చించారు.

మార్షల్ ప్రకారం అర్థశాస్త్రం అంటే "మానవుని యొక్క దైనందిన జీవితాన్ని అధ్యయనం చేసేది రాజకీయ అర్థశాస్త్రం లేదా అర్థశాస్త్రం మానవుని భౌతిక శ్రేయస్సుకు కారణభూతాలైన సాధనాల ఆర్జన, వినియోగాలతో సంబంధం కలిగిన వ్యక్తిగత, సామాజిక కార్యక్రమాలను పరిశీలిస్తుంది".

("Political Economy of Economics is a study of mankind in the order, of life; it examines of individual and social acton which is most closely connected wth the attainment and with the use of the material requisties of well being).

మార్షల్ నిర్వచనంలోని ప్రధానాంశాలు

1. అర్థశాస్త్రం మానవుని గురించి అధ్యయనం చేస్తుంది.
2. సంఘటిత సమాజాలలో ఉండే మానవ కార్యక్రమాలను మాత్రమే పరిశీలిస్తుంది. సమాజంతో సంబంధం లేకుండా ఒంటరిగా నివసించే వారి కార్యక్రమాలతో దీనికి సంబంధం లేదు. ఉదా : మునులు
3. మానవ జీవితంలోని ఆర్థికపరమైన విషయాలను మాత్రమే పరిశీలిస్తుంది. అతని సాంఘిక, రాజకీయ, మతపరమైన ప్రవర్తనతో అర్థశాస్త్రానికి సంబంధం లేదు.
4. భౌతిక వస్తువులు మాత్రమే శ్రేయస్సును పెంచుతాయని మార్షల్ అభిప్రాయం. అందువలన భౌతిక వస్తువుల సంపాదన, వినియోగాలతో సంబంధం ఉన్న ఆర్థిక కార్యక్రమాలను మాత్రమే అర్థశాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది.
5. అర్థశాస్త్రం మానవ శ్రేయస్సుకు ప్రాముఖ్యాన్నిస్తుంది.

కానన్ (Cannan), బెవరిడ్జి (Beveridge), పిగూ (Pigou) వంటి మరికొందరు శాస్త్రవేత్తలు శ్రేయస్సు పదజాలంతోనే అర్థశాస్త్రాన్ని నిర్వచించారు. ఈ నిర్వచనాలన్నింటిలోను మానవుని భౌతిక సంక్షేమానికి ప్రాధాన్యతనిచ్చారు.

విమర్శలు

శ్రేయస్సు నిర్వచనం వివిధ విమర్శలకు లోనయ్యింది. ఈ విధంగా విమర్శించినవారిలో రాబిన్స్ ముఖ్యులు.

- 1) భౌతిక, అభౌతిక అనే వర్గీకరణను రాబిన్స్ విమర్శించారు. మన కంటికి కనుపించే భౌతిక విషయాలు మాత్రమే శ్రేయస్సును పెంచుతాయని అనుకోవటంలో మార్షల్ పొరపడ్డారు. అభౌతికమైన వస్తువులు అంటే డాక్టర్లు, నర్సులు మొదలైన వారి సేవలు కూడా శ్రేయస్సును పెంచుతాయనే విషయాన్ని మార్షల్ గుర్తించలేదు.
- 2) మార్షల్ నిర్వచనంలోని “భౌతిక” అను పదానికి మాత్రమే గాక “శ్రేయస్సు” అను పదానికి కూడా రాబిన్స్ అభ్యంతరం తెలిపారు. కొరతగా ఉండి ధర ప్రక్రియకు లోనయ్యే మత్తుపదార్థాల వంటివి మనమనుకొనే విధంగా శ్రేయస్సును పెంచకపోవచ్చు. కాని వాటికి ఆర్థిక ప్రాధాన్యత ఉంది. అర్థశాస్త్రానికి శ్రేయస్సుతో సంబంధములేదని, మంచి, చెడుల మధ్య తటస్థంగా ఉండాలని రాబిన్స్ అభిప్రాయం. కాబట్టి మానవుని కోర్కెలను తీర్చే కార్యక్రమాలు శ్రేయస్సును పెంచినా, పెంచకపోయినా వాటికి ఆర్థిక ప్రాముఖ్యత ఉన్నంత కాలం అర్థశాస్త్రంలో పరిశీలించవలసి ఉంటుంది.
- 3) శ్రేయస్సు మానసిక భావన. దీన్ని కొలవలేము. శ్రేయస్సు భావన నిర్ణయమైనది కాదు. శ్రేయస్సును గూర్చిన అభిప్రాయాలు ఒక కాలానికి వేరొక కాలానికి, ఒక దేశానికి వేరొక దేశానికి, వ్యక్తికి వ్యక్తికి మధ్య మారవచ్చు.
- 4) శ్రేయస్సు నిర్వచనాన్ని అంగీకరిస్తే మనం ప్రతిసారీ మనం అనుకునే కార్యక్రమం శ్రేయస్సును పెంచుతుందా లేదా అని పరిశీలించాలి. అర్థశాస్త్రం విజ్ఞాన శాస్త్ర స్థాయికి ఎదగవలెనన్న, అది మంచి చెడుల మధ్య తటస్థంగా ఉండాలి. అంతేగాని నిర్ణయాత్మక శాస్త్రంగా మారరాదని రాబిన్స్ విమర్శించారు.
- 5) సంఘటిత సమాజాలలోని మానవులను గూర్చి మాత్రమే పరిశీలించుట కూడా విమర్శకు గురయ్యింది. మానవులు ఒంటరిగా నివసిస్తున్నా, సమాజాలలో ఉన్నా పరిశీలించేదిగా అర్థశాస్త్రం ఉండాలి. ఒంటరిగా నివసించే మునుల వంటి వారి కార్యక్రమాలు వదిలి వేసేదిగా అర్థశాస్త్రం ఉండరాదు.

1.3.3 కొరత నిర్వచనం

లయెనెల్ రాబిన్స్ 1931లో An Essay on the Nature and Significance of Economic Science అనే గ్రంథంలో అర్థశాస్త్రానికి కొత్త నిర్వచనాన్ని ఇచ్చారు. రాబిన్స్ ప్రకారం “అనంతమైన కోర్కెలకూ, ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలున్న పరిమిత సాధనాలకూ మధ్య మానవ ప్రవర్తనను అధ్యయనం చేసేది ఆర్థిక విజ్ఞాన శాస్త్రం”. (“Economics is the science which studies human behaviour as a relationship between ends and scarce means which have alternative uses”).

రాబిన్స్ నిర్వచనంలో ముఖ్య అంశాలు

1. మానవుని కోర్కెలు అనంతాలు. ఒక కోర్కె తీరిన వెంటనే వేరొక కోర్కె పుట్టు కొస్తుంది. ఈ కోర్కెలను తీర్చు కొనటానికి మానవుడు నిరంతరం ప్రయత్నం చేస్తుంటాడు.
2. కోర్కెలను తీర్చే సాధనాలు పరిమితం. కోర్కెలతో పాటు ఈ సాధనాలు కూడా అపరిమితంగా ఉంటే ఆర్థిక సమస్యలుండేవి కావు. పరిమితంగా ఉన్న సాధనాలే ఆర్థిక సమస్యలన్నింటికీ మూల కారణం.

3. ఈ సాధనాలకు ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలుంటాయి. అంటే ఒక సాధనం ఒకే ప్రయోజనమే కాక నిజ జీవితంలో అనేక ఉపయోగాలుంటాయి.
4. పరిమితంగా ఉన్న సాధనాలను, ఒక కోర్కెను తీర్చుకోవడానికి ఉపయోగిస్తే వేరొక కోర్కెను వదులు కోవాలి. అందువల్ల ప్రాముఖ్యతను బట్టి కొన్ని కోర్కెలను ముందు, మరికొన్నింటిని తరువాత తీర్చుకోవలసి ఉంటుంది. అంటే ముందు తీర్చుకోదలచుకున్న కోర్కెను “ఎంపిక” చేసుకోవాలి. ఈ విధంగా సాధనాల కొరత “ఎంపిక” సమస్యకు దారి తీస్తుంది.

రాబిన్స్ దృష్టిలో ఆర్థిక సమస్యలకు ఈ లక్షణాలన్నీ ఉండవలెను. వీటిలో ఏ ఒక్క లక్షణమూ తనంతట తానుగా ఆర్థిక సమస్యను సృష్టించదు. ఈ పరిస్థితులన్నీ ఒకేసారి కలిసి వచ్చినప్పుడే ఆర్థిక సమస్య ఏర్పడుతుంది.

రాబిన్స్ నిర్వచనం ప్రత్యేకతలు :

రాబిన్స్ నిర్వచనం ఇంతకు ముందు ఇచ్చిన నిర్వచనాల కన్నా మెరుగైనది. ఎందుకంటే

- 1) రాబిన్స్ నిర్వచనం కోర్కెలను భౌతిక, అభౌతిక అని వర్గీకరించలేదు. అందువల్ల రాబిన్స్ నిర్వచనం విశ్లేషణాత్మకమైనది, శాస్త్రీయమైనది.
- 2) రాబిన్స్ అర్థశాస్త్రాన్ని ఒక విజ్ఞాన శాస్త్రంగా పరిగణించారు. అందువల్లనే అర్థశాస్త్రం మంచి చెడుల మధ్య తటస్థంగా ఉంటుందని రాబిన్స్ అన్నారు.
- 3) రాబిన్స్ నిర్వచనం వల్ల అర్థశాస్త్రం నిరాశాపూరిత శాస్త్రమని, ధనదేవతను పూజింపమని చెప్పే శాస్త్రమనీ ఎవరూ విమర్శించలేరు.
- 4) రాబిన్స్ నిర్వచనం ద్వారా అర్థశాస్త్రానికి సార్వజనియత లభించింది. కోర్కెల సంఖ్య దృష్ట్యా సాధనాల కొరత అంతటా ఉన్న సమస్య. అంతేగాక ఒంటరిగా నివసిస్తున్న మునుల వంటి వారికి కూడా వర్తిస్తుంది.

విమర్శలు

రాబిన్స్ నిర్వచనం కూడా కొన్ని విమర్శలకు గురయ్యింది.

1. రాబిన్స్ “శ్రేయస్సు” అనే పదాన్ని వ్యతిరేకించినా, అతని నిర్వచనంలో అంతర్గతంగా శ్రేయస్సు భావన కనిపిస్తుంది. అంతులేని కోర్కెలను తీర్చుకొనటానికి, కొరతగా ఉన్న సాధనాలను ఉపయోగించేటప్పుడు ఏ విధంగా గరిష్ట ప్రయోజనం లేదా సంక్షేమం వస్తుందని ఆలోచిస్తాడు. అంటే అంతర్గతంగా శ్రేయస్సు ఈ నిర్వచనంలో ప్రవేశించినదన్నమాట.
2. అర్థశాస్త్రం లక్ష్యాల మధ్య తటస్థంగా ఉండి, ఒక విజ్ఞాన శాస్త్రంగా మారాలనే రాబిన్స్ అభిప్రాయాన్ని కొందరు అంగీకరించలేదు. అర్థశాస్త్రం వంటి సాంఘిక శాస్త్రం మానవ సంక్షేమానికి తోడ్పడేదిగా ఉండాలి. ప్రజా జీవితంతో సంబంధంలేనిదిగా ఉండరాదు. అంటే రాబిన్స్ నిర్వచనంలో మానవతా దృక్పథం లోపించింది.
3. రాబిన్స్ నిర్వచనం అర్థశాస్త్రాన్ని విలువ సిద్ధాంతంగా మార్చి వేసిందనే విమర్శ కూడా ఉంది. వనరుల పంపిణీ, ధర నిర్ణయం వంటి సమస్యలేగాక అర్థశాస్త్రంలో ఇంకా అనేక ముఖ్య సమస్యలున్నాయి. జాతీయ ఆదాయం, ఉద్యోగిత, పేదరికం వంటి సమస్యలను రాబిన్స్ పరిశీలించలేదు.
4. తన నిర్వచనంలో ఆర్థిక వృద్ధి, అభివృద్ధి సమస్యలను చేర్చలేదని కూడా కొందరు రాబిన్స్ నిర్వచనాన్ని విమర్శించారు.
5. కొరతగా ఉన్న సాధనాలను, అపరిమితమైన కోర్కెలు తీర్చుకొనటానికి ఉపయోగించటం అనే ప్రతిసాధనల వల్ల

కొన్ని సమయాల్లో, ఆర్థికేతర విషయాలను కూడా పరిశీలించ వలసి వస్తుంది.

6. ఆర్థిక సమస్యలనేవి సాధనాల కొరత వల్లనే కాక, సాధనాలు ఎక్కువగా ఉన్నందు వల్ల కూడా ఏర్పడవచ్చు అనే విషయాన్ని రాబిన్స్ గుర్తించలేదు. ఒకప్పుడు బ్రెజిల్ దేశంలో కాఫీ పంట విపరీతంగా పండి దానిని ఏమి చేయాలో తెలియని పరిస్థితి ఏర్పడింది.

1.3.4 అభివృద్ధి నిర్వచనం

కాలానుగుణంగా మారుతున్న సమాజంలో ఎదురయ్యే ఎంపిక సమస్య, ఆర్థికాభివృద్ధి, నిరుద్యోగిత, ప్రణాళికలు మొదలైన అంశాలను పరిగణలోకి తీసికొని శామ్యుల్సన్ అర్థశాస్త్రాన్ని నిర్వచించాడు. శామ్యుల్సన్ “ప్రజలు, సమాజం ద్రవ్యాన్ని ఉపయోగించి కాని, ఉపయోగించకుండా కాని, ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలుండి కొరతగా ఉండే ఉత్పాదక వనరులను వివిధ వస్తువుల ఉత్పత్తికి, వర్తమానంలో కాని భవిష్యత్తులో కాని, వివిధ వర్గాల మధ్య వినియోగానికి పంపిణీ చేయటానికి ఏ విధంగా ఉపయోగించడం జరుగుతుందో అధ్యయనం చేసేదే అర్థశాస్త్రం” అని నిర్వచించారు.

ఈ నిర్వచనంలో ప్రధానాంశాలు

1. శామ్యుల్సన్ కూడా రాబిన్స్ వలే సమాజములోని పరిమిత వనరులు, వాటి ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలు పరిగణలో తీసుకున్నాడు.
2. ఉత్పత్తిలో మాత్రమే కాక పంపిణీలో ఎదురయ్యే సమస్యలకు ఈ పరిమిత వనరులు ఏ విధంగా కారణమౌతాయో వివరించటానికి ప్రయత్నించారు.
3. పరిమిత వనరులను ఉపయోగించేటప్పుడు ఆర్థికాభివృద్ధి యొక్క అవసరతను గుర్తించడం జరిగింది.
4. వర్తమాన సమస్యలే కాక భవిష్యత్ ఆర్థిక సమస్యలను కూడా గుర్తించి, వృద్ధికి అవసరమైన అంశాలను గుర్తించి విశ్లేషించడం జరిగింది.
5. ద్రవ్య సంబంధమైన మరియు ద్రవ్య సంబంధం లేని ఆర్థిక కార్యకలాపాలను కూడా అర్థశాస్త్ర పరిధిలోకి తీసుకొని రావడం జరిగింది.
6. కొరత నిర్వచనంలోని అంశాలతో పాటు, వృద్ధిని కూడా జత చేయటం వల్ల ఈ నిర్వచనం రాబిన్స్ కన్నా మెరుగైనది.

అర్థశాస్త్రం వంటి వేగంగా పెరిగే శాస్త్రానికి ఏ ఒక నిర్వచనమూ సంతృప్తి కరంగా ఉండదు. ప్రతి నిర్వచనానికి ఏదో ఒక లోపం ఉంటుంది. అందువల్ల వివిధ ఆర్థిక సమస్యలు, విషయాలను చేర్చి నిర్వచనంగా చెప్పటం మంచిదని కొందరంటున్నారు. కాని అప్పుడా నిర్వచనం కొండవీటి చాంతాడు అంత అవుతుంది. ప్రొఫెసర్ జాకబ్ వైనర్ (Jacob Viner)ని ఒకసారి అర్థశాస్త్ర పరిధిని నిర్వచించమని అడగ్గా ఆయన ఇలా అన్నారు. అర్థశాస్త్రవేత్తలు చేయునదే అర్థశాస్త్రం ఈ విధంగా మనం అర్థశాస్త్ర నిర్వచనాలను తెలుసుకొనటం ద్వారా ఆ శాస్త్ర స్వభావం తెలిసింది. ఇప్పుడు అర్థశాస్త్ర పరిధిని గూర్చి తెలుసుకొందాం.

1.4 అర్థశాస్త్ర పరిధి (Scope of Economics)

అర్థశాస్త్ర పరిధిని మనం తెలుసుకోవాలంటే క్రింది విషయాలు పరిశీలించాలి.

- 1) అర్థశాస్త్ర విషయం,

- 2) అర్థశాస్త్రం ఒక విజ్ఞాన శాస్త్రమా? కళా?
- 3) అర్థశాస్త్రం నిశ్చయాత్మక శాస్త్రమా? ప్రామాణిక శాస్త్రమా?

1.4.1 అర్థశాస్త్ర విషయం

మంచి నిర్వచనం ప్రతిపాదించటం వల్ల శాస్త్రం పరిశీలించే విషయాన్ని స్థూలంగా చెప్పవచ్చు. మానవులు రోజువారీ జీవితంలో శ్రేయస్సు పెంచే వినియోగం, ఉత్పత్తి, వినిమయం, పంపిణీలను అర్థశాస్త్రంలో పరిశీలిస్తారని మార్షల్ అన్నారు. మార్షల్ నిర్వచనం ద్వారా అర్థశాస్త్ర పరిధి తగ్గిందని రాబిన్స్ భావించారు. ఆర్థిక ప్రాధాన్యత ఉండి భౌతిక శ్రేయస్సును పెంచని సిగరెట్లు, మత్తు మందుల వంటివి అనేకం ఉన్నాయి. మార్షల్ దృష్టిలో ఇవి అర్థ శాస్త్ర పరిధిలోకి రావు. ఒక వస్తువు లేదా సేవకు ఆర్థిక ప్రాధాన్యత ఉండాలంటే దానికి ధర ఉండాలి. కొరతగా ఉన్న వనరులను వివిధ లక్ష్యాల మధ్య పంపిణీ చేయటంలో మానవ ప్రవర్తనను అర్థశాస్త్రం పరిశీలించాలి. ఈ సమస్య అన్ని సమయాలలో, ప్రాంతాలలో, పరిస్థితులలో ఉంటుంది. ఈ విధంగా అర్థశాస్త్రంలో కుటుంబాలు, వ్యాపారసంస్థలు, ప్రభుత్వాలు లక్ష్యాల మధ్య వనరులను పంపిణీ చేసే తీరును పరిశీలిస్తాం. శామ్యుల్సన్ వృద్ధి నిర్వచనం ప్రకారం సమిష్టి ఆర్థిక కార్యకలాపాలైన జాతీయాదాయం, ఆర్థికవృద్ధి, ఆర్థికాభివృద్ధి, నిరుద్యోగ సమస్య మొదలైన వాటి తీరు కూడా అర్థశాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది.

1.4.2 అర్థశాస్త్రం విజ్ఞాన శాస్త్రం - కళ

పరిశీలన, ప్రయోగం ద్వారా నిరూపించబడే జ్ఞాన సముదాయాన్ని విజ్ఞానశాస్త్రం అంటారు. దీనిలో సాధారణ సూత్రాలు, సిద్ధాంతాలు, కార్యాకరణ సంబంధాలు వివరించబడతాయి. అర్థశాస్త్రానికి ఈ లక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి కాబట్టి దీనిని విజ్ఞాన శాస్త్రంగా చెప్పవచ్చు. అర్థశాస్త్రంలో కూడా ఖచ్చితంగా జరిగి తీరుతుందని చెప్పే సూత్రాలు ఉన్నాయి. ఉదా : క్షీణప్రతి ఫలాల సూత్రం. ఒక ఉత్పత్తి సాధనాన్ని స్థిరంగా ఉంచి వేరొక సాధనాన్ని పెంచుతూ పోతే ఒక స్థాయి తర్వాత ఉత్పత్తి క్షీణిస్తుందని ఈ సూత్రం తెలుపుతుంది. ఇది అన్ని వేళలా వాస్తవం.

కొంత మంది అర్థశాస్త్రవేత్తలు అర్థశాస్త్రాన్ని విజ్ఞాన శాస్త్రంగా అంగీకరించరు. వారి దృష్టిలో ఆర్థిక సూత్రాలకు సార్వజనీనత లేదు. ఎందువల్లనంటే అర్థశాస్త్ర సూత్రానికి ముందు “తక్కిన విషయాలు స్థిరంగా ఉండగా” అని చెబుతాం. అర్థశాస్త్రం విజ్ఞాన శాస్త్రాలంత ఖచ్చితంగా లేకపోయినా, ఖచ్చితమైన అంచనాలకు ప్రయత్నం చేస్తున్నది. తక్కిన సామాజిక శాస్త్రాలలో లేని ద్రవ్యం అనే కొలమానం అర్థశాస్త్రానికి ఉంది. అర్థశాస్త్రం ఈ విధంగా విజ్ఞాన శాస్త్రాలకు క్రమక్రమంగా దగ్గరవుతున్నది. వాస్తవ విషయాల ఆధారంగా సూత్రాలను ప్రతిపాదించే పద్ధతుల అన్వేషణలో అర్థశాస్త్రం తక్కిన విజ్ఞాన శాస్త్రాలతో పోటీ పడుతుంది.

విజ్ఞానశాస్త్రం కొన్ని సూత్రాలను ప్రతిపాదిస్తే, వాటిని ఆచరణలో పెట్టడమే కళ. కళ అంటే ప్రయోగాత్మక శాస్త్రం. పేదరికానికి కారణాలు వెదకటం విజ్ఞాన శాస్త్ర విషయం. పేదరికం నిర్మూలనకు ప్రతిపాదనలు చేసి, అమలు జరపటం కళ అవుతుంది. అర్థశాస్త్రం ఈ రెండు పనులూ చేస్తుంది. కనుక దీనిని విజ్ఞాన శాస్త్రంగానూ, కళగానూ భావించవచ్చు.

1.4.3 నిశ్చిత శాస్త్రం లేదా ప్రామాణిక శాస్త్రం

అర్థశాస్త్రం నిశ్చిత శాస్త్రమా లేదా ప్రామాణిక శాస్త్రమా అనే వాదనను రాబిన్స్ వెలుగులోకి తెచ్చారు. నిశ్చిత శాస్త్రం అంటే ఉన్న విషయాన్ని ఉన్నట్లుగా తెలిపేది, ప్రామాణిక శాస్త్రం ఏమి జరగాలో ఏది ప్రమాణికమో తెలుపుతుంది. మొదటిది శుద్ధమైన విజ్ఞాన శాస్త్రమైతే, రెండవది నీతి శాస్త్రం.

రాబిన్స్ అర్థశాస్త్రాన్ని విజ్ఞాన శాస్త్రంగా పరిగణించారు. దీనిలో నైతిక సమస్యలకు తావులేదు. అర్థశాస్త్రం లక్ష్యాల మధ్య తటస్థంగా ఉండాలి. అర్థశాస్త్రవేత్త నిర్ణయాలు తీసుకోరాదు. ఈ శాస్త్రం నిరూపించగలిగే వాస్తవ అంశాల పై ఆధారపడి

ఉన్నది. దీనిలో విలువలకు, నీతికి తావు లేదు. సాధారణ సూత్రాలను ప్రతిపాదించటమే అర్థశాస్త్రం పని, మంచి చెడులను వివరించరాదు.

అర్థశాస్త్రాన్ని నిశ్చిత లేదా ధనాత్మక శాస్త్రంగా భావించటం వల్ల కొన్ని వాస్తవాలు మరుగున పడతాయి. అర్థశాస్త్రం వంటి సామాజిక శాస్త్రం నిర్ణయాలు తీసుకోనే బాధ్యత నుండి తప్పించుకోరాదు. ఎందుకంటే మానవ సంక్షేమానికి సంబంధించిన నిర్ణయాలు తీసుకోనేటప్పుడు కొన్ని నైతిక నిర్ణయాలు తప్పని సరిగా తీసుకోవాలి. అందుకనే అర్థశాస్త్రాన్ని “నీతి శాస్త్రం చెలికత్తె” అన్నారు. అర్థశాస్త్రం కేవలం మార్గాన్ని చూపేదిగానే కాక ఫలితాలు ఇచ్చేదిగా ఉండాలి. అర్థశాస్త్రవేత్తలు ప్రేక్షకులుగా మిగిలిపోరాదు. సమస్యలను వివరించటంతో సరిపెట్టుకోక పరిష్కార మార్గాలు కూడా చూపాలి. అర్థశాస్త్రవేత్తలు సిద్ధాంతకర్తలుగానే మిగిలిపోతే పేదరికం, నిరుద్యోగం వంటి సమస్యలకు పరిష్కారాలను ఎవరు చూపించాలి? కాబట్టి వివిధ సమస్యలకు సంబంధించి తమ నిర్ణయాలు తెలుపవలసిందిగా అర్థశాస్త్రవేత్తల పైన వస్తున్న వత్తిడిని బట్టి ప్రామాణిక శాస్త్రంగా అర్థశాస్త్ర ప్రాముఖ్యత పెరుగుతున్నట్లు మనకు తెలుస్తుంది.

ఇంతవరకు మనం పరిశీలించిన అర్థశాస్త్ర పరిధిలో వినియోగం, ఉత్పత్తి, వినిమయం, పంపిణీల అధ్యయనం, ఉద్యోగిత నిర్ణయం, ఆర్థిక వృద్ధిని నిర్ణయించే అంశాల పరిశీలన ఉన్నాయి. అంతేగాక ద్రవ్యోల్బణం, పేదరికం వంటి సమస్యలు కూడా ఈ పరిధిలో ఉన్నాయి. అందుకని బౌల్డింగ్ భూత, వర్తమాన ఆర్థిక సమస్యలన్నింటి పరిశీలన ఈ శాస్త్ర పరిధిలో ఉందని అంటారు.

1.5 సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాలు

అర్థశాస్త్ర విషయాన్ని సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాలు అని రెండు రకాలుగా విభజిస్తారు. ఈ విభజన 1933లో మొదటిసారిగా రగ్నార్ ఫ్రీష్ (Ragnar Frisch) చేశారు. మైక్రోస్ , మాక్రోస్ అను గ్రీకు పదాలకు వరుసగా “చిన్న”, “పెద్ద”, అని అర్థం. సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం వ్యక్తిగత యూనిట్లను పరిశీలిస్తే, స్థూల అర్థశాస్త్రం సమిష్టి యూనిట్లను పరిశీలిస్తుంది.

1.5.1 సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం :

సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రాన్ని ధరల సిద్ధాంతం అని కూడా అంటారు. సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం వ్యక్తిగత యూనిట్లయిన సంస్థలు, కుటుంబాలు, వైయక్తిక ధరలు, వేతనాలు, ఆదాయాలు, వైయక్తిక పరిశ్రమలు, వైయక్తిక వస్తువుల అధ్యయనం చేస్తుందని బౌల్డింగ్ అన్నారు. వ్యక్తిగత యూనిట్ల సమతౌల్యం, ఆ యూనిట్ల మధ్య నుండే పరస్పర సంబంధాలను ఈ శాస్త్రం పరిశీలిస్తుంది. కొన్ని సమయాల్లో సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రంలో కూడా సమిష్టిరాశుల అధ్యయనం కూడా జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రంలో పరిశ్రమను పరిశీలించేటప్పుడు పరిగణించే సమిష్టిరాశులు, స్థూల అర్థశాస్త్రంలో పరిశీలించే వాటికన్నా చిన్నవని గుర్తుంచుకోవాలి.

ప్రాముఖ్యత

సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రానికి సిద్ధాంత పరంగా, ఆచరణాత్మకంగా ఎంతో ప్రాముఖ్యత ఉంది.

1. స్వేచ్ఛా వ్యాపార ఆర్థిక వ్యవస్థ పనిచేసే తీరును వివరిస్తుంది.
2. ఉత్పత్తి సామర్థ్యాన్ని, జనాభా సంక్షేమాన్ని పెంచటానికి అవసరమైన విధాన నిర్ణయాలు తీసుకోవటంలో తోడ్పడుతుంది.
3. అర్థశాస్త్రం అన్వయించే శాఖలలో ఉదా - ప్రభుత్వవిత్ర శాస్త్రం, అంతర్జాతీయ వ్యాపారం మొదలైన వాటిలో సూక్ష్మ ఆర్థిక విశ్లేషణ ఉపయోగపడుతుంది.

పరిమితులు

సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రానికి కొన్ని పరిమితులు ఉన్నాయి.

1. ఆర్థిక వ్యవస్థ మొత్తంగా పనిచేసే తీరును వివరించలేదు.
2. సంపూర్ణ ఉద్యోగిత, స్థిరంగా ఉన్న వనరుల వంటి అవాస్తవికమైన ప్రమేయాలపై సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం ఆధారపడి ఉంది.

1.5.2 స్థూల అర్థశాస్త్రం

స్థూల అర్థశాస్త్రం సమిష్టిరాశులను అధ్యయనం చేస్తుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థను మొత్తంగా పరిశీలిస్తుంది. జాతీయ ఆదాయం, మొత్తం ఉద్యోగిత, సమిష్టి పెట్టుబడి, సమిష్టి డిమాండ్, సమిష్టి పొదుపు, సమిష్టి సప్లయ సాధారణ ధరల వంటి సమిష్టి అంశాలను అధ్యయనం చేస్తుంది. అందువల్ల దీనిని సమిష్టి అర్థశాస్త్రం అని కూడా అంటారు. దీనినే ఆదాయ, ఉద్యోగిత సిద్ధాంతం అని కూడా అంటారు. స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణకు దోహదం చేసిన వారిలో లార్డ్ కీన్స్ ముఖ్యులు. ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ ఏవిధంగా వృద్ధి చెందుతుందో స్థూల అర్థశాస్త్రం ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

ప్రాముఖ్యత

1. ఒక ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క పని తీరును అవగాహన చేసుకొనటానికి ఉపయోగపడుతుంది.
2. దేశానికి అవసరమైన ఆర్థికవిధానాలు తయారు చేయటంలో స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణ ఉపయోగపడుతుంది.
3. తక్షణ ఆర్థిక సమస్యలకు పరిష్కార మార్గాలను వెదకటంలో స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణకు ప్రాముఖ్యత ఉన్నది.

పరిమితులు :

1. స్థూల అర్థశాస్త్రం వ్యక్తిగత అంశాలను పూర్తిగా వదిలి వేస్తుంది.
2. వైయక్తిక యూనిట్ల మధ్య తేడాలను లెక్కలోకి తీసుకొనకుండా, సగటు ఫలితాలను మాత్రమే తెలుపుతుంది.

1.5.3 సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాల పరస్పర ఆధారం

సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్రాలలో ఏ ఒక్కటి ఆర్థిక వ్యవస్థను సమగ్రంగా విశ్లేషణ చేయటానికి తోడ్పడవు. సూక్ష్మ స్థాయిలో నిజమైనది, స్థూల స్థాయిలో నిజం కాకపోవచ్చు. అదే విధంగా కొన్ని సమయాలలో స్థూల స్థాయిలో నిజమైన విషయం, సూక్ష్మ స్థాయిలో నిజం కాకపోవచ్చు. జాతీయ ఆదాయం పెరుగుతున్నంత మాత్రాన, సమాజంలో అందరి ఆదాయాలు పెరుగుతాయని భావించలేం. ఎందుకంటే దేశం అభివృద్ధి చెందవచ్చు. జాతీయ ఆదాయం పెరగవచ్చు. కాని సమాజంలోని కొన్ని వర్గాల ప్రజల ఆదాయాలు పెరగకుండా ఉండి వారు పేదరికంలోనే ఉండవచ్చు. కాబట్టి ఇలాంటి వ్యక్తులు, వర్గాల పరిస్థితిని మెరుగుపరచాలంటే సూక్ష్మ స్థాయిలోనే విశ్లేషణ జరుగాలి. అదేవిధంగా సాధారణ ధరల స్థాయి తగ్గినంతా మాత్రాన, అన్ని వస్తువుల ధరలు తగ్గుతాయని భావించరాదు. కాబట్టి ఈ రెండు విశ్లేషణల్లో ఏ ఒక్కటి సంపూర్ణమైనది కాదు. ఆర్థిక వ్యవస్థను గూర్చి సంపూర్ణ అవగాహనకు, విధాన నిర్ణయాలకు ఈ రెండు విశ్లేషణలు అవసరమవుతాయి.

1.7 సారాంశం

అర్థశాస్త్ర నిర్వచనం ద్వారా శాస్త్రం విషయాన్ని పరిధిని తెలుసుకోవచ్చు. అర్థశాస్త్రానికి వివిధ శాస్త్రవేత్తలు వివిధ నిర్వచనాలు ఇచ్చారు. అందులో ముఖ్యమైనవి సంపద, శ్రేయస్సు, కొరత, అభివృద్ధి నిర్వచనాలు. అర్థశాస్త్రం పరిశీలించే ఆర్థిక యూనిట్లను బట్టి రెండుగా చెప్పవచ్చు. వ్యక్తిగత యూనిట్లు పరిశీలిస్తే సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం అని సమిష్టి యూనిట్లు

పరిశీలిస్తే స్థూల అర్థశాస్త్రం అని అంటారు. ఈ రెండు పరస్పరం ఆధారితాలు. అర్థశాస్త్రాన్ని శాస్త్రం గాను, కళ గాను చెప్పవచ్చు. అర్థశాస్త్రం నిశ్చితంగా ఉండాలనే అభిప్రాయాన్ని రాబిన్స్ వెలిబుచ్చినా, క్రమక్రమంగా నిర్ణయాత్మక శాస్త్రంగా దీని ప్రాముఖ్యత పెరుగుతున్నది.

1.8 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. అర్థశాస్త్ర నిర్వచనాలు సంపద, శ్రేయస్సు, కొరత, అభివృద్ధి నిర్వచనాలని నాలుగు రకాలు. సంపద, శ్రేయస్సు నిర్వచనాలలోని లోపాల వల్ల కొరత నిర్వచనం ఆవశ్యకత ఏర్పడింది. పరిమిత వనరులను, అపరిమిత లక్ష్యాల మధ్య కేటాయించటాన్ని అర్థ శాస్త్రంలో పరిశీలిస్తారని కొరత నిర్వచనం తెలియజేస్తుంది. మారుతున్న సమాజంలో ఎంపిక, అభివృద్ధి, ప్రణాళికలు మొదలైన వాటిని పరిగణలోకి తీసుకొని శామ్యూల్సన్ అభివృద్ధి నిర్వచనాన్ని ఇచ్చారు.
2. చిన్న చిన్న యూనిట్ల ఆర్థిక ప్రవర్తన పరిశీలించేది సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం. సమిష్టి రాశులను పరిశీలించేది స్థూల అర్థశాస్త్రం. ఈ రెండూ పరస్పరం ఒకదానిపైనే ఒకటి ఆధారపడవలసిన అవసరమున్నది.
3. కుటుంబరంగం నుంచి వ్యాపారరంగానికి, వ్యాపార రంగం నుంచి కుటుంబ రంగానికి ఆదాయం ప్రవహించడాన్నే ఆదాయ ప్రవాహం అంటారు.

1.9 పదకోశం

1. సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం : వైయక్తిక యూనిట్ల ఆర్థిక చర్యలను, ప్రవర్తనను పరిశీలించే శాస్త్రం సూక్ష్మ అర్థశాస్త్రం. ఉదా: వైయక్తిక సంస్థ, వైయక్తిక పరిశ్రమ, వైయక్తిక కుటుంబం, ఇతరములు
2. స్థూల అర్థశాస్త్రం : సమిష్టి రాశులను అధ్యయనం చేసేది స్థూల అర్థశాస్త్రం. ఉదా: జాతీయ ఆదాయం, సమిష్టి డిమాండ్, సమిష్టి సప్లయి, సాధారణ ధరల స్థాయి.
3. వైపరీత్యం : పైకి చూడటానికి మనం నిజమనుకొంటున్న దానికి వ్యతిరేకంగా జరగటాన్నే వైపరీత్యం అంటారు.
4. పాదుపు వైపరీత్యం : మొదట కీన్ను తెలియజేశారు. వైయక్తిక పాదుపు మంచిదే కాని సాంఘిక పాదుపు ఉత్పత్తి, ఉద్యోగితను తగ్గిస్తుంది. ఇదే పాదుపు వైపరీత్యం.
5. నిశ్చిత లేక ధనాత్మక శాస్త్రం : ఉన్న విషయాన్ని యథాతథంగా వివరించునది ధనాత్మక శాస్త్రం.
6. నిర్ణయాత్మక లేక ప్రామాణిక శాస్త్రం : ఒక విషయం ఏ విధంగా జరగాలో తెలియజేసేది ప్రామాణిక శాస్త్రం.
7. చక్రరూప ఆదాయ ప్రవాహం : కుటుంబరంగం నుండి వ్యాపార రంగానికి, వ్యాపార రంగం నుంచి కుటుంబ రంగానికి ఆదాయం చక్ర రూపంలో ప్రవహించటం.

1.10 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. వివిధ అర్థశాస్త్ర నిర్వచనాలను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించుము.
2. "అర్థశాస్త్రం ఒక ఎంపిక శాస్త్రం" - చర్చించుము.
3. శ్రేయస్సు నిర్వచనం, కొరత నిర్వచనంతో పోల్చుము. ఆ రెండింటిలో ఏది అధికంగా అంగీకార యోగ్యం?

4. రాబిన్స్ కొరత నిర్వచనంను విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించడు.
5. సూక్ష్మ మరియు స్థూల అర్థ శాస్త్రాల తారతమ్యాలను వివరించి వాటి సాపేక్ష ప్రాముఖ్యతను విశదీకరించుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ప్రస్తుత కాలంలో సూక్ష్మ, స్థూల అర్థశాస్త్ర విశ్లేషణ యొక్క ప్రాముఖ్యత ఏమి?
2. శ్రేయస్సు నిర్వచనాన్ని విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలింపుము.
3. అర్థశాస్త్ర పరిధిని వివరించుము.
4. చక్రీయ ప్రవాహాన్ని గురించి వ్రాయుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. సూక్ష్మ, స్థూల ఆర్థిక విశ్లేషణలు
2. అర్థశాస్త్రం నిశ్చయ శాస్త్రమా? ప్రమాణాత్మక శాస్త్రమా?
3. అర్థశాస్త్రం ప్రామాణిక శాస్త్రమా?
4. అర్థశాస్త్రం విజ్ఞాన శాస్త్రమా? కళా?
5. సంపద నిర్వచనం.
6. అభివృద్ధి నిర్వచనం

1.11 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Samuelson, P.A and Nordhaus, W.D (1989) : Economics, Mc Graw-Hill, Delhi
2. Gould, J.P. and Ferguson, C.E. (1986) : Micro Economic Theory, All India Traveller Bookseller, Delhi
3. Jhngan, M.L. (1988) : Advanced Economic Theory, Konark Pubs. Pvt. Ltd.,
4. Ahuja, H.L. (1984) : Principles of Micro Economics, S. Chand and Co. Ltd., New Delhi.
5. Dewett, K.K. (1984) : Price Theory, Shyam Lal Charitable Trust, New Delhi.
5. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 2

ఆర్థిక విశ్లేషణా పద్ధతులు - సూత్రాల స్వభావం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 2.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 2.1 విషయ పరిచయం
- 2.2 విశ్లేషణ పద్ధతులు
- 2.3 నిశ్చల, చలన ఆర్థిక విశ్లేషణలు
- 2.4 సమతౌల్య భావన
- 2.5 ఆర్థిక సూత్రాల స్వభావం
- 2.6 పరిశ్రమ సమతౌల్యం
- 2.7 మార్కెట్ సమతౌల్యం
- 2.8 సమతౌల్య స్థిరత్వం
- 2.9 కాబ్ - వెబ్ సిద్ధాంతము
- 2.10 ఆర్థిక సూత్రాల స్వభావం
- 2.11 సారాంశం
- 2.12 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 2.13 పదకోశం
- 2.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 2.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

2.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

అర్థశాస్త్రంలో ఉపయోగించే వివిధ ఆర్థిక విశ్లేషణా పద్ధతులు, ఆర్థిక సూత్రాల స్వభావం ఈ పాఠంలో వివరించటం జరిగింది. ఈ పాఠం పూర్తయ్యే సరికి మీరు ఈ క్రింది పాఠ్యాంశాలు అవగాహన చేసుకొంటారు.

- * వివిధ ఆర్థిక సూత్రాలు
- * సమతౌల్య భావన, వివిధ రకాల సమతౌల్యాలు
- * కొరత మరియు ఎంపిక భావనలు
- * ఆర్థిక సూత్రాల స్వభావం

2.1 విషయ పరిచయం

అర్థశాస్త్ర సూత్రాల ప్రతి పాదనకు, విషయ పరిశీలనకు విధాన నిర్ణయాల ప్రభావాలు తెలుసుకోటానికి, కొన్ని అధ్యయన పద్ధతులు ఏ శాస్త్రంలోనైనా ఉంటాయి. అర్థశాస్త్రంలో సూత్రాలను రూపొందించడం అనేది నిగమన, ఆగమన పద్ధతుల ద్వారా జరుగుతుంది. ఆర్థిక సమస్యల విశ్లేషణకు నిశ్చల, చలన పద్ధతులను ఉపయోగిస్తాం. సమతౌల్యం, వివిధ సమతౌల్యాలు మొదలైనవి మనం ఈ పాఠంలో నేర్చుకోబోతున్నాం.

2.2 అర్థశాస్త్ర సూత్రాలు :

సాంప్రదాయ ఆర్థికశాస్త్రం నిర్వాహక ఆర్థిక వేత్తలకు అనేక ప్రాథమిక అంశాలు విశ్లేషణాత్మక సాధనాలు మరియు సిద్ధాంతాలను అందిస్తుంది. వ్యాపార ఆర్థిక వేత్త తన నైపుణ్యం ద్వారా ఈ సైద్ధాంతిక భావనలను ఆచరణాత్మక సాధనంగా మార్చాలి. మేనేజర్ కొన్ని మార్పులను జోడించాలి మరియు నిర్ణయాత్మక సైన్స్ లీనియర్ ప్రోగ్రామింగ్ ఆపరేషన్ రీసెర్చ్, స్టాటిస్టిక్స్ మొదలైన వాటితో మేనేజర్ మేనేజ్మెంట్ ఎకనామిక్స్ ఈ టూల్స్ ని తన కెరీర్లోని ప్రతి నడకలో ముందస్తు ప్లానింగ్, ప్రాడక్షన్ మొదలైన వాటి తయారీలో ఉపయోగించాలి. మనం కొన్ని ప్రాథమిక సాధనాల గురించి చర్చిద్దాం.

1. అవకాశ వ్యయ సూత్రం
2. పెరుగుతున్న సూత్రం
3. సమయ దృక్పథం
4. డిస్కాంట్ సూత్రం
5. ఈక్వి-మార్జినల్ సూత్రం
6. సహకారం
7. ప్రమాదం మరియు అనిశ్చితి
8. చర్చల సూత్రం

1. అవకాశ వ్యయ సూత్రం :

బెన్ హాం ప్రకారం “దేనికైనా అవకాశ వ్యయం ఉత్తమ ప్రత్యామ్నాయం, అదే బదులుగా అదే కారకాలు లేదా సమానమైన కారకాల సమూహం ద్వారా ఉత్పత్తి చేయబడుతుంది. అదే మొత్తంలో డబ్బు ఖర్చు అవుతుంది”.

డబ్బు. డబ్బు. హేన్స్ ప్రకారం “ఒక నిర్ణయానికి అవకాశ వ్యయం అంటే ఆ నిర్ణయానికి అవసరమైన

ప్రత్యామ్నాయాలను త్యాగం చేయడం".

ఆడమ్ స్మిత్ అవకాశ అవకాశాన్ని ఇలా వివరించాడు - వేటగాడు ఒక ఎలుగుబంటిని మరియు జింకను వేటాడే సమయంలో అతను ఎలుగుబంటిని చంపినట్లయితే, జింకకు అవకాశ వ్యయం దీనికి విరుద్ధంగా ఉంటుంది.

ఒక ఉత్పత్తిని ఉత్పత్తి చేయడానికి ఒక యంత్రాన్ని ఉపయోగించిన అవకాశ వ్యయం, కొన్ని ఇతర ఉత్పత్తుల ఉత్పత్తి నుండి సాధ్యమయ్యే ఆదాయాలు మన్నించబడ్డాయి. ఉదాహరణకు ఒకే మెషిన్ను ఉపయోగించడం ద్వారా, ఒక రోజులో, సంస్థ 10X లేదా 20Y ని ఉత్పత్తి చేయగలదు మరియు X యొక్క మార్కెట్ ధర 10/- & Y 2/-లు అయితే, సంస్థ Y కంటే X ఉత్పత్తిని ఎంచుకుంటుంది. Y యొక్క ఉత్పత్తి X యొక్క అవకాశ వ్యయం. ఇది తెలివైన నిర్ణయం తీసుకోవడంలో సంస్థకు సహాయపడుతుంది. సంస్థ Yని ఉత్పత్తి చేయాలని ఎంచుకుంటే, అవకాశ వ్యయం ప్రతికూలంగా ఉంటుంది. సమర్థవంతమైన నిర్వాహకుడు Yని ఉత్పత్తి చేయడు కాని Xని ఉత్పత్తి చేయడానికి ఎంచుకుంటాడు అది Xకి మారాలి. వాస్తవ వ్యయం మరియు అవకాశ వ్యయం మధ్య వ్యత్యాసం ఆర్థిక లాభం. ఉదాహరణలో ఇది రూ.60/-లు. ఆర్థిక లాభం సామకూలంగా ఉండాలి కాని ప్రతికూలంగా ఉండకూడదని సంస్థ చూడాలి. మరే ఇతర వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడానికి అవకాశం లేకపోతే, అవకాశ వ్యయం సున్నా. ఈ భావన అకౌంటెంట్ ద్వారా ఉపయోగించబడదు కాని నిర్వాహక ఆర్థికవేత్తలు అతనికి అందుబాటులో ఉన్న ప్రత్యామ్నాయాల మధ్య ఎంపిక చేసుకోవడం చాలా ముఖ్యం.

1. పెరుగుదల సూత్రం :

ఇంక్రిమెంటల్ సూత్రం ఉపాంత సూత్రం యొక్క పొడిగింపు అని చెప్పగలం. సాంప్రదాయ ఆర్థికశాస్త్రం ద్వారా ఉపాంత సూత్రానికి చాలా ప్రాముఖ్యత ఇవ్వబడింది. కాని నిర్వాహక అర్థశాస్త్రం ఉపాంత భావన కంటే పెరుగుతున్న భావనను ఉపయోగిస్తుంది. ఉపాంత వ్యయం అనేది ఉత్పత్తి యొక్క మరో యూనిట్ ఉత్పత్తిలో సంస్థ చేసే అదనపు వ్యయం. పెరుగుతున్న భావనలో, నిర్వాహక ఆర్థికవేత్తలు పెరుగుతున్న ఖర్చు మరియు పెరుగుతున్న ఆదాయాన్ని ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తారు. అవుట్పుట్, ఇన్వెస్ట్మెంట్, ఉపాధి మొదలైన వాటి స్థాయిలో మార్పుల ఫలితంగా మొత్తం వ్యయంలో మార్పులుగా పెరుగుతున్న వ్యయాన్ని నిర్వచించవచ్చు. అదే విధంగా పెరుగుతున్న ఆదాయాన్ని అమ్మకాలు, ధర మొదలైన వాటి ఫలితంగా మొత్తం ఆదాయంలో మార్పులుగా నిర్వచించవచ్చు.

ఉదాహరణకు, ఉద్యోగి పనిచేసే ఒకే కార్మికుడి ఉపాంత ఆదాయాన్ని సంస్థ కనుగొనడం అసాధ్యమైనది. ఇది కార్మికుల సమితిని నియమించడం ద్వారా పొందిన ఆదాయాన్ని మాత్రమే కనుగొనగలదు. ఉత్పత్తి, ఖర్చుపై ప్రభావం మొదలైన వాటి గురించి నిర్ణయాలు తీసుకోవడంలో పెరుగుతున్న భావన చాలా ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది. సంఖ్యా ఉదాహరణ సహాయంతో దీనిని వివరిద్దాం. ఒక ఉత్పత్తిని ఉత్పత్తి చేయడానికి ఒక సంస్థ యొక్క ఉత్పత్తి వ్యయం ఇలా ఉందని అనుకుందాం.

స్థిర ధర	:	5000
వేరియబుల్ ధర	:	3000
అమ్మకాల ప్రమోషన్	:	1000
మొత్తం ఖర్చు	:	9000

సంస్థ 5000 యూనిట్లను ఉత్పత్తి చేయగల సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉందని అనుకుందాం. కాని ప్రస్తుతం అది 4000 యూనిట్లు మాత్రమే ఉత్పత్తి చేస్తోంది. మరియు సంస్థ ప్రతి ఉత్పత్తికి రూ.7000/-లు ధర ఆఫర్ తో 1000 యూనిట్ల ఆర్డర్ ను పొందుతుంది. ఒక సాధారణ వ్యక్తి దానిని చూసినపుడు, ఈ ఆఫర్ ఆమోదించబడితే అది నష్టానికి దారితీస్తుందని

అతను అనుకుంటాడు. కాని విషయ పరిజ్ఞానం ఉన్న అనుభవజ్ఞుడైన మేనేజర్ ఆర్థికవేత్త అతను సంస్థ యొక్క ఉపయోగించని సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉంటే దీనిని అంగీకరిస్తాడు. ఎందుకంటే స్వల్పకాలంలో, స్థిర వ్యయం, అమ్మకాల ప్రమోషన్ ఖర్చు ఒక విధంగా ఉంటుంది. ఉత్పత్తి చేసిన ఉత్పత్తి ఏదైనా కావచ్చు. అంట సంస్థ పరిమాణం స్థిరంగా ఉంటుంది మరియు గరిష్ట స్థాయిలో ఉపయోగించబడుతుంది. ఉదాహరణలో, సంస్థ స్వల్పకాలంలో పనిలేకుండా సామర్థ్యం కలిగి ఉన్నందున, ప్రతి యూనిట్ ఉత్పత్తి కోసం 3000 అదనంగా ఖర్చు చేస్తే, అది సరిపోతుంది. కనుక ఈ ఆర్డర్ను ఆమోదించడం ద్వారా అది లాభపడుతుంది. ఇది ఈ రకమైన అవకాశాన్ని కోల్పోకూడదు. అటువంటి పరిస్థితిలో నిర్ణయం తీసుకోవడంలో పెరుగుతున్న భావన సహాయపడుతుంది. సంస్థ పనికిరాని సామర్థ్యం లేనట్లయితే మేనేజర్ ఆఫర్ను అంగీకరించకూడదు. కొత్త ప్లాంట్ను ప్రారంభించడానికి, వారు స్థిర వ్యయంలో పెట్టుబడి పెట్టాలి, అది నష్టానికి దారి తీస్తుంది.

2. సమయ దృక్పథం :

సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు సమయ మూలకాన్ని చాలా స్వల్పకాలికంగా, స్వల్పకాలికంగా, సుదీర్ఘంగా మరియు చాలా దీర్ఘంగా నాలుగుగా విభజిస్తారు. షార్ట్ రన్ మరియు లాంగ్ రన్ యొక్క సరిహద్దులు ఫిక్స్డ్ మరియు వేరియబుల్ ఇన్పుట్ ఆధారంగా జరుగుతాయి. కాని నిర్వాహక ఆర్థికవేత్త సమయ మూలకాన్ని రెండు షార్ట్ రన్ మరియు లాంగ్ రన్ గా విభజించడానికి ఆసక్తి చూపుతాడు. ఎందుకంటే అతను తక్షణ భవిష్యత్తు (షార్ట్ రన్) లేదా రిమోట్ ఫ్యూచర్ (లాంగ్ రన్) కోసం పాలసీలను రూపొందించడానికి ఆసక్తి చూపుతాడు. ఖచ్చితంగా, ఆదాయం, ఖర్చు, ఉత్పత్తి యొక్క పరిమాణం గురించి నిర్ణయం మొదలైన వాటిపై స్వల్పకాలిక మరియు దీర్ఘకాల ప్రభావం అతనికి చాలా తేడాను కలిగిస్తుంది. ముఖ్యమైన నిర్ణయం తీసుకోవడంలో, ప్రత్యేకించి మొక్క పరిమాణం గురించి నిర్ణయించడంలో, ఉత్పత్తి నియమావళి గురించి తెలుసుకోవడంలో, సమయాన్ని బట్టి పూర్తి ధర నిర్ణయించడంలో సమయ వ్యత్యాసం చాలా అవసరం.

3. డిస్కాంట్ సూత్రం :

డిస్కాంట్ సూత్రం అనేది సమయ దృక్పథం యొక్క కొనసాగింపు. ఇది సమయ దృక్పథం యొక్క పర్యవసానంగా మనం చెప్పగలం. పాత సామెత 'పాదలో రెండు కంటే ఒక పక్షి చేతిలోనిది ఉత్తమం'. ఈ డిస్కాంటింగ్ సూత్రానికి ప్రతినిధి. రేపు స్వీకరించదగిన రూపాయి విలువ నేడు అందుకునే రూపాయి కంటే తక్కువగా ఉంటుంది. భవిష్యత్తు తెలియదు మరియు లెక్కించలేనిది కాబట్టి, భవిష్యత్తు గురించి చాలా ప్రమాదం మరియు అనిశ్చితి కూడా ఉంది. ప్రస్తుతానికి భవిష్యత్తుకు రిటర్న్ ఒకేలా ఉంటే, ఖచ్చితంగా ప్రస్తుత రిటర్న్ కు ప్రాముఖ్యత ఇవ్వబడుతుంది. కాబట్టి భవిష్యత్తులో వేచి ఉండే అంశాలు మరియు భవిష్యత్తు యొక్క ప్రమాదం రెండింటికీ రాయితీ ఇవ్వాలి. భవిష్యత్తులో అతను కొంత ఆదాయాన్ని సొందుతాడని ఎవరైనా ఖచ్చితంగా చెప్పినప్పటికీ, ఆదాయంలో డిస్కాంట్ చేయడం చాలా అవసరం. ఎందుకంటే అతను భవిష్యత్తు కోసం త్యాగం చేయాల్సి ఉంటుంది. ఇంకా ద్రవ్యోల్బణం కొనుగోలు శక్తిని తగ్గించవచ్చు. కొంత కాలానికి రాబడిని అందించే పెట్టుబడికి సంబంధించి నిర్ణయం తీసుకోవడానికి, దాని నికర ప్రస్తుత విలువను కనుగొనడం ముఖ్యం. ప్రత్యామ్నాయ పెట్టుబడిపై నిర్ణయం తీసుకోవడానికి సంవత్సరాల వ్యవధిలో రాబడులను తెలుసుకోవడానికి, డిస్కాంట్ సూత్రాన్ని ఉపయోగించడం అవసరం.

బ్యాంక్ ఫిక్స్ రేట్ సంవత్సరానికి 7% అనుకుందాం. ఈ సంవత్సరం 1000 రూపాయలు ఉన్న వ్యక్తి రిటర్న్స్ తో పాటు రూ.1070/-లు పొందవచ్చు. వచ్చే ఏడాది రూ.1070/-లు విలువ నేడు రూ.1000/-లు అని మనం చెప్పగలం. ఇది నికర ప్రస్తుత విలువ. ఫార్ములా ఉపయోగించి దీనిని మనం కనుగొనవచ్చు.

ప్రస్తుత విలువ లేదా రాయితీ విలువ $V=R/(1+i)$ ఇక్కడ, V రేటు

V అనేది ప్రస్తుత విలువ

R రిటర్న్స్ అంటే ప్రస్తుత విలువ + వడ్డీని సూచిస్తుంది.

కాబట్టి కొన్ని సంవత్సరాల తర్వాత నిర్దిష్ట మొత్తాన్ని పొందడానికి మనం ఇప్పుడు పెట్టుబడి పెట్టాల్సిన మొత్తాన్ని మనం నిర్ణయించవచ్చు.

N సంవత్సరాల ప్రస్తుత రాబడుల మొత్తం విలువ

$$V = R1/(1+i)+R2/(1+i)^2+\dots+Rn/(1+i)^n = Rn / (1+i)^k$$

$$k = 1$$

4. సమోపాంత సూత్రం :

వనరుల అభిలషణీయ కేటాయింపు చేయడానికి, ఒక సంస్థ ఈక్వి-మార్జినల్ సూత్రాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. ఒక సంస్థ ఒకటి కంటే ఎక్కువ వ్యాపార కార్యకలాపాలను నిర్వహిస్తున్నట్లయితే వారి లాభాలను పెంచుకోవాలనే ఉద్దేశ్యంతో వారి ప్రత్యామ్నాయ ఉపయోగాల మధ్య, వనరుల కేటాయింపుకు ఈక్విమార్జినల్ సూత్రాన్ని వర్తింపజేయవచ్చు. ఈక్విమార్జినల్ ప్రెస్చిఫల్ స్టేట్లు ఇన్పుట్ యొక్క చివరి యూనిట్ ద్వారా జోడించబడిన విలువ దాని అన్ని ఉపయోగాలలో ఒకే విధంగా ఉండే విధంగా వివిధ ఉపయోగాల మధ్య ఇన్పుట్ తప్పనిసరిగా కేటాయించబడాలి. సూత్రాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి, మనం ఒక సాధారణ ఉదాహరణను అనుకుందాం. ఒక సంస్థ A మరియు B అనే రెండు ఉత్పత్తులను ఉత్పత్తి చేస్తుందని అనుకుందాం. మరియు రెండు ఉత్పత్తుల మార్కెట్ ధర ఒకే విధంగా ఉంటుంది. B ఉత్పత్తికి ఉపయోగించే కార్మిక చివరి యూనిట్ 20 యూనిట్లు ఉపాంత ఉత్పత్తికి దారితీస్తుందని మరియు B ఉత్పత్తిలో ఉపయోగించే చివరి కార్మిక యూనిట్ 30 యూనిట్లు ఉపాంత ఉత్పత్తికి దారితీస్తుందని అనుకుందాం. అప్పుడు సంస్థ శ్రమను మార్చాలంటే A నుండి B. సంస్థ ఉత్పత్తి రెండు ఉత్పత్తులలో ఉపయోగించిన చివరి కార్మికుడి A యొక్క ఉపాంత ఉత్పత్తి A = B యొక్క ఉపాంత ఉత్పత్తి వరకు కార్మికులను మార్చాలి. ధరలు భిన్నంగా ఉన్నప్పుడు, అప్పుడు

$$MPA/PA = MPB / PB$$

దీనిని సాధారణీకరించవచ్చు.

$$MPA / PA = MPB / PB = MPC / PC = \dots = MPN / PN$$

5. సహకారం యొక్క భావన :

ఈ భావన పెరుగుతున్న తార్కికం మరియు అవకాశ వ్యయం రెండింటి నుండి సహాయం తీసుకుంటుంది. సహకారం అనే భావన ఓవర్ హెడ్స్ మరియు లాభానికి ఒక యూనిట్ అవుట్పుట్ సహకారం గురించి తెలియజేస్తుంది. కొరత వనరులను కేటాయించినప్పుడు ఉత్తమమైన ఉత్పత్తి మిశ్రమాన్ని నిర్ణయించడంలో ఇది సహాయపడుతుంది. ఇది తాజా ఆర్డర్ని ఆమోదించడం, కొత్త ఉత్పత్తిని ప్రవేశపెట్టడం, మూసినేయడం, ఇప్పటికే ఉన్న ప్లాంట్తో కొనసాగడం, తయారు చేయడం లేదా అవుట్సోర్సింగ్ చేయడం వంటివి ప్రయోజనకరంగా ఉన్నాయో లేదో కూడా సూచిస్తుంది. పెరుగుతున్న ఖర్చు, అధిక సామర్థ్యం ఉన్న సంస్థ విషయంలో, కొత్త ఉత్పత్తిని సులభంగా ప్రవేశపెట్టవచ్చు. ఎందుకంటే ఇది ఖర్చుకు చాలా తక్కువ కొని ఆదాయానికి గణనీయంగా దోహదపడే అవకాశం ఉంది. మరియు కొంత సహకారం ఎవరికీ మంచిది కాదు. మరోవైపు, సంస్థ ఇప్పటికే ఉన్న ఉత్పత్తుల కోసం ఆర్డర్ల బకాయిని కలిగి ఉంటే, కొత్త ఉత్పత్తి, ప్రవేశపెడితే, ఇప్పటికే ఉన్న ఉ

త్పత్తులు ఉపయోగిస్తున్న అదే ఉత్పత్తి సౌకర్యాల ఉపయోగం కోసం పోటీ పడాల్సి వుంటుంది. అటువంటప్పుడు, ఇప్పటికే ఉన్న ఉత్పత్తి యొక్క బ్యాక్‌లాగ్ ఆర్డర్లను క్లియర్ చేయడం మరియు కొత్త ఉత్పత్తిని ప్రవేశపెట్టడం మధ్య ఎంపిక వారి వారి సహకారంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ ఉత్పత్తిల్లో ఏది ఎక్కువ దోహదం చేయగలదో దాని ఆధారంగా ఉత్పత్తి సౌకర్యాల కేటాయింపబడతాయి. సంస్థకు ఒకే ఒక్క మూలం ఉంటే అది అరుదుగా ఉంటుంది. మెషీన్ టైమ్ లభ్యత మరియు మిగిలిన వనరులు సమృద్ధిగా అందుబాటులో ఉన్నాయి. తక్కువ వినియోగించే ఉత్పత్తిని సంస్థ ఉత్పత్తి చేస్తుంది.

6. ప్రమాదం మరియు అనిశ్చితి :

సంస్థ యొక్క ఆర్థిక సిద్ధాంతం సాధారణంగా సంస్థ దాని ధర మరియు డిమాండ్ సంబంధాలు మరియు దాని పర్యావరణం గురించి పరిపూర్ణ జ్ఞానాన్ని కలిగి ఉంటుందని ఊహిస్తుంది. సంస్థ నిర్ణయాలను ప్రభావితం చేయడానికి అనిశ్చితి అనుమతించబడదు. అయినప్పటికీ, వాస్తవ ప్రపంచంలో అనిశ్చితి ఖర్చులు మరియు ఆదాయాల అంచనాను ప్రభావితం చేస్తుందని మాకు తెలుసు. అందువల్ల సంస్థ నిర్ణయాలు, భవిష్యత్తు పరిస్థితులు ఖచ్చితంగా ఊహించలేనందున, అలాంటి నిర్ణయాల ఫలితం గురించి ఎల్లప్పుడూ ప్రమాదం మరియు అనిశ్చితి ఉంటుంది. అనిశ్చితిని ఎలా కొలవాలనేది ప్రధాన సమస్య. ఆర్థికవేత్తలు ఆత్మశ్రయ సంభావ్యత సహాయంతో అనిశ్చితిని పరిగణనలోకి తీసుకోవడానికి ప్రయత్నించారు. ఏదైనా చర్యను స్వీకరించడం ద్వారా ఆశించిన లాభం నిర్దిష్ట విలువల పరిధిలో ఏదైనా విలువను ఊహించవచ్చు. ప్రతి విలువను గ్రహించే సంభావ్యత ఉంటుంది. దీనికి ఖర్చు, ఆదాయం మరియు పర్యావరణం గురించి ఖచ్చితమైన ఆత్మశ్రయ అంచనాలను సూత్రీకరించడం చాలా కష్టం.

7. చర్యల సూత్రం :

వాస్తవ వాణిజ్య ప్రపంచంలో ధరలు, నిబంధనలు మరియు చెల్లింపు షరతులు, కమిషన్లు, కూలీలకు చెల్లింపు మొదలైనవి చర్చించదగినవి. చర్యలు విజయవంతమైతే రెండు పార్టీలు సంతోషంగా ఉంటాయి. ఇది విజేత పరిస్థితిని గెలుచుకోవడానికి దారితీస్తుంది. ఇది పరిశ్రమ అభివృద్ధికి మంచిది. ఇది గాకుండా, ఇది వాలు, భేదం, విధులు, ఎకస్‌మెట్రిక్ మాడ్యూల్స్ మొదలైన అనేక సాధనాలను ఉపయోగిస్తుంది.

2.3 కొరత మరియు ఎంపిక :

కొరత ఉన్న చోట, ఎంపికలు చేయాలి. కొరత అనేది పరిమిత స్వభావం మరియు వనరుల లభ్యతను సూచిస్తుంది. అయితే ఎంపిక అనేది ఆ వనరులను పంచుకోవడం మరియు ఉపయోగించడం గురించి ప్రజల నిర్ణయాలను సూచిస్తుంది. కొరత మరియు ఎంపిక సమస్య ఆర్థిక శాస్త్రం యొక్క ప్రధాన భాగంలో ఉంది. ఇది వ్యక్తులు మరియు సమాజం కొంత వనరులను ఎలా కేటాయింపాలో ఎంచుకునే అధ్యయనం.

కొన్ని వనరులు పుష్కలంగా వున్నాయి. మరికొన్ని అరుదుగా ఉంటాయి. మనం ఏ రోజున మన సమయాన్ని ఎలా గడపబోతున్నామనే దానికంటే మనం పీల్చేగాలి గురించి తక్కువ ఆలోచించేవాళ్ళం. ఎందుకంటే శ్వాస పీల్చే గాలి స్పష్టంగా, సమృద్ధిగా ఉంటుంది. అయితే రోజులో గంటల సంఖ్య స్పష్టంగా పరిమితం చేయబడింది. ఊపిరి పీల్చుకోవాలనే మా నిర్ణయం ఒక చేతనమైనది కాదు మరియు ఇది ఒక ఆర్థికవేత్తకు కొంత రసహీనమైనది. మరోవైపు, సమయం కేటాయింపు యొక్క మా ఎంపికలను అర్థం చేసుకోవడానికి మరియు వివరించడానికి అర్థశాస్త్రం యొక్క మొత్తం శాఖ ఉనికిలో ఉంది. లేబర్ మార్కెట్‌కు ఎన్నిగంటల పని మరియు ఎన్నిగంటల విశ్రాంతి అనేది ప్రాథమిక ప్రాముఖ్యత. ఇది ప్రజల సమయం మాత్రమే కాదు, వారి నైపుణ్యాలు కూడా పరిమిత సరఫరాలో ఉన్నాయి. ఆర్థికవేత్తలు సాధారణంగా ఏదైనా కేటాయింపుల సామర్థ్యంతో ఆందోళన

చెందుతారు. అటువంటి కొరత వనరులను ఎలా ఎక్కువగా తయారు చేయవచ్చు? ప్రధాన ప్రవంతి ఆర్థిక శాస్త్రం సమాజంలోని వ్యక్తుల ప్రాధాన్యతలు మరియు నిర్ణయాలపై దృష్టి సారించినప్పటికీ, సమాజంలో కొరత వనరుల కేటాయింపును మూల్యాంకనం చేయడానికి మొత్తం సమాజానికి కేటాయింపు ప్రయోజనాన్ని నిర్ధారించడానికి కొంత ప్రాధాన్యతలను సేకరించడం అవసరం. అందువల్ల కేటాయింపు యొక్క సమర్థత మాత్రమే కాకుండా దాని ఈక్విటీ లేదా పంపిణీ ఫెయిర్నెస్ కూడా కొరత మరియు ఎంపిక అధ్యయనానికి సంబంధించినది. నిజానికి, ఈక్విటీ సమస్య స్వేచ్ఛ మార్కెట్ మరియు ప్రణాళికాబద్ధమైన ఆర్థిక వ్యవస్థలపై చర్చకు ప్రధానమైనది.

ఒక నిర్దిష్ట సందర్భంలో వనరు యొక్క కొరతను లెక్కించవచ్చు. మరియు అందువల్ల నిష్పాక్షికంగా తీర్పు చెప్పవచ్చు. సాంప్రదాయకంగా, ఆర్థికవేత్తలు సరళమైన, లక్ష్యం మరియు హేతుబద్ధమైన గణన ద్వారా తీసుకున్నప్పటికీ, కొరత వనరులపై ప్రజల ఎంపికలను కూడా అధ్యయనం చేశారు. వాస్తవానికి, ప్రజల నిర్ణయం తీసుకోవడం పూర్తిగా హేతుబద్ధమైనది కాదు. ఇది భావోద్వేగం ద్వారా కూడా ప్రభావితమవుతుంది. బిహేవియరల్ ఎకనామిక్స్ యొక్క వేగంగా అభివృద్ధి చెందుతున్న రంగం మరింత ఆత్మశ్రయ స్థాయిలో ఎంపికపై ఆర్థికవేత్తల అవగాహనను మెరుగుపరచడానికి మానవ మనస్తత్వ శాస్త్రం నుండి అంతర్దృష్టులను వర్తింపజేస్తుంది. సరఫరా మరియు డిమాండ్ యొక్క ప్రాథమిక అంశాలు అరుదైన వస్తువు ధర సాధారణ వస్తువు కంటే ఎక్కువగా ఉంటుందని మాకు తెలియజేస్తుంది. మార్కెటింగ్ బృందాలు తరచుగా డబ్బు సంపాదించడానికి మనస్తత్వశాస్త్రం నుండి ఆలోచనలతోపాటు కొరత మరియు ఎంపిక అనే భావనలను వర్తింపజేస్తాయి. ఒక వస్తువు కొరత సరఫరాలో ఉందని ముద్ర వేయగలిగితే, కొంతమంది దాని కోసం ఎక్కువ చెల్లించడానికి, లేదా వారి కొనుగోళ్లను ముందుకు తీసుకురావడానికి సిద్ధంగా ఉంటారు. కొరత గురించి మైండ్ గేమ్లు ప్రచార ప్రకటనల ద్వారా ఆడబడతాయి. “ఇది ఉన్నంతవరకు కొనండి!” “ఆర్డర్ చేయడానికి చివరి అవకాశం!” లేదా “పరిమిత ఆఫర్!” వినియోగదారు ఎంపికను ప్రభావితం చేయడానికి.

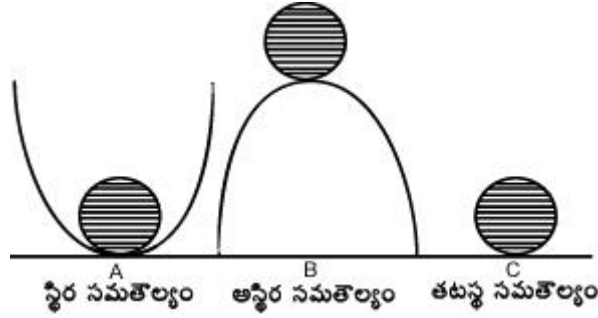
2.4 సమతౌల్య భావన

“ సమతౌల్యం” అను పదానికి ఆర్థిక విశ్లేషణలో చాలా ప్రాముఖ్యం ఉంది. ఆధునిక అర్థశాస్త్రాన్ని కొన్ని సమయాలలో సమతౌల్య విశ్లేషణ అని కూడా అంటారు. ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క అన్ని రంగాలలో సమతౌల్య విశ్లేషణ జరుగుతుంది. సమతౌల్యం అనగా సంతులన స్థితి లేదా విరామ స్థితి. ఒక వస్తువు పైన వ్యతిరేక దిశలలో పనిచేస్తున్న శక్తులు (Forces) సమానమైతే ఆ వస్తువు సమతౌల్యం ఉందంటారు.

వినియోగదారుడు తన పరిమిత ఆదాయాన్ని వివిధ వస్తు సేవలపై ఖర్చు చేసి గరిష్ట సంతృప్తిని పొందితే, అతను సమతౌల్యంలో ఉన్నాడంటారు. అతను ఆ పరిస్థితి నుంచి మారటానికి ఇష్టపడడు. కాబట్టి అది వినియోగదారుని విరామ లేదా సమతౌల్య స్థితి. అదే విధంగా ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ గరిష్ట లాభాలను పొందుతుంటే అది సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. ఆ స్థితి నుంచి సంస్థ మారటానికి ఇష్టపడదు. పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థల సంఖ్యలో మార్పు లేకపోతే పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో ఉందంటారు. పరిశ్రమలోని సంస్థలు బయటకు వెళ్ళటంగాని, కొత్తవి చేరటం గాని జరగక పోతే పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో ఉన్నట్లు . అది పరిశ్రమ విరామస్థితి. ఇట్లా సమతౌల్యాన్ని వివిధ రకాలుగా చెప్పవచ్చు.

2.4.1 స్థిర, అస్థిర, తటస్థ సమతౌల్యాలు (Stable, Unstable, Neutral Equilibria)

ఏ కారణం చేతనయినా ఒక ఆర్థిక యూనిట్ సమతౌల్య స్థితి నుంచి మార్పు వస్తే, కొన్ని శక్తులు పనిచేయటం వలన తిరిగి ఈ సమతౌల్యాన్ని చేరుకోగలిగితే దానిని స్థిర సమతౌల్యం అంటారు. ఒక సమతౌల్య స్థితి నుంచి మార్పు వచ్చిన ఆర్థిక యూనిట్లు, మరో స్థితిలో సమతౌల్యంలో వచ్చేటట్లు శక్తులు పనిచేస్తుంటే దానిని అస్థిర సమతౌల్యం అంటారు. ఆర్థిక యూనిట్ ఒక సమతౌల్యం నుంచి మారి మళ్ళీ యథా స్థానానికి వచ్చేట్లు లేదా యథా స్థానం నుండి దూరంగా జరిగేటట్లు శక్తులేవి పని చేయకపోతే, ఆ ఆర్థిక యూనిట్ తాను చేరుకొన్న కొత్త స్థితిలో అదే స్థాయిలో విరామస్థితికి చేరటాన్ని తటస్థ సమతౌల్యం అంటారు. ఈ మూడు రకాల సమతౌల్యాలను చిత్ర పటం-2.1 ద్వారా వివరించటం జరిగింది.

చిత్ర పటం - 2.1

పటం Aలో ఒక గిన్నెలో చిన్న బంతి విరామ స్థితిలో ఉన్నది. దానిని ఆ స్థాయి నుంచి కదిలించినా మళ్ళీ అదే స్థానానికి వస్తుంది. కనుక ఇది స్థిర సమతౌల్యం.

పటం B లో బంతి బోర్లించిన గిన్నె పైన ఉన్నది. దానిని కదిలిస్తే అది మళ్ళీ ఆస్థానానికి రాదు. కనుక ఇది అస్థిర సమతౌల్యం.

పటం Cలో బంతి నేల మీద వున్నది. దానిని కదిలిస్తే అది ఆ స్థానానికో రాకపోయినా అదే స్థాయిలో (level) వేరొక ప్రదేశంలో సమతౌల్యాన్ని చేరుకొంటుంది. ఇది తటస్థ సమతౌల్యం.

ఈ మూడు సమతౌల్యాలలో స్థిర సమతౌల్యాన్ని ఆర్థిక విశ్లేషణలో ఎక్కువగా ఉపయోగించారు. మార్షల్ దీన్ని విలువ నిర్ణయ సిద్ధాంతంలో ఎక్కువగా ఉపయోగించారు.

2.4.2 స్వల్పకాల, దీర్ఘకాల సమతౌల్యాలు :

సమతౌల్య విశ్లేషణ కాలాన్ని బట్టి ఉంటుంది. ధర నిర్ణయ సిద్ధాంతంలో కాలాన్ని బట్టి సమతౌల్యం మారుతుందని మార్షల్ అంటారు. వస్తువు సప్లయిని ఏ మాత్రం మార్చటానికి వీలులేని కాలాన్ని అతి స్వల్ప కాలం అని సప్లయిని కొంత వరకు మార్చటానికి (అంటే చర వ్యయాలు మార్చి) వీలున్న కాలాన్ని స్వల్ప కాలం అని సప్లయిని, పూర్తిగా మార్చటానికి వీలుండే కాలాన్ని దీర్ఘకాలం అని మార్షల్ అన్నారు. ఆయా కాలాల్లో సప్లయిలో వచ్చే మార్పును బట్టి సమతౌల్య ధర నిర్ణయం మారుతుందని మార్షల్ అన్నారు.

2.4.3 పాక్షిక, సమగ్ర సమతౌల్యాలు (Partial and General Equilibria)

ఇంకో విధంగా సమతౌల్యాన్ని పాక్షిక, సాధారణ సమతౌల్యాలని కూడ విభజిస్తారు. సాధారణ సమతౌల్యాన్ని, సమగ్ర సమతౌల్యమని కూడ అంటారు.

1. పాక్షిక సమతౌల్యం : ఆర్థిక వ్యవస్థలోని ఒక భాగం లేదా కొన్ని యూనిట్లను విశ్లేషణ చేసేది పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ. పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణలో కొన్ని చలాంకాలనే తీసుకొంటారు. తక్కిన వాటిని లెక్కలోకి తీసుకోము. ఒక వినియోగదారుడు, ఒక ఉత్పత్తిదారుడు, ఒక సంస్థ, ఒక పరిశ్రమ సమతౌల్యాన్ని పరిశీలించేది పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ. ఒక వస్తువు డిమాండ్ను దాని ధర, యితర వస్తువుల ధరలు, వినియోగదారుని ఆదాయం, అభిరుచులు నిర్ణయిస్తాయి. కాని డిమాండ్ను సిద్ధాంతంలో ధర, డిమాండ్లకు మధ్య నున్న సంబంధాన్ని మాత్రం పరిశీలిస్తారు. డిమాండ్ను నిర్ణయించే ఇతర అంశాలు స్థిరంగా ఉన్నాయని భావిస్తారు. ఈ విధంగా డిమాండ్ విశ్లేషణ పాక్షిక స్థాయిలోనే కొనసాగుతుంది. మార్షల్ విలువ సిద్ధాంతం పాక్షిక విశ్లేషణకు చెందినదే. వాస్తవ జీవితంలో అనేక చలాంకాలున్నా వాటిలో ఒకటి లేదా రెండు చలాంకాలను మాత్రమే తీసుకొని విశ్లేషణ చేయటానికి పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ తోడ్పడుతుంది. పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ వల్ల మిగిలిన విషయాలు స్థిరంగా ఉండగా అనే ప్రమేయం అవసరం అవుతుంది.

ప్రాముఖ్యత : పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ, సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణకు ఇంటి గడప వంటిది. పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ జరిపిన తర్వాత స్థిరంగా ఉన్న చలాంకాలను ఒక్కొక్క దాన్నే మారుస్తూ పోతే సమగ్ర సమతౌల్యానికి దారి తీస్తుంది. పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ ద్వారా వివిధ మార్పులకు కారణాలు తెలుసుకొన వచ్చు. పాక్షిక విశ్లేషణ తేలికగా అర్థమవుతుంది.

పరిమితులు : ఈ విశ్లేషణలో మనం పరిశీలించే అంశాలు తప్ప, తక్కిన వాటిని పరిగణనలోకి తీసుకొనటం జరగదు. అందువల్ల ఇది అవాస్తవికమైన విశ్లేషణ. వాస్తవ ప్రపంచంలో వివిధ చలాంకాలు ఒక దానిపై ఒకటి ఆధారపడి ఉంటాయి.

2. సాధారణ సమతౌల్యం : ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క వివిధ భాగాలకు పరస్పర సంబంధం ఉండటంతో పాటు, భాగాలు ఒక దాని పై ఒకటి ఆధారపడి ఉంటాయి. ప్రతి ఆర్థిక మార్పు అనేక ఇతర మార్పులకు దారితీస్తుంది. అందువల్ల సాధారణ లేదా సమగ్ర సమతౌల్యం ఆర్థిక వ్యవస్థను మొత్తంగా పరిగణించి, ఆర్థిక చలాంకాల మధ్య నుండే పరస్పర సంబంధాలను పరిశీలిస్తుంది. ఆర్థిక వ్యవస్థలోని ఒక భాగానికి, మిగతా భాగాలకు ఉన్న సంబంధాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని అధ్యయనం చేసేది సాధారణ సమతౌల్య విశ్లేషణ. వాల్రాస్ ఈ విశ్లేషణకు ప్రాధాన్యాన్నిచ్చారు. ఈ విశ్లేషణ చాలా జటిలమైనది. అయినా ఈ విశ్లేషణ వాస్తవంగా ఉంటుంది.

ప్రాముఖ్యత : ఆర్థిక వ్యవస్థ పూర్తి స్వరూపాన్ని తెలుసుకొని, మొత్తానికి సంబంధించిన సమస్యల అధ్యయనానికి సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణ ఎంతో తోడ్పడుతుంది.

ప్రజలు తీసుకొనే వ్యక్తిగత నిర్ణయాలన్నీ, ధర యంత్రాంగం చేత కలుపబడటాన్ని ఈ విశ్లేషణ చూపిస్తుంది. ఒక ఆర్థిక చర్య, ఆర్థిక వ్యవస్థ అంతటా కలుగజేసే ఫలితాల స్వభావాన్ని ఈ విశ్లేషణ ద్వారా తెలుసుకొనవచ్చు. లియోంటిఫ్ (Leontieff) అనే శాస్త్రవేత్త అభివృద్ధి చేసిన ఉత్పాదక - ఉత్పాదిత విశ్లేషణ (Input-Output analysis) సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణ పై ఆధారపడి ఉంది.

పరిమితులు : సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణ, నిశ్చల విశ్లేషణకు సంబంధించినది. సమగ్ర విశ్లేషణలో కాల వ్యవధులను లెక్కలోకి తీసుకోము. ఈ విశ్లేషణ ఆచరణ యోగ్యమైనది కాదు. ఈ విశ్లేషణ కొనసాగించటానికి పెద్ద మొత్తాలలో దత్తాంశం (Data) అవసరమవుతుంది. అనేక సమీకరణాలు (Equations) సాధించవలసి వస్తుంది. పరిపూర్ణ పోటీ ప్రమేయాన్ని వదిలి వేస్తే సమగ్ర సమతౌల్య విశ్లేషణ ఆచరణ యోగ్యం కాదు.

2.5 ఆర్థిక సూత్రాల స్వభావం :

నిర్ణీత అనుభవాల ఆధారంగా సాధారణ సత్యాలను తెలుపటాన్ని సూత్ర ప్రతిపాదన అంటారు. అర్థశాస్త్ర సూత్ర

ప్రతిపాదనకు ఉపయోగించే నిగమన, ఆగమన పద్ధతులు పైన వివరించబడ్డాయి. ఇప్పుడు ఆర్థిక సూత్రాల స్వభావాన్ని పరిశీలిద్దాం.

1. ఆర్థిక సూత్రాలు కార్యకరణ సంబంధాన్ని తెలుపుతాయి. అనగా ఏ కారణం వలన ఏ ఫలితం వస్తుందో తెలుపుతాయి. ఉదాహరణ ఒక వస్తువు ధర తగ్గితే ఆ వస్తువు డిమాండ్ పెరుగుతుందని డిమాండ్ సూత్రం తెలుపుతుంది. ధర తగ్గటం కారణమైతే డిమాండ్ పెరగటం దాని ఫలితం.
2. ఆర్థిక సూత్రాలలో ఎక్కువ భాగం మానవ సంబంధమైనది. వినియోగదారులు లేదా ఉత్పత్తిదారులుగా మానవ ప్రవర్తనను విశదీకరించేవి ఆర్థిక సూత్రాలు. ఉదాహరణకు క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం.
3. ఆర్థిక సూత్రాలు మానవ సంబంధమైనవే గాక కొన్ని భౌతిక పరమైన సూత్రాలు కూడా ఉన్నాయి. ఉదాహరణ క్షీణ ప్రతిఫల సూత్రం. ఒక ఉత్పత్తి సాధనాన్ని స్థిరంగా ఉంచి, వేరొక ఉత్పత్తి సాధనాన్ని మారుస్తూ ఉంటే ఉత్పత్తి ఏ విధంగా మారుతుందో ఈ సూత్రం తెలుపుతుంది. దీనిలో మానవ ప్రవర్తనను పరిశీలించే అంశమేదీ లేదు. ఇలాంటి భౌతిక పరమైన సూత్రాలు కూడా అర్థశాస్త్రంలో ఉన్నాయి.
4. ఆర్థిక సూత్రాలు పరికల్పనా స్వభావం కలవి. అర్థశాస్త్రంలో పరిశీలించే విషయం క్లిష్టమైనది. పరిశీలించే అంశాలు ఎప్పటికప్పుడు మారుతూ ఉంటాయి. పరిశీలించే విషయాలలో మానవ సంబంధమైన అంశాలు ఎక్కువగా ఉంటాయి. మానవ స్వభావం ఎప్పుడు ఏ విధంగా మారుతుందో తెలియదు. ఇవన్నీ కలిసి ఆర్థిక సూత్రాలకు అనిశ్చిత స్వభావాన్ని కల్పిస్తాయి. ఈ పరికల్పనా స్వభావం వలననే అర్థశాస్త్ర సూత్రాలకు ముందు “తక్కిన విషయాలు స్థిరంగా ఉండగా” అని చేరుస్తారు. దీనినే “సెటిరస్ పారిబస్” (Ceteris Paribus) నిబంధన అంటారు. సెటిరస్ పారిబస్ అను లాటిన్ పదాలకు తక్కిన విషయాలు స్థిరంగా ఉండగా అని అర్థం.
5. ఆర్థిక సూత్రాలు భౌతిక సూత్రాలంత ఖచ్చితంగా, నిర్దిష్టంగా వుండవు. అందువలననే మార్కెట్ అర్థశాస్త్ర సూత్రాలను భూమ్యాకర్షణ శక్తి సూత్రం వంటి ఖచ్చితమైన సూత్రాలతో పోల్చకుండా, సముద్ర తరంగాల సూత్రాలతో పోల్చినారు. కాని ఒక్క విషయం మాత్రం నిజం. కాని తక్కిన సాంఘిక శాస్త్రాల సూత్రాల కన్నా అర్థశాస్త్ర సూత్రాలు కొంత ఖచ్చితంగా ఉంటాయి.
6. ప్రభుత్వ సూత్రాలకు శిక్షా స్వభావం ఉన్నది. వాటిని పాటించకపోతే శిక్షకు లోనవుతారు. నీతి సూత్రాలకు శిక్షా స్వభావం లేదు కాని అవి మనం ఏ విధంగా ప్రవర్తించాలో తెలుపుతాయి. ప్రజాభిప్రాయాన్ని మన్నించటం కోసమైనా ఈ నీతి సూత్రాలు పాటిస్తాం. ప్రకృతి లేదా భౌతిక శాస్త్ర సూత్రాలను ఖచ్చితంగా చెప్పవచ్చు. వాటికి సార్వ జనీనత ఉన్నది. అర్థశాస్త్ర సూత్రాలు వీటన్నింటి కన్నా భిన్నమైనవి. వీటి వెనుక ప్రభుత్వ చట్టం లేదు. ప్రజాభిప్రాయం అంతకన్నా లేదు. అర్థశాస్త్ర సూత్రాలను పాటించటంలో ప్రజాభిప్రాయాన్ని మన్నించవలసిన పనిలేదు. అందువల్ల ఇవి అంత ఖచ్చితంగా ఉండవు.

2.11 సారాంశం

ఆర్థిక సమస్యలను విశ్లేషించటానికి నిగమన, ఆగమన అనే రెండు విశ్లేషణ పద్ధతులు ఉన్నాయి. రెంటిలోను గుణదోషాలు ఉన్నా, అవసరత దృష్ట్యా ఏ పద్ధతి ఉపయోగకరమో ఆ పద్ధతి ఉపయోగించుకోవలసి ఉంటుంది. అర్థశాస్త్ర విశ్లేషణ పద్ధతుల ద్వారా రూపొందించిన సూత్రాలు, భౌతిక శాస్త్రాల వలె ఖచ్చితమైనవి కావు. మానవ స్వభావం పై ఆధారపడి రూపొందినవి కాబట్టి మానవ ప్రవర్తనలో మార్పుల వల్ల సూత్రాలు ప్రభావితం అవుతాయి. అందువల్లనే అర్థశాస్త్ర సూత్రాలు మిగిలిన పరిస్థితులలో మార్పు లేనట్లయితే అనే ప్రమేయంతో ప్రారంభమవుతాయి.

2.12 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. సాంప్రదాయ ఆర్థిక సిద్ధాంతం సిద్ధాంతం ఇచ్చిన సాధనాలకు వ్యాపార ఆర్థికవేత్త ఆచరణాత్మకంగా చేస్తాడు.
2. కొరత అనేది పరిమిత స్వభావం వనరుల లభ్యతను సూచిస్తుంది.
3. ఒక అంశం పై పనిచేసే రెండు పరస్పర వ్యతిరేక శక్తుల బలం సమానమైనప్పుడు ఆ అంశం విరామస్థితిలో ఉంటుంది. సమతౌల్యం అనగా విరామస్థితి. సమతౌల్య విశ్లేషణ వివిధ రకాలుగా ఉంటుంది.
4. ఆర్థిక సూత్రాలు మానవ సంబంధమైనవి. కార్యకారణ సంబంధాన్ని తెలుపుతాయి. కొన్ని భౌతిక పరమైన సూత్రాలు కూడా ఉన్నాయి. ఆర్థిక సూత్రాలకు పరికల్పనా స్వభావం ఉన్నది. ఇవి ఖచ్చితంగా, నిర్దుష్టంగా ఉండవు. సముద్ర తరంగాల సూత్రాలతో పోల్చవచ్చును.

2.13 పదకోశం

1. నిశ్చల ఆర్థిక విశ్లేషణ : కాలంతో సంబంధం లేకుండా ఆర్థిక కార్యకలాపాల పై జరిపే ఆర్థిక విశ్లేషణ.
2. చలన ఆర్థిక విశ్లేషణ : కాలంతో పాటు మారే ఆర్థిక కార్యకలాపాలను విశ్లేషణ చేసేది చలన ఆర్థిక విశ్లేషణ.
3. స్థిర సమతౌల్యం : ఒక ఆర్థిక యూనిట్ ఏ కారణం చేతనైనా ఒక సమతౌల్య స్థాయి నుంచి మార్పువస్తే తిరిగి ఆ స్థితిని చేరుకొనగలిగితే దానిని స్థిర సమతౌల్యం అంటారు.
4. అస్థిర సమతౌల్యం : ఒక ఆర్థిక యూనిట్ సమతౌల్య స్థితి నుంచి మార్పు వస్తే తిరిగి ఆ స్థితిని చేరుకొనక దూరంగా జరిగితే దానిని అస్థిర సమతౌల్యం అంటారు.
5. తటస్థ సమతౌల్యం : ఒక సమతౌల్య స్థితి నుంచి మార్పు వస్తే తిరిగి అదే స్థితిని చేరుకొనక ఇంకొక చోట అదే స్థాయిలో సమతౌల్యానికి చేరితే దానిని తటస్థ సమతౌల్యం అంటారు.
6. పాక్షిక సమతౌల్యం : కొన్ని అంశాలే లెక్కలోకి తీసుకొని, మరికొన్ని స్థిరంగా ఉంటాయని భావించి జరిపే విశ్లేషణ పాక్షిక సమతౌల్య విశ్లేషణ.
7. సమగ్ర సమతౌల్యం : ఆర్థిక వ్యవస్థను మొత్తంగా పరిగణించి సమతౌల్య విశ్లేషణ జరిపేది సమగ్ర సమతౌల్యం.
8. నిగమన పద్ధతి : సాధారణ విషయాల ఆధారంగా ప్రత్యేక విషయాలు ప్రతిపాదించే పద్ధతి.
9. ఆగమన పద్ధతి : ప్రత్యేక విషయాల ఆధారంగా సాధారణ సూత్రాలు ప్రతిపాదించే పద్ధతి.

2.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. వివిధ ఆర్థిక సూత్రాలను కూలకంకుషంగా చర్చించాము.
2. కొరత మరియు ఎంపిక భావనలను వివరింపుము.
3. అర్థశాస్త్రంలో సమతౌల్య భావన ప్రాధాన్యతను వివరింపుము.

4. నిశ్చల, చలన ఆర్థిక విశ్లేషణల తారతమ్యాలు వివరించి, వాటి సాపేక్ష శ్రేణులు తెలుపుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. పాక్షిక, సమగ్రసమతౌల్యాల గుణ, దోషాలు వివరింపుము.

సూచన - ముందు సమతౌల్యం అంటే వివరించి తరువాత పాక్షిక, సమగ్ర సమతౌల్యాలను వ్రాయవలెను.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. ఆర్థిక సూత్రాలు
2. పాక్షిక సమతౌల్యం
3. సమగ్ర సమతౌల్యం

2.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Watson, D.S. : Price Theory and its Uses, Scientific Book Agency, Calcutta, 1970
2. Dewett, K.K. : Price Theory, S.L. Charitable Trust, New Delhi, 1972
3. Ahuja, H.L. : Principles of Microeconomcs, S. Chand & Co, New Delhi, 1981
4. Seth M.L. : Principles of Economics, Lakshmi Narain Agarwal, Agra, 1989
5. Jhingan, M.L. : Advanced Economic Theory, Konark Pubs. Pvt Ltd., Delh, 1986
6. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 3

ప్రయోజన సిద్ధాంతం మరియు ఉదాసీనతా వక్రరేఖల స్వభావం, లక్షణాలు

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 3.0 ఉద్దేశాలు, అక్ష్యాలు
- 3.1 విషయ పరిచయం
- 3.2 కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ, ఆర్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ
- 3.3 క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం
- 3.4 సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రము
- 3.5 అభిరుచుల తరహా
- 3.6 ఉదాసీనతా పట్టిక
- 3.7 ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు
- 3.8 ఉదాసీనతా వక్రరేఖల లక్షణాలు
- 3.9 ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు - పూరక వస్తువులు
- 3.10 సారాంశం
- 3.11 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 3.12 పదకోశం
- 3.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 3.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

4.0 ఉద్దేశాలు - అక్ష్యాలు

వినియోగదారుని ప్రవర్తన అధ్యయనానికి కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ స్థానే రూపొందించిన ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణను ఈ భాగంలో వివరించటం జరిగింది. ఈ భాగం పూర్తయ్యే సరికి మీరు ఈ క్రింది విషయాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.

* క్షీణోపాంత మరియు సమోపాంత ప్రయోజన విశ్లేషణలు

- * ఉదాసీనతా పట్టిక
- * ఉదాసీనతా వక్రరేఖ
- * ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు
- * ఉదాసీనతా వక్రరేఖల లక్షణాలు

3.1 విషయ పరిచయం

ప్రాచీన ఆర్థికవేత్తలు రూపొందించిన కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణకు ప్రత్యామ్నాయ విశ్లేషణ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ. ఈ విశ్లేషణను మొదటిసారిగా 1880లో కనుక్కోవటం జరిగింది. ఆంగ్లేయ ఆర్థికవేత్త ఎడ్జ్వర్త్ (Edgeworth) 1881లో తన “Mathematical Physics” అనే గ్రంథములో వస్తు వినిమయ సిద్ధాంతం రూపొందించటానికై ఈ పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టినా, వినియోగదారుని ప్రవర్తనను అధ్యయనం చేయటానికి ఈ పద్ధతిని ఉపయోగించటం జరగలేదు. అనంతరం 1892లో ఇర్వింగ్ ఫిషర్ అనే ఆర్థికవేత్త ఈ పద్ధతికి ఒక స్పష్టమైన రూపాన్ని ఇవ్వటానికి ప్రయత్నించాడు. తరువాత విల్ఫ్రెడ్ పారిటో కొన్ని మార్పులతో 1906లో తన విలువ సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించాడు. తరువాత 1930లో ప్రాఫెసర్ హిక్స్ మరియు ఆర్.జె.డి. ఆలెన్లు ప్రచురించిన “A Reconsideration of the Theory of Value” అనే వ్యాసములో ఈ విశ్లేషణను ఒక శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో పొందు పరచారు. చివరిగా 1934లో హిక్స్ రచించిన గ్రంథమైన “Value and Capital”లో ఈ పద్ధతిని విపులమైన, సమగ్రమైన పద్ధతిలో ఈ విశ్లేషణను అభివృద్ధి చేసినాడు.

ప్రాచీన ఆర్థికవేత్తలు ప్రయోజనాన్ని కొలవటానికి వీలు ఉంటుందని, ప్రతి వస్తువు స్వతంత్ర వస్తువులని, ద్రవ్య ఉపాంత ప్రయోజనం స్థిరంగా ఉంటుందనే అవాస్తవిక ప్రమేయాల పై కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణను రూపొందించారు. అయితే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ అందుకు భిన్నంగా వినియోగదారుడు పొందే ప్రయోజనాన్ని పోల్చటానికి అవకాశం ఉందనే ఆర్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ పై రూపొందించబడింది. ఈ భాగంలో ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణలో ఉపయోగించే ముఖ్యమైన భావనలను, ఉదాసీనతా వక్రరేఖల లక్షణాలను వివరించటం జరిగింది.

3.2 కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ, ఆర్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ :

వినియోగదారుని ప్రవర్తనను తెలిసికొనటానికి రూపొందించిన విశ్లేషణలు రెండు. అవి 1. కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ, 2. ఆర్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ.

మానవుని కోర్కెలను తీర్చగల శక్తిని ప్రయోజనం అంటారు. ప్రయోజనం (utility) మరియు ఉపయోగం (usefulness) రెండింటిని ఒకే అర్థంలో ఉపయోగిస్తారు. ఒకే వస్తువు వివిధ వ్యక్తులకు వివిధ రకాలుగా ప్రయోజనాన్ని ఇస్తుంది.

ప్రయోజనాన్ని అంకెల రూపంలో కొలవవచ్చు అనే భావనతో రూపొందిన విశ్లేషణ కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ. ఈ విశ్లేషణలో ఒక వస్తువు వినియోగించినందువల్ల వచ్చే ప్రయోజనాన్ని ఖచ్చితంగా యూనిట్లలో చెప్పవచ్చు.

కాని ప్రయోజనం అనేది మానసిక భావన. దీన్ని కొలుచుటకు సాధ్యం కాదు. కాని పోల్చవచ్చు అని ఆర్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ తెలుపుతుంది. A వస్తువు, B వస్తువుకన్న ఎక్కువ ప్రయోజనాన్ని ఇస్తుందని లేదా తక్కువ ప్రయోజనాన్ని ఇస్తుందని మాత్రం చెప్పవచ్చు. అంతేకాని ఎంత ఎక్కువ లేదా ఎంత తక్కువ అనేది చెప్పలేము.

కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణపై రూపొందించిన క్షీణోపాంత ప్రయోజన సిద్ధాంతం, సమోపాంత ప్రయోజన సిద్ధాంతం వినియోగదారుని మిగులు సిద్ధాంతాలను క్రింద క్లుప్తంగా వివరించటం జరిగింది.

3.3 క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం (Law of Diminishing Marginal Utility)

గాసెన్ 1854లో ఈ సూత్రం ప్రభావాన్ని వెలిబుచ్చగా మార్షల్ దీన్ని క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రంగా వివరించాడు. దీనిని గాసెన్ ప్రథమ సూత్రం అంటారు.

ఒక వస్తువు పరిమాణానికి (Quantity) ఆవస్తువు నుండి పొందే ప్రయోజనానికి (Utility) గల సంబంధాన్ని గూర్చి ఈ సూత్రం తెలియజేస్తుంది. వస్తు పరిమాణం పెరుగే కొద్దీ ఉపాంత ప్రయోజనం క్షీణిస్తుందని ఈ సూత్రం తెలియజేస్తుంది. మార్షల్ రూపొందించిన క్షీణోపాంత ప్రయోజన సిద్ధాంతం ఈ క్రింది ప్రమేయాలపై ఆధారపడి ఉంది.

ప్రమేయాలు

1. ప్రయోజనాన్ని యూనిట్లలో కొలవవచ్చు.
2. వినియోగదారుడు తీసుకునే వస్తువులు సజాతీయాలు
3. వస్తు పరిమాణాన్ని పెంచటానికి లేదా తగ్గించటానికి అవకాశం ఉంది.
4. వస్తువును తీసుకొనే కాల యూనిట్లు సమానంగా ఉంటాయి.
5. వినియోగదారుని ఆదాయములో మార్పు ఉండరాదు.
6. వినియోగదారునికి వస్తువు ధరకు సంబంధించిన సమాచారం తెలిసి ఉంటుంది, ధర మారదు.
7. వినియోగదారుడు కొనుగోలు చేసే వస్తువుకు ఉన్న ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల ధరలు స్థిరంగా ఉంటాయి.
8. వినియోగదారుని అభిరుచులు, అలవాట్లలో మార్పు ఉండరాదు.
9. వినియోగదారుడు హేతుబద్ధంగా వ్యవహరిస్తాడు. అంటే అతని ఉద్దేశం గరిష్ట ప్రయోజనాన్ని పొందటం.

3.4 సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రము (Law of Equi-Marginal Utility)

వినియోగదారుడు ఒక వస్తువును ఉపయోగించినందు వల్ల పొందే సమతౌల్యాన్ని క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం వివరిస్తుంది. ఒకటి కన్నా ఎక్కువ వస్తువుల విషయంలో ఈ సూత్రం వివరించలేదు. అనేక వస్తువులు ఉపయోగించినట్లయితే వినియోగదారుడు పొందే సమతౌల్య స్థితిని సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రం తెలియచేస్తుంది. దీనిని కూడా గాసెన్ రూపొందిస్తే, సూత్రంగా రూపొందించిన శాస్త్రవేత్త మార్షల్.

పై ప్రమేయాల పై ఆధారపడి “ఒక వినియోగదారుడు తన వద్ద ఉన్న పరిమిత ఆదాయాన్ని వివిధ వస్తువుల పై వెచ్చించేటప్పుడు వాటి ఉపాంత ప్రయోజన నిష్పత్తులు ధరల నిష్పత్తులతో సమానంగా ఉన్నప్పుడు వినియోగదారుడు సమతౌల్యంలో ఉంటాడు” అని సమోపాంత ప్రయోజన సూత్రం తెలుపుతుంది. వినియోగదారుడు తీసుకునే వస్తువులు A మరియు B అనే రెండు వస్తువులు అయినట్లయితే అతని సమతౌల్యం క్రింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

$$\frac{M_{U_A}}{P_A} = \frac{M_{U_B}}{P_B}$$

3.5 అభిరుచుల తరహా :

ఈ విశ్లేషణలో ముఖ్యమైన అంశం ఏమిటంటే వినియోగదారుడు ఒకే వస్తువు పై కాకుండా వస్తు సముదాయాలను కోరుకుంటాడు. ఈ విధంగా అతడు కోరుకునే వస్తు సముదాయాలను అభిరుచుల తరహా అంటారు. కోరుకునేవి రెండు వస్తు సముదాయాలు అయితే రెండు వస్తువుల అభిరుచుల తరహా అంటాము. ఉదాహరణకు ఆపిల్స్ + మామిడి పండ్లు లేదా $X+Y$. కోరుకునే వస్తువులు మూడు అయితే మూడు వస్తువుల అభిరుచుల తరహా అంటాము. ఉదాహరణకు ఆపిల్స్ + మామిడి పండ్లు + అరటి పండ్లు లేదా $X+Y+Z$. ఈ విధంగా ఎన్ని వస్తు సముదాయాలను కోరుకుంటే అన్ని వస్తువుల అభిరుచుల తరహా అంటాము. అయితే ఉదాహరణ వక్రరేఖ విశ్లేషణలో కేవలం రెండు వస్తువుల అభిరుచుల తరహాను మాత్రమే పరిశీలిస్తాము.

3.6 ఉదాసీనతా పట్టిక (Indifference Table)

వినియోగదారునికి రెండు వస్తువుల అభిరుచి తరహా ఉంటుందని తెలుసుకున్నాం. సమాన సంతృప్తి నిచ్చే రెండు వస్తు సముదాయాలను తెలియచేసే పట్టికను ఉదాసీనతా పట్టిక అంటారు. పట్టికలో ఉన్న రెండు వస్తు సముదాయాలలో ఏ సముదాయాన్ని తీసుకొనటానికైనా అతడు ఉదాసీనంగా ఉంటాడు లేదా ఇష్టపడతాడు. అంటే వినియోగదారుడు ఏ ఒక్క సముదాయాన్ని ఎక్కువగా ఇష్టపడటం జరగదు. వినియోగదారుడు తీసుకొనే వస్తువులు X, Y అని, వీటి ద్వారా సమాన సంతృప్తి వచ్చే కొన్ని సముదాయాలను ఈ క్రింది పట్టికలో పొందుపరచటం జరిగింది.

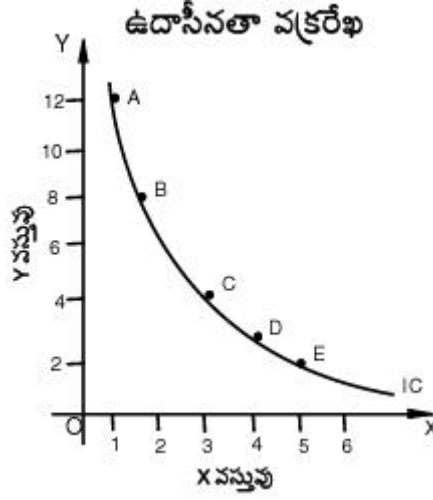
పట్టిక - 3.1

ఉదాసీనతా పట్టిక

వస్తు సముదాయము	వస్తువు X	వస్తువు Y
A	1	12
B	2	8
C	3	5
D	4	3
E	5	2

ఉదాసీనతా వక్రరేఖ (Indifference Curve)

సమాన సంతృప్తిని తెలియచేసే రెండు వస్తు సముదాయాలను తెలియచేయు రేఖను ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అంటాము. ఉదాసీనతా పట్టిక-3.1లో ఉన్న వివిధ సముదాయాలను రేఖా పటంలో బిందువులుగా గుర్తించి, వాటన్నింటినీ కలిపితే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వస్తుంది.

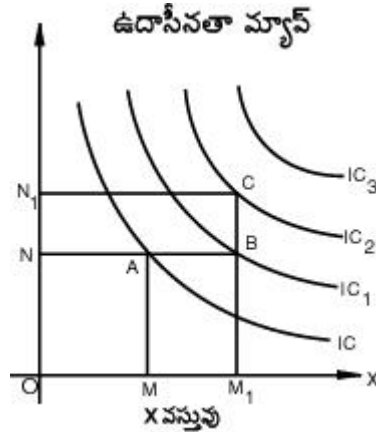

రేఖా పటం - 4.1

రేఖా పటం - 3.1లో OX అక్షము పైన X వస్తువును, OY అక్షము పైన Y వస్తువుని తీసుకొన్నాము. పటంలోని వివిధ సముదాయములను వివిధ బిందువుల ద్వారా గుర్తించి ఆ బిందువులన్నింటిని కలిపితే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వస్తుంది. ఈ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వినియోగదారునికి సమాన సంతృప్తిని ఇచ్చే వివిధ సముదాయములను తెలియచేస్తుంది. రేఖాపటం - 4.1లోని IC ఉదాసీనతా వక్రరేఖ. ఈ రేఖ పై ఏ బిందువు వద్దనైనా (A, B, C, D, E) వినియోగదారుడు ఒకే సంతృప్తిని పొందుతాడు. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పై ఏ వస్తు సముదాయాన్ని తీసుకోవటానికైనా వినియోగదారుడు ఉదాసీనంగా ఉంటాడు. అందువల్లనే ఈ రేఖను ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అనడం జరిగింది.

4.5 ఉదాసీనతా మ్యాప్ (Indifference Map)

వివిధ సంతృప్తులు ఇచ్చే అనేక ఉదాసీనతా వక్రరేఖలను చూపు పటాన్ని ఉదాసీనతా మ్యాప్ అంటారు. ఈ మ్యాప్ లోని ప్రతి వక్రరేఖ ఒక సంతృప్తి స్థాయిని తెలియచేస్తుంది. ఒక ఉదాసీనతా వక్రరేఖకు కుడి వైపున ఉండే ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎక్కువ సంతృప్తిని, ఎడమ వైపున రేఖలు తక్కువ సంతృప్తి స్థాయిని తెలియచేస్తుంది. అయితే ప్రతి రేఖ పై ఉండే వివిధ బిందువులు మాత్రం సమాన సంతృప్తిని ఇస్తాయి. ఈ క్రింది పటంలో IC, IC₁, IC₂, IC₃ అను నాలుగు వక్రరేఖలు ఉన్నాయి. ఈ విధంగా వివిధ సంతృప్తులను తెలియజేయు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు కలిగియున్న పటాన్ని ఉదాసీనతా మ్యాప్ అని పిలుస్తారు.

రేఖా పటం - 3.2

రేఖా పటం - 4.2లో IC_1, IC_2 రేఖల పై గల AB బిందువుల్లో B వస్తు సముదాయం A కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తినిస్తుంది. ఎందుకంటే Yని తీసుకొనే వస్తు పరిమాణము (ON) ఒకటే అయితే B వద్ద X పరిమాణం A కన్నా ఎక్కువగా ఉంది. అందువల్ల B సముదాయము ఎక్కువ సంతృప్తినిస్తుంది. అంటే IC_2 పై ఉన్న ప్రతి బిందువు IC_1 రేఖ పై వుండే బిందువు కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తినిస్తుంది. అదే విధముగా IC_3 రేఖ, IC_2 రేఖ కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తినిస్తుంది.

3.7 ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు (Marginal Rate of Substitution)

ఒక వస్తువును అదనంగా పొందటం కోసం మరొక వస్తువును ఏ రేటులో వదులు కొంటాడో తెలియచేసేదే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు అంటారు. వినియోగదారుడు కోరుకునే వస్తువులు XY అయితే, X వస్తువుల కోసం అతడు వదులు కొనడానికి సిద్ధపడే Y వస్తువుల పరిమాణాన్నే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు అంటారు. దీనినే MRS of X for Y అని పిలుస్తారు.

$$\text{ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు MRS of X for Y} = \frac{\Delta Y}{\Delta X}$$

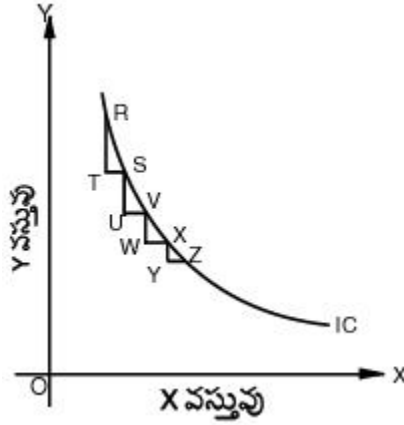
పట్టిక - 3.2

వస్తు సముదాయము	వస్తువు X	వస్తువు Y	ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు MRS of X for Y
A	1	12	-
B	2	8	4 : 1
C	3	5	3 : 1
D	4	3	2 : 1
E	5	2	1 : 1

పై పట్టిక-3.2లో ప్రారంభంలో వినియోగదారుల వద్ద Y వస్తు పరిమాణం ఎక్కువగా ఉంది. B సముదాయాన్ని పరిశీలించినట్లయితే, ఒక అదనపు యూనిట్ X వస్తువు కోసం 4 యూనిట్లు Y వస్తువులను వదులుకొన్నాడు. తరువాత C వద్ద ఒక అదనపు యూనిట్ X కోసం 3 యూనిట్లు Yని వదులుకున్నాడు. అంటే వినియోగదారుని వద్ద X పరిమాణం పెరిగే కొద్దీ, అతడు వదులు కొనే Y వస్తువుల పరిమాణము క్రమముగా తగ్గుతుంది. అంటే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు క్రమంగా క్షీణిస్తుంది.

3.7 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వాలు (Slope of an Indifference Curve)

పై పట్టిక - 3.2లో వివరించిన ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటును, ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ద్వారా తెలుసుకొనవచ్చు. ఈ విషయాన్నే క్రింది ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ద్వారా చూపటం జరిగింది.

రేఖా పటం - 3.3

పటం - 3.3లో IC రేఖ పై RS రెండు బిందువులు, రెండు వస్తు సముదాయములను తెలియచేయుచున్నవి. వినియోగదారు బిందువు R నుండి S కదిలినప్పుడు అతను TS విలువ గల X వస్తువు కోసం, RT విలువ గల Y వస్తువులను వదులుకుంటాడు. కాబట్టి Yకి బదులు X ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు లేదా MRS of X for Y = RT/TS. కాబట్టి ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వాలును ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటును చెప్పవచ్చు.

ఈ విధంగా ఉదాసీనతా వక్రరేఖ మీద ఎడమ నుంచి కుడికి జరుగుతుంటే, మరల అదనపు X కోసం SU అనే Yని వదులుకున్నాడు. తరువాత మరో X కోసం VW పరిమాణంలో Yని వదులుకుంటున్నాడు. ఈ వదులుకునే Y పరిమాణాలు RS, SU, VWలు క్రమక్రమంగా తగ్గుతున్నాయి. ఎందుకంటే ఈ రేఖ పై ఎడమ నుంచి కుడికి వాలితే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు తగ్గుతుంది.

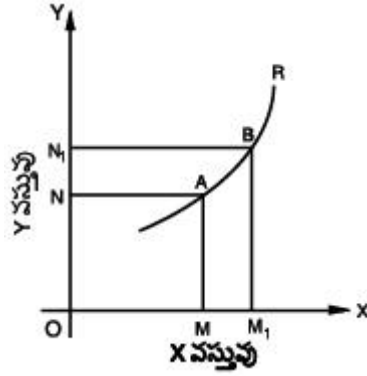
3.8 ఉదాసీనతా వక్రరేఖల లక్షణాలు (Properties of Indifference Curves)

ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు క్రింది లక్షణాలను కలిగి ఉంటాయి.

1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎడమ నుండి కుడికి క్రిందికి వాలుతూ ఉంటాయి.
2. ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూలబిందువునకు కుంభాకారముగా ఉంటాయి.
3. ఏ రెండు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఒక దానినొకటి పరస్పరం ఖండించుకోవు.

3.8.1 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎడమ నుండి కుడికి క్రిందికి వాలుతూ ఉంటాయి

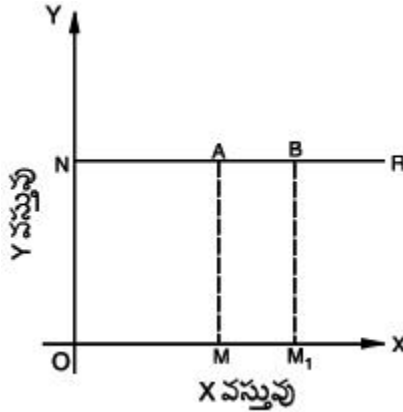
ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎల్లప్పుడు ఎడమ నుంచి కుడికి వాలి ఉంటాయి. అందుకు భిన్నంగా ఉన్న రేఖలు ఎందుకు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు కావో పరిశీలిద్దాం. క్రింది పటం- 3.4లో రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి పైకి వాలి ఉంది.

రేఖా పటం- 3.4

పటం - 3.4లో RS అనే వక్రరేఖ పై AB అను రెండు బిందువులను గుర్తించాము. A బిందువు వద్ద OM of X + ON of Y, B బిందువు వద్ద OM₁ of X + ON₁ of Y₂ సముదాయములను తెలియచేయుచున్నవి. A బిందువు వద్ద సముదాయం కన్నా B వద్ద ఉన్న సముదాయంలో రెండు వస్తువులు (X, Y) ఎక్కువ పరిమాణంలో ఉన్నాయి. అందువల్ల B బిందువు A బిందువు కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తిని ఇస్తుంది. కాని ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పై ఉండే ప్రతి బిందువు సమాన సంతృప్తినే ఇవ్వాలి. వివిధ సంతృప్తులు ఇచ్చే రేఖ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ కాదు. కాబట్టి ఈ రేఖ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ కాదు.

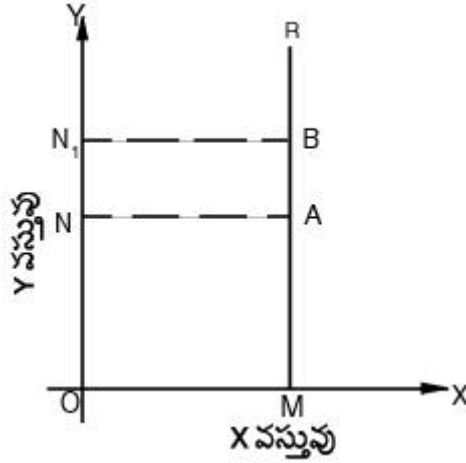
ఇప్పుడు మనం X అక్షమునకు సమాంతరముగా ఉండే రేఖను పరిశీలించి అది ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అవుతుందో లేదో తెలుసుకుందాం.

రేఖా పటం - 3.5

పై రేఖాపటం - 3.5లో R రేఖ X-అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంది. రేఖ పై A బిందువు వద్ద OM పరిమాణంలో Xను, ON పరిమాణములో Yని తీసుకుంటున్నాడు. అదే విధంగా B బిందువు వద్ద OM₁ పరిమాణంలో X ను, ON పరిమాణములో Yని తీసుకుంటున్నాడు. AB బిందువుల వద్ద వినియోగదారుడు తీసుకునే Y పరిమాణంలోను మార్పు లేదు కాని, X వస్తువు పరిమాణం B బిందువు వద్ద ఎక్కువ ఉంది. కాబట్టి B బిందువు ఇచ్చే సంతృప్తి A బిందువు కన్నా ఎక్కువ. కాబట్టి వివిధ సంతృప్తులను తెలియచేసే రేఖ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ కాదు.

ప్రస్తుతం Y - అక్షానికి సమాంతరంగా ఉన్న రేఖ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అవుతుందా? లేదా? అని పరిశీలిద్దాం.

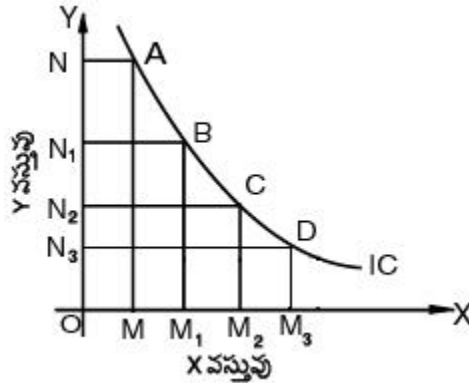

రేఖా పటం - 3.6

రేఖా పటం - 3.6లో A, B బిందువుల వద్ద వినియోగదారుడు తీసుకునే వస్తువులను పరిశీలిస్తే X వస్తువు పరిమాణము సమానంగా ఉంది. కాని Y వస్తువు పరిమాణం మాత్రం A వద్ద కన్నా B వద్ద ఎక్కువగా ఉంది. కాబట్టి A బిందువు కన్నా B బిందువు వద్ద అధిక సంతృప్తి వస్తుంది. ఈ రేఖ పై ఉన్న బిందువులు వినియోగదారునికి సమాన సంతృప్తిని ఇవ్వవు. కావున ఇది ఉదాసీనతా వక్రరేఖ కాదు. పై రేఖల పరిశీలన వల్ల మనకు తెలిసేదేమిటంటే ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎల్లప్పుడు ఎడమ నుండి కుడికి క్రిందికి వాలి ఉంటాయి.

3.8.2 ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు మూల బిందువున కు కుంభాకారంగా ఉంటాయి

కుంభాకారంగా ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు క్షీణిస్తుందని తెలియచేస్తుంది. ఈ విషయం క్రింది రేఖా పటం - 3.7లో చూపాము.

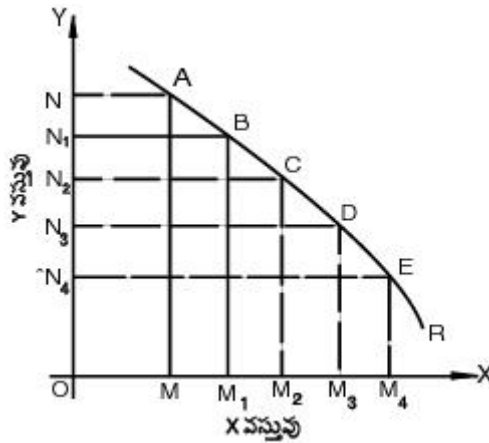

రేఖా పటం - 3.7

రేఖా పటం - 3.7లో IC వక్రరేఖ పై ABCD ఈ అనే బిందువులు క్రమంగా పరిశీలిద్దాం. X - అక్షం పై OM, MM₁, M₁M₂, M₂M₃లు ఒక్కొక్క యూనిట్ Xని తెలియచేస్తాయి. A బిందువు వద్ద X వస్తువును OM పరిమాణంలోను, Yని ON పరిమాణంలో తీసుకుంటున్నాడు. A నుండి B బిందువుకు మారితే MM₁ పరిమాణంలో X వస్తువు కోసం, NN₁ పరిమాణం Y వస్తువులను వదులుకున్నాడు. ఆ తరువాత మరొక యూనిట్ X కోసం N₁N₂ పరిమాణము మాత్రమే Y వదులుకున్నాడు.

అదే విధంగా C నుండి Dకి మారితే అదనపు యూనిట్ కోసం ఇంకా తక్కువ పరిమాణంలో Y వస్తువును వదులుకున్నాడు. అంటే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు X కోసం Y ప్రతిస్థాపన క్రమంగా క్షీణిస్తుంది. కాబట్టి క్షీణిస్తున్న ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు కుంభాకరంగా ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ఉన్నప్పుడు మాత్రమే సాధ్యం అవుతుంది. అందుకు భిన్నంగా ఉంటే అది ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ఎందుకు కాదో పరిశీలిద్దాం.

ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పుటాకారంగా ఉన్నప్పుడు దీనికి విరుద్ధమైన స్థితిని గమనించవచ్చును. అంటే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పుటాకారంగా ఉన్నప్పుడు ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు తగ్గటానికి బదులు పెరుగుతుంది. పెరుగుతున్న ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు అనేది అసాధారణ విషయం. ఒక వేళ పెరిగితే ఆ రేఖ పై ఉన్న వివిధ బిందువులు వివిధ సంతృప్తులను తెలియచేస్తాయి. కాబట్టి ఆ రేఖ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ కాదు.

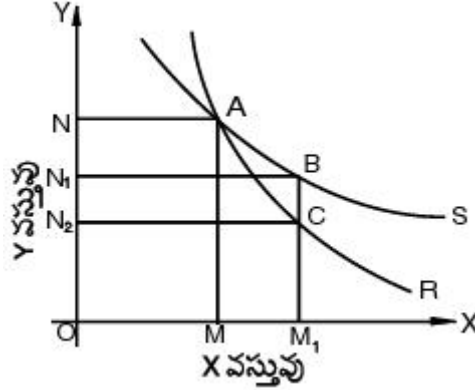

రేఖా పటం - 3.8

రేఖా పటం - 3.8లో R రేఖ పుటాకార రేఖ. పుటాకారంలో ఉన్న R రేఖ పై A B C D E అనే బిందువులు ఉన్నాయి. $OM_1, MM_1, M_1M_2, M_2M_3, M_3M_4$ లు ఒక్కొక్క యూనిట్ X ని తెలియచేస్తాయి. వినియోగదారు A బిందువు నుండి B బిందువుకు కదిలితే ఒక యూనిట్ B కోసం NN_1 పరిమాణంలో Yని వదులుకుంటాడు. అదే విధంగా C వద్ద మరొక యూనిట్ X కోసం NN_1 పరిమాణంలో Yని వదులుకుంటాడు. క్రమంగా DE బిందువుల వల్ల ఒక్కొక్క అదనపు యూనిట్ X కోసం N_2N_3, N_3N_4 ల పరిమాణంలో Yని వదులుకుంటాడు. అంటే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు క్రమంగా పెరుగుతుంది. పెరిగే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు అసంగతమైన విషయం ఒక వేళ పెరిగితే ఆ రేఖ పై బిందువులు భిన్న సంతృప్తులను ఇస్తాయి. కాబట్టి ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు తగ్గటం కుంభాకరంగా ఉన్నప్పుడు మాత్రమే సాధ్యం అవుతుంది. అందువల్ల ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ఖచ్చితంగా కుంభాకరంగా ఉంటుంది.

3.8.3 ఏ రెండు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు పరస్పరం ఖండించుకోవు

ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఒకదానికొకటి పరస్పరం ఖండించుకోవు. ఒక వేళ ఖండించుకుంటే అవి ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు కావు. రేఖా పటం-3.9లో ఖండించుకున్న రెండు రేఖలున్నాయి. ఇవి ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎందుకు కావో చూద్దాం.

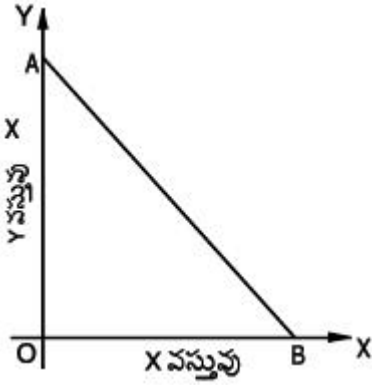
రేఖా పటం - 3.9

రేఖా పటం-3.9లో R, S రేఖల పై సంతృప్తులను పరిశీలిద్దాం. R, S అనే రెండు రేఖల పై A బిందువు ఉంది కావున A బిందువు వద్ద రెండు రేఖల పై సమాన సంతృప్తి వస్తుంది. ప్రస్తుతం R రేఖ మీద C బిందువు, S రేఖ మీద B బిందువును గమనిస్తే, C వద్ద వచ్చే సంతృప్తి కన్నా, B వద్ద వచ్చే సంతృప్తి ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఎందుకంటే రెండు బిందువుల వద్ద X సమాన పరిమాణమే కాని, Y పరిమాణం B వద్ద ఎక్కువ, C వద్ద తక్కువ. అందుచేత C కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తి B వద్ద వస్తుంది.

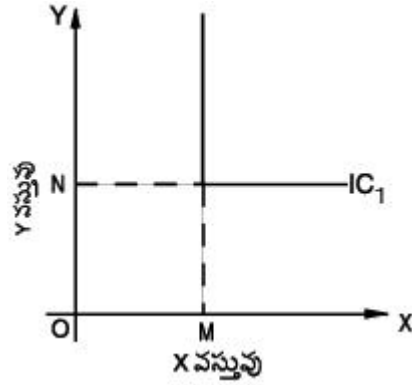
పై రేఖల్లో R రేఖ పై A, C బిందువులు వివిధ సంతృప్తులు తెలియచేస్తున్నాయి. అదే విధంగా S రేఖ కూడా A, B బిందువుల వద్ద వివిధ సంతృప్తులను తెలియచేస్తుంది. కాబట్టి ఈ రెండూ ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు కావు. కాబట్టి సమాన సంతృప్తిని ఇచ్చే రేఖలు ఎప్పుడూ ఒక దానికొకటి పరస్పరం ఖండించుకోవు.

3.9 ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు - పూరక వస్తువులు

సాధారణంగా ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు క్షీణిస్తూ ఉంటుంది. ఈ క్షీణించే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు ఉదాసీనతా వక్రరేఖ ముఖ్య లక్షణం. కాని ప్రత్యామ్నాయ, పూరక వస్తువుల విషయంలో భిన్నంగా ఉంటుంది. ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల విషయంలో వినియోగదారుడు ఒక వస్తువునకు బదులు మరొక వస్తువును సమానంగా ప్రతిస్థాపిస్తాడు. కాబట్టి ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు నిలకడగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు రెండు 5 రూపాయల స్టాంపులను ఒక 10 రూపాయల స్టాంపుకు సమానం. కాబట్టి రెండు 5 రూపాయల స్టాంపులు ప్రతి 10 రూపాయల స్టాంపుకు ప్రతిస్థాపన చేయడం జరుగుతుంది. అప్పుడు ఉదాసీనతా వక్రరేఖ సరళరేఖగా పటం - 3.10లో చూపినట్లుగా ఉంటుంది.

రేఖా పటం - 3.10

రేఖా పటం - 3.11

పటం - 3.10లో ఉదాసీనతా రేఖ సరళరేఖగా ఉన్నందున దాని వాలు నిలకడగా ఉంది. అంటే ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు నిలకడగా ఉంది. అనగా రెండు వస్తువులు ప్రత్యామ్నాయాలు అయినప్పుడు ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు నిలకడగా ఉంటుంది.

రెండు వస్తువులు సంపూర్ణ పూరకాలు అయితే ఉదాసీనతా రేఖ పటం - 3.11లో చూపించిన ఆకారంలో ఉంటుంది. సంపూర్ణ పూరక వస్తువులకు ఉదాహరణ కుడి, ఎడమ పాదరక్షలను చెప్పవచ్చును. ఒకటి లేకుండా రెండవ దాని వల్ల ప్రయోజనం శూన్యం. కాబట్టి ఈ వస్తువుల విషయంలో ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు సున్నా అవుతుంది.

3.10 సారాంశం

ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణను శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో హిక్స్ మరియు ఆలెన్లు 1930లో రూపొందించారు. వస్తువుల సముదాయముల పై ఆసక్తి కలిగి ఉంటాడు. కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ స్థానే దీన్ని రూపొందించటం జరిగింది. సమాన సంతృప్తినిచ్చే రెండు వస్తు సముదాయాలను తెలియచేయు రేఖను ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అంటారు. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వాలు ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటును తెలియచేస్తుంది.

ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎడమ నుండి కుడికి వాలి ఉంటాయి, మూల బిందువునకు కుంభాకారంగా ఉంటాయి, ఏ రెండు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఒకదానికొకటి పరస్పరం ఖండించుకోవు అనే మూడు లక్షణాలు కలిగి ఉంటాయి. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ ద్వారా వినియోగదారుని సమతౌల్యాన్ని తరువాత భాగంలో తెలుసుకుందాం.

3.11 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ ఆర్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ పై ఆధారపడి రూపొందించబడింది.
2. వినియోగదారుడు ఇష్టపడే రెండు వస్తువుల సముదాయాన్ని రెండు వస్తువుల అభిరుచుల తరహా అంటాము.
3. సమాన సంతృప్తిని ఇచ్చే రెండు వస్తు సముదాయాలను తెలియచేయు పట్టికను ఉదాసీనతా పట్టిక అని, రేఖను ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అని అంటాము.
4. వివిధ సంతృప్తులను తెలియచేయు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు కలిగి ఉన్న పటాన్ని ఉదాసీనతా మ్యాప్ అంటారు.

5. ఒక వస్తువును అదనంగా తీసుకోవటం కోసం రెండవ వస్తువును వదులుకునే పరిమాణాన్ని ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు అంటారు.
6. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పై ఎడమ నుంచి కుడికి వాలుతున్న కొద్దీ ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు తగ్గుతుంది.
7. ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు ఎడమ నుండి కుడికి వాలుతుంటాయి. కేంద్రానికి కుంభాకారంగా ఉంటాయి. రెండు రేఖలు ఒకదానికొకటి పరస్పరం ఖండించుకోవు.

4.12 పదకోశం

1. ఉదాసీనతా పట్టిక : సమాన సంతృప్తిని ఇచ్చే రెండు వస్తు సముదాయములను తెలియచేసే పట్టిక ఉదాసీనతా పట్టిక.
2. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ : వినియోగదారునికి సమాన సంతృప్తిని ఇచ్చే రెండు వస్తు సముదాయాలను తెలియచేసే రేఖ.
3. ఉదాసీనతా మ్యాప్ : వివిధ సంతృప్తులను తెలియచేయు ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు కలిగి ఉండే పటాన్ని ఉదాసీనతా మ్యాప్ అంటారు.
4. ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు: ఒక వస్తువును తీసుకోవటం కోసం, మరొక వస్తువును ఏ రేటులో వదులుకుంటారో దానిని ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు అంటారు.

4.13 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖలను గూర్చి నీకు ఏమి తెలియును? వాటికి ఆధారమైన ప్రమేయాలు, లక్షణాలను వివరింపుము.
2. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అనగా నేమి? వాటి లక్షణాలను పేర్కొనుము.

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ అనగానేమి? వాటి లక్షణాలేవి?

III సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ
2. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వాలు
3. క్రమక్షీణ ప్రతిస్థాపన సూత్రం లేదా ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు
4. ఉదాసీనతా మ్యాప్

3.14 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Watson, D.S. : Price Theory and its Uses, Scientific Book Agency, Calcutta, 1970
2. Dewett, K.K. : Price Theory, S.L. Charitable Trust, New Delhi, 1972
3. Ahuja, H.L. : Principles of Microeconomcs, S. Chand & Co, New Delhi, 1981
4. Seth M.L. : Principles of Economics, Lakshmi Narain Agarwal, Agra, 1989
5. Jhingan, M.L. : Advanced Economic Theory, Konark Pubs. Pvt Ltd., Delh, 1986
6. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 4

ఉదాసీనతీ వక్రరేఖా విశ్లేషణ ద్వారా వినియోగదారుని సమతౌల్యం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 4.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 4.1 విషయ పరిచయం
- 4.2 బడ్జెట్ రేఖ
- 4.3 బడ్జెట్ రేఖలో మార్పులు
- 4.4 వినియోగదారుని సమతౌల్యం
- 4.5 ఆదాయ ప్రభావం
- 4.6 ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం
- 4.7 ధర ప్రభావం
- 4.8 ఆదాయ ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాలు
- 4.9 వినియోగదారుని మిగులు
- 4.10 ఉదాసీనత వక్రరేఖా విశ్లేషణ ప్రత్యేకత
- 4.11 ఉదాసీనత వక్రరేఖా విశ్లేషణపై విమర్శ
- 4.12 సారాంశం
- 4.13 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 4.14 పదకోశం
- 4.15 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 4.16 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

5.0 ఉద్దేశాలు - లక్ష్యాలు

కార్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణలో వలే, ఆర్డినల్ ప్రయోజన విశ్లేషణలో ఉదాసీనతా వక్రరేఖల సహాయముతో వినియోగదారుడు సమతౌల్య స్థితిని ఏ విధంగా పొందుతాడో ఈ భాగంలో వివరించాము. అదే విధంగా వినియోగదారుని ద్రవ్యదాయంలో మరియు వస్తువు ధరల్లో వచ్చే మార్పుల వల్ల కలిగే ఫలితాలను కూడా విశ్లేషించడం జరిగింది. ఈ పాఠం పూర్తి అయ్యే సరికి మీకు క్రింది విషయాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * బడ్జెట్ రేఖ
- * వినియోగదారుని సమతౌల్యం
- * ఆదాయ ప్రభావం
- * ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం
- * ధర ప్రభావం
- * ధర వినియోగ రేఖ నుంచి డిమాండు రేఖను రాబట్టుట
- * ఉదాసీనతా వక్రరేఖల వల్ల ప్రయోజనాలు

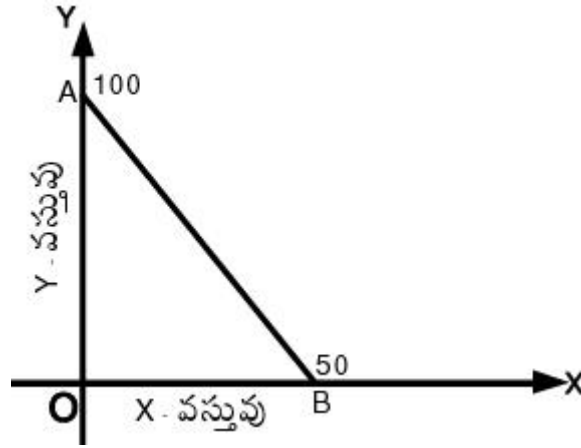
4.1 విషయ పరిచయం

ముందు భాగంలో ఉదాసీనతా వక్రరేఖల లక్షణాలు పరిశీలించాం. వినియోగదారుడు కొనుగోలు చేసే రెండు వస్తు సముదాయాలు అతని ఆదాయ స్థాయి పై మరియు అతడు కొనే రెండు వస్తువుల ధరల పైన ఆధారపడి ఉంటాయి. వినియోగదారుడు తన వద్దనున్న పరిమితమైన ఆదాయంతో కొనుగోలు చేయగల రెండు వస్తు సముదాయాలను మనం అవకాశ కారకంశాలు (Opportunity Factor) అని పిలుస్తాం. ఈ అవకాశ కారకంశాలను తెలియజేసే రేఖనే వినియోగదారు పొందగలిగే వస్తు సముదాయముల రేఖ అని, బడ్జెట్ రేఖ అని, ధర రేఖ అని అంటాం.

ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ సహాయంతో డిమాండు సిద్ధాంతాన్ని అధ్యయనం చేయవచ్చు. పాఠం-3లో వివరించినట్లుగా మూల బిందువుకు దూరంగా ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వినియోగదారునికి ఎక్కువ సంతృప్తి స్థాయి, దగ్గరగా ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ తక్కువ సంతృప్తి స్థాయిని యిస్తాయి. అయితే హేతుబద్ధంగా వ్యవహరించే వినియోగదారు సాధ్యమైనంత వరకు పై భాగాన ఉన్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖకు చేరి గరిష్ట సంతృప్తిని పొందటానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఈ భాగంలో ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణ ద్వారా వినియోగదారుడు ఏ విధంగా సమతౌల్యం పొందేది, ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణను ఏ విధంగా ఇతర విషయాలను వర్తింప చేయవచ్చు అనే విషయం తెలుసుకుందాం.

4.2 బడ్జెట్ రేఖ

వినియోగదారుని ద్రవ్య ఆదాయంతో అతడు x , y అనే రెండు వస్తువులను కొంటున్నాడు అనుకుందాం. ఉదా : వినియోగదారుని ద్రవ్య ఆదాయం వంద రూపాయలు, x వస్తువు ధర ఒకటికి (P_x) వ 2, y వస్తువు ధర ఒకటికి (P_y) 1కి రూ. అనుకుందాం. వినియోగదారుడు 100 రూ॥లు y వస్తువుపై వెచ్చిస్తే 100 యూనిట్ల y ని కొనగలుగుతాడు లేదా x వస్తువు పై వెచ్చిస్తే 50 యూనిట్లను కొనగలడు. రేఖా పటం 4.1లో వినియోగదారుడు x మరియు y వస్తువులను కొనగలిగే బిందువులను కలిపేటట్లు గీచిన రేఖను బడ్జెట్ రేఖ అంటారు.

రేఖా పటం - 5.1

రేఖా పటం 4.1లో oy అక్షంపై y వస్తువును, ox అక్షంపై x వస్తువును తీసుకున్నాం. OB అనేది 50 యూనిట్లు x వస్తువులకు సమానం. అదే విధంగా y అక్షంపై OA అనేది 100 యూనిట్లు y వస్తువులకు సమానం. ఈ AB బిందువులను కలిపితే వచ్చే సరళ రేఖ వినియోగదారుడు కొనగలిగే వస్తు సమాదాయాలను తెలుపుతుంది. అందుచేత ఈ రేఖను x, y వస్తువుల సమాదాయ రేఖ అని లేదా బడ్జెట్ రేఖ అని లేదా వస్తువుల ధరలకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని తెలియజేస్తున్నందున ధర రేఖ అని పిలుస్తారు. ఈ ధర రేఖ లేదా బడ్జెట్ రేఖ వాలు (slope)ని మరియు y వస్తువు ధరలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉదా : వినియోగదారుని ఆదాయం M అని, అతడు కొనే x, y వస్తువుల ధరలు Px, Py అని అనుకుందాం. వినియోగదారుడు తన ద్రవ్య ఆదాయమంతటినీ వెచ్చిస్తే M/p_x అనే x యూనిట్లు (OB) పొందగలడు లేదా ఆదాయం మొత్తాన్ని y వస్తువుపై వెచ్చిస్తే M/p_y అనే y యూనిట్లు (OA) పొందగలడు. ఈ రెండింటినీ కొనుగోలు చేయగల సముదాయాలను బడ్జెట్ రేఖ తెలుపుతుంది. బడ్జెట్ రేఖ వాలు ధరల నిష్పత్తిని తెలియజేస్తుంది.

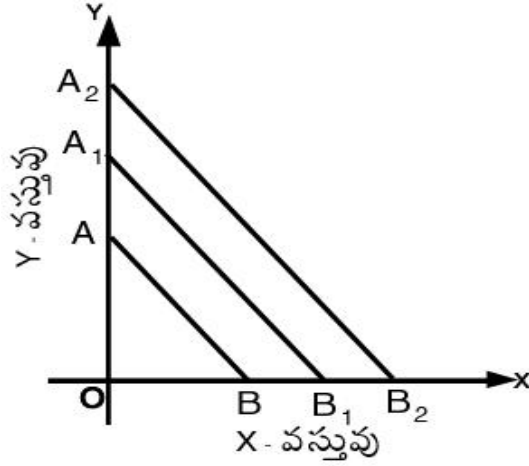
$$\text{బడ్జెట్ రేఖ వాలు} = \frac{\text{విడుటి భుజం}}{\text{ఆసన్న భుజం}} = \frac{OA}{OB} = \frac{y \text{ వస్తు పరిమాణం}}{x \text{ వస్తు పరిమాణం}} = \frac{M}{p_y} / \frac{M}{p_x} = \frac{p_x}{p_y}$$

అంటే ధర రేఖ వాలు x, y వస్తువుల ధరల నిష్పత్తి తెలియజేస్తుంది. రెండు వస్తువుల ధరలు సమానంగా ఉంటే ధర రేఖ 45° కోణంలో ఉంటుంది.

5.3 బడ్జెట్ రేఖల్లో మార్పులు

వినియోగదారుని ఆదాయం మీద అతడు కొనే రెండు వస్తువుల ధరల మీద బడ్జెట్ రేఖ ఆధారపడి ఉంటుంది. X, Y వస్తు ధరల్లో మార్పు లేకుండా ఆదాయం పెరిగితే, వినియోగదారు రెండు వస్తువులను గతం కన్నా ఎక్కువ పరిమాణంను కొనగలడు. ఉదా : వినియోగదారుడు 100 నుండి 120 రూపాయలకు పెరిగితే, ప్రస్తుతం 120 యూనిట్లు y వస్తువు లేదా 60 యూనిట్లు x వస్తువును కొనగలడు. గతం కన్నా రెంటినీ ఎక్కువగా కొంటాడు. ఈ విధంగా ఆదాయం మారితే బడ్జెట్ రేఖ ఏ విధంగా మారుతుందో క్రింది పటం 4.2లో చూడవచ్చు,

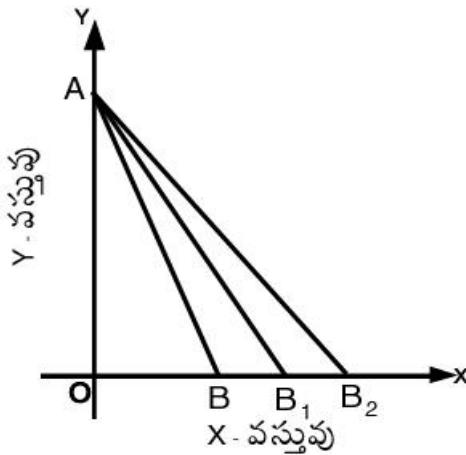
రేఖా పటం - 4.2

పటం 4.2లో AB ప్రారంభ బడ్జెట్ రేఖ, వస్తువు ధరల్లో మార్పు లేకుండా ఉండి, ద్రవ్యదాయం పెరిగితే బడ్జెట్ రేఖ AB నుండి A_1B_1 కి మారింది. మారిన బడ్జెట్ రేఖ AB రేఖకు సమాంతరంగా కుడివైపుకు జరిగింది. ధరలో మరల మార్పు లేకుండా ఆదాయం మరల పెరిగితే బడ్జెట్ రేఖ A_1B_1 బడ్జెట్ రేఖకు సమాంతరంగా A_2B_2 గా కుడివైపునకు జరిగింది. ధరల్లో మార్పు లేకుండా ఆదాయం పెరిగితే బడ్జెట్ రేఖ వాలు మారదు.

$$\frac{PX}{PY} = \frac{OA}{OB} = \frac{OA_1}{OB_1} = \frac{OA_2}{OB_2}$$

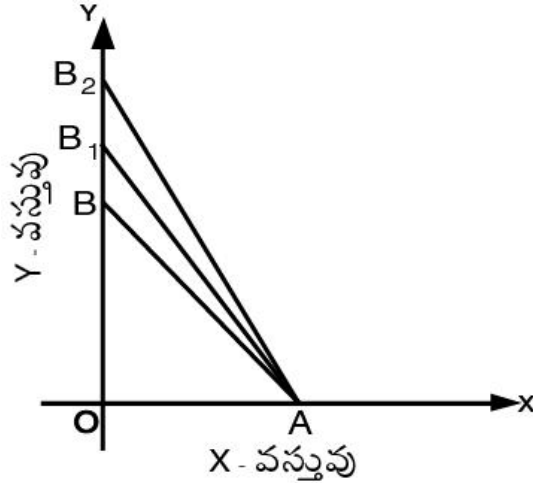
ధరల్లో మార్పు లేకుండా ఆదాయం పెరిగితే బడ్జెట్ రేఖ కుడి వైపుకు, తగ్గితే ఎడమ వైపుకు మారుతుంది కాని వాలు మాత్రం మారదు. ఆదాయం మార్పు లేకుండా, Y వస్తువు ధర స్థిరంగా ఉండి, X ధరలో మార్పు వస్తే బడ్జెట్ రేఖలో వచ్చే మార్పు పటం 4.3 లో చూపించటం జరిగింది.

రేఖా పటం - 4.3

పటం 4.3లో AB ప్రారంభ బడ్జెట్ రేఖ. ప్రస్తుతం X వస్తువు ధర తగ్గిందని భావిస్తే, బడ్జెట్ రేఖ AB_1 గా మారింది. అంటే X ధర తగ్గినందువల్ల X వస్తువుని ఎక్కువ కొంటున్నాడు. Yలో మార్పు లేదు కావున Y పరిమాణంలో ఎటువంటి మార్పు లేదు. X, Y ధరలను పోల్చితే Y ధర మారకుండా, X ధర మారితే బడ్జెట్ రేఖ వాలు మారుతుంది. ధరల నిష్పత్తి కూడా మారుతుంది. AB బడ్జెట్ రేఖల ధరల నిష్పత్తి = OA/OB . X వస్తువు ధర తగ్గితే నూతన ధరల నిష్పత్తి OA/OB_1 , అదే విధంగా బడ్జెట్ రేఖ AB_2 ఉంటే ధరల నిష్పత్తి OA/OB_2 . ఈ ధరల నిష్పత్తులు సమానం కావు $\left(\frac{OA}{OB} \neq \frac{OA_1}{OB_1} \neq \frac{OA_2}{OB_2}\right)$.

X ధరలో మార్పు లేకుండా Y ధర మారితే బడ్జెట్ రేఖలో వచ్చే మార్పును క్రింది రేఖా పటం 4.4 లో తెలుసుకోవచ్చు.

రేఖా పటం - 4.4

ప్రారంభ బడ్జెట్ రేఖ AB, X ధరలో మార్పు లేకుండా, Y వస్తు ధర తగ్గుతూ ఉంటే మొదట AB_1 తరువాత AB_2 గా బడ్జెట్ రేఖ మారింది. వాలులో మార్పు ఉంది. కావున ధరల నిష్పత్తిలో కూడా మార్పు ఉంటుంది.

$$\text{ఈ స్థితిలో కూడా } \frac{OA}{OB} \neq \frac{OA_1}{OB_1} \neq \frac{OA_2}{OB_2}$$

5.4 వినియోగదారుని సమతౌల్యం

ఉదాసీనతా వక్రరేఖల సహాయంతో వినియోగదారుడు సమతౌల్యాన్ని కనుగొనవచ్చు. వినియోగదారుడు తన వద్ద ఉన్న ద్రవ్య ఆదాయంతో, రెండు వస్తువులను కొనుగోలు చేసేటప్పుడు తాను ఎక్కడ గరిష్ట సంతృప్తిని పొందగలడో అక్కడ సమతౌల్య స్థితిలో ఉంటాడు. వినియోగదారు సమతౌల్య స్థితిని వివరించటం కోసం ఈ క్రింది వాటిని ప్రమేయాలుగా తీసికోవటం జరిగింది.

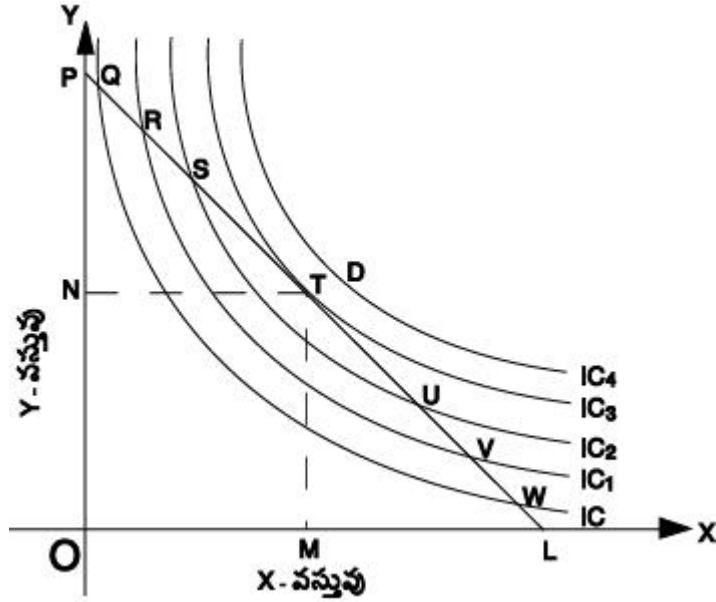
ప్రమేయాలు

1. వినియోగదారునికి రెండు వస్తువుల అభిరుచి తరహా ఉంటుంది.
2. అతడు కొనే వస్తువులు X మరియు Y. అతని ఉదాసీనతా మ్యాప్ ఉంటుంది.
3. వినియోగదారుని ద్రవ్య ఆదాయం స్థిరంగా ఉంటుంది.

4. మార్కెట్లో వస్తువుల ధరలు నిలకడగా ఉంటాయి.
5. వస్తువులన్నీ సజాతీయాలు, పూర్తిగా విభాజితాలు.
6. వినియోగదారు హేతుబద్ధంగా వ్యవహరిస్తాడు. అంటే అతడు గరిష్ట సంతృప్తిని పొందటానికి ప్రయత్నిస్తాడు.

పై ప్రమేయాలలో మార్పు లేనప్పుడు, ఒక వినియోగదారుడు తన వద్దనున్న పరిమిత ఆదాయాన్ని X, Yల మీద ఖర్చు చేసేటప్పుడు ఎక్కడ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ, బడ్జెట్ రేఖను స్పర్శించుకుంటుందో అక్కడ ప్రతి స్థాపనోపాంత రేటు (MRS_{xy}) మరియు ధరల నిష్పత్తి (P_x/P_y) సమానంగా ఉంటాయి. కాబట్టి అక్కడ వినియోగదారుడు సమతౌల్యంలో ఉంటాడు. ఈ విషయాన్నే క్రింది రేఖాపటం 4.5 తెలియజేస్తుంది.

రేఖాపటం 4.5లోని ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు వివిధ సంతృప్తులను తెలియజేసే X, Y సముదాయాలను తెలియజేస్తాయి. వినియోగదారుని బడ్జెట్ రేఖ లేక ధర రేఖ, వినియోగదారుడు తన వద్దనున్న ఆదాయంలో పొందగలిగే x, y వస్తు సముదాయాలను తెలియజేస్తుంది. రేఖా పటం 4.4లో వినియోగదారుని ఉదాసీనతా మ్యాప్, బడ్జెట్ రేఖలను చూపడం జరిగింది.

రేఖా పటం - 4.5

రేఖా పటం 4.5లోని IC, IC₁, IC₂, IC₃, IC₄లు వివిధ ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు. IC కన్నా IC₁. IC₁ కన్నా IC₂. IC₂ కన్నా IC₃. IC₃ కన్నా IC₄ ఎక్కువ సంతృప్తులను తెలియజేస్తాయి. ఎందుకంటే ఒక ఉదాసీనతా వక్రరేఖను కుడివైపునున్న రేఖలు అధిక సంతృప్తిని తెలియజేస్తాయి. AB బడ్జెట్ రేఖపై ఉన్న ప్రతి బిందువు వినియోగదారు తన ఆదాయంతో పొందగలిగే వస్తు సముదాయాలని తెలియజేస్తుంది. అంటే బడ్జెట్ రేఖపై P, Q, R, S, T, U, V, W మరియు L బిందువులు తెలియజేసే వస్తు సముదాయాలను వినియోగదారు కొనగలడు.

వినియోగదారుడు తన బడ్జెట్ రేఖ పై నున్న P, L బిందువులను కొరుకోడు. ఎందుకంటే P వద్ద Y వస్తువు మాత్రమే లభ్యమౌతుంది. L వద్ద X వస్తువే లభ్యమౌతుంది. కాని వినియోగదారునిది రెండు వస్తువుల అభిరుచుల తరహా కాబట్టి

రెండు వస్తు సముదాయాలనే కోరుకుంటాడు.

వినియోగదారుడు P నుంచి బయలుదేరి Q వద్ద బిందువుకు చేరితే, అతడు IC మీదకు వస్తాడు. తరువాత Q బిందువు నుంచి కుడి వైపుకు వస్తే ఎక్కువ ప్రయోజనం వస్తుందేమోనని R వద్దకు చేరతాడు. Q కంటే R వద్ద ఎక్కువ సంతృప్తిని పొందుతాడు. ఎందుకంటే ఈ బిందువు కుడి వైపునున్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖ IC_1 మీద ఉంది. మరల R నుంచి బయలుదేరి S వద్దకు చేరితే R కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తిని పొందుతాడు. ఇంకా ఎక్కువ తృప్తిని పొందటానికి అవకాశం ఉండేమోనని మరల T వద్ద IC_3 ఉదాసీనతా వక్రరేఖ బడ్జెట్ రేఖకు స్పర్శ రేఖగా ఉంది. T వద్ద పొందే ప్రయోజనం S కన్నా ఎక్కువ.

T బిందువు నుంచి ఇంకా ఎక్కువ ప్రయోజనం లభ్యమౌతుందని ఒకవేళ U, V, W బిందువులకు వెళితే T కన్నా తక్కువ సంతృప్తినిస్తాయి. ఎందుకంటే ఆ బిందువులున్న ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు IC_3 కు ఎడమ వైపునున్నాయి. కావున తక్కువ సంతృప్తినిస్తాయి. పటంలో IC_4 రేఖపై D అనే బిందువు T కన్నా ఎక్కువ సంతృప్తినిస్తుంది. అయితే ఆ బిందువును చేరటానికి అతని ఆదాయం చాలదు.

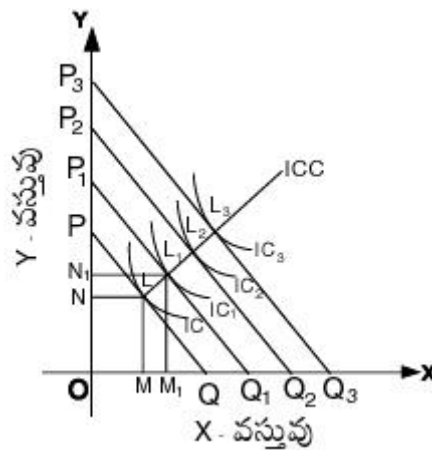
పై రేఖా పటాన్ని గమనిస్తే Q, R, S, U, V, W బిందువులు వద్ద ఉదాసీనతా వక్రరేఖలు, బడ్జెట్ రేఖను ఖండించుకున్న బిందువులు కావున ఇవి సమతృప్త బిందువులు కావు. ఏ బిందువైతే ఉదాసీనతా వక్రరేఖను, బడ్జెట్ రేఖ స్పర్శించుకుంటుందో ఆ బిందువే సమతృప్త బిందువు. రేఖా పటం 4.5లో IC_3 రేఖ, బడ్జెట్ రేఖను T వద్ద స్పర్శించుకుంది కావున ఇది సమతృప్త బిందువు. ఈ బిందువు వద్ద వినియోగదారుడు సమతృప్త్యలో ఉంటాడు. ఎందువల్లనంటే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ, బడ్జెట్ రేఖ స్పర్శించుకున్నచోట ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు ధరల నిష్పత్తికి సమానంగా ఉంటుంది.

$$MRS_{xy} = \frac{P_x}{P_y}$$

అందువల్ల వినియోగదారుడు ఈ వద్ద సమతృప్త్యలో ఉంటాడు.

4.5 ఆదాయ ప్రభావం

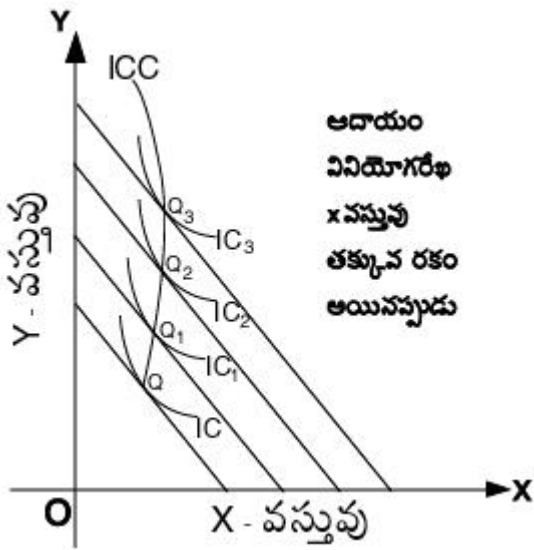
వినియోగదారుడు కొనుగోలు చేసే X, Y వస్తువుల ధరలలో మార్పు లేకుండా, ఆదాయం మారితే కలిగే ఫలితాలను ఆదాయ ప్రభావం అంటారు. ఆదాయ ప్రభావం వల్ల వినియోగదారుడు ఏ విధంగా ప్రభావితమయ్యేది క్రింది రేఖా పటం 4.6 తెలియజేస్తుంది.

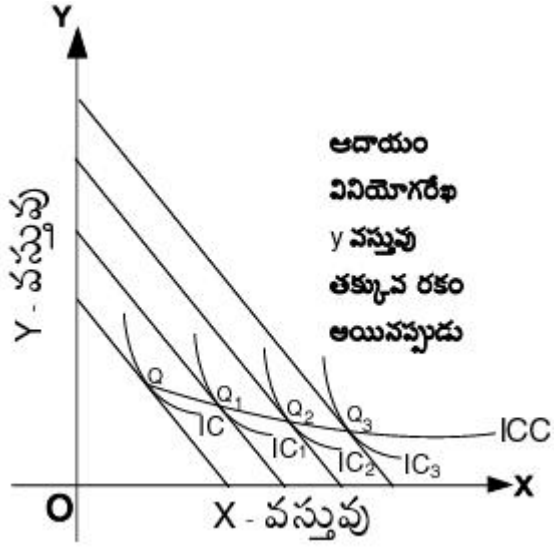
రేఖా పటం - 4.6

రేఖా పటం 4.6లో వినియోగదారుని ప్రారంభ సమతౌల్యం L రెండు వస్తువుల ధరల్లో మార్పులేకుండా ఆదాయం పెరిగితే P_1Q_1 అనేది అతని నూతన బడ్జెట్ రేఖ. P_1Q_1 రేఖ IC_1 వక్రరేఖకు L_1 బిందువు వద్ద స్పర్శరేఖగా ఉంది. అందువల్ల అతడు L నుంచి L_1 అనే బిందువుకు మారతాడు. L బిందువు కంటే L_1 బిందువు వద్ద అతనికి ఎక్కువ సంతృప్తి వస్తుంది. ఈ విధంగా ఆదాయం పెరిగినందువల్ల వినియోగదారుని సమతౌల్య బిందువులైన L_1, L_2, L_3 బిందువులను కలుపగా వచ్చే రేఖను ఆదాయ వినియోగ రేఖ అంటారు. ICC అనేది ఆదాయ వినియోగ రేఖ. అంటే వినియోగదారుని ఆదాయంలో మార్పుల వల్ల వినియోగదారుని సమతౌల్యాలలో మార్పులను తెలిపే రేఖను ఆదాయ వినియోగ రేఖ అంటారు.

అదే విధంగా ఈ రేఖ యొక్క ఆకారాన్ని బట్టి వస్తువులు మేలు రకమా, తక్కువ రకమా అనే విషయాన్ని తెలుసుకోవచ్చు. ఆదాయం పెరిగే కొద్దీ వస్తువులను ఎక్కువ పరిమాణంలో కొంటే, ఆ వస్తువులను మేలిరకం వస్తువులని, లేదా సామాన్య వస్తువులని అంటారు. ఆదాయం పెరిగే కొద్దీ కొనుగోలు చేసే వస్తు పరిమాణం తగ్గితే, ఆ వస్తువులను తక్కువ రకం లేదా నాసిరకం వస్తువులని అంటారు.

రేఖా పటం - 4.7

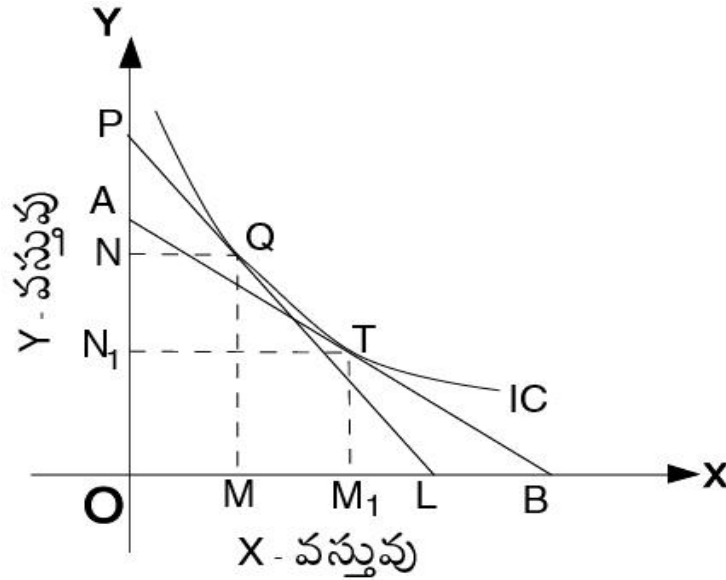
రేఖా పటం - 4.8

పటం 4.7లో ఆదాయ వినియోగ రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి పైకి పోతూ ఎడమ భాగానికి వంగి ఉన్నది. అంటే ఆదాయం పెరిగే కొద్దీ వినియోగదారు వస్తువు Yని ఎక్కువ పరిమాణంలో కొనుగోలు చేస్తూ Y వస్తువు కొనుగోలు తగ్గిస్తున్నాడు. కాబట్టి Yని మేలురకం వస్తువు అని, Xని తక్కువ రకం వస్తువు అని చెప్పవచ్చు. కాని పటం 4.8లో ఆదాయ వినియోగ రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి క్రిందికి వాలి ఉంది. అంటే ఆదాయం పెరిగే కొద్దీ X వస్తువును ఎక్కువ పరిమాణంలో కొంటూ, Y ని తగ్గిస్తున్నాడు. కాబట్టి వస్తువు X మేలు రకం వస్తువు, Y తక్కువ రకం వస్తువు.

ఆదాయ వినియోగ రేఖ ద్వారా ముఖ్యంగా రెండు విషయాలు తెలుసుకోవచ్చు. A) ఈ రేఖ ఆదాయ ప్రభావాన్ని సూచిస్తుంది. అనగా ఆదాయంలో వచ్చే మార్పుల వల్ల వస్తువులు కొనుగోళ్లలో మార్పులు ఏ విధంగా ఉండేది తెలియజేస్తుంది. B) వస్తువుల స్వభావాన్ని అంటే వస్తువులు మేలు రకమా లేదా వస్తువులు నాశిరకమా అని తెలుసుకోవచ్చు.

5.6 ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం

మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పు లేనప్పుడు, వినియోగదారుడు కొనుగోలు చేసే రెండు వస్తువుల సాపేక్ష ధరల్లో మార్పు వచ్చినప్పుడు కలిగే ఫలితాన్ని ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం తెలియజేస్తుంది. అంటే X ధర ఏ శాతంలో పెరుగుతుందో, అదే శాతంలో Y ధర తగ్గుతుందన్నమాట. సాపేక్ష ధరల్లో మార్పుల వల్ల ధర పెరిగిన వస్తువు కొనుగోలు తగ్గించి, ధర తగ్గిన వాటిని పెంచుకొని వినియోగదారుడు అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ మీద ఉంటాడు. ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాన్ని పటం 4.9లో చూపటం జరిగింది.

రేఖా పటం 5.9

రేఖా పటం 4.9లో వినియోగదారుని మొదటి సమతౌల్య బిందువు Q. ఈ స్థితిలో OM అనే X వస్తువును, ON అనే పరిమాణంలో Y వస్తువులను కొంటున్నాడు. వినియోగదారుని బడ్జెట్ రేఖ P. ప్రస్తుతం Y వస్తువు ధర పెరిగి, అదే శాతంలో X వస్తువు ధర తగ్గింది అనుకుందాం. అంటే సాపేక్ష ధరల్లో మార్పు వచ్చింది. అందువల్ల వినియోగదారుని బడ్జెట్ రేఖ PL నుంచి AB కి మారింది. మారిన AB బడ్జెట్ రేఖ అదే IC రేఖకు T వద్ద స్పర్శ రేఖగా ఉంది. అంటే Q సమతౌల్యం నుంచి T సమతౌల్యానికి మారటం జరిగింది. అంటే వినియోగదారుడు ధర పెరిగిన Yని NN_1 పరిమాణంలో తగ్గించి, ధర తగ్గిన X వస్తువును MM_1 కు పెంచుకుని అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ మీద ఒక బిందువు నుంచి మరొక బిందువుకు మారడం జరిగింది. ఈ స్థితిలో వినియోగదారుడు ON_1 అనే Y వస్తువును, OM_1 అనే X వస్తువును కొనుగోలు చేసి, అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖపై సమతౌల్యంలో ఉంటాడు. అంటే సాపేక్ష ధరల్లో మార్పు వస్తే పెరిగిన వస్తువును కొనుగోలు తగ్గించి, తగ్గిన వస్తువు పరిమాణాన్ని ఎక్కువగా కొనుగోలు చేసి వినియోగదారుడు అదే ఉదాసీనతా వక్రరేఖ మీద ఉంటాడు. అంటే ధరలలో మార్పు వల్ల వినియోగదారుడు పొందే సంతృప్తిలో మార్పుండదు. దీనినే పరిహారపు మార్పు (Compensating Variation) అంటారు.

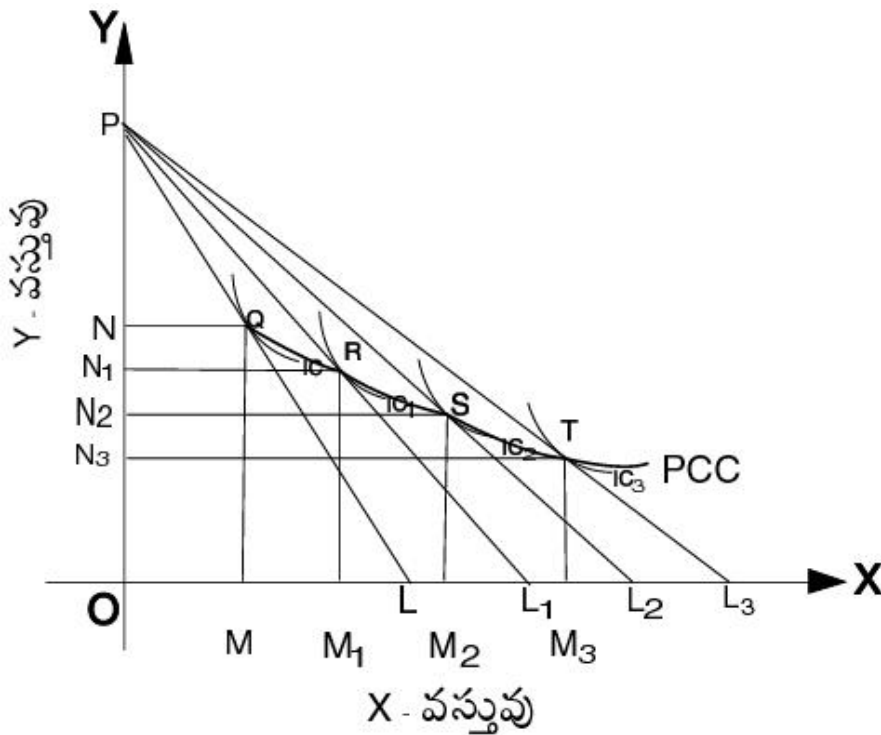
4.7 ధర ప్రభావం

ఆదాయంలో మార్పు లేకుండా, వినియోగదారుడు కొనుగోలు చేసే వస్తువుల ధరల్లో మార్పు వస్తే అతడు ఏ విధంగా ప్రభావితమౌతాడో ధర ప్రభావం తెలియజేస్తుంది. వినియోగదారుడు కొనే Y వస్తువు ధరలో మార్పు లేదని భావించి, X వస్తువు ధర మారితే ఏర్పడే ప్రభావాన్ని పటం 4.10 సహాయంతో విశ్లేషించవచ్చు.

రేఖా పటం 4.10లో వినియోగదారుని సమతౌల్య బిందువు Q. ఈ బిందువు వద్ద OM అనే X వస్తువుని, ON అనే Y వస్తువును కొనుగోలు చేస్తున్నాడు. Y వస్తువు ధర నిలకడగా ఉండి, X వస్తువు ధర తగ్గితే అతని నూతన బడ్జెట్ రేఖ PL_1 . ఈ రేఖ IC_1 ఉదాసీనత వక్రరేఖకు R బిందువు వద్ద స్పర్శరేఖగా ఉంది. అందువల్ల R బిందువు నూతన సమతౌల్య స్థితిని సూచిస్తుంది. అదే విధంగా X వస్తువు ధర మరల తగ్గింది అని భావిస్తే, PL_2, PL_3 లు నూతన బడ్జెట్ రేఖలు, S, Tలు నూతన సమతౌల్య బిందువులు. ధరలో మార్పుల వల్ల వినియోగదారుడు మారే సమతౌల్య బిందువులైన Q, R, S, Tలను కలిపితే వచ్చే రేఖనే ధర వినియోగ రేఖ అంటారు. ధర వినియోగ రేఖపై ఏ బిందువైనను సమతౌల్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

$$\text{ధర ప్రభావం} = \text{ఆదాయ ప్రభావం} + \text{ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం}$$

రేఖా పటం - 4.10

5.8 ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాలు (Income and Substitution Effects)

ధర ప్రభావం అనేది ఆదాయ ప్రభావం మరియు ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావానికి సమానంగా ఉంటుందని స్లట్స్కీ అనే శాస్త్రవేత్త నిరూపించారు. ధరలో మార్పు వస్తే రెండు రకాలైన ప్రభావాలు ఉంటాయి.

- (1) వినియోగదారుని వాస్తవ ఆదాయాన్ని (Real Income) మారుస్తుంది.

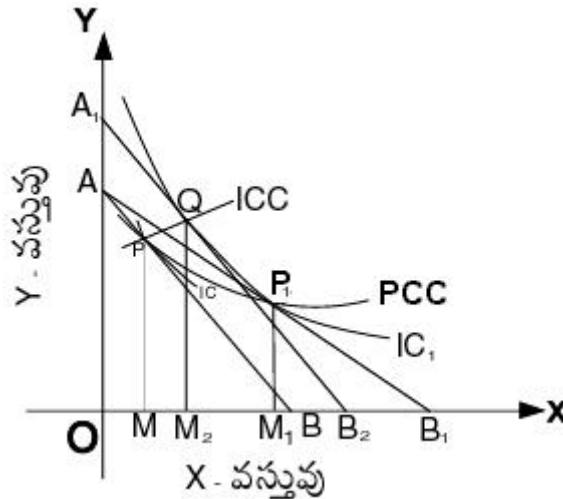
(2) ఒక వస్తువుకు బదులు మరో వస్తువును ప్రత్యామ్నాయంగా కొనడానికి వీలు కల్పిస్తుంది.

ఉదాహరణకు ఒక వస్తువు ధర తగ్గినప్పుడు వినియోగదారుని వాస్తవ ఆదాయం పెరుగుతుంది. అందువల్ల X వస్తువును ఎక్కువ పరిమాణంలో కొనడానికి వీలవుతుంది. అట్లా కాకుండా వస్తువు ధర పెరిగినప్పుడు, ఆ వస్తువు ఇంతకు ముందుకంటే ప్రీయమైంది (dearer) కావడం వల్ల, వినియోగదారుని వాస్తవ ఆదాయం తగ్గుతుంది. ఇదే ధర ప్రభావపు ఆదాయ ప్రభావమౌతుంది (Income effect of price effect). ఈ ప్రభావం బడ్జెట్ రేఖలో మార్పును కలగజేస్తుంది. అంటే ఇదివరకటి AB కి బదులు AB_1 అనే కొత్త బడ్జెట్ రేఖ ఏర్పడుతుంది. ధర యొక్క రెండో ప్రభావం వల్ల వినియోగదారుడు ఒక వస్తువుకు బదులు మరో వస్తువును కొనడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అంటే X వస్తువు ధర పడిపోయినప్పుడు, Y వస్తువు యూనిట్లకన్నా ఎక్కువ యూనిట్ల X నే కొనడానికి ఇష్టపడతాడు. అంటే ఆదాయంలోని పెరుగుదల ప్రభావాన్ని పూర్తిగా తీసివేసినట్లయితే వినియోగదారు మునుపటి సంతృప్తి స్థాయిలోనే ఉంటాడని అర్థం. అంతే కాక ఒక ఉదాసీనతా వక్రరేఖపైనే కదులుతూ ఉంటాడని తెలుస్తుంది. ఇదే ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం.

ఒక వస్తువు ధరలో మార్పు వస్తే ఆ వస్తువు కొనుగోలు చేసే పరిమాణంలో వచ్చే మార్పు ధర, ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాల మొత్తం ప్రభావంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఇదే విషయాన్ని మనం పటం రూపంలో చూపవచ్చు.

రేఖా పటం 4.11 లో వినియోగదారు ప్రారంభంలో ఆ వద్ద సమతౌల్య స్థితిలో ఉన్నాడు. అంటే P వద్ద సమతౌల్య స్థితిలో ఉన్నాడు. అంటే P బిందువు వద్ద బడ్జెట్ రేఖ AB, IC రేఖకు స్పర్శ రేఖగా ఉంది. ఇప్పుడు X ధర తగ్గినందుకున్నాం. కొత్త బడ్జెట్ రేఖ AB_1 ఈ విషయం తెలియజేస్తుంది. AB రేఖ IC_1 రేఖకు P_1 బిందువు వద్ద స్పర్శ రేఖగా ఉంది. IC_1 రేఖ IC రేఖ కన్నా పైన ఉంది. కాబట్టి ఎక్కువ సంతృప్తి స్థాయిని తెలియజేస్తుంది.

రేఖా పటం 4.11

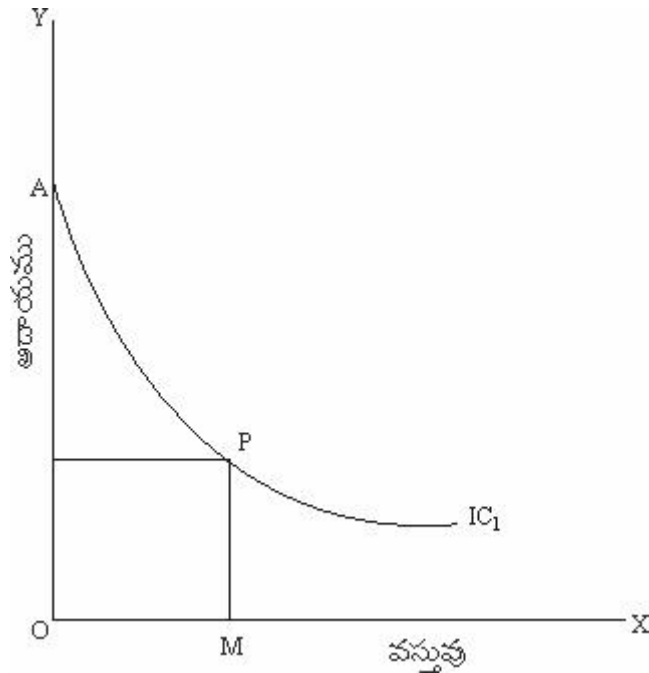
వినియోగదారుని ద్రవ్య ఆదాయం పెరిగినట్లయితే IC_1 రేఖపై Q బిందువు చేరుకుంటాడు. A_1B_1 అనే రేఖ AB బడ్జెట్ రేఖ సమాంతరంగా ఉంది. ఇది ధరలో మార్పు లేకుండా ఆదాయం పెరుగుదలను సూచించే రేఖ. కాని వాస్తవానికి అతని ఆదాయం పెరగలేదు. ధర తగ్గడం వల్ల, ఆదాయం పెరిగిందని అనిపించే ఫలితాన్ని ఇచ్చింది. అతని వాస్తవ ఆదాయం ధర తగ్గడం వల్ల పెరిగింది.

P బిందువు నుంచి P_1 బిందువుకున్న కదలికల ధర ప్రభావాన్ని రెండు విధాలుగా చూడవచ్చు. ఒకటి P నుంచి Q కి కదలిక, రెండోది Q నుంచి P_1 కు కదలిక. మొదటి దాన్ని ఆదాయ ప్రభావం అని, రెండో దాన్ని ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావమని వ్యవహరిస్తారు. ఈ రెండు ప్రభావాలు కలిపితే ధర ప్రభావం అంటారు.

$$MM_1 = MM_2 + M_2M_1$$

4.9 వినియోగదారుని మిగులు సిద్ధాంతం :

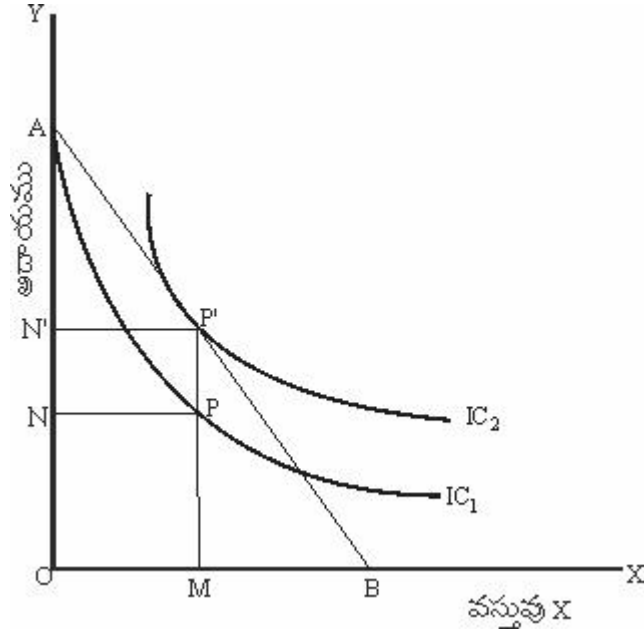
మార్షల్ వివరణను అనుసరించి వినియోగదారుని మిగులు కనుక్కోవడం అంత సులభమైన విషయం కాదు. అంతేకాక మార్షల్ వివరణ అనేక అనాస్తవమైన ప్రమేయాలపై ఆధారపడి ఉంది. ముఖ్యంగా, ప్రయోజనాన్ని కొలవడానికి వీలున్నదనే ప్రమేయము, ద్రవ్యోపాంత ప్రయోజనము స్థిరంగా ఉంటుంది అనే ప్రమేయము అనాస్తవమైనవి అని విమర్శించినారు. ఈ రెండు ప్రమేయాలతో సంబంధము లేకుండా హిక్సు (Hicks) ఉదాసీనతా వక్రరేఖ సహాయంతో వినియోగదారుని మిగులు కనుక్కోవచ్చు అని సూచించినారు.

పటము -

పై పటంలో వస్తువు Xను X అక్షంపై చూపించినాము. ద్రవ్యాదాయాన్ని (Money Income) Y అక్షంపై చూపించినాము. వినియోగదారుని ద్రవ్యాదాయము OA అని, అతనికి వస్తువుధర తెలియదని ఊహిద్దాము. అందువల్ల ఈ పటంలో ధర రేఖ లేదు. ధర లేదు కాబట్టి వినియోగదారు ఏ ఆదాయ వస్తువు సముదాయాన్ని ఎన్నిక చేసుకొంటాడు. IC_1 రేఖపై ఉన్న P బిందువు తెలియజేసే ఆదాయ వస్తువు సముదాయాన్ని ఎన్నిక చేస్తాడని ఊహిద్దాము. అంటే అతడు OM పరిమాణము వస్తువు Xను ON ఆదాయాన్ని సొందగోరుతాడు. అతని మొత్తం ఆదాయం OAలో, OM పరిమాణం వస్తువు X పై AN ఆదాయాన్ని వెచ్చించడానికి ఇష్టపడతాడు.

ఇప్పుడు వినియోగదారునికి వస్తువు X ధర తెలిసిందని అనుకొందాము. అందువల్ల మనము ధర రేఖను పరిగణించవలె.

పటంలో AB ధర రేఖ. ఈ ధర రేఖ IC_2 రేఖకు P బిందువు వద్ద స్పర్శరేఖగా ఉంది. వినియోగదారు P బిందువు వద్ద సమతౌల్యస్థితిలో ఉన్నాడు. P' బిందువు OM_2 ను, ON' ఆదాయాన్ని తెలియజేస్తుంది. అంతకు క్రితం వస్తువు ఆదాయ సముదాయానికన్న ఈ నూతనాదాయము అభిలషణీయము. అదే వస్తువు పరిమాణము అంటే OM పరిమాణమున్న వస్తువు Xకు ఇప్పుడు వినియోగదారు AN' ఆదాయాన్ని మాత్రమే వెచ్చిస్తున్నాడు. అంతకుముందు OM పరిమాణము ఉన్న వస్తువు Xకు, AN ఆదాయాన్ని వెచ్చించడానికి సిద్ధపడినాడు. వినియోగదారు చెల్లించడానికి ఇష్టపడిన మొత్తానికి అతడు వాస్తవానికి చెల్లించే మొత్తానికి ఉన్న భేదమే వినియోగదారుని మిగులు. ఈ పటంలో OM పరిమాణంలో వస్తువు Xకు AN ఆదాయాన్ని వెచ్చించడానికి సిద్ధపడుతున్నాడు. కాని వాస్తవానికి AN మాత్రమే వెచ్చిస్తున్నాడు. $AN' - AN = N'N$ వినియోగదారుని మిగులు తెలియజేస్తుంది. మొత్తం వి.మి. = $NN' P'P$. ఈ విధంగా ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పద్ధతి సహాయంతో వినియోగదారుని మిగులు కనుక్కోవచ్చు.

వస్తువు ధర లేదా వినియోగదారుని ఆదాయంలో వచ్చే మార్పులవల్ల వినియోగదారుని మిగులు ఏ విధంగా మారేదీ ఈ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పద్ధతి సహాయంతో తెలుసుకోవచ్చు.

హిక్స్ పండితుడు వి.మి.ను ఇట్లా నిర్వచించినాడు : ధర తగ్గినపుడు ద్రవ్య ఆదాయ రూపంలో వినియోగదారుకు కలిగే లాభము. ఇంకా వివరంగా చెప్పగా, ధర తగ్గినపుడు వినియోగదారుని అధిక సంతృప్తిస్థాయికి పోనీయకుండా ఉండటానికి, అంటే మొదటి సంక్షేమస్థాయిలోనే ఉంచడానికిగాను, పరిహారపు మార్పుగా తగ్గించవలసిన ఆదాయము వి.మి.కు తెలియజేస్తుంది.

4.11 ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణ ప్రత్యేకత

ఈ విశ్లేషణ మార్షల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ కన్నా అనేక విధాలుగా మెరుగైనదిగా చెప్పవచ్చు.

1. మార్షల్ ప్రయోజన సిద్ధాంతం ప్రయోజనాన్ని కొలవవచ్చు, వస్తువులన్ని స్వతంత్ర వస్తువులు అనే రెండు

ముఖ్య ప్రమేయాల పై ఆధారపడి ఉంది. కాని వినియోగదారుడు ఒక వస్తువు పై కాక వస్తు సముదాయం పై ఆసక్తి కలిగి ఉంటాడని అతనికి రెండు వస్తువులతో కూడిన అభిరుచి తరహా ఉంటుందని. అతడు పొందే సంతృప్తిని పోల్చవచ్చని భావించటం జరిగింది. అందువల్ల ప్రయోజనాన్ని యూనిట్లలో కొలవవచ్చు అనే ప్రమేయం లేదు. అదే విధంగా ప్రతి వస్తువు స్వతంత్ర వస్తువనే ప్రమేయం కూడా లేదు.

2. మార్కెట్ విశ్లేషణ ద్రవ్య ఉపాంత ప్రయోజనం స్థిరంగా ఉంటుంది అనే ప్రమేయం పై ఆధారపడి ఉంది. ఈ ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణలో ఈ విధమైన ప్రమేయం లేదు. అందువల్ల మార్కెట్ ప్రయోజన విశ్లేషణ కన్నా ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ మెరుగైనదిగా చెప్పవచ్చును.

3. వినియోగదారుడు సమతౌల్య స్థితిని చేరడానికి అవసరమైన నిబంధనలు రెండు విశ్లేషణల్లో ఒకే విధంగా చెప్పినప్పటికీ, ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణలో తక్కువ అవాస్తవికమైన ప్రమేయాలు అనుసరించింది. అందువల్ల ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణ, మార్కెట్ విశ్లేషణ కన్నా మెరుగైనదిగా చెప్పవచ్చు.

4. వస్తు ధరల్లో వచ్చిన మార్పుల వల్ల (ధరలు తగ్గితం వల్ల) వినియోగదారుడు పొందే అధిక సంతృప్తి స్థాయిని తెలుసుకోవడం ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ యొక్క గొప్ప లక్షణంగా చెప్పవచ్చు.

5. ఒక వస్తువు ధర తగ్గినప్పుడు దాని ప్రభావం ఆ వస్తువు కొనుగోలు పై ఏ విధంగా ఉంటుందో తెలుసుకోడానికి ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాన్ని విడివిడిగా ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణ విశ్లేషిస్తుంది. వస్తువు ధర తగ్గినప్పుడు వినియోగదారుని వాస్తవిక ఆదాయం పెరుగుతుంది. వస్తువు ధర తగ్గినప్పుడు ఆ వస్తువు స్థానే అధిక ధర ఉన్న ఇతర వస్తువుల స్థానంలో ప్రతిస్థాపన చేస్తాడు. దీనినే ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం అంటారు. అందువల్లనే వినియోగదారుని సంతృప్తి స్థాయిలో మార్పు ఉండదు. దీనినే “పరిహారపు మార్పు” అంటారు. ఇటువంటి వివరణ మార్కెట్ ప్రయోజన సిద్ధాంతంలో లభ్యం కాదు.

6. ఒక వస్తువు యొక్క ఉపాంత ప్రయోజనం స్వతంత్రంగా ఉంటుందనే మార్కెట్ సిద్ధాంతం ఊహించినది. అదే విధంగా ఒక వస్తువు యొక్క ప్రయోజనం ఆ వస్తువు పరిమాణం పైనే ఆధారపడి ఉంటుందనేది (స్వతంత్ర వస్తువు) మరియొక ప్రమేయం. కాని ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణలో ఇలాంటి అవాస్తవిక ప్రమేయాలు లేవు. అంతే కాకుండా ప్రత్యామ్నాయ వస్తు మార్పుల వల్ల ఏర్పడే ప్రభావాన్ని కూడా ఈ విశ్లేషణ వివరిస్తుంది.

పైన వివరించిన కారణాల వల్ల ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ ఖచ్చితంగా మార్కెట్ ప్రయోజన విశ్లేషణ కన్నా గొప్పదిగా చెప్పవచ్చు.

4.12 ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ పై విమర్శ

ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ మార్కెట్ విశ్లేషణ కన్నా అనేక విధాలుగా మెరుగైనప్పటికీ, కొంత మంది ఆర్థికవేత్తలు ఈ విశ్లేషణను ఈ క్రింది విధంగా విమర్శించారు.

1. ఆచార్య డి.హెచ్. రాబర్ట్సన్ ఈ విశ్లేషణను కొత్త సీసాలో ఉన్న పాత సారా వంటిది అని విమర్శించారు. ప్రయోజనం బదులుగా వినియోగదారుని అభిరుచులను, కార్డినల్ ప్రయోజన స్థానములో ఆర్డినల్ ప్రయోజనాన్ని ఉపయోగించటం జరిగింది. ఆ ఫలితంగా ఉపాంత ప్రయోజన స్థానంలో ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటును ఉపయోగించటం జరిగింది. మార్కెట్ తెలియచేసిన “వినియోగదారు సమతౌల్యం” స్థానములో ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు ధరల నిష్పత్తికి సమానంగా ఉండాలని హిక్స్, ఎలన్లు ఉపయోగించారని అభిప్రాయ పడ్డారు.

2. హిక్స్ ప్రతిపాదన అయిన ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు అనేది మార్షల్ తెలియచేసిన ఉపాంత ప్రయోజన సూత్రం పైన ఆధారపడి ఉందని ఆచార్య ఆర్మ్ స్ట్రాంగ్ విమర్శించారు.
3. వినియోగదారునికి అందుబాటులో ఉండే రెండు వస్తు అభిరుచి తరహాలు పై పూర్తి పరిజ్ఞానముంటుందనేది ఒక ప్రమేయం. కాని ఇది వాస్తవం కాదు.
4. ఈ విశ్లేషణ రెండు వస్తువుల విషయంలో మాత్రమే వినియోగదారుని ప్రవర్తనను అధ్యయనం చేస్తుంది. కాని వస్తువుల సంఖ్య పెరిగితే ఈ విశ్లేషణ పరిధిలోనికి రాదు.
5. వినియోగదారుని అభిరుచులు, అలవాట్లు స్థిరంగా ఉంటాయి అనే ప్రమేయం పై ఆధారపడటం వాస్తవం కాదు.
6. ఉదాసీనత వక్రరేఖ ఎడమ నుండి కుడికి క్రిందకి మృదువుగా కొనసాగుతూ ఉంటుందనేది వాస్తవం కాదు.
7. ఒక వినియోగదారుని ప్రవర్తన, ఇతర వ్యక్తుల వినియోగస్థాయి పై కూడా ఆధారపడి ఉంటుంది. అయితే విషయాన్ని ఈ విశ్లేషణ గుర్తించలేదు.
8. హిక్స్, ఎలెన్ల విశ్లేషణ ఉదాసీనతా వక్రరేఖల పై ఆధారపడినది. కాని ఇవి నిజంగా ప్రయోజనం ద్వారా రాబట్టిన వక్రరేఖలు కాదు.

ఏది ఏమైనను, ఉదాసీనతా వక్రరేఖా విశ్లేషణలో అనేక బలహీనతలు ఉన్నప్పటికీ, మార్షల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ కన్నా ఈ విశ్లేషణ మెరుగైనది.

4.13 సారాంశం

వినియోగదారుని వద్ద ఉన్న ఆదాయంతో తాను పొందకలిగిన వివిధ వస్తు సముదాయాలను బడ్జెట్ రేఖ తెలుపుతుంది. బడ్జెట్ రేఖ యొక్క వాలు రెండు వస్తువుల ధరల నిష్పత్తిని తెలియచేస్తుంది. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ వాలు ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటును సూచిస్తుంది. ధరల నిష్పత్తి, ప్రతిస్థాపనోపాంత రేటు సమానంగా ఉన్న బిందువు వద్ద వినియోగదారుడు సమతౌల్య స్థితిలో ఉంటాడు. అంటే ఎక్కడ ఉదాసీనతా వక్రరేఖ, బడ్జెట్ రేఖను స్పృశించుకుంటుందో అక్కడ వినియోగదారుడు సమతౌల్యంలో ఉంటాడు. ఆదాయంలో మార్పులేనప్పుడు, వినియోగదారుడు కొనే ఒక వస్తువు ధర నిలకడగా ఉండి, రెండవ వస్తువు ధర మారితే వచ్చే ప్రభావాన్ని ధర ప్రభావం అంటారు. ఈ ధర ప్రభావంలోనే ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాలు మిళితమై ఉంటాయి అనే విషయాన్ని కూడా ఈ విశ్లేషణ వల్ల తెలుసుకున్నాం.

వస్తు ధరకు, వస్తు డిమాండ్ వరిమాణానికి గల సంబంధాన్ని వ్రత్యక్షంగా ధర వినియోగ రేఖ తెలియచేయకపోయినప్పటికీ, ఈ సంబంధాన్ని తెలిపే వ్యక్తిగత డిమాండ్ రేఖను ధర వినియోగ రేఖ నుండి రాబట్టవచ్చు.

మార్షల్ ప్రయోజన విశ్లేషణకు ఉదాసీనతా ప్రయోజన విశ్లేషణకు కొన్ని పోలికలు ఉన్నప్పటికీ, మార్షల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ కన్నా ఉదాసీనతా వక్రరేఖలో విశ్లేషణ అనేక విధాలుగా మెరుగైనదని, దాని ప్రత్యేకత, ప్రాముఖ్యతను బట్టి చెప్పవచ్చు.

4.14 పదకోశం

1. బడ్జెట్ రేఖ : వినియోగదారుడు తన వద్దనున్న ద్రవ్యంతో కొనుగోలు చేయగల X, Y వస్తువుల సముదాయాలు తెలిపే రేఖ.

2. ఆదాయ ప్రభావం : వినియోగదారుని ద్రవ్య ఆదాయం మరినప్పుడు కలిగే ఫలితాన్ని ఆదాయ ప్రభావం అంటారు.
3. ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం : వినియోగదారుడు తీసుకునే రెండు వస్తువుల సాపేక్ష ధరలు మార్పు వస్తే కలిగే ఫలితాన్ని ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం అంటారు.
4. ధర ప్రభావం : వినియోగదారుని ద్రవ్యదాయం స్థిరంగా ఉండి, వస్తువు ధర మారితే కలిగే ఫలితాలను ధర ప్రభావం అంటారు.

4.15 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ విశ్లేషణ సహాయంతో వినియోగదారుని సమతౌల్యాన్ని వివరించుము.
2. ఉదాసీనతా వక్రరేఖల సహాయంతో, ధరలో మార్పు ప్రభావం ఆదాయ ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాలకు సమానం అని నిరూపించండి.
3. వినియోగదారుని సమతౌల్యమును ఉదాసీనతా వక్రరేఖల సహాయంతో వివరింపుము.
4. మార్షల్ ప్రయోజన విశ్లేషణ కన్నా, ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ మెరుగైనదా? విశదీకరించుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణ సహాయంతో వినియోగదారుని సమతౌల్యాన్ని విశదీకరింపుము.
2. ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం అనగా నేమి? ఉదాహరణతోను, పటంతోను వివరింపుము.
3. రేఖా పటం ద్వారా హిప్స్ యొక్క ఆదాయ, ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాలను చర్చించుము.
4. వినియోగదారుని సమతౌల్యం పై ధర మార్పు ప్రభావాన్ని ఉదాసీనతా వక్రరేఖల సహాయంతో విశ్లేషించుము.
5. ఉదాసీనతా వక్రరేఖల విశ్లేషణలో ధర మరియు ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావాలను పరిశీలించుము.
6. ధర వినియోగ రేఖ అనగానేమి? ఆ రేఖ నుండి డిమాండ్ రేఖను రాబట్టుటకు వీలు అగునా?
7. ఉదాసీనతా వక్రరేఖ పై గల విమర్శలు తెలుపుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. బడ్జెట్ రేఖ
2. ధర వినియోగ రేఖ
3. ఆదాయ వినియోగ రేఖ
4. ప్రత్యామ్నాయ ప్రభావం
5. ఉదాసీనతా వక్రరేఖల ప్రత్యేకత

4.16 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Watson, D.S. : Price Theory and its Uses, Scientific Book Agency, Calcutta, 1970
2. Dewett, K.K. : Price Theory, S.L. Charitable Trust, New Delhi, 1972
3. Ahuja, H.L. : Principles of Microeconomcs, S. Chand & Co, New Delhi, 1981
4. Seth M.L. : Principles of Economics, Lakshmi Narain Agarwal, Agra, 1989
5. Jhingan, M.L. : Advanced Economic Theory, Konark Pubs. Pvt Ltd., Delh, 1986
6. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 5

డిమాండు

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 5.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 5.1 డిమాండు పరిచయం
- 5.2 డిమాండు అర్థం
- 5.3 డిమాండు ఆధారపడి ఉన్న అంశాలు
- 5.4 డిమాండు సూత్రం
- 5.5 డిమాండుఫలం
- 5.6 డిమాండు పట్టిక
- 5.7 డిమాండులో రకాలు
- 5.8 డిమాండు రేఖ
- 5.9 డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు, డిమాండులో మార్పు
- 5.10 డిమాండు రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి ఎందుకు వాలుతుంది
- 5.11 మినహాయింపులు
- 5.12 ఆదాయపు డిమాండు
- 5.13 జాత్యంతర డిమాండు
- 5.14 సారాంశం
- 5.15 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 5.16 పదకోశం
- 5.17 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 5.18 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

5.0 ఉద్దేశాలు - అక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో డిమాండు, డిమాండు సూత్రం, డిమాండు సూత్రానికి మినహాయింపులను వివరించడం జరిగింది. ఈ భాగం పూర్తయ్యే సరికి క్రింది విషయాలను మీరు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * డిమాండు అనగానేమి ?
- * డిమాండు సూత్రం
- * డిమాండు పట్టిక
- * డిమాండు రేఖ
- * ధర డిమాండు
- * డిమాండు రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి వాలుటకు కారణాలు
- * డిమాండు సూత్రానికి మినహాయింపులు
- * ఆదాయ డిమాండు
- * జాత్యంతర డిమాండు

5.1 డిమాండు పరిచయం

అర్థ శాస్త్రంలో డిమాండుకు అధిక ప్రాముఖ్యం ఉంది. వస్తు డిమాండును బట్టి ఉత్పత్తి దారులు వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తు ఉంటారు. సాధారణంగా డిమాండు ఎక్కువగా ఉన్న వస్తువుకు ధర కూడా ఎక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల ఎక్కువ ధర ఉన్న వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసి, లాభాలను పొందేందుకు ఉత్పత్తిదారులు ఎల్లప్పుడూ ప్రయత్నిస్తూ ఉంటారు.

ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని నిర్ణయించటానికి, ఉత్పత్తికి సంబంధించిన నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి డిమాండు విశ్లేషణ వ్యాపారవేత్తలకు ఎంతో అవసరం. ఈ భాగంలో డిమాండుకు సంబంధించిన కొన్ని విషయాలను గురించి తెలుసుకుందాం.

6.2 డిమాండు - అర్థం (Meaning of Demand)

సాధారణ పరిభాషలో ఒక వస్తువుకు ఎక్కువ కొనుగోలు చేస్తే ఆ వస్తువుకు డిమాండు ఉంది అంటాము. కాని అర్థశాస్త్ర పరిభాషలో ఆర్థికంగా కోర్కెను తీర్చుకోగలిగిన శక్తినే (ద్రవ్యము) డిమాండు అంటాం. ఒక వ్యక్తి వస్తువును కొనాలి అనే కోరికతో పాటు, ఆ వస్తువును కొనుగోలు చేయగల శక్తి కూడా అతడు కలిగి ఉంటే దాన్ని డిమాండుగా చెప్పటం జరుగుతుంది. ఉదాహరణగా ఒక వ్యవసాయ కూలి కారు కొనాలి అనుకున్నాడు. అది అతని కోరిక. కాని కోరికతో పాటు దానిని కొనే శక్తి కలిగియున్నప్పుడే అది అతని డిమాండుగా చెప్పవచ్చును. కాని అతనికి ఆ శక్తి లేదు కావున అది డిమాండు కాదు. కోరికతోపాటు కొనుగోలు శక్తి ఉంటేనే డిమాండు అవుతుంది లేదా ఒక నిర్ణీత కాలంలో ఒక నిర్ణీత ధర వద్ద ఒక వస్తువును ఎంత పరిమాణంలో కొనుగోలు చేస్తాడో, ఆ పరిమాణాన్ని ఆ వస్తువు యొక్క డిమాండు అంటారు.

6.3 డిమాండు ఆధారపడి ఉన్న అంశాలు

ఒక వస్తువు యొక్క డిమాండు అనేక అంశాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఆ అంశాలలో మార్పులు సంభవిస్తే,

డిమాండులో కూడా మార్పులు వస్తాయి. అవి :

1. జనాభా పరిమాణంలో వచ్చే మార్పుల వల్ల వస్తువుల డిమాండులో మార్పు సంభవిస్తుంది.
2. ఏ వస్తువు డిమాండు అయినా సరే ఆ వస్తువు ధర పై ఆధారపడి ఉంటుంది.
3. ప్రత్యామ్నాయ పూరక వస్తువుల ధరలలో వచ్చే మార్పుల వల్ల కూడా డిమాండులో మార్పులు వస్తాయి.
4. ప్రజల ఆదాయంలో మార్పుల వల్ల డిమాండులో మార్పులు సంభవిస్తాయి. ప్రజల ఆదాయం పెరిగితే డిమాండు పెరుగుతుంది, తగ్గితే డిమాండు తగ్గుతుంది.
5. ప్రజల అభిరుచులు ఫ్యాషన్లలో మార్పులు వస్తే డిమాండు మారుతుంది.
6. వాతావరణ పరిస్థితుల ప్రభావం వల్ల డిమాండు మారుతుంది.
7. ద్రవ్య సప్లయ పరిమాణంలో మార్పుల వల్ల డిమాండులో కూడా మార్పులు వస్తాయి.
8. సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో మార్పుల వల్ల డిమాండులో మార్పులు సంభవిస్తాయి.

ఈ విధంగా డిమాండును అనేక అంశాలు ప్రభావితం చేస్తాయి. కావున డిమాండు పైన చెప్పిన అంశాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

5.4 డిమాండు సూత్రం (Law of Demand)

డిమాండు సూత్రానికి మూలము క్షీణోపాంత ప్రయోజన సూత్రం. డిమాండు సూత్రం వస్తువు ధరకు, ఆ వస్తువు డిమాండు పరిమాణమునకు గల సంబంధాన్ని సూచిస్తుంది.

మిగిలిన పరిస్థితులు స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు ఒక వస్తువు ధర పెరిగిన, ఆ వస్తువు డిమాండు పరిమాణము తగ్గుతుంది. వస్తువు ధర తగ్గితే, ఆ వస్తువు డిమాండు పరిమాణం పెరుగుతుంది అని డిమాండు సూత్రం తెలియచేస్తుంది. ధరకు డిమాండుకు విలోమ సంబంధం ఉంది.

$$D = f(p) \quad D = \text{డిమాండు}, \quad f = \text{ప్రమేయ సంబంధం} \quad p = \text{ధర}$$

5.5 డిమాండు ఫలం (Demand Function)

ఒక వస్తు డిమాండు పరిమాణం ఆదాయం, అభిరుచులు అలవాట్లు, ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల ధరలు, వినియోగదారుని భవిష్యత్ అంచనాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ధరకు, డిమాండు ఆధారపడిన వివిధ అంశాలకు గల సంఖ్యాత్మక సంబంధాన్ని డిమాండ్ ఫలం అంటారు. దీనిని క్రింది విధంగా చూపవచ్చు.

$$D_n = f(P_n, P_s, M, T, F)$$

$$f = \text{ప్రమేయం}$$

$$P_n = \text{వస్తువు యొక్క ధర}$$

$$P_s = \text{ప్రత్యామ్నాయ వస్తువు ధర}$$

M = వినియోగ దారుని ఆదాయం

T = వినియోగదారుని అభిరుచులు, అలవాట్లు

F = వినియోగదారుని భవిష్యత్ అంచన

మిగిలిన పరిస్థితులు స్థిరముగా ఉన్నప్పుడు అంటే Ps, M, T, F లో మార్పు లేనప్పుడు, ఒక వస్తువు యొక్క డిమాండు ఆ వస్తువు ధర(Pn)పై ఆధారపడి ఉంటుంది. అందువల్ల పై సమీకరణం క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

$$D_n = f (P_n)$$

6.6 డిమాండు పట్టిక (Demand Schedule)

ధరకు డిమాండుకు సంబంధాన్ని తెలియజేసే పట్టికను డిమాండు పట్టిక అంటారు. డిమాండు పట్టిక రెండు రకాలుగా చెప్పవచ్చు. అవి 1. వ్యక్తిగత డిమాండు పట్టిక 2. మార్కెట్ డిమాండు పట్టిక

6.6.1 వ్యక్తిగత డిమాండు పట్టిక (Individual Demand Schedule)

ఒక వ్యక్తి వివిధ ధరల వద్ద ఒక వస్తువును కొనుగోలు చేసే పరిమాణమును చూపే పట్టికను వ్యక్తిగత డిమాండు అంటారు. క్రింది పట్టిక 6.1 వ్యక్తిగత డిమాండు పట్టిక.

పట్టిక - 6.1

వ్యక్తిగత డిమాండు పట్టిక

ధర (రూ.లలో)	ఒక వ్యక్తి డిమాండు (యూనిట్లలో)
10	200
8	400
6	600
4	800
2	1000

6.6.2 మార్కెట్ డిమాండు పట్టిక (Individual Demand Schedule)

మార్కెట్లో అనేక మంది వినియోగదారులు ఉంటారు. మార్కెట్లో ఉన్న వ్యక్తులందరూ వివిధ ధరల వద్ద, ఒక వస్తువును కొనుగోలు చేయు పరిమాణాన్ని చూపే పట్టికను మార్కెట్ డిమాండు పట్టిక అంటారు. మార్కెట్లో అనే నలుగురు వ్యక్తులున్నారని భావించి క్రింది పట్టిక రూపొందించటం జరిగింది.

పట్టిక - 6.2

మార్కెట్ డిమాండు పట్టిక

ధర (రూ.లలో)	A	B	C	D	మార్కెట్ డిమాండు (A+B+C+D)
10	200	100	300	50	650
8	500	300	400	200	1400
6	800	500	500	350	2150
4	1100	700	600	500	2900
2	1400	900	700	650	3650

మార్కెట్లోని వినియోగదారులందరూ వస్తువు ధర తగ్గుచున్నప్పుడు ఎక్కువ డిమాండు చేస్తూ, ధర పెరిగితే తక్కువ డిమాండు చేస్తారని మార్కెట్ డిమాండు పట్టిక తెలియజేస్తుంది.

6.7 డిమాండులో రకాలు (Market Demand Schedule)

- 1) ధర డిమాండు (Price Demand)
- 2) ఆదాయపు డిమాండు (Income Demand)
- 3) జాత్యంతర డిమాండు (Cross Demand)

1. ధర డిమాండు : వినియోగదారుని ఆదాయము, ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల ధరలు మొదలైన పరిస్థితులలో మార్పులేనప్పుడు, ఒక వస్తువు ధరకు ఆ వస్తువు డిమాండు పరిమాణానికి గల సంబంధాన్ని ధర డిమాండు అంటారు. అర్థ శాస్త్రంలో డిమాండు అంటే ధర డిమాండ్.

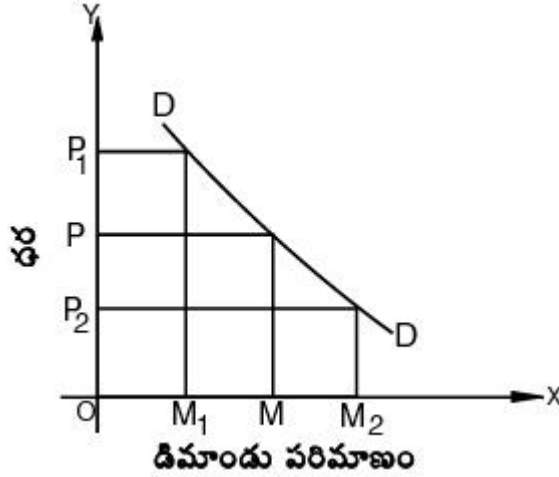
2. ఆదాయపు డిమాండు : వస్తువు ధర, ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల ధరలు మొదలైన ఇతర పరిస్థితులు స్థిరముగా ఉన్నప్పుడు వినియోగదారుని ఆదాయానికి, డిమాండు పరిమాణానికి గల సంబంధాన్ని ఆదాయపు డిమాండు అంటారు. ఆదాయం పెరిగితే డిమాండు పెరుగుతుంది. ఆదాయం తగ్గితే డిమాండు తగ్గుతుంది. ఆదాయానికి డిమాండుకు గల సంబంధం అనులోమ సంబంధం.

3. జాత్యంతర డిమాండు : వినియోగదారుని ఆదాయం వస్తువు ధర, మొదలైన ఇతర పరిస్థితులు స్థిరముగా ఉన్నప్పుడు ప్రత్యామ్నాయ వస్తువు లేదా పూరక వస్తు ధరలో మార్పునకు ఒక వస్తువు డిమాండులో మార్పునకు గల సంబంధాన్ని జాత్యంతర డిమాండు అంటారు.

6.8 డిమాండు రేఖ (Demand Curve)

ధరకు డిమాండుకు ఉన్న సంబంధాన్ని తెలియజేయు రేఖను డిమాండు రేఖ అంటారు.

పటం - 6.1

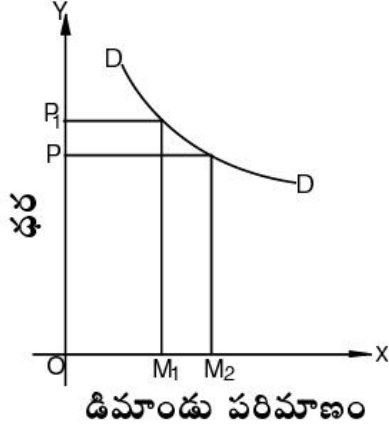

X అక్షము మీద వస్తువు డిమాండు పరిమాణాన్ని, Y అక్షము మీద వస్తువు ధర తీసికొన్నాము. వస్తువు ధర OPగా ఉన్నప్పుడు ఆ వస్తువు డిమాండు OM. ధర OP నుంచి OP_1 కు పెరిగితే, డిమాండు పరిమాణం OM నుంచి OM_1 కు తగ్గింది. మరల వస్తువు ధర OP_2 తగ్గినప్పుడు, ఆ వస్తువు డిమాండు OM_2 కు పెరిగింది. వివిధ ధరల కనుగుణంగా ఉన్న డిమాండులను బిందువులతో గుర్తించి వాటిని కలిపితే వచ్చే రేఖ డిమాండు రేఖ. ధర తగ్గినప్పుడు ఆ వస్తువును ఎక్కువగా కొనుగోలు చేయటం, ధర పెరిగినప్పుడు తక్కువగా కొనుగోలు చేయటం జరుగుతుంది. కాబట్టి ఈ రేఖ ఎడమ నుండి క్రిందకు వాలుతుంది.

6.9 డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు - డిమాండులో మార్పు

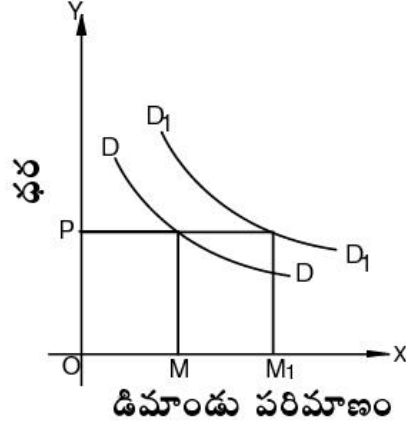
ఒక వస్తువు ధర తగ్గితే డిమాండు పెరుగుతుంది. ధరలో వచ్చే మార్పు వల్ల డిమాండులో వచ్చు మార్పును డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు అంటారు. ఒకే డిమాండు రేఖ మీద ఒక ధర నుంచి మరొక ధరకు మారినందు వల్ల డిమాండులో వచ్చే మార్పుకు డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు అంటారు.

డిమాండును ప్రభావితం చేసే అన్ని అంశాలలో మార్పు సంభవించినందు వల్ల డిమాండులో వచ్చే మార్పును డిమాండులో మార్పు అంటారు. అంటే అదే ధర వద్ద డిమాండు ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఈ మార్పును డిమాండు ఫలంలో మార్పు అంటారు.

పటం 5.2(A)

డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు

పటం 5.2(B)

డిమాండులో మార్పు

పటం 5.2(A) లో ధర P నుంచి P' కి పెరిగితే డిమాండు M నుంచి M'కి తగ్గింది. దీనిని డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు అంటాము. పటం 5.2(B)లో P అనే ధర వద్ద డిమాండు మొదట M ఉంది, తరువాత M'గా ఉంది. దీనినే డిమాండులో మార్పు అంటాము. డిమాండు రేఖపై ఒక బిందువు నుంచి మరొక బిందువుకు మారినందువల్ల మార్పు డిమాండు పరిమాణం లో మార్పు అని, డిమాండు రేఖ మారితే ఆ మార్పును డిమాండులో మార్పు లేదా డిమాండు ఫలంలో మార్పుగా చెప్పవచ్చు.

6.10 డిమాండు రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి ఎందుకు వాలుతుంది ?

డిమాండు రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి వాలుటకు కొన్ని కారణాలు ఉన్నాయి.

1. ధరకు డిమాండుకు ఉన్న సంబంధం విలోమ సంబంధం కాబట్టి విలోమ సంబంధం ఉన్న ఏ రేఖ అయినా ఎడమ నుండి కుడికి వాలుతుంది.
2. ఒక వస్తువు ధర తగ్గితే, గతంలో కొనే వినియోగదారులు ఆ వస్తువును ఎక్కువ కొనుగోలు చేయటంతో పాటు నూతన వినియోగదారులు కూడా ఆ వస్తువును కొనుగోలు చేస్తారు. ధర పెరిగితే ప్రస్తుతం కొనేవాళ్ళు కూడా తగ్గిస్తారు.
3. ఒక వస్తువు ధర తగ్గినచో దాని ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల కొనుగోలు తగ్గించి, ఈ వస్తువునే ఎక్కువగా కొనడం జరుగుతుంది. పెరిగితే దానికి గల ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు కొంటారు.
4. వస్తువు ధర తగ్గిన వినియోగదారుడు ఆ వస్తువును తక్కువ అవసరాలకు గానూ ఆ వస్తువును ఉపయోగించుకొంటారు. ఉదాహరణకు విద్యార్థులకు ధర తగ్గితే తక్కువ అవసరాలైన పంటకు కూడా ఉపయోగిస్తారు.
5. సమాజంలో వివిధ ఆదాయ వర్గాల వారుంటారు. అందులోను తక్కువ ఆదాయం ఉన్న వాళ్ళే ఎక్కువగా ఉంటారు. ఈ ఆదాయ వర్గాల వారు ధర పెరిగితే తక్కువగా, ధర తగ్గితే ఎక్కువగా కొంటారు. కాని అదే ధనవంతులు ఎక్కువగా ఉంటే పెద్దగా ప్రభావం ఉండదు.

పై కారణాల వల్ల డిమాండు రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి కిందకు వాలుతుంది.

5.11 మినహాయింపులు (Exceptions)

డిమాండు సూత్రం వర్తించని విషయాలను ఈ సూత్రానికి మినహాయింపులుగా చెబుతాము. క్రింది విషయాలలో డిమాండు సూత్రం వర్తించదు. అంటే ధర పెరిగితే డిమాండు తగ్గటానికి బదులు పెరగవచ్చు లేదా స్థిరంగా ఉండవచ్చు.

5.11.1 గిఫెన్ వైపరీత్యము (Giffen Paradox)

Sir Robert Giffen అనే ఆర్థికవేత్త నిత్యవసర వస్తువుల విషయంలో ఈ సూత్రం వర్తించదని తెలిపారు. డిమాండు సూత్రం ప్రకారం వస్తువు ధర పెరిగితే దాని డిమాండు తగ్గాలి. కాని పేద ప్రజలు ప్రధానంగా కొనే జొన్నలు, సజ్జలు, రాగులు మొదలైన పదార్థాలపై తమ ఆదాయంలో చాలా ఎక్కువ భాగం ఖర్చు చేస్తారు. ఆహార వస్తువుల ధరలు పెరిగితే ఇతర వ్యయాన్ని తగ్గించుకొని వీటిని మాత్రం తగ్గకుండా కొనుగోలు చేస్తారు. అంటే ధర పెరిగినా ఈ వస్తువుల డిమాండు తగ్గలేదు. ఈ విషయాన్ని గిఫెన్ అనే శాస్త్రవేత్త తెలియముటుచే దీన్ని గిఫెన్ వైపరీత్యమని పేర్కొనటం జరిగింది.

5.11.2 గౌరవ సూచక వస్తువులు (Prestige Goods)

దీనిని వెబ్లన్ అనే శాస్త్రవేత్త తెలిపారు. అందువల్ల దీనిని వెబ్లన్ ప్రభావం అనికూడా అంటారు. ధనవంతులు వజ్రాలు, వైడుర్యాలు మొదలైన విలువైన వస్తువులు కలిగియుండుట తమ యొక్క గౌరవం లేదా ప్రతిష్ఠగా భావిస్తారు. వాటి నుంచి పొందే గౌరవం వాటి ధర పై ఆధారపడుతుంది. మార్కెట్లో వజ్రాల ధరలు పెరిగినా వాటిని ఇంకా ఎక్కువగా కొనుగోలు చేస్తారు తప్ప తగ్గించరు. డిమాండు సూత్రం ప్రకారం ధర పెరిగినా డిమాండు తగ్గాలి. కాని ఈ వస్తువుల విషయంలో ధర పెరిగితే డిమాండు కూడా పెరుగుతుంది. కాబట్టి ఈ వస్తువులను డిమాండు సూత్రానికి మినహాయింపుగా చెప్పవచ్చును.

5.11.3 అంచనా వ్యాపారం (Speculative Business)

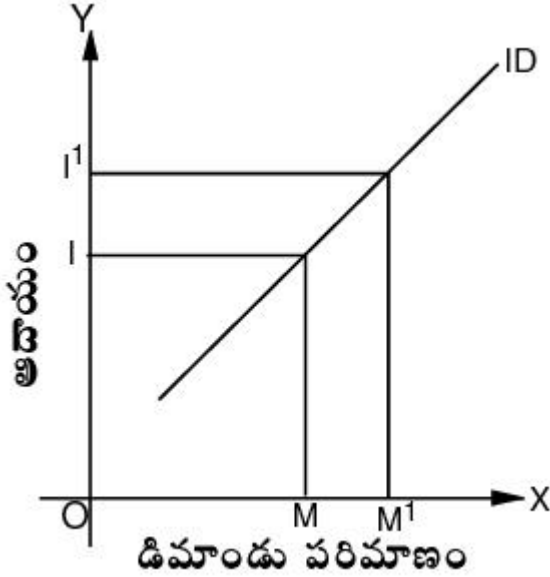
అంచనా వ్యాపారస్తులు వస్తువుల ధరలు కొంచెం కొంచెంగా పెరుగుచున్నా, భవిష్యత్తులో వాటి ధర ఇంకా ఎక్కువగా పెరగవచ్చని భావించి పెరిగిన ధర వద్దనే ఆ వస్తువులను ఎక్కువగా కొనుగోలు చేస్తారు. భవిష్యత్ ధరను అంచనా వేసి కొనుగోలు చేయటాన్ని అంచనా వ్యాపారం అంటారు. వీరు వస్తువులను వినియోగించటానికి కొనరు కాని భవిష్యత్తులో లాభాలను ఆశించి కొంటారు. అంచనా వ్యాపారస్తులు నూనె ధర కొంచెం పెరిగితే దాని ధర ఇంకా పెరుగుతుందని ఎక్కువగా కొనుగోలు చేసి నిల్వ చేసి భవిష్యత్లో లాభాలను పొందటానికి ప్రయత్నిస్తారు. దీనిని కూడా డిమాండు సూత్రానికి మినహాయింపుగా తెలుపవచ్చు.

5.12 ఆదాయ డిమాండు (Income Demand)

వస్తువు ధర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల ధరలు ఇతర విషయములు స్థిరంగా ఉంటాయని భావిస్తే, ఆదాయానికి డిమాండుకి ఉన్న సంబంధాన్ని ఆదాయపు డిమాండు తెలియచేస్తుంది. వినియోగదారుని ఆదాయం పెరిగితే వస్తువు డిమాండు ఎక్కువగాను తగ్గితే తక్కువగాను ఉంటుంది. ఆదాయానికి, డిమాండుకు ఉన్న సంబంధం అనులోమ సంబంధం. ఈ విషయాన్ని క్రింది రేఖాపటాలు తెలియచేస్తాయి.

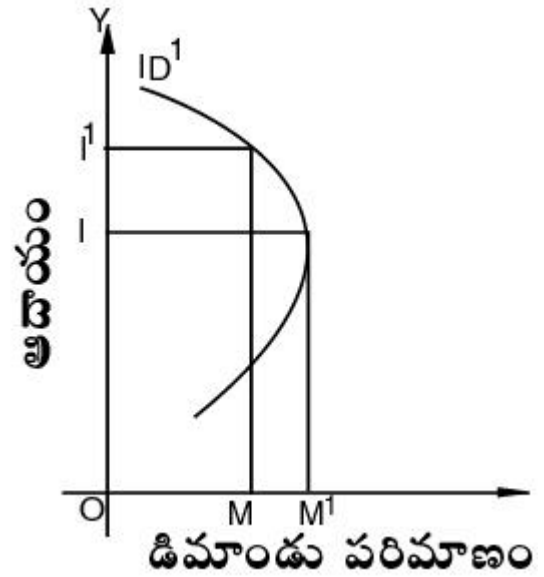
పటం 5.3 (A) పటంలో సాధారణ వస్తు డిమాండు రేఖను, పటం 5.3 (B) లో నాశిరకం వస్తు డిమాండు రేఖలను చూపటం జరిగింది. X-అక్షం మీద వస్తువు యొక్క డిమాండును, Y-అక్షం మీద వినియోగదారుని ఆదాయం తీసుకున్నాము. ఆదాయం పెరిగే కొద్ది వస్తువును ఎక్కువగా కొనుగోలు చేస్తాడు. ధర తగ్గితే తక్కువగా కొనుగోలు చేస్తాడు. కాబట్టి ఆదాయపు డిమాండు రేఖ (ID) ధనాత్మక వాలును కలిగియున్నది. ఇది సాధారణ వస్తువు లేదా మేలరకం వస్తువు.

కొన్ని సందర్భాలలో ఆదాయము పెరిగేకొద్దీ వినియోగదారుడు కొన్ని వస్తువులను తగ్గించి కొనుగోలు చేస్తాడు. అలాంటి వస్తువులను తక్కువ రకపు వస్తువులు లేదా నాశిరకం వస్తువులు అంటారు. ఉదాహరణగా వినియోగదారుని ఆదాయం తక్కువగా యున్నప్పుడు కిరోసిన్, ఆదాయం పెరిగితే యింటికి కరెంటు ఏర్పాటు చేసుకొని కిరోసిన్ తగ్గిస్తాడు. అందువల్ల ఆదాయ డిమాండు రేఖ (ID) పటం 5.3(B)లో వలె ఉంటుంది. ఇటువంటి సందర్భాలలో ఆదాయం పెరిగితే డిమాండు తగ్గుతుంది.

పటం 6.3(A)

సాధారణ వస్తువు

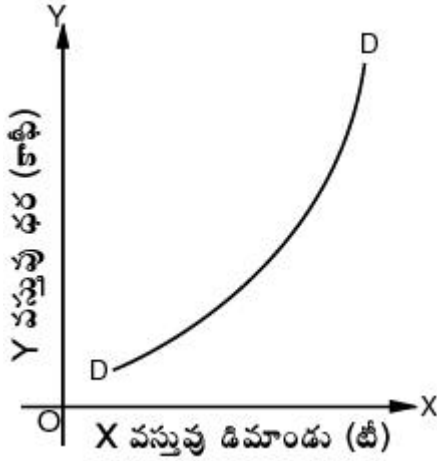

పటం 6.3(B)

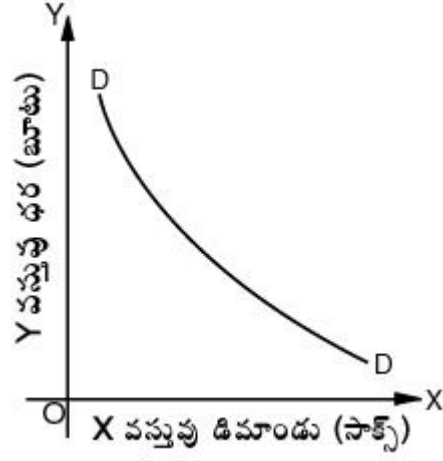
నాశిరకం వస్తువు

6.13 జాత్యంతర డిమాండు (Cross Demand)

వినియోగదారుని ఆదాయం, వస్తువు ధర మొదలైన మిగిలిన పరిస్థితులు స్థిరంగా ఉంటే ప్రత్యామ్నాయ లేదా పూరక వస్తువుల ధరలకు ఒక వస్తువు యొక్క డిమాండుకు గల సంబంధాన్ని జాత్యంతర డిమాండు అంటారు. కాఫీ(Y)కి టీ(X) ప్రత్యామ్నాయ వస్తువు. కాఫీ ధర పెరిగితే కాఫీ(Y) త్రాగటం తగ్గించి, టీ(X) డిమాండు చేస్తారు. కాబట్టి కాఫీ ధర పెరిగితే టీ డిమాండు పెరుగుతుంది. కాఫీ ధర తగ్గితే టీ డిమాండు తగ్గుతుంది. కాబట్టి ప్రత్యామ్నాయ వస్తువుల విషయంలో డిమాండు రేఖ పటం 6.4(A) లో చూపినట్లు ఎడమ నుండి కుడికి పైకి పోతుంది.

పటం - 6.4(A)

పటం - 6.4(B)

బూటు (Y) కి సాక్సు (X) పూరక వస్తువు. బూటు ధర పెరిగితే, దాన్ని కొంటం తగ్గిస్తారు కాబట్టి సాక్స్ (X) డిమాండు కూడా తగ్గుతుంది. బూటు (Y) ధర తగ్గితే సాక్స్ (X) డిమాండు పెరుగుతుంది. పూరక వస్తువుల విషయంలో డిమాండు రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి వాలుతుంది.

6.15 సారాంశం

ఆర్థికంగా కోర్కెను తీర్చుకోగలిగే శక్తిని డిమాండు అంటారు. మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పులేనప్పుడు ధర పెరిగితే, డిమాండు తగ్గుతుంది. ధర తగ్గితే డిమాండు పెరుగుతుంది. ధరకి డిమాండుకు గల సంబంధాన్ని తెలిపే సూత్రాన్ని డిమాండు సూత్రం అని, పట్టికను డిమాండు పట్టిక అని, రేఖను డిమాండు రేఖ అంటారు. ధరకు డిమాండుకు ఉన్న సంబంధం విలోమ సంబంధం. ఒకే డిమాండు రేఖపై ఒక బిందువు నుండి మరొక బిందువుకు మారినందువల్ల వచ్చే మార్పును డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు, డిమాండు రేఖలో మార్పు వస్తే దాన్ని డిమాండులో మార్పు అంటారు. డిమాండు సూత్రంకే భిన్నంగా ఉండే పరిస్థితులను డిమాండుకు మినహాయింపులు అంటారు. నిత్యవసర వస్తువులు, గౌరవ సూచక వస్తువులు, అంచనా వ్యాపారం ఈ సూత్రానికి మినహాయింపులు.

6.16 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. ఆర్థికంగా కోర్కెను తీర్చుకోగలిగిన శక్తినే డిమాండు అంటారు లేదా ఒక నిర్ణీత ధర వద్ద వస్తువును కొనుగోలు చేసే పరిమాణం.
2. డిమాండు అనేక అంశాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అవి: జనాభా, ఆ వస్తు ధర, ఆదాయం, ప్రత్యామ్నాయ పూరక వస్తువుల ధరలు, అలవాట్లు, అభిరుచులు, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మొదలైనవి.
3. మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పు లేకుంటే ధర పెరిగితే డిమాండు తగ్గుతుంది, ధర తగ్గితే డిమాండు పెరుగుతుంది. అని డిమాండు సూత్రం తెలుస్తుంది.
4. ధరకు డిమాండుకు ఉన్న సంబంధం విలోమ సంబంధం. అందువల్ల డిమాండు రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి క్రిందికి వాలుతుంది.

5. ధరకు డిమాండుకు గల సంబంధాన్ని పట్టికలో చూపవచ్చు. వస్తు ధరకు, ఒక వ్యక్తి డిమాండు చేసే పరిమాణానికి సంబంధాన్ని తెల్పితే వ్యక్తిగత డిమాండు పట్టిక అంటాము. వస్తువు ధరకు, మార్కెట్‌లో ఉన్న అందరు వ్యక్తులు డిమాండు చేసే పరిమాణానికి సంబంధాన్ని తెల్పితే మార్కెట్ డిమాండు పట్టిక అంటాము.
6. నిత్యావసర వస్తువులు గౌరవ సూచక వస్తువులు, అంచనా వ్యాపారంలో ఈ సూత్రం వర్తించదు. అందువల్ల వీటిని డిమాండు సూత్రానికి మినహాయింపులుగా చెప్పటం జరుగుతుంది.
7. మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పు లేనప్పుడు ఆదాయానికి, డిమాండుకు గల సంబంధాన్ని ఆదాయ డిమాండు అని అంటారు. ప్రత్యమ్నాయ లేదా పూరక వస్తువుల ధరకు, ఒక వస్తువు డిమాండుకు ఉన్న సంబంధాన్ని జాత్యంతర డిమాండు అంటాము.

6.17 పదకోశం

1. ధర డిమాండు : ఒక వస్తువు ధరకు ఆ వస్తువు డిమాండుకు ఉన్న సంబంధాన్ని ధర డిమాండు తెలియజేస్తుంది.
2. ఆదాయ డిమాండు : ఆదాయానికి, డిమాండుకు గల సంబంధాన్ని ఆదాయ డిమాండు తెలియజేస్తుంది.
3. జాత్యంతర డిమాండు : A వస్తు ధరకు B వస్తువు డిమాండుకు గల సంబంధాన్ని తెలియజేయును.
4. గిఫిన్ వైపరీత్యం : డిమాండు సూత్రానికి ఒక మినహాయింపు.
5. విలోమ సంబంధం : ఒక అంశంలో మార్పు దాని వ్యతిరేక దిశలో మార్పుకు కారణం కావటం.

6.18 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. డిమాండు సూత్రమనగానేమి ? డిమాండు నిర్ణయించు అంశాలేవి ? డిమాండు సూత్రపు పరిమితులేవి?

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. డిమాండు అనగానేమి ? డిమాండు రేఖ ఎందుకు ఎడమ నుండి కుడికి వాలుతుంది ?
2. ధర, ఆదాయ, జాత్యంతర డిమాండులను వివరించుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. డిమాండు సూత్రం మినహాయింపులు
2. డిమాండు పట్టిక
3. డిమాండు రేఖ
4. ఆదాయ డిమాండు
5. జాత్యంతర డిమాండు

6. అంచనా వ్యాపారం
7. డిమాండు పరిమాణంలో మార్పు, డిమాండులో మార్పు

6.19 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. D.S. Watson : Price Theory and Its Users
2. K.K. Dewett : Price Theory
3. H.L. Ahuja : Principles of Economics
4. M.L. Jhingam : Advanced Economics
5. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

డిమాండు వ్యాకృచ్ఛికం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 6.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 6.1 విషయ పరిచయం
- 6.2 డిమాండు వ్యాకృచ్ఛికం - నిర్వచనం
- 6.3 డిమాండు వ్యాకృచ్ఛికం - రకాలు
- 6.4 ధర డిమాండు వ్యాకృచ్ఛికం
- 6.5 డిమాండు వ్యాకృచ్ఛికాన్ని కొలుచు పద్ధతులు
- 6.6 డిమాండు వ్యాకృచ్ఛికాన్ని నిర్ణయించు అంశాలు
- 6.7 డిమాండు వ్యాకృచ్ఛికం - ప్రాముఖ్యం
- 6.8 సారాంశం
- 6.9 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 6.10 పదకోశం
- 6.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 6.12 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

6.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఒక వస్తువు యొక్క డిమాండు దాని ధర పై ఆధారపడి ఉంటుందని ఇదివరలో తెలుసుకున్నాం. వస్తువు ధరలో వచ్చిన మార్పు వల్ల దాని డిమాండులో వచ్చే మార్పు వేరు వేరు వస్తువులకు, ఒకే విధంగా ఉండకపోవచ్చు. ఒకే వస్తువుకు కూడా వేరు వేరు కాలల్లో ఒకే రకంగాను ఉండకపోవచ్చు. ఉదాహరణకు మనం నిత్యం ఉపయోగించే ఉప్పు ధర మారితే దాని డిమాండులో కలిగే మార్పు, ధరలో మార్పు వస్తే దాని డిమాండులో కలిగే మార్పు ఒకటిగా ఉండవు. అదే విధంగా వేసవి కాలంలో ఉన్న వస్త్రాల ధర మారినందు వల్ల డిమాండులో వచ్చే మార్పు, శీతాకాలంలో ధర మారినందు వల్ల డిమాండులో

వచ్చే మార్పు ఒకే విధంగా ఉండవు. ధరలో మార్పు వల్ల డిమాండులో వచ్చే మార్పులను డిమాండు వ్యాకోచత్వం పరిశీలిస్తుంది. ఈ భాగం పూర్తయ్యేసరికి ఈ క్రింది విషయాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * డిమాండు వ్యాకోచత్వం.
- * డిమాండు వ్యాకోచత్వంలోని రకాలు
- * డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలుచు పద్ధతులు
- * డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని ప్రభావితం చేసే అంశాలు
- * డిమాండు వ్యాకోచత్వ ప్రాముఖ్యం

6.1 విషయ పరిచయం

డిమాండు సూత్రం ద్వారా మనం ఒక వస్తువు ధరలో వచ్చిన మార్పు వల్ల డిమాండులో మార్పు తెలుసుకోగలం. అంటే ధర పెరిగితే లేదా తగ్గితే, డిమాండు తగ్గిందా లేదా పెరిగిందా అనే విషయాన్ని మాత్రమే తెలుసుకోగలం. అయితే ధరలో ఎంత మార్పు వస్తే డిమాండులో ఎంత మార్పు వచ్చింది అనేది తెలుసుకోలేము. ఈ విషయాన్ని మనకు డిమాండు వ్యాకోచత్వం తెలియజేస్తుంది.

కొన్ని వస్తువుల యొక్క ధరలో ఏ కొద్ది మార్పులు వచ్చినా డిమాండు ఎక్కువగా మారవచ్చు. కొన్ని వస్తువుల ధరలో ఎక్కువగా మార్పు వచ్చినా డిమాండు మాత్రం స్వల్పంగానే మారవచ్చు. ధరలో మార్పుల వల్ల డిమాండులో మార్పులు వస్తాయి. కాబట్టి వ్యాపారస్తుడు తను అమ్మే వస్తువుల డిమాండు పరిమాణాన్ని బట్టి ధరను నిర్ణయించటం జరుగుతుంది. ధర నిర్ణయాన్ని బట్టి అతడు లాభ నష్టాలను నిర్ధారించుకుంటాడు. అందువల్ల డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని గురించి తెలుసుకోవలసిన అవశ్యకత ఎంతైనా ఉంది.

6.2 డిమాండు వ్యాకోచత్వం - నిర్వచనం

సాధారణ పరిభాషలో వ్యాకోచత్వం అనగా పెరుగుదల అనే అర్థం స్ఫురిస్తుంది. కాని ఆర్థిక పరిభాషలో వ్యాకోచత్వం అనగా పెరుగుదల లేదా తగ్గుదల కావచ్చు. డిమాండు వ్యాకోచత్వం అంటే ధరలో వచ్చిన మార్పుల కనుగుణంగా డిమాండులో వచ్చే మార్పు రేటు. అంటే ధరలో వచ్చిన తగ్గుదల లేదా పెరుగుదల ఫలితంగా డిమాండులో వచ్చిన పెరుగుదలను లేదా తగ్గుదలను డిమాండు వ్యాకోచత్వం అంటారు.

6.3 డిమాండు వ్యాకోచత్వం - రకాలు

కిందటి అధ్యాయంలో తెలుసుకున్నట్లు డిమాండును నిర్ణయించే అంశాలు అనేకం ఉంటాయి. అందులోని ప్రధాన అంశాలను బట్టి డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని మూడు రకాలుగా విభజించవచ్చు. అవి :

1. ధర డిమాండు వ్యాకోచత్వం
2. ఆదాయ డిమాండు వ్యాకోచత్వం
3. జాత్యంతర డిమాండు వ్యాకోచత్వం

వీటిని గురించి క్రింద వివరించడం జరిగింది.

6.4 ధర డిమాండు వ్యాకోచత్వం

ఇతర పరిస్థితులలో మార్పు లేనప్పుడు “ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో వచ్చిన మార్పు ఫలితంగా, డిమాండులో కలిగిన మార్పు పరిమాణాన్ని ధర డిమాండు వ్యాకోచత్వం” అని అంటారు. దీనిని క్రింది సమీకరణం ద్వారా రాబట్ట వచ్చును.

$$\begin{aligned} \text{ధర డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం } (\eta) &= \frac{\text{వస్తువు డిమాండ్ లో వచ్చిన అనుపాతపు మార్పు}}{\text{వస్తువు ధరలో వచ్చిన అనుపాతపు మార్పు}} \\ &= \frac{\text{డిమాండులో వచ్చిన మార్పు} / \text{మొదటి డిమాండు}}{\text{ధరలో వచ్చిన మార్పు} / \text{మొదటి ధర}} \end{aligned}$$

రేఖా పటం 6.3ను ఆధారంగా చేసుకొని వ్యాకోచత్వాన్ని సంకేతాలుగా చూపటం జరిగింది. ఒక వస్తువు ధర oa ఉంటే డిమాండు ob అనుకొందాం. ధర oa నుంచి oa_1 కి తగ్గితే, డిమాండు ob నుంచి ob_1 కి పెరుగుతుంది. ధరలో మార్పు $(ob - ob_1)$ bb_1 అయితే డిమాండులో వచ్చిన మార్పు aa_1 ($aa_1 - aa$) వీటిని పై సూత్రంలో ప్రతిక్షేపిస్తే

$$\begin{aligned} \eta &= \frac{ob_1 - ob}{ob} \div \frac{oa - oa_1}{oa} \\ &= \frac{bb_1}{ob} \div \frac{aa_1}{oa} \end{aligned}$$

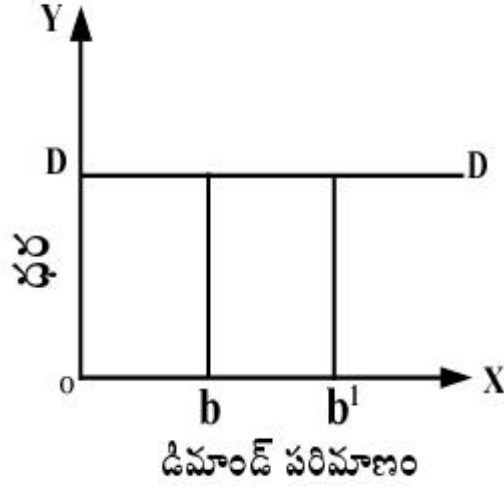
మార్పును Δ తో సూచించవచ్చు. కాబట్టి

$$\eta = \frac{\Delta b}{ob} \div \frac{\Delta a}{oa} \quad \text{లేదా} \quad \frac{\Delta b}{ob} \times \frac{oa}{\Delta a}$$

డిమాండు వ్యాకోచత్వ సూత్రం ద్వారా వచ్చిన విలువను బట్టి వ్యాకోచత్వాన్ని 5 రకాలుగా చెప్పటం జరుగుతుంది. వ్యాకోచత్వం విలువ 1కి సమానమైతే ఏకత్వ వ్యాకోచత్వం అని, 1కన్నా ఎక్కువైతే సాపేక్ష వ్యాకోచత్వమని, 1కన్నా తక్కువైతే సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వం అని, అనంతం (∞) అయితే పూర్తి వ్యాకోచత్వం అని, శూన్యం (0) అయితే పూర్తి అవ్యాకోచత్వం అంటారు. వ్యాకోచత్వంలో వివిధ రకాలను క్రింద వివరించటం జరిగింది.

6.4.1 పూర్తి వ్యాకోచత్వ డిమాండు

ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో వచ్చిన అతి స్వల్ప మార్పు కారణంగా లేదా మార్పు లేకపోయినా, దాని డిమాండులో మార్పు అనంతంగా ఉంటే దానిని పూర్తి వ్యాకోచత్వ డిమాండు అని అంటారు. దీనిని ‘ ∞ ’ (ఇన్ ఫినిటీవ్) అనే అక్షరంతో సూచిస్తారు. పూర్తి డిమాండు వ్యాకోచత్వ రేఖ క్రింది రేఖా చిత్రంలో ఉన్నట్లుగా X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది.

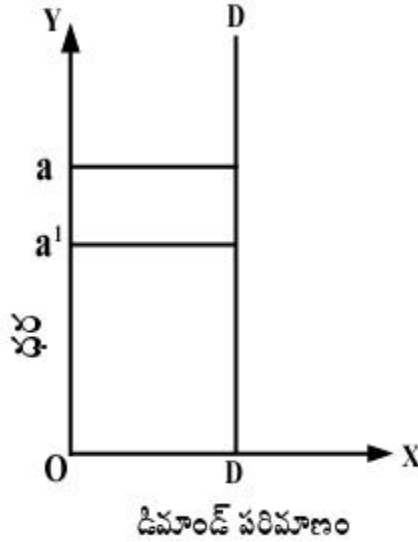
రేఖా పటం 6.1

పూర్తి వ్యాకోచ డిమాండు

పై రేఖా చిత్రం 6.1లో OX అక్షం పై డిమాండును, OY అక్షం పై ధరను తీసుకోవడం జరిగింది. రేఖా చిత్రంలోని $<0S<0S$ అనేది డిమాండు రేఖ. పై రేఖా చిత్రం-6.1ను అనుసరించి ధరలో ఎటువంటి మార్పు లేక పోయినప్పటికీ దాని డిమాండులో వచ్చే మార్పు అనంతంగా ఉంది. అందువల్ల డిమాండు రేఖ OX అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంది.

6.4.2 పూర్తి అవ్యాకోచత్వ డిమాండు

ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో ఎంత మార్పు వచ్చినా, దాని యొక్క డిమాండులో ఎటువంటి మార్పు లేనట్లయితే దానిని పూర్తి అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు. అంటే డిమాండు వ్యాకోచత్వము విలువ సున్నాకు ($\eta=0$) సమానంగా ఉంటుంది. ఈ రేఖ Y అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. దీనిని ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం-6.2 ద్వారా తెలుపవచ్చు.

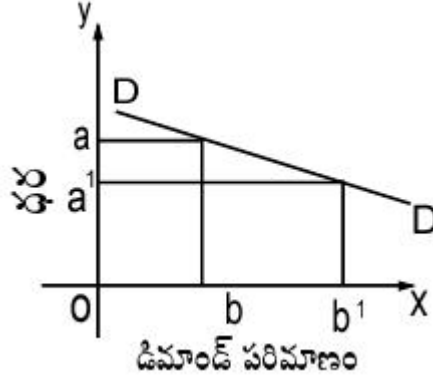
రేఖా పటం - 6.2

పూర్తి అవ్యాకోచత్వ డిమాండు

రేఖా చిత్రం - 6.2 లో OX అక్షం పై డిమాండును, OY అక్షం పై ధరను తీసుకోవడం జరిగింది. పై రేఖా చిత్రం-6.2ను బట్టి వస్తువు యొక్క ధర Oa నుండి Oa'కు తగ్గినప్పటికీ, దాని డిమాండులో మాత్రం ఎటువంటి మార్పు లేదు. కాబట్టి దీనిని పూర్తి అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు.

6.4.3 సాపేక్ష వ్యాకోచత్వ డిమాండు

ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో స్వల్పమైన మార్పు వల్ల దాని డిమాండులో అధిక మార్పు వస్తే దానిని సాపేక్ష వ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు. ఈ రేఖ వాలు తక్కువగా ఉంటుంది. దీనిని ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం-6.3లో చూడవచ్చు.

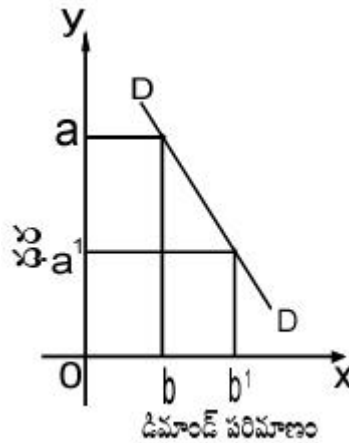
రేఖా చిత్రం - 6.3

సాపేక్షవ్యాకోచత్వ డిమాండు

పై రేఖా చిత్రం-6.3లో DD రేఖ డిమాండు రేఖ. వస్తువు ధర oa నుంచి oa'కు తగ్గితే డిమాండు ob నుండి ob'కు పెరిగింది. అంటే ధరలోని మార్పు (aa') కంటే డిమాండులో వచ్చిన మార్పు (bb') ఎక్కువగా ఉంది. అంటే వ్యాకోచత్వం విలువ ఒకటి కన్నా ఎక్కువగా ($\eta > 1$) ఉంటుంది. కాబట్టి డిమాండు రేఖ బల్లపరుపుగా ఉంటుంది.

6.4.4 సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వ డిమాండు

ఒక వస్తువు ధరలో అధిక మార్పు వల్ల, దాని డిమాండులో స్వల్ప మార్పు ఉంటే దానిని సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు. ఈ రేఖ వాలు ఎక్కువగా ఉంటుంది. దీనిని ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం-6.4 ద్వారా చూపించవచ్చు.

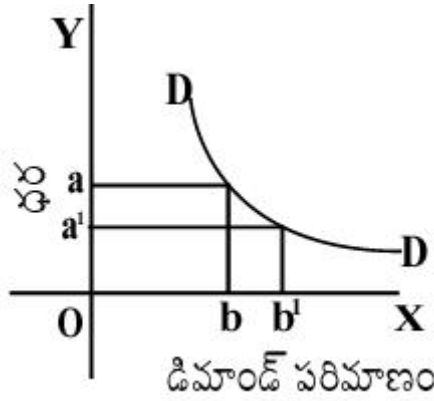
రేఖా చిత్రం - 6.4

సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వ డిమాండు

పై రేఖా చిత్రం-6.4 లోని DD అనేది డిమాండు రేఖ. ఈ రేఖ పై వస్తువు యొక్క ధర oa నుంచి oa' కు తగ్గితే దాని డిమాండు ob నుండి ob' కి పెరిగింది. అంటే ధరలోని మార్పు (aa') కంటే డిమాండు లోని మార్పు (bb') తక్కువగా ఉంది. దీనిని సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు. దీని యొక్క విలువ ఒకటి కన్నా తక్కువగా ($\eta < 1$) ఉంటుంది

6.1.4.5 ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు

ఒక వస్తువు ధరలో వచ్చిన మార్పు శాతం, దాని డిమాండులో వచ్చిన మార్పు శాతానికి సమానంగా ఉంటే దానిని ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు. ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు ద్వారా రేఖ లంబాతి పరావలయ రేఖవలే ఉంటుంది. దీనిని ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం-6.5 ద్వారా తెలియజేయవచ్చు.

రేఖా చిత్రం - 6.5

ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు

పై రేఖా చిత్రం-6.5 లో వస్తువు ధరలోని మార్పు డిమాండులోని మార్పునకు సమానంగా ఉంది. దీనినే ఏకత్వ వ్యాకోచత్వమైన డిమాండు అంటారు. వ్యాకోచత్వ విలువ ఒకటికి సమానంగా ($\eta = 1$) ఉంటుంది.

7.5 డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలుచు పద్ధతులు

డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవటానికి అయిదు పద్ధతులు ఉన్నాయి. అవి :

1. డిమాండు రేఖ వాలు పద్ధతి
2. శాతం పద్ధతి
3. బిందు పద్ధతి
4. ఆర్క్ పద్ధతి
5. మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి

ఈ పద్ధతులను క్రింద వివరించటం జరిగింది.

6.5.1 డిమాండు రేఖ వాలు పద్ధతి

డిమాండు రేఖ వాలును బట్టి వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడం సాంప్రదాయం. డిమాండు రేఖ వాలు ఎక్కువగా ఉంటే ఆ రేఖ అవ్యాకోచత్వాన్ని సూచిస్తుంది. వాలు తక్కువగా ఉంటే ఆ రేఖ వ్యాకోచత్వ డిమాండును తెలియజేస్తుంది. Y అక్షం నుంచి 45° రేఖగా ఉంటే ఏకత్వ వ్యాకోచత్వాన్ని సూచిస్తుంది. కాని ఈ పద్ధతి అంత ఖచ్చితమైనది కాదనే విమర్శ ఉంది. ఎందుకంటే ఒకే డిమాండు రేఖ పైన వివిధ బిందువుల వద్ద వివిధ రకాలైన వ్యాకోచత్వాలు ఉండవచ్చు. అంతే కాకుండా ఈ పద్ధతి సరళరేఖాత్మకంగా ఉన్న రేఖల విషయంలోనే ఉపయోగపడుతుంది. వాస్తవానికి ఈ పద్ధతి డిమాండు రేఖ వాలును తెలుపుతుందే కాని, వ్యాకోచత్వాన్ని కాదని విమర్శించడం జరిగింది. ఇటువంటి లోపాలను సరి చేయడానికి వివిధ పద్ధతులను రూపొందించటం జరిగింది.

6.5.2 శాతం పద్ధతి

డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవటానికి ఈ పద్ధతి చాలా సంతృప్తికరమైన పద్ధతి అని భావిస్తారు. ఈ పద్ధతి ప్రకారం డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవటానికి క్రింది సూత్రాన్ని ఉపయోగిస్తారు.

$$\text{డిమాండ్ వ్యాకోచత్వం } (\eta) = \frac{\text{డిమాండులో వచ్చిన అనుపాత మార్పు}}{\text{ధరలో వచ్చిన అనుపాతం మార్పు}}$$

లేదా

$$= \frac{\frac{\text{డిమాండులో వచ్చిన మార్పు}}{\text{మొదటి డిమాండు}} \times 100}{\frac{\text{డిమాండులో వచ్చిన మార్పు}}{\text{మొదటి డిమాండు}} \times 100}$$

దీనిని సంకేతాల రూపంలో ఈ క్రింది విధంగా సూచించవచ్చు.

$$\eta = \frac{\Delta q}{q} \times 100 / \frac{\Delta p}{p} \times 100$$

పై సమీకరణములోని Δ (డెల్టా) మార్పును, q డిమాండును, p ధరను సూచిస్తాయి. శాతం పద్ధతి ద్వారా డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడాన్ని, ఒక ఉదాహరణ ద్వారా పై సమీకరణం సహాయంతో క్రింద వివరించడమైనది.

ఒక కేజీ టమోటల ధర రూ. 10లు ఉన్నప్పుడు వినియోగదారులు 5 కేజీల టమోటాలను కొంటారని అనుకొందాం. యిటువంటి పరిస్థితులలో కేజీ ధర రూ. 10ల నుండి రూ. 6లకు తగ్గితే వాటి డిమాండు 5 నుండి 6 కేజీలకు పెరిగింది. పై సూత్రం ప్రకారం టమోటాల డిమాండు వ్యాకోచత్వంను ఈ క్రింది విధంగా రాబట్టవచ్చును.

$$\eta = \frac{\frac{1}{5} \times 100}{\frac{4}{10} \times 100} = \frac{20}{40} = 0.5 \quad \text{అంటే 1 కన్నా తక్కువ}$$

పై సాధనను అనుసరించి డిమాండు వ్యాకోచత్వం విలువ ఒకటి కన్నా తక్కువగా ఉంది కాబట్టి టమోటాల డిమాండు అవ్యాకోచత్వముగా ఉన్నట్లు చెప్పవచ్చు.

ప్రస్తుతం టమోటా ధర 10 రూపాయల నుంచి 6 కు తగ్గిందని భావిద్దాం. టమోటా డిమాండు 5 కేజీల నుంచి 10 కేజీలకు పెరిగింది ప్రస్తుతం డిమాండు వ్యాకోచత్వం

$$\eta = \frac{\frac{5}{5} \times 100}{\frac{4}{10} \times 100} = \frac{100}{40} = 2.5 (> 1)$$

వ్యాకోచత్వం విలువ 2.5 అంటే 1 కన్నా ఎక్కువగా ఉంది కావున సాపేక్ష వ్యాకోచత్వం డిమాండు అంటాము. ప్రస్తుతం టమోటా ధర 10 రూపాయల నుంచి 6కు తగ్గితే డిమాండు 5 నుంచి 7 కేజీలకు పెరిగింది అనుకుందాం. ఇప్పుడు వ్యాకోచత్వం విలువ

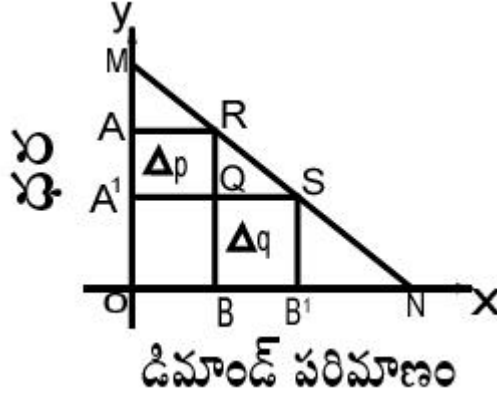
$$\eta = \frac{\frac{2}{5} \times 100}{\frac{4}{10} \times 100} = \frac{40}{40} = 1$$

కాబట్టి ఏకత్వ వ్యాకోచత్వం డిమాండు అని చెప్పవచ్చు.

6.5.3 బింధు పద్ధతి

డిమాండు రేఖ మీద ఒక బిందువు వద్ద వ్యాకోచత్వం ఎంత ఉంటుందో కొలవడాన్ని బింధు వ్యాకోచత్వం పద్ధతి అంటాము. దీనిని మార్షల్ ప్రవేశపెట్టాడు. ఈ పద్ధతినే రేఖాగణిత పద్ధతి అని కూడా అంటారు. ఈ పద్ధతిలో డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడానికి, ఒక సరళరేఖను డిమాండు రేఖగా భావించి, అది X, Y అక్షములను తాకుతున్నట్లు పొడిగించి, పైన వివరించిన సూత్రం సహాయంతో వివరించడం జరిగింది. ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం-6.6 సహాయంతో దీనిని వివరించవచ్చు.

రేఖా పటం - 6.6

పై రేఖా చిత్రం-6.6లో OX అక్షం పై డిమాండు పరిమాణంను OY అక్షం పై ధరను తీసుకున్నాం. రేఖా చిత్రంలో MN రేఖ డిమాండు రేఖ. ఇది X, Y అక్షములకు పొడిగింపబడింది. ధర OA ఉంటే డిమాండు OB, ధర OA' కు తగ్గితే డిమాండు OB' కు పెరిగింది.

$$\text{డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం } (\eta) = \frac{\text{డిమాండులో వచ్చిన అనుపాత మార్పు}}{\text{ధరలో వచ్చిన అనుపాతం మార్పు}}$$

$$= \frac{\frac{\text{డిమాండులో వచ్చిన మార్పు}}{\text{మొదటి డిమాండు}}}{\frac{\text{డిమాండులో వచ్చిన మార్పు}}{\text{మొదటి డిమాండు}}}$$

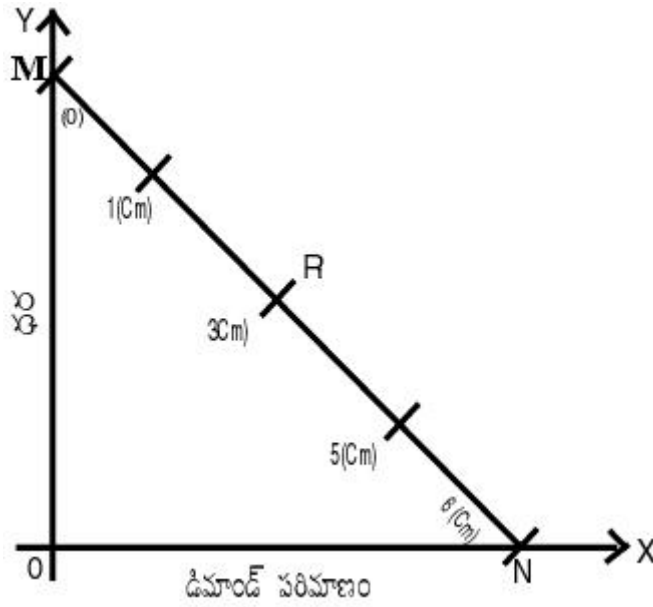
$$\frac{BB'}{OB} \bigg/ \frac{AA'}{OA} \text{ or } \frac{BB'}{OB} \times \frac{OA}{AA'}$$

రేఖా పటం 6.6 లో $BB' = QS$, $AA' = RQ$, $OA = RB$, $OB = AR$ గా వ్రాసుకోవచ్చు. కావున పై సమీకరణం

ఈ విధంగా మారుతుంది. $\eta = \frac{QS}{OB} \cdot \frac{RB}{RO}$ రేఖాపటంలో $\angle RQS$, $\angle RBN$ సమరూప త్రిభుజాలు కాబట్టి భుజాల నిష్పత్తి సమానంగా ఉంటుంది. అందువల్ల $QS = BN$, $RQ = RB$ గా వ్రాసుకోవచ్చు ఇప్పుడు సమీకరణం క్రింది విధంగా మారుతుంది.

BN, OBల నిష్పత్తికి సమానంగా $\frac{BN}{OB} \cdot \frac{RB}{RB} = \frac{BN}{OB}$, డిమాండు రేఖ పై RN, RM నిష్పత్తికి సమానంగా ఉంటుంది. అందువల్ల

$\eta = \frac{RN}{RM} = \frac{\text{క్రింది చాపము}}{\text{పై చాపము}}$ అని చెప్పవచ్చు. అంటే ఏ డిమాండు రేఖ పై న్కెనా సరే, ఒక బిందువు వద్ద వ్యాకోచత్వం విలువ ఆ రేఖ క్రింది చాపమును, పై చాపంతో భాగిస్తే వచ్చే విలువకు సమానంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ఒక డిమాండు రేఖను తీసికొని దానిపై వివిధ బిందువుల వద్ద వ్యాకోచత్వాలను పరిశీలిద్దాం. డిమాండు రేఖ పొడవు 6 సెంటీ మీటర్లు అనుకుందాం.

రేఖా పటం - 6.7

రేఖా పటం-6.7 పై ప్రతి బిందువు ఖచ్చితంగా డిమాండు రేఖ మధ్య భాగంలో ఉంది. దీనితో పాటు డిమాండు రేఖ పై వివిధ బిందువులు $R^I, R^{II}, R^{III}, R^{IV}$ లు ఉన్నాయి. ఆ బిందువుల వద్ద వ్యాకోచత్వ పరిమాణాన్ని చూద్దాం.

$$R = \frac{RN}{RM} = \frac{3\text{Cm}}{3\text{Cm}} = 1 \quad (\text{ఏకత్వ వ్యాకోచత్వం})$$

$$R^I = \frac{R^I N}{R^I M} = \frac{6}{0} = \infty \quad (\text{పూర్తి వ్యాకోచత్వం})$$

$$R^{II} = \frac{R^{II} N}{R^{II} M} = \frac{0}{6} = 0 \quad (\text{పూర్తి అవ్యాకోచత్వం})$$

$$R^{III} = \frac{R^{III}N}{R^{III}M} = \frac{1}{5} = < 1 \quad (\text{సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వం})$$

$$R^{IV} = \frac{R^{IV}N}{R^{IV}M} = \frac{5}{1} = > 1 \quad (\text{సాపేక్ష వ్యాకోచత్వం})$$

ఈ విధంగా క్రింది చాపము / పై చాపం ఆధారంగా డిమాండు రేఖ పై వివిధ బిందువుల వద్ద వ్యాకోచత్వాలను కనుక్కోవచ్చు.

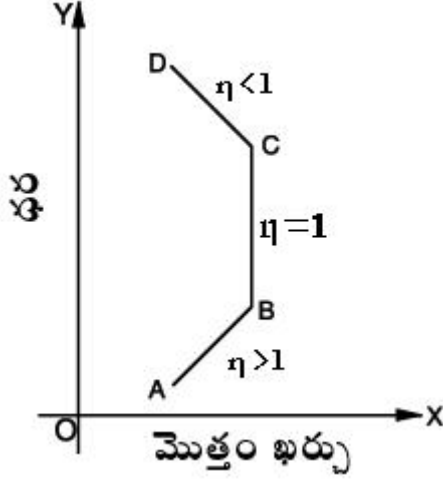
6.4 మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి

డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలిచే మరొక పద్ధతి మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి. ధరలో మార్పు వల్ల డిమాండులో కూడ మార్పు వచ్చి తత్ఫలితంగా వస్తువు పై చేసే మొత్తం ఖర్చులో మార్పు వస్తుంది. ధర మారడానికి ముందు మొత్తం ఖర్చును, తర్వాత మొత్తం ఖర్చును పరిశీలించి డిమాండు వ్యాకోచత్వ స్వభావాన్ని తెలుసుకోవచ్చు. ధర మారడం వల్ల డిమాండులో మార్పు వచ్చి ఆ వస్తువు పై అయ్యే మొత్తం వ్యయం పెరిగితే డిమాండు వ్యాకోచత్వం కలిగినదని, వ్యయంలో ఎట్లాంటి మార్పు లేనట్లయితే ఏకత్వ వ్యాకోచత్వం అని, వ్యయం తగ్గితే అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అని చెప్పవచ్చు, దీనిని ఈ క్రింది పట్టిక ద్వారా నిరూపించవచ్చును.

ధరలో వచ్చిన మార్పుల వల్ల మొత్తం ఖర్చులో వచ్చిన మార్పులను చూపే పట్టిక

వస్తువు ధర రూ.లలో	డిమాండు పరిమాణం యూనిట్లలో	మొత్తం వ్యయం రూ.లలో (ధర x వస్తు పరిమాణం)	డిమాండు వ్యాకోచత్వం
10	500	5000	$\eta > 1$
8	700	5600	వ్యాకోచత్వ డిమాండు
10	500	5000	$\eta = 1$
8	625	5000	ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు
10	500	5000	$\eta < 1$
8	600	4800	అవ్యాకోచత్వ డిమాండు

ఈ పద్ధతిలో డి మాండ్ వ్యాకోచత్వమైనదా , అవ్యాకోచత్వమైనదా లేదా ఏకత్వ వ్యాకోచత్వమైనదా అనే విషయాన్ని తెలుసుకోవచ్చు గాని వ్యాకోచత్వ పరిమాణాన్ని తెలుసుకొనడానికి వీలు ఉండదు. ఈ విషయాన్ని రేఖా పటం ద్వారా చూపవచ్చు.

రేఖా పటం - 6.8

రేఖా పటం - 6.8లో ధర పెరుగుచున్న కొద్దీ మొత్తం ఖర్చు A నుంచి B వరకు పెరుగుతుంది. కాబట్టి సాపేక్ష వ్యాకోచత్య డిమాండు అని, B నుంచి C భాగంలో ధర పెరిగినా మొత్తం ఖర్చు మారదు కాబట్టి ఏకత్య వ్యాకోచత్య డిమాండు అని, C నుంచి D వరకు ధర పెరిగితే మొత్తం ఖర్చు తగ్గుతుంది. కాబట్టి సాపేక్ష అవ్యాకోచత్య డిమాండు అని చెప్పవచ్చు.

6.5.5 ఆర్కే పద్ధతి

డిమాండు వ్యాకోచత్యాన్ని కొలుచుటకు ఉపయోగించే ఇంకొక పద్ధతి ఆర్కే పద్ధతి. ఆర్కే అంటే ఒక రేఖలో కొంత భాగం అని అర్థం. ఒక డిమాండు రేఖలో రెండు బిందువుల మధ్య ఉండే వ్యాకోచత్యాన్ని ఆర్కే వ్యాకోచత్యం అంటారు. దీనిని క్రింది సూత్రం ద్వారా కనుగొంటాము.

$$\text{ఆర్కే డిమాండ్ వ్యాకోచత్యం} = \frac{\text{డిమాండులో మార్పు}}{\text{మొదటి డిమాండ్ + మారిన డిమాండ్}} + \frac{\text{ధరలో మార్పు}}{\text{మొదటి ధర + మారిన ధర}}$$

(లేదా)

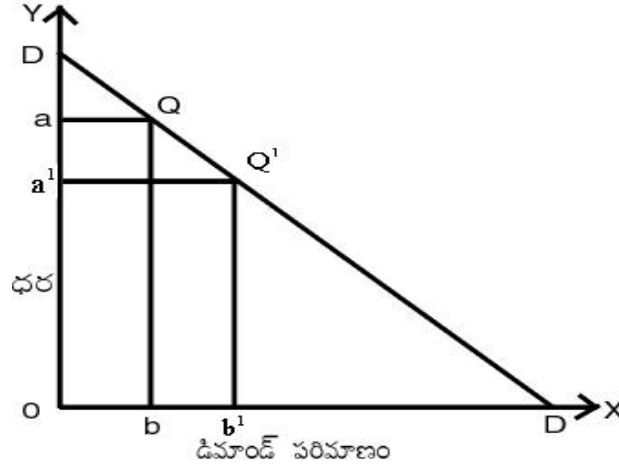
$$= \frac{\text{డిమాండులో మార్పు}}{\text{మొదటి డిమాండ్ + మారిన డిమాండ్}} \times \frac{\text{మొదటి ధర + మారిన ధర}}{\text{ధరలో మార్పు}}$$

ఈ పద్ధతి ద్వారా డిమాండు వ్యాకోచత్యాన్ని కొలవడాన్ని ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం-6.9 సహాయంతో తెలుపవచ్చు.

క్రింది రేఖా చిత్రం-6.9లో ox అక్షం పై వస్తు డిమాండును, oy అక్షం పై వస్తువు ధరను తీసుకొన్నాయి. DD రేఖ డిమాండు రేఖ. రేఖాచిత్రంలో oa మొదటి ధర, ob మొదటి డిమాండు, oa', ob' లు నూతన ధర, డిమాండులను తెలియజేస్తాయి. అప్పుడు పై సూత్రం ప్రకారం డిమాండు వ్యాకోచత్యం క్రింది విధముగా చెప్పవచ్చు.

$$\text{ఆర్గ్. డిమాండు వ్యాకోచత్వము} = \frac{\frac{bb'}{aa'}}{oa + oa'}$$

రేఖా పటం - 6.9

ఆర్గ్.వ్యాకోచత్వాన్ని మరో విధంగా చెప్పాలంటే సగటు వ్యాకోచ మనవచ్చు. ఎందుకంటే ఈ పద్ధతిలో మార్పులకు పూర్వం ఉన్న ధర, మార్పులకు తరువాత ఉన్న ధరను తీసుకోవడం జరుగుతుంది. ఈ విలువ 1 కి సమానమయితే ఏకత్వ వ్యాకోచత్వం అని, > 1 అయితే సాపేక్ష వ్యాకోచత్వం అని, < 1 అయితే సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వమని చెప్పవచ్చు.

7.8 డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని నిర్ణయించు అంశాలు

ఒక వస్తువు డిమాండు వ్యాకోచత్వం ఈ క్రింది అంశాల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

1. వస్తువు స్వభావం : ఒక వస్తువు యొక్క స్వభావాన్ని బట్టి ఆ వస్తువు డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని చెప్పవచ్చు. అత్యవసర వస్తువు అయితే డిమాండు అవ్యాకోచం గానూ, విలాస వస్తువైతే డిమాండు వ్యాకోచం గానూ ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ఉప్పు డిమాండు అవ్యాకోచమైనది.
2. ఆదాయంలో ఖర్చు పరిమాణం : డిమాండు వ్యాకోచత్వం అనేది వినియోగదారులు తమ ఆదాయంలో ఖర్చు చేసే పరిమాణం పై ఆధారపడి ఉంటుంది. వినియోగదారులు ఒక వస్తువు పై తమ ఆదాయంలో అతి తక్కువ భాగం ఖర్చు చేస్తే డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు అగ్గిపెట్టె పై చేసే వ్యయం తక్కువగా ఉంటుంది. కాబట్టి దాని యొక్క డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది.
3. బహుళ ప్రయోజనాలు : ఒక వస్తువుకు అనేక ఉపయోగాలుంటే డిమాండు వ్యాకోచంగా ఉంటుంది. ఎందుకంటే, ధర తగ్గినప్పుడు ఆ వస్తువును మిగిలిన ఉపయోగాలకు కూడా వాడటం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు విద్యుచ్ఛక్తి ధర ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు దానిని కేవలం వెలుతురుకు మాత్రమే ఉపయోగిస్తారు. ధర తగ్గినప్పుడు దానిని బట్టలు ఇస్త్రీ

చేయుటకు కూడా ఉపయోగిస్తారు. ఒకే ప్రయోజనానికి ఉపయోగపడితే అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది.

4. వినియోగాన్ని వాయిదా వేయగల అవకాశం : వస్తువుల వినియోగాన్ని కొంత కాలం వాయిదా వేయటానికి అవకాశం ఉంటే ఆ వస్తువులకు వ్యాకోచత్వ డిమాండు ఉంటుంది. ఉదాహరణకు బట్టలు, సైకిళ్ళు, ఫ్యాన్లు మొదలైనవి. వాటి ధరలు పెరిగినప్పుడు వాటిని కొనడం కొంత కాలం వాయిదా వెయ్యటానికి వీలుంటుంది. అలాంటప్పుడు డిమాండు వ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది. వాయిదా వేయుటకు అవకాశం లేకుంటే డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది. ఎందువల్లనంటే ధర పెరిగినా, తప్పనిసరిగా కొనవలసి రావచ్చు. కావున డిమాండు వల్ల పెద్దగా మార్పు రాదు.
5. అభిరుచులు, అలవాట్లు : ఒక బ్రాండ్ వస్తువులను వినియోగించటానికి వినియోగదారులు అలవాటుపడి ఉంటే డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు వినియోగదారులు బ్రూక్ బ్రాండ్ కాఫీ పొడికే అలవాటు పడినప్పుడు దాని యొక్క ధర మారినా డిమాండులో మార్పు రాకపోవచ్చు.
6. ధరల స్థాయి : ధరల స్థాయి కూడా వ్యాకోచత్వాన్ని ప్రభావితం చేస్తుంది. ధరల స్థాయి అధికంగా ఉంటే ఆ వస్తువుల డిమాండు వ్యాకోచత్వం కలిగి ఉంటుంది. ధరల స్థాయి తక్కువగా ఉన్నప్పుడు వాటికి డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది.
7. వస్తువు ఉపయోగించే కాలం : వస్తువును ఉపయోగించే కాలం డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని ప్రభావితం చేస్తుంది. కొనుగోలు చేసే కాలం స్వల్పంగా ఉన్నప్పుడు ఆ వస్తువు యొక్క డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు ధూమపానం.
8. వస్తువుల జీవిత కాలం: ఎక్కువ జీవితకాలం అంటే మన్నిక గల వస్తువుల డిమాండు వ్యాకోచత్వంగాను, నశ్వర వస్తువులు అంటే నశించి పోయే వస్తువుల డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది.

7.9 డిమాండు వ్యాకోచత్వం - ప్రాముఖ్యం

డిమాండు వ్యాకోచత్వం అనేది అర్థ శాస్త్రంలో అధిక ప్రాముఖ్యం కలిగిన భావన. అనేక ఆర్థిక నిర్ణయాలు చేయటానికి ఈ భావన దోహదం చేస్తుంది.

1. ఏకస్వామ్యంలో ధర నిర్ణయం : ఏకస్వామ్యదారుడు తన వస్తువుల ధరను నిర్ణయించేటప్పుడు వాటి డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకొంటాడు. ఆ వస్తువు డిమాండు వ్యాకోచత్వం కలిగినదైతే తక్కువ ధరను నిర్ణయించి, వస్తువుల డిమాండు అవ్యాకోచత్వంగా ఉంటే ఎక్కువ ధర విధించి అధికంగా లాభాలు పొందే ప్రయత్నం చేస్తాడు.
2. విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర నిర్ణయం : విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో, ఏకస్వామ్యదారుడు ఒకే వస్తువును వివిధ మార్కెట్లలో అమ్మేటప్పుడు, మార్కెట్లలో ఆ వస్తువు డిమాండు వ్యాకోచత్వం పై ఆధారపడి ధరలను నిర్ణయిస్తాడు. డిమాండు వ్యాకోచత్వం అయితే తక్కువ ధరను, అవ్యాకోచత్వం కలిగినచో అధిక ధరను విధించి తన వస్తువును అమ్ముకుంటాడు.
3. ప్రజా ప్రయోజనాల సేవల ధర నిర్ణయం : ప్రభుత్వం అందించే ప్రజా ప్రయోజనాల సేవల విషయంలో వ్యాకోచత్వ భావన చాలా ఉపయోగపడుతుంది. అవ్యాకోచత్వమైన డిమాండు ఉన్న వస్తు సేవల విషయంలో అధిక ధరలను నిర్ణయించడం, వ్యాకోచత్వం ఉన్నట్లయితే తక్కువ ధరను నిర్ణయించడం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు గృహోపసరాలకు సరఫరా చేస్తే విద్యుత్ అవ్యాకోచత్వం కాబట్టి యూనిట్ కు ఎక్కువ రేటు, పరిశ్రమలకు వ్యాకోచత్వంగా ఉంటుంది కాబట్టి తక్కువ రేటు విధించటం జరుగుతూ ఉండేది.

4. ఉమ్మడి వస్తువుల ధర నిర్ణయం : ఉమ్మడి వస్తువుల ధర నిర్ణయంలో ఈ వ్యాకోచత్వ భావనకు అధిక ప్రాముఖ్యత ఉంటుంది. పరిధాన్యం - పరిగణి, ఉన్ని - మాంసం, మొదలైన ఉమ్మడి వస్తువుల విషయంలో రెండు వస్తువుల ఉత్పత్తి వ్యయాలను విడివిడిగా తెలుసుకోవడం కష్టం. కాబట్టి వాటి ధరలను, వాటి డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని బట్టి నిర్ణయించడం జరుగుతుంది. వ్యాకోచత్వ డిమాండు అయితే తక్కువ ధర, అవ్యాకోచత్వ డిమాండు కలిగి ఉంటే ఎక్కువ ధర విధించటం జరుగుతుంది.
5. వేతన నిర్ణయం : ఒక పరిశ్రమలో శ్రమకు ఉండే డిమాండు వ్యాకోచత్వం కలిగిందైతే, శ్రామికుల వేతనాలు తక్కువగా ఉంటాయి. ఎందుకంటే సమ్మె చేస్తారనే భయం ఉండదు కాబట్టి వేతనాలను పెంచకున్నను ఎలాంటి సమస్యలు ఎదురుకావు. కాని శ్రమకు అవ్యాకోచ డిమాండు ఉంటే పరిశ్రమలలో కార్మికుల సమ్మె భయం వల్ల వేతనాలను పెంచవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడవచ్చు.
6. ప్రభుత్వ విధానాలు : వివిధ రంగాలలో కీలకమైన నిర్ణయాలు ప్రభుత్వం తీసుకోవాలంటే ఈ భావన ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది. ముఖ్యంగా పరిశ్రమల్లో ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువుల పై రక్షణ కల్పించటానికిచ్చే గ్రాంట్ల విషయంలో ఆ వస్తువుల వ్యాకోచత్వాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకోవడం జరుగుతుంది. అట్లాగే వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల కనీస మద్దతు ధరలను నిర్ణయించడంలో కూడా ఈ భావన ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది.
7. అంతర్జాతీయ వ్యాపారం : అంతర్జాతీయ వ్యాపారానికి సంబంధించిన ఎగుమతులు, దిగుమతుల వినిమయపు రేటు, సుంకాలు, విదేశీ చెల్లింపుల శేషం మొదలైన వాటి పరిష్కారంలో వ్యాకోచత్వం ఎక్కువగా ఉపయోగపడుతుంది. వస్తు వ్యాకోచత్వ స్వభావాలను బట్టి ఎగుమతి ధర నిర్ణయాలు, ఫలితంగా మారకపు రేట్లు, వ్యాపార చెల్లింపుల్లో మార్పులు చోటు చేసుకొంటాయి.

6.10 సారాంశం

మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పులేనప్పుడు “ధర తగ్గితే డిమాండు పెరుగుతుందని, ధర పెరిగితే డిమాండు తగ్గుతుందని” డిమాండు సూత్రం తెలియజేస్తుంది. కాని ధరలో ఎంత మార్పు వల్ల డిమాండులో ఎంత మార్పు వస్తుందనే విషయాన్ని డిమాండు వ్యాకోచత్వం తెలియజేస్తుంది. ధరలో వచ్చే మార్పు కంటే డిమాండులో వచ్చే మార్పు ఎక్కువగా ఉంటే వ్యాకోచత్వ డిమాండు అని, తక్కువగా ఉంటే అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అని, సమానంగా ఉంటే ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు అని అంటారు. డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవటానికి, డిమాండు రేఖ వాలు పద్దతి, బిందు పద్దతి, ఆర్స్ పద్దతి, మొత్తం ఖర్చు పద్దతి, శాతం పద్దతి అనే పద్దతులు కలవు. డిమాండు వ్యాకోచత్వ భావన ఎంతో ప్రాముఖ్యం కలిగినది. ఏకస్వామ్యధారుని ధర నిర్ణయం, ప్రభుత్వ సేవల ధర నిర్ణయం, విదేశ వ్యాపారం, వస్తుల విధానం మొదలైన వాటిని నిర్ణయించటంలో దీని ప్రాముఖ్యత ఎంతైనా ఉంది.

6.11 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు

1. డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని ధర డిమాండు వ్యాకోచత్వం అని, ఆదాయ డిమాండు వ్యాకోచత్వం అని, జాత్యంతర డిమాండు వ్యాకోచత్వం, అని మూడు విధాలుగా చెప్పవచ్చు.
2. ధర డిమాండు వ్యాకోచత్వం 5 రకాలు. పూర్తి వ్యాకోచత్వం ($\eta = \infty$), పూర్తి అవ్యాకోచత్వం ($\eta = 0$), సాపేక్ష వ్యాకోచత్వం ($\eta > 1$), సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వం ($\eta < 1$), ఏకత్వ వ్యాకోచత్వం ($\eta = 1$) డిమాండుగా చెప్పవచ్చు.

3. డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని కొలుచుటకు వాలు పద్ధతి, శాతం పద్ధతి, బిందు పద్ధతి, ఆర్గ్ పద్ధతి, మొత్తం ఖర్చు పద్ధతి అనే 5 పద్ధతులు కలవు.
4. డిమాండు వ్యాకోచత్వాన్ని వివిధ అంశాలు నిర్ణయిస్తాయి. అవి : వస్తు స్వభావం, ఆదాయంలో ఖర్చు పరిమాణం, బహుళ ప్రయోజనాలు, వినయోగాన్ని వాయిదా వెయ్యటం, అలవాట్లు, అభిరుచులు, ఉపయోగించే కాలం.
5. డిమాండు వ్యాకోచత్వానికి అర్థ శాస్త్రంలో అధిక ప్రాముఖ్యత ఉంది. ఏకస్వామ్యదారుని ధర నిర్ణయం ఉమ్మడి వస్తు ధర నిర్ణయం, ప్రభుత్వ ప్రజాప్రయోజనాల సేవల ధర నిర్ణయం, వేతన నిర్ణయం, ప్రభుత్వ విధానాలు, అంతర్జాతీయ వ్యాపారంలో ఈ భావన ఎంతగానో ఉపయోగ పడుతుంది.

7.12 పదకోశం

1. డిమాండు వ్యాకోచత్వం : ఒక వస్తువు ధరలో వచ్చిన మార్పులకనుగుణంగా దాని యొక్క డిమాండులో వచ్చిన మార్పు రేటును డిమాండు వ్యాకోచత్వం అంటారు.
2. పూర్తి వ్యాకోచత్వ డిమాండు : ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో అతి స్వల్ప దాని యొక్క డిమాండులో అనంతంగా మారితే దానిని పూర్తి వ్యాకోచత్వ డిమాండు అని అంటారు.
3. పూర్తి అవ్యాకోచత్వ డిమాండు : ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో ఎంత మార్పు వచ్చినా దాని డిమాండులో ఎటువంటి మార్పు లేనట్లయితే పూర్తి అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు.
3. సాపేక్ష వ్యాకోచత్వ డిమాండు : ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో స్వల్ప మార్పు వల్ల డిమాండులో అధిక మార్పు ఉంటే దానిని సాపేక్ష వ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు.
4. సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వ డిమాండు : ఒక వస్తువు యొక్క ధరలో అధిక మార్పు వల్ల డిమాండులో స్వల్ప మార్పు వస్తే దానిని సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వ డిమాండు అని అంటారు.
5. ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు : ఒకే వస్తువు యొక్క ధరలో ఎంత శాతంలో మార్పు వస్తుందో డిమాండులో కూడా అంతే శాతంలో మార్పు వస్తే దానిని ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ డిమాండు అంటారు.
6. ఆర్గ్ వ్యాకోచత్వం : ఒక డిమాండు రేఖలో రెండు బిందువుల మధ్య ఉన్న వ్యాకోచత్వాన్ని ఆర్గ్ వ్యాకోచత్వం అంటారు.

6.13 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. డిమాండు వ్యాకోచత్వమును కొలుచు పద్ధతులను గురించి వ్రాయుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. డిమాండు వ్యాకోచత్వం అనగానేమి? వివిధ రకాలైన వ్యాకోచత్వాలను వివరించుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. ధర డిమాండు వ్యాకోచత్వం
2. ఆదాయ డిమాండు వ్యాకోచత్వం

6.16 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Watson, D.S. : Price Theory and its Uses, Scientific Book Agency, Calcutta, 1970
2. Dewett, K.K. : Price Theory, S.L. Charitable Trust, New Delhi, 1972
3. Ahuja, H.L. : Principles of Microeconomcs, S. Chand & Co, New Delhi, 1981
4. Seth M.L. : Principles of Economics, Lakshmi Narain Agarwal, Agra, 1989
5. Jhingan, M.L. : Advanced Economic Theory, Konark Pubs. Pvt Ltd., Delh, 1986
6. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 7

ఉత్పత్తి సిద్ధాంతాలు

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 7.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 7.1 విషయ పరిచయం
- 7.2 సంస్థల లక్ష్యాలు
- 7.3 ఉత్పత్తి ఫలం
- 7.4 కాబ్ డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలం
- 7.5 అనుపాతంలో మార్పు - తరహాలో మార్పు
- 7.6 చరానుపాత సూత్రం
- 7.7 తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాల సూత్రం
- 7.8 సారాంశం
- 7.9 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 7.10 పదకోశం
- 7.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 7.12 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

7.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

గత భాగంలో ఉత్పత్తి సాధనాలు, ఉత్పత్తి ఫలాలను గురించి తెలుసుకున్నాం. ఈ భాగంలో వివిధ ఉత్పత్తి సిద్ధాంతాలను గురించి తెలుసుకోవటం జరుగుతుంది. ఈ భాగం పూర్తి అయ్యేసరికి మీరు క్రింది విషయాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * చరానుపాతాల సూత్రం
- * తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాల సూత్రం

7.1 విషయ పరిచయం

ఉత్పత్తి అంటే ప్రయోజనాల సృష్టి. మారకం విలువ గల వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడాన్నే ఉత్పత్తిగా భావించవచ్చు. క్లుప్తంగా చెప్పాలంటే ఆకార ప్రయోజనాన్ని, కాల ప్రయోజనాన్ని, మారకపు ప్రయోజనాన్ని కలిగించడాన్ని అర్థశాస్త్రంలో ఉత్పత్తి

అంటారు. అంతేగాక డాక్టర్లు, లాయర్లు, ఉపాధ్యాయులు మొదలగు వారి సేవలను కూడా ఆర్థిక ప్రయోజనాల సృష్టిగా భావించవచ్చు. ఉత్పత్తి చేయబడిన వస్తువు వినియోగదారుని చేరే వరకు మధ్యలో ఉండే రవాణా, పంపిణీ, విక్రయం వంటి ప్రక్రియలు కూడా ఉత్పత్తిలో భాగంగా ఉంటాయి.

ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉండే వినియోగదారులకు ఏవీ వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయాలి, ఎంత పరిమాణంలో ఉత్పత్తి చేయాలి, ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో ఏ సాంకేతిక ఉత్పత్తి పద్ధతులను ఉపయోగించాలి, ఆ వస్తువుల ఉత్పత్తికి ఏవి ఉత్పత్తి కారకాలను ఉపయోగించాలి అనే సమస్యలను ఆర్థికవ్యవస్థ ఎదుర్కొంటుంది. ఇటువంటి సమస్యలను ఏ విధంగా పరిష్కరించుకోవాలి అనేది ఈ సారంలో వివరించటం జరుగుతుంది. ఉత్పత్తికి దోహదం చేసే సాధనాలను ఉత్పత్తి కారకాలు అంటాము.

7.2 సంస్థల లక్ష్యాలు :

సాధారణంగా సంస్థలు లాభ గరిష్టికరణ, అమ్మకాల గరిష్టికరణ, మార్కెట్ వాటా గరిష్టికరణ, సాంఘిక పర్యావరణ దృక్పథం, లాభాల పంపకము, సహకారము మొదలైనవిగా ఉంటాయి. ఏ లక్ష్యాన్ని తీసుకోవాలి అనేది సంస్థకు సంస్థకు మారుతుంది.

7.3 ఉత్పత్తి ఫలము (PRODUCTION FUNCTION) :

ఉత్పత్తి సిద్ధాంతంలో, ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలలో ఏ విధంగా సంస్థలు వివిధ ఉత్పత్తి సాధనాల సముదాయాలను వాడతాయో వివిధ ఉత్పత్తి సాధనాల సముదాయాలు ఏ విధమైన ఫలితాలనిస్తాయో పరిశీలిస్తారు. భౌతిక ఉత్పత్తి సాధనాలకు, భౌతిక ఉత్పత్తికి మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని, ఉత్పత్తి సంస్థలు తెలుసుకొని ఉండవలెను. భౌతిక ఉత్పత్తి సాధనాలకు, భౌతిక ఉత్పత్తికి మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని ఉత్పత్తి ఫలము తెలియజేస్తుంది. ఉత్పత్తి ఫలాన్ని ఒక సమీకరణం ద్వారా చూపించవచ్చు.

$$P = f(a, b, c, \dots, n)$$

ఈ సమీకరణంలో P ఒక వస్తువు యొక్క ఉత్పత్తిని a, b, c, n వివిధ ఉత్పత్తికి సాధనాలను తెలియజేస్తాయి. ఈ సమీకరణంలో వస్తువు యొక్క ఉత్పత్తి ఆధారభూత చలాంకాలు (Dependent Variables). ఉత్పత్తి సాధనాలు స్వతంత్ర చలాంకాలు (Independent Variables). ఒక టెక్స్టైల్ కర్మాగారంలో 8 గంటల పిమ్మటకు 5000 మీటర్ల వస్త్రాల ఉత్పత్తి జరుగుతుందనుకొందాము. ఈ 5000 మీటర్ల వస్త్రాన్ని తయారు చేయడానికి కావలసిన ముడిపత్తి, విద్యుచ్ఛక్తి, శ్రమ వస్త్ర రంగులు, యంత్రాలను ఉపయోగించే కాలము మొదలైనవన్నీ ఉత్పత్తి ఫలాలలో ఉంటాయి. అంటే, 5000 మీటర్ల వస్త్రాన్ని తయారుచేయడానికి అవసరమైన వివిధ ఉత్పత్తి సాధనాల కనిష్ట పరిమాణాలను ఉత్పత్తి ఫలం తెలియజేస్తుంది. దీనినే ఇంకొక విధంగా కూడా జెప్పవచ్చును. వివిధ ఉత్పత్తిరకాలను కొంత పరిమాణంలో ఉపయోగిస్తే వచ్చే గరిష్ట ఉత్పత్తి ఉత్పత్తిఫలం తెలియజేస్తుంది. డిమాండ్ రేఖను గీసినట్లుగానే ఉత్పత్తి రేఖను కూడా గీయవచ్చు. పరిమితమైన ఒకే ధర వద్ద వస్తువు డిమాండ్ ఎంత ఉండేది డిమాండ్ రేఖ తెలియజేస్తుంది. అట్లాగే ఉత్పత్తి విషయంలో, ఒక పరిమితకాలంలో కొన్ని ఉత్పత్తి సాధనాలతో ఎంత వస్తువు ఉత్పత్తి జరుగుతుందో ఉత్పత్తిఫలం వల్ల తెలుసుకోవచ్చు.

ఈ ఉత్పత్తి సంబంధం ఒక్కొక్క సంస్థకు ఒక్కొక్క విధంగా ఉంటుంది. ఈ సంబంధం, ఆ సంస్థ సాధించిన సాంకేతికపరమైన అభివృద్ధిపైన ఆధారపడి ఉంటుంది. సాంకేతికపరమైన అభివృద్ధి సాధించినప్పుడు కొత్త ఉత్పత్తి సంబంధం ఏర్పడుతుంది. అదివరకటి ఉత్పత్తి సంబంధం వర్తించదు. ఈ కొత్త ఉత్పత్తి సంబంధం లేదా కొత్త ఉత్పత్తి ఫలము అదివరకటి ఉత్పత్తి కారకాలోనే ఎక్కువ పరిమాణంలో వస్తువు ఉత్పత్తి సాధ్యమవుతుందని తెలియజేస్తుంది. అదివరకటికన్నా తక్కువ సాధన సంపత్తితో, అదే పరిమాణంలో వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడం సాధ్యమవుతుంది. సంస్థ యొక్క భౌతిక సంపత్తి (physical assets)లో తరుగుదల వుంటే, అదే సాధన సంపత్తితో తక్కువ ఉత్పత్తి వస్తుందని ఉత్పత్తి ఫలం తెలియజేస్తుంది.

కొంత సాంకేతిక పరిజ్ఞానము (Technical knowledge), యాజమాన్య సామర్థ్యం (Managerial ability) ఉన్నప్పుడు ఉత్పత్తి కారకాలను (Factors of production) వివిధ పరిమాణాలలో ఉపయోగించినట్లయితే వచ్చే వస్తూత్పత్తిని ఉత్పత్తి ఫలం తెలియజేస్తుంది. ఒక నిర్దిష్ట కాలంలో, అందుబాటులో ఉన్న ఉత్పత్తి కారకాల సముదాయాలతో గరిష్ట వస్తూత్పత్తిని పొందే విధానాన్ని అది సూచిస్తుంది.

7.4 కాబ్ - డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలము (COBB- DOUGLAS PRODUCTION FUNCTION) :

ఆర్థికవేత్తలు అనేక వాస్తవిక ఉత్పత్తి ఫలాలు పరిశీలించినారు. గణాంక విశ్లేషణ పద్ధతులనుపయోగించి భౌతిక ఉత్పత్తి సాధనాలకు, భౌతిక ఉత్పత్తికి ఉన్న సంబంధాన్ని కొలవడానికి ప్రయత్నించవలె. అట్లాంటి గణాంక ఉత్పత్తి ఫలాలలో ప్రసిద్ధమైనది కాబ్- డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలము (Cobb-Douglass Production Function) అమెరికా దేశానికి చెందిన పాల్ డగ్లస్ (Paul Douglass), సి.డబ్ల్యు.కాబ్ (C.W. Cobb)లు ఈ సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించినారు. వారిద్దరు కనుక్కొన్న ఉత్పత్తి ఫలం సంస్థకు వర్తించేది కాదు. ఒక సంస్థ విషయంలో ఉత్పత్తి ఫలాన్ని మార్చి చెప్పి వున్నాము. అదే విధంగా ఒక పరిశ్రమకు గాని, ఒక రంగానికి గాని, ఆర్థిక వ్యవస్థ మొత్తానికి గాని వర్తించే ఉత్పత్తి ఫలాన్ని నిర్వచించవచ్చు, కనుక్కోవచ్చు.

కాబ్-డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలం సామాన్యంగా ఈ క్రింది రూపంలో ఉంటుంది.

$$P=AL_q C_p$$

ఇక్కడ - P = ఉత్పత్తిని

L = శ్రమపరిమాణాన్ని

C = మూలధన పరిమాణాన్ని తెలియజేస్తుంది.

A = ఒక ధనాత్మక స్థిరరాశి (Positive Constant)

q, p లు శ్రమ, మూలధనానికి సంబంధించిన ఉత్పత్తి వ్యాకోచత్వాలను (Production elasticities) తెలియజేస్తాయి.

కాబ్-డగ్లస్ 1900-1922 సంవత్సరాల వివరాలను బట్టి అమెరికన్ ఉత్పత్తి పరిశ్రమ (Manufacturing Industry) కనుక్కొన్న ఉత్పత్తి ఫలము కింది విధంగా ఉన్నది.

$$P= 1.10, L=0.75, C=0.75$$

శ్రమ (Labour) యొక్క ఘాతాంకము (Exponent) 0.75 అంటే, శ్రమను 1 శాతం పెంచితే ఉత్పత్తి 0.75శాతం పెరుగుతుంది. అదే విధంగా మూలధనం యొక్క ఘాతాంకం 0.25. అంటే మూలధనాన్ని 2 శాతం పెంచితే, ఉత్పత్తి 0.25శాతం పెరుగుతుంది. ఈ రెంటి విలువలు కలిపితే ఒకటికి సమానమవుతాయి. అంటే అమెరికన్ ఉత్పత్తి రంగంలో తరహాననుసరించి వచ్చే ప్రతిఫలాలు (Returns to Scale) స్థిరంగా ఉన్నాయన్నమాట. అంటే - శ్రమను మూలధనాన్ని రెంటినీ - శాతం పెంచితే, ఉత్పత్తి 1 శాతం పెరుగుతుంది. అంటే ఈ కాబ్-డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలం ఇంకొక విధంగా కూడా ఉపయోగపడుతుంది. ఈ ఫలంలో ఉండే ఉత్పత్తి సాధనాల ఘాతాంకాలను కూడగా వచ్చే సంఖ్య బట్టి తరహాననుసరించి వచ్చే ప్రతిఫలాలు ఏ విధంగా ఉండేది తెలుసుకోవచ్చు. ఈ విధంగా కాబ్-డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలంనుంచి అనేక విషయాలు మనం తెలుసుకోవచ్చు. అందువల్లనే ఈ ఉత్పత్తి ఫలము బహుళ ప్రచారంలోకి వచ్చింది.

ఉత్పత్తి ఫలము విశదం చేసే ఉత్పాదక - ఉత్పత్తి సంబంధాలలో ముఖ్యంగా రెంటిపై ఆర్థికవేత్తలు దృష్టిని కేంద్రీకరిస్తారు. ఒకటి కొన్ని ఉత్పత్తి సాధనాలను స్థిరంగా ఉంచి, మరికొన్నిటిని మార్చినప్పుడు ఉత్పాదన ఉత్పత్తి సంబంధం ఏ విధంగా ఉంటుంది, రెండవది, అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చినప్పుడు ఉత్పాదక ఉత్పత్తి సంబంధం ఏ విధంగా ఉంటుంది? మనము దిగువ విషయంగా పరిశీలించిన విషయాలు ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానమిస్తాయి. వీటిని పరిశీలించేముందు మనము కొన్ని విషయాలను గురించి ప్రస్తావిద్దాము.

7.5 అనుపాతంలో మార్పు - తరహాలో మార్పు

ఉత్పత్తి సాధనాల్లో అనుపాతంలో మార్పు, తరహాలో మార్పును గూర్చి గత భాగంలో తెలుసుకున్నాం. అయిననూ ఈ మార్పుల ప్రాతిపదిక పై రూపొందించిన సూత్రాలు తెలుసుకోబోతున్నాం. కాబట్టి వాటిని మనన చేసుకుందాం. మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి ఏదో ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని మార్చినప్పుడు వచ్చు మార్పును అనుపాతంలో మార్పు అంటాము. అంటే స్వల్ప కాలంలో అనుపాతాన్ని మాత్రమే మార్చటానికి అవకాశం ఉంటుంది. అనుపాతంలో మార్పును బట్టి రూపొందించిన సూత్రమే చరానుపాతాల సూత్రం. ఉత్పత్తికి దోహదం చేసే , అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చితే వచ్చు మార్పును తరహా మార్పు అంటాము. ఈ మార్పు పై ఆధారపడి రూపొందించిన సిద్ధాంతమే తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాల సిద్ధాంతం.

7.6 చరానుపాత సూత్రం

ఒక సంస్థ చేసే ఉత్పత్తి చేసే పరిమాణం ఆ సంస్థ ఉపయోగించే ఉత్పత్తి కారకాలైన భూమి, శ్రమ, మూలధనాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. కాబట్టి సంస్థ ఉత్పత్తిని పెంచాలంటే ఉత్పత్తి కారకాలన్నింటిలో గాని లేదా కొన్నింటిని గాని మార్పు చేయాలి. ఉత్పత్తి కారకాలలో మిగతా ఉత్పత్తి కారకాల పరిమాణాలను స్థిరంగా ఉంచి, ఏదో ఒక ఉత్పత్తి కారకం పెంచారు అనుకుందాం. ఏ ఉత్పత్తి కారకాన్ని పెంచామో దానిని చర ఉత్పత్తి సాధనం అని, వేటిని మార్చకుండా ఉంటామో దానిని స్థిర ఉత్పత్తి సాధనాలు అని అంటాము.

ఒక చర ఉత్పత్తి కారకానికి, ఉత్పత్తికి మధ్య గల సంబంధాన్ని చరానుపాతాల సూత్రం తెలియజేస్తుంది. మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి, ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని పెంచుతూ పోతే అదనపు ఉత్పత్తి కారకం నుంచి లభించే అదనపు ఉత్పత్తి లేదా ఉపాంత ఉత్పత్తి క్షీణిస్తూ ఉంటుందని చరానుపాత సూత్రం తెలియజేస్తుంది. చరానుపాతాల సూత్రాన్నే క్షీణ ప్రతిఫల సూత్రం అని కూడా అంటారు. దీనిని సంప్రదాయక, నవ్య సంప్రదాయక ఆర్థికవేత్తలు అభివృద్ధి పరిచారు.

ఆచార్య బెన్ హామ్ అనే శాస్త్రవేత్త ప్రకారం “ఉత్పత్తి సాధనాల సముదాయంలో ఏదో ఒక ఉత్పత్తి సాధనాన్ని పెంచితే, ఒక దశ దాటిన తరువాత మొదట ఉపాంత ఉత్పాదన, తర్వాత సగటు ఉత్పాదనలు క్షీణిస్తాయి” అని అంటారు. స్టిగ్లర్ అనే ఆర్థికవేత్త ప్రకారం “మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి ఒక ఉత్పాదక కారకం పరిమాణాన్ని సమానమైన యూనిట్లలో నియమిస్తూ పోతే ఒక దశ దాటిన తరువాత ఉపాంత ఉత్పాదకత క్షీణిస్తుంది”. చరానుపాత సూత్రంలో ఉపయోగించే కొన్ని ముఖ్యమైన ఉత్పత్తి భావనలు ప్రస్తుతం మనం తెలుసుకుందాం.

మొత్తం ఉత్పత్తి

నిర్ణీత కాల వ్యవధిలో, వివిధ ఉత్పాదకాలన్నీ ఉపయోగించి చేసిన ఉత్పత్తిని మొత్తం ఉత్పత్తి అంటారు లేదా M అనే

పరిమాణంలో ఒక ఉత్పత్తి సాధనాన్ని ఉపయోగించినందువల్ల వచ్చే ఉత్పత్తిని మొత్తం ఉత్పత్తి అంటారు. మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి, ఒక ఉత్పత్తి కారకం మారితే మొత్తం ఉత్పత్తి కూడా మారుతూ ఉంటుంది.

సగటు ఉత్పత్తి

మొత్తం ఉత్పత్తిని చర ఉత్పత్తి కారకం యూనిట్ల సంఖ్యతో భాగిస్తే వచ్చేది సగటు ఉత్పత్తి. చర ఉత్పత్తి కారకం శ్రామికులు అని భావిద్దాం.

$$\text{సగటు ఉత్పత్తి} = \frac{\text{మొత్తం ఉత్పత్తి}}{\text{చర ఉత్పత్తి కారకం యూనిట్లు (శ్రామికుల సంఖ్య)}}$$

ఉపాంత ఉత్పత్తి

అదనంగా ఉత్పత్తి కారకం ఉపయోగించినందు వల్ల అదనంగా వచ్చిన ఉత్పత్తిని ఉపాంత ఉత్పత్తి అంటారు. దీనిని ఈ క్రింది విధంగా రాబట్టవచ్చును.

$$\text{ఉపాంత ఉత్పత్తి} = \frac{\text{మొత్తం ఉత్పత్తిలో వచ్చిన మార్పు}}{\text{చరాంక ఉత్పత్తి కారక యూనిట్లలో వచ్చిన మార్పు (శ్రమ యూనిట్లలో వచ్చిన మార్పు)}}$$

లేదా

M చర ఉత్పత్తి సాధనం (శ్రామికుల) వల్ల వచ్చిన మొత్తం ఉత్పత్తి - (M-1) చర ఉత్పత్తి సాధనం (శ్రామికుల) వల్ల వచ్చిన మొత్తం ఉత్పత్తి

చరానుపాత సూత్రం - ప్రమేయాలు

చరానుపాత సూత్రం ఈ క్రింది ప్రమేయాల పై ఆధారపడి ఉంది.

1. మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని మాత్రమే మార్చడం జరుగుతుంది. ఈ సిద్ధాంతంలో శ్రమను చర ఉత్పత్తి సాధనంను, మిగిలిన భూమి, మూలధనం మొదలైనవి స్థిర ఉత్పత్తి సాధనాలుగా భావించటం జరిగింది.
2. ఉత్పత్తి సాధనాలను పెంచటానికి, తగ్గించటానికి అవకాశం ఉంది.
3. ఉత్పత్తి సాధనాల యూనిట్లన్నీ సజాతీయాలు. అంటే ఒకే సామర్థ్యం కలిగి ఉంటాయి.
4. సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో మార్పు ఉండదు.
5. మార్కెట్లో సంపూర్ణ పోటీ ఉంటుంది.

చరానుపాతాల సూత్రం - వివరణ

చరానుపాతాల సూత్రం ప్రకారం, మిగతా ఉత్పత్తి సాధనాలను స్థిరంగా ఉంచి ఒక ఉత్పత్తి సాధనాన్ని మార్చటం వల్ల ప్రారంభంలో మొత్తం ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తి, సగటు ఉత్పత్తులు పెరుగుతూ ఉంటాయి. ఈ స్థితిని మొదటి దశగా

చెప్పవచ్చును. అయితే ఈ దశ దాటిన తరువాత మొత్తం ఉత్పత్తి పెరుగుదల రేటు క్షీణిస్తూ ఉంటుంది, సగటు ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తులు క్షీణించడం ప్రారంభిస్తాయి, ఈ విధంగా కొనసాగుతూ ఒక దశలో ఉపాంత ఉత్పత్తి శూన్యం అవుతుంది. ఇది రెండోదశ. ఆ తరువాత కూడా ఉత్పత్తి కారకాన్ని పెంచినట్లయితే ఉపాంత ఉత్పత్తి ఋణాత్మకం అవుతుంది. ఇది మూడో దశ. క్రింది పట్టిక-7.1 ద్వారా చరానుపాత సూత్రాన్ని వివరించటం జరిగింది.

పట్టిక - 7.1

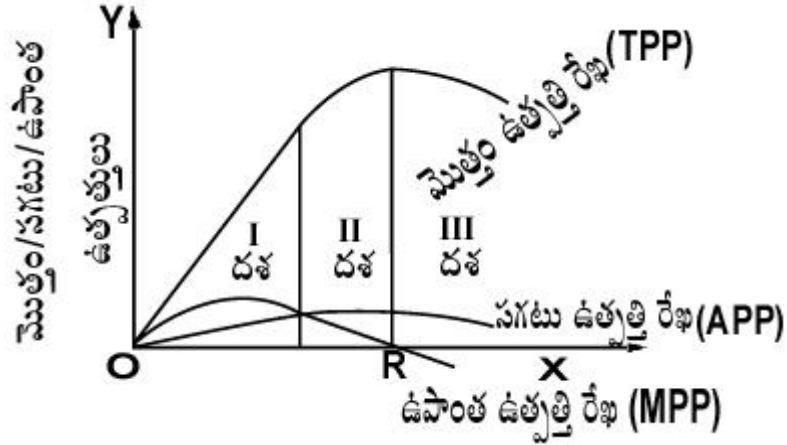
శ్రామికులను పెంచేటప్పుడు వివిధ ఉత్పత్తుల్లో వచ్చే మార్పులు

శ్రామికుల సంఖ్య	మొత్తం ఉత్పత్తి యూనిట్లలో	సగటు ఉత్పత్తి యూనిట్లలో	ఉపాంతఉత్పత్తి యూనిట్లలో
1	20	20	20
2	48	24	28
3	57	19	9
4	64	16	7
5	70	14	6
6	72	12	2
7	72	10.2	0
8	70	8.7	-2

పై పట్టిక-7.1 లో శ్రామికులను చర ఉత్పత్తి కారకంగా తీసుకోవడం జరిగింది. మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలు అయిన భూమి, మూలధనం, వ్యవస్థాపనలో మార్పులు ఉండదు. పట్టికలో మొదటి శ్రామికున్ని నియమిస్తే మొత్తం ఉత్పత్తి, సగటు ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తులు సమానంగా అంటే 20 యూనిట్లు ఉన్నాయి. శ్రామికుల సంఖ్యను 2 కు పెంచినట్లయితే మొత్తం ఉత్పత్తి, సగటు ఉత్పత్తి, ఉపాంత ఉత్పత్తులు పెరిగాయి. కాబట్టి రెండో శ్రామికున్ని ఉపయోగించే వరకు మొదటి దశ.

3వ శ్రామికుని నుంచి 6వ శ్రామికుని వరకు పెంచుతూ ఉంటే మొత్తం ఉత్పత్తి పెరిగింది. అయితే దాని పెరుగుదల రేటు తక్కువగా ఉంది. సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తులు క్షీణిస్తూ ఉన్నాయి. ఈ విధంగా 6వ శ్రామికుని వరకు క్షీణిస్తూ ఉన్నాయి. ఆ తరువాత 7వ శ్రామికున్ని నియమిస్తే మొత్తం ఉత్పత్తిలో మార్పులేదు. ఎందుకంటే ఉపాంత ఉత్పత్తి శూన్యం అయింది. 3వ శ్రామికుని నుంచి 7వ శ్రామికున్ని ఉపయోగించే వరకు, అంటే ఉపాంత ఉత్పాదకత శూన్యం అయ్యే వరకు ఉన్న దశను రెండవ ధగా చెప్పవచ్చు. శ్రామికులను ఇంకా పెంచుతూ పోతే ఉపాంత ఉత్పత్తి ఋణాత్మకం అవుతుంది. అందువల్ల మొత్తం ఉత్పత్తి తగ్గుతుంది. ఉపాంత ఉత్పత్తి ఋణాత్మకంగా ఉండే దశను మూడవ ధగా చెప్పవచ్చు.

పై పట్టికలో సమాచారం, వివరించిన విషయాలు ఈ క్రింది రేఖా చిత్రం 7.1 ద్వారా వివరించవచ్చు.

రేఖా చిత్రం - 7.1

రేఖా పటం-7.1లో సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖలు ఖండించుకున్నంత వరకు మొదటి దశగా చెప్పవచ్చు. ఈ రేఖా చిత్రంలో మొత్తం ఉత్పత్తి రేఖ మొదట దశలో పెరుగుతున్న రేటుతో పెరుగుతూ ఉంది. సగటు, ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖలు కూడా పెరుగుచున్నాయి. రెండవ దశలో మొత్తం ఉత్పత్తి పెరుగుతుంది కాని పెరుగుదల రేటులో తగ్గుదల కనిపిస్తుంది. ఈ దశలో ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖ క్షీణించటం ప్రారంభించింది. ఈ విధంగా ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖ క్షీణిస్తూ X అక్షమును R వద్ద ఖండించుకున్నంత వరకు రెండోదశ. R వద్ద ఉపాంత ఉత్పత్తిదశ త శూన్యం కావున మొత్తం ఉత్పత్తి గరిష్టంగా ఉంటుంది. మూడోదశలో మొత్తం ఉత్పత్తి క్షీణించడం మూలంగా ఉపాంత ఉత్పత్తి రేఖ ఋణాత్మకమై, OX అక్షమునకు ఖండించుకొని క్రిందకు పోతుంది.

ఎక్కడ ఉపాంత ఉత్పత్తిదశ త శూన్యం లేదా సున్నా ఉంటుందో అక్కడ ఉత్పత్తిదారుడు గరిష్ట ఉత్పత్తిని పొందుతాడు కాబట్టి అక్కడ ఉత్పత్తిదారుడు సమతౌల్యంలో ఉంటాడు.

9.4 తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాల సూత్రం

మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని మార్చినప్పుడు ఉత్పత్తి ఏ విధంగా మారుతుందో క్షీణ ప్రతిఫల సిద్ధాంతం లేదా చరానుపాత సూత్రం వివరిస్తుంది మనం తెలుసుకున్నాం. అయితే ఇది స్వల్పకాలానికి సంబంధించింది. కాని దీర్ఘకాలంలో అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలను పెంచవచ్చు. అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చినట్లయితే వచ్చే మార్పును తరహాలో మార్పు అంటారు. అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చినప్పుడు అంటే తరహా మారితే ఉత్పత్తిలో వచ్చే మార్పును అధ్యయనం చేయడాన్ని తరహాననుసరించి వచ్చే ప్రతిఫలాలు అంటారు.

తరహాననుసరించి వచ్చే ప్రతిఫలాలు

ఉత్పత్తి కారకాల తరహాలో మార్పు వస్తే వచ్చే ప్రతిఫలాలు ఏ విధంగా మారేదీ తరహాననుసరించి ప్రతి ఫలాల సూత్రం తెలియచేస్తుంది. తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాలను మూడు రకాలుగా చెప్పవచ్చు. అవి

1. వృద్ధి లేదా పెరుగుచున్న ప్రతిఫలాలు
2. స్థిర ప్రతిఫలాలు
3. క్షీణ ప్రతిఫలాలు

తరహాను బట్టి ప్రతిఫలాల - ప్రమేయాలు

తరహానుసరించి వచ్చే ప్రతిఫలాల సూత్రం ఈ క్రింది ప్రమేయాల పై ఆధారపడి రూపొందించటం జరిగింది.

1. ఉత్పత్తి కారకాలు అన్ని చలాంకాలుగా (మార్చవచ్చు) ఉంటాయి. అంటే మార్చటానికి అవకాశం ఉంటుంది.
2. సాంకేతిక పరమైన మార్పులు ఉండవు.
3. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ పరిస్థితులు మార్కెట్లో ఉంటాయి.

తరహానుసరించి వచ్చే ప్రతిఫలాల సూత్రం - వివరణ

పై ప్రమేయాలలో మార్పులేనప్పుడు, ఉత్పత్తి కార్యకలాపాల్లో ఉత్పత్తి కారకాలనున్నంటిని రెట్టింపు చేస్తే ఉత్పత్తి రెట్టింపు ఉండవచ్చు, రెట్టింపు కన్నా తక్కువ ఉండవచ్చు, రెట్టింపు కన్నా ఎక్కువ ఉండవచ్చు. ఉత్పత్తి కారకాలను ఒక నిర్ణీత నిష్పత్తిలో పెంచినప్పుడు ఉత్పత్తి కూడా అదే నిష్పత్తిలో పెరిగితే దానిని తరహానుసరించి స్థిర ప్రతిఫలాలు అని, ఎక్కువ నిష్పత్తిలో పెరిగితే దానిని వృద్ధి ప్రతిఫలాలు అని, తక్కువ నిష్పత్తిలో పెరిగితే క్షీణ ప్రతిఫలాలు అని అంటాము. వివిధ ప్రతిఫలాలను ఈ క్రింది పట్టిక-7.2 ద్వారా వివరించటం జరిగింది.

పట్టిక-7.2

తరహాలో మార్పు, ఉత్పత్తుల్లో మార్పు

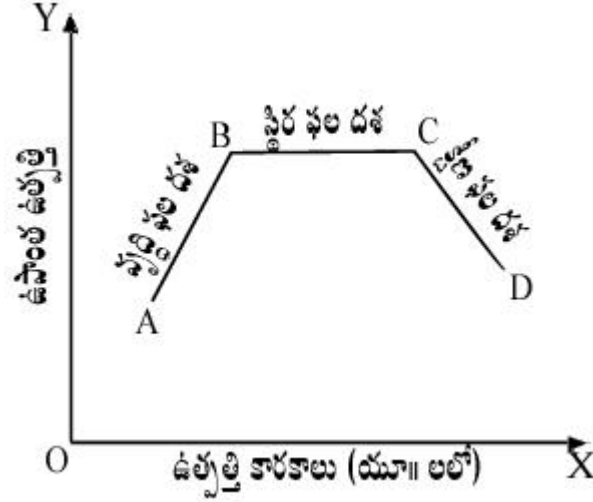
ఉత్పత్తి కారకాల సముదాయం/ యూనిట్లలో	మొత్తం ఉత్పత్తి	ఉపాంత ఉత్పత్తి
1	5	5 } వృద్ధి/
2	12	7 } పెరుగుతున్న
3	21	9 } ప్రతిఫలాలు
4	30	9 } స్థిర ప్రతిఫలాలు
5	39	9 } స్థిర ప్రతిఫలాలు
6	45	6 } క్షీణ ప్రతిఫలాలు
7	49	4 } క్షీణ ప్రతిఫలాలు

పై పట్టిక-7.2లో ఉత్పత్తి కారకాల సముదాయం అంటే భూమి, శ్రమ, మూలధన సమేళనం. పై పట్టికను గమనిస్తే ఉత్పత్తి కారకాల సముదాయం 3 యూనిట్లకు పెరిగినంత వరకు ఉపాంత ఉత్పత్తి పెరుగుతూ ఉంది. అంటే ఉత్పత్తి సాధనాల పెరుగుదల నిష్పత్తి కన్నా మొత్తం ఉత్పత్తి నిష్పత్తి పెరిగింది. కాబట్టి మూడు యూనిట్ల వరకు వృద్ధి ప్రతిఫలాలు వస్తునట్లు చెప్పవచ్చు.

మూడో యూనిట్నుంచి నాలుగు, ఐదో యూనిట్ల వల్ల వచ్చిన ఉపాంత ఉత్పత్తి సమానంగా ఉంది. అంటే ఉత్పత్తి సాధనాల పెరుగుదల నిష్పత్తితో సమానంగా ఉత్పత్తి నిష్పత్తి కూడా ఉంది. కాబట్టి స్థిర ప్రతిఫలాలు వస్తున్నట్లు చెప్పవచ్చు. అయితే 5వ యూనిట్ నుంచి 6వ యూనిట్కు పెరిగినందు వల్ల ఉపాంత ఉత్పత్తి క్రమేపి క్షీణిస్తుంది. అంటే ఉత్పత్తి సాధనాల పెరుగుదల నిష్పత్తి కన్నా ఉత్పత్తి పెరుగుదల తగ్గిందని మాట. కాబట్టి క్షీణ ప్రతిఫలాలు వస్తున్నట్లు చెప్పవచ్చు.

పట్టికలో ఉన్న సమాచారాన్నే క్రింది రేఖా చిత్రం-7.2 ద్వారా తెలియ జేయవచ్చును.

రేఖా చిత్రం - 7.2

ఉత్పత్తి కారకాల యూనిట్లను X అక్షం పైన, ఉపాంత ఉత్పత్తిని Y అక్షం పై తీసుకోవటం జరిగింది. ABCD రేఖ తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాలను తెలియచేసే రేఖ. ఈ రేఖను గమనిస్తే ఉత్పత్తి కారకాల పరిమాణం పెరుగుతున్న కొద్ది ఉపాంత ఉత్పత్తి A నుంచి B వరకు పెరిగింది. కాబట్టి పెరుగుచున్న ప్రతిఫలాలు వస్తున్నాయి. అంటే ఈ దశ వృద్ధి ఫల దశ. B నుండి C వరకు ఉపాంత ఉత్పత్తి స్థిరంగా ఉంది కాబట్టి స్థిర ప్రతిఫలాలు వస్తున్నాయి. కాబట్టి ఈ దశ స్థిర ఫల దశ. C నుంచి D వరకు ఉపాంత ఉత్పత్తి క్షీణిస్తుంది కాబట్టి దీనిని క్షీణ ప్రతిఫల దశగా చెప్పవచ్చు.

వివిధ ప్రతిఫలాలు రావటానికి కారణాలు

1. తరహాననుసరించి పెరిగే ప్రతిఫలాలు : ఉత్పత్తి కారకాలన్నింటిని ఒక శాతంలో పెంచినప్పుడు దాని నుండి వచ్చే ఉత్పత్తి ఒక శాతం కన్నా ఎక్కువగా పెరిగితే దానిని తరహా ననుసరించి పెరుగుచున్న ప్రతిఫలాలు అంటారు. అంటే పెరుగుతున్న ప్రతిఫలాలు రావటానికి కారణాలు 1) ఉత్పాదక సంస్థ పరిమాణంలో మార్పులు రావటం 2) ఉత్పత్తి కారకాల అవిభాజ్యత తొలగిపోవటం 3) శ్రామిక ప్రత్యేకీకరణ ప్రవేశ పెట్టటం మొదలైనవి.
2. తరహాననుసరించి స్థిర ప్రతిఫలాలు : ఉత్పత్తి కారకాలను ఒక శాతంలో పెంచినప్పుడు దాని నుండి వచ్చే ఉత్పత్తి కూడా ఒక శాతంగానే పెరిగితే అటువంటి ప్రతిఫలాలను స్థిర ప్రతిఫలాలు అని అంటారు. ఉత్పత్తి కారకాల అవిభాజ్యతలు లేకపోవటం, శ్రమ విభజన పూర్తి స్థాయిలో ప్రవేశ పెట్టటం వల్ల స్థిర ప్రతిఫలాలు లభ్యమౌతాయి.
3. తరహాననుసరించి క్షీణ ప్రతిఫలాలు : ఉత్పత్తి కారకాలను ఒక శాతంలో పెంచినప్పుడు దాని నుండి వచ్చే ఉత్పత్తి ఒక శాతం కన్నా తక్కువగా ఉంటే వాటిని తరహాననుసరించి క్షీణ ప్రతిఫలాలు అని అంటారు. ఉత్పత్తిలో మరల అవిభాజ్యతలు ఏర్పడటం, తక్కువ నాణ్యత ఉన్న ఉత్పత్తి సాధనాలను ఉపయోగించటం, వనరుల పై ఒత్తిడి పెరగటం వల్ల క్షీణ ప్రతిఫలాలు లభ్యమౌతాయి.

7.8 సారాంశం

ప్రయోజనాలను సృష్టించటమే ఉత్పత్తి. వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయాలంటే భూమి, శ్రమ, మూలధనం మరియు వ్యవస్థాపన అనే ఉత్పత్తి కారకాలు అవసరం. ఉత్పాదకాలకు (ఉత్పత్తి కారకాలకు), ఉత్పత్తికి మధ్య గల సంబంధాన్ని ఉత్పత్తి ఫలం తెలియజేస్తుంది. మిగిలిన ఉత్పత్తి సాధనాలను స్థిరంగా ఉంచే ఏదైనా ఉత్పత్తిసాధనాన్ని మార్చితే ఆ మార్పును అనుపాతంలో మార్పు అంటాము. అనుపాతంలో మార్పు వల్ల ఉత్పత్తిలో వచ్చే మార్పులను క్షీణ ప్రతిఫల సూత్రం లేదా చరానుపాతాల సూత్రం తెలియజేస్తుంది. ఉపయోగించే ఉత్పత్తి సాధనాలన్నింటిని మార్చినట్లయితే తరహాలో మార్పు అంటాం. తరహాలో మార్పు వల్ల వృద్ధి, స్థిర, క్షీణ ప్రతిఫలాలు లభ్యమౌతాయని తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాల సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది. పెద్ద తరహాలో ఉత్పత్తి చేస్తే సంస్థలకు వివిధ ఆదాలు వస్తుంటాయి. వీటిని గురించి తరువాత భాగంలో తెలుసుకుందాం.

7.9 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. మిగిలిన ఉత్పత్తి కారకాలు స్థిరంగా ఉంచి ఏదైనా ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని మార్చితే వచ్చు మార్పును అనుపాతంలో మార్పు అంటాం. అనుపాతపు మార్పును ఆధారంగా చేసుకొని చరానుపాత సూత్రాన్ని రూపొందించటం జరిగింది.
2. ఉత్పత్తి సాధనాలన్నింటిలో మార్పు వస్తే తరహాలో మార్పు అంటాం. తరహాలో మార్పును ఆధారంగా చేసుకొని తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాల సిద్ధాంతం రూపొందించబడింది.

7.10 పదకోశం

1. ఉత్పత్తి : ప్రయోజనాల సృష్టి లేదా కోర్కెను తీర్చగలిగే శక్తి గల వస్తువులను తయారు చేయటం.
2. ఉత్పత్తి కారకాలు : వస్తూత్పత్తిలో సహాయపడే సాధనాలను ఉత్పత్తి కారకాలు అంటారు.
3. చరానుపాతాల సూత్రం : మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి, ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని పెంచినప్పుడు మొదట వృద్ధి ప్రతిఫలాలు, తరువాత క్షీణ ప్రతిఫలాలు, ఆ తరువాత ఋణ ప్రతిఫలాలు వస్తాయని తెలియజేస్తుంది.
4. తరహాననుసరించి ప్రతిఫలాల సూత్రం : అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలను పెంచినప్పుడు లేదా తరహా మారినప్పుడు మొదట వృద్ధి, తరువాత స్థిర, ఆ తరువాత క్షీణ ప్రతిఫలాలు వస్తాయని తెలియజేస్తుంది.

7.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. చరానుపాత సూత్రాన్ని వివరించుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. తరహాననుసరించి వచ్చే ప్రతిఫలాల సూత్రాన్ని వివరించుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. చరానుపాత సిద్ధాంతానికి ప్రమేయాలు
2. తరహాననుసరించి క్షీణ ప్రతిఫలాలు
3. వృద్ధి ప్రతిఫలాలకు కారణాలు

7.12 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Alfred Marshall : Principles of Economics
2. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory
3. G.E. Ferguson : Economics
4. M.L. Jhingam : Advanced Economic Theory
5. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 8

పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి వల్ల ఆదాలు

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 8.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 8.1 విషయ పరిచయం
- 8.2 పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి వలన లభించు ఆదాలు
 - 8.2.1 అంతర్గత ఆదాలు
 - 8.2.2 అభిలషణీయ పరిమాణం
 - 8.2.3 బహిర్గత ఆదాలు
 - 8.2.4 పెద్ద తరహా ఉత్పత్తికి పరిమితులు
- 8.3 సారాంశం
- 8.4 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 8.5 పదకోశం
- 8.6 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 8.7 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

8.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి వల్ల లభించే ఆదాలను గూర్చి వివరించటం జరిగింది. ఈ భాగం పూర్తయ్యే సరికి మీరు క్రింది పాఠ్యాంశాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * అంతర్గత ఆదాలు
- * సంస్థ అభిలషణీయ పరిమాణం
- * బహిర్గత ఆదాలు

8.1 విషయ పరిచయం

ఉత్పత్తి తరహాలో మార్పు వచ్చినందువల్ల సంస్థలకు వివిధ రకాలైన ఆదాలు వస్తాయి. అందువల్ల ఉత్పత్తి వ్యయాలు తగ్గటం జరుగుతుంది. అంటే ఉత్పత్తి తరహాలో మార్పుల వల్ల ఉత్పత్తి వ్యయాలు తగ్గి ఉత్పత్తి సిద్ధాంతంలో వృద్ధి ఫలదశగా

చెప్పటం జరుగుతుంది. ఇప్పుడు మనం వివిధ రకాలైన ఆదాలను గూర్చి తెలుసుకుందాం.

8.2 పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి వల్ల లభించు ఆదాలు

ఒక సంస్థ అనుసరించే ఉత్పత్తి తరహాను బట్టి ఆ సంస్థ ఉత్పత్తి వ్యయాలు ఉంటూ ఉంటాయి. ఉత్పత్తి తరహా పెరిగే కొద్దీ ఉత్పత్తి వ్యయాలు తగ్గుతాయి.

ఈ విధంగా సంస్థల ఉత్పత్తి తరహా పెరిగే కొద్దీ ఆ సంస్థలకు వచ్చే ఆదాలను పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి వల్ల వచ్చే ఆదాలు అంటారు. సంస్థల తరహా పెరుగుతూ ఉంటే, సంస్థలకు రెండు రకాలైన ఆదాలు లభిస్తాయని మార్షల్ అన్నారు. అవి 1) అంతర్గత ఆదాలు 2) బహిర్గత ఆదాలు.

8.2.1 అంతర్గత ఆదాలు

ఒక సంస్థ యొక్క ఉత్పత్తి, పరిమాణం పెరిగే కొద్దీ ఆ సంస్థకు వచ్చే ఆదాలను అంతర్గత ఆదాలు అంటారు. అంతర్గత ఆదాలు ఏ సంస్థ ఉత్పత్తి పరిమాణం పెంచుతుందో దానికి మాత్రమే లభిస్తాయి. కాబట్టి వీటిని అంతర్గత ఆదాలు అంటారు.

సంస్థలు పొందే అంతర్గత ఆదాలు 5 రకాలుగా ఉంటాయి. 1) సాంకేతిక ఆదాలు 2) నిర్వహణ ఆదాలు 3) విత్త పరమైన ఆదాలు 4) మార్కెటింగ్ ఆదాలు 5) నష్ట భయాన్ని తగ్గించు ఆదాలు.

1. **సాంకేతిక ఆదాలు :** పెద్ద సంస్థలు భారీ యంత్రాలు, ఆధునిక సామాగ్రిని ఉపయోగించగలిగే స్థితిలో ఉంటాయి. పెద్ద మొత్తంలో వస్తాత్పత్తి చేసే సంస్థలకు వివిధ రకాలైన సాంకేతిక ఆదాలు పొందగలవు. సంస్థలు పొందే సాంకేతిక ఆదాలు నాలుగు విధాలుగా చెప్పవచ్చు.

a) **పెద్ద పరిమాణం :** పెద్ద సంస్థలు భారీ యంత్రాలను ఉపయోగించటం వల్ల కొన్ని సాంకేతిక ఆదాలు లభిస్తాయి. పెద్ద పరిమాణం గల యంత్రాలపై జరిగే నిర్మాణ వ్యయాలు వాటి సైజు పెరిగినంతగా పెరగవు. అంటే యంత్రం పరిమాణం (సైజు) రెట్టింపు అయినా దాన్ని నడిపే శ్రామికుల సంఖ్యలో పెద్దగా తేడా ఉండదు. ఒక యంత్రం పరిమాణాన్ని రెట్టింపు చేస్తే దాని నుంచి తయారయ్యే వస్తురాశి రెట్టింపు కన్నా ఎక్కువగా పెరుగుతుంది. కాని ఖర్చులు రెట్టింపు కావు. ఈ విధంగా సాంకేతిక ఆదాలు లభ్యమౌతాయి.

b) **అనుబంధ పరిశ్రమలు :** ఒక దానితో ఒకటి సంబంధమున్న అనుబంధ ఉత్పత్తి ప్రక్రియలను ఒకే సంస్థ చేపట్టటం ద్వారా కొన్ని సాంకేతిక ఆధారాలు లభిస్తాయి అంటే ఒక సంస్థలో వచ్చే ఉప ఉత్పత్తులను ఉపయోగించుకొనే సంస్థలను స్థాపించవచ్చు. పంచదార ఫ్యాక్టరీ తానే ఆల్కహాల్ ఉత్పత్తి చేయు యూనిట్ ను స్థాపించటం ద్వారా దాని ఉప పదార్థాలు వృధాకావు. పేపర్ మిల్లుకు అనుబంధంగా పేపరు గుజ్జు తయారు చేసే యూనిట్ ఉంటే కలిసి వస్తుంది.

c) **ఉన్నత సాంకేతిక పద్ధతులు :** పెద్ద సంస్థలు ఆధునికమైన, ఖరీదు గల యంత్రాలను కొని ఉపయోగించుకోగలవు. ఆ యంత్రాలను పూర్తి సామర్థ్యం మేరకు ఉపయోగించుకొనగలవు. కంప్యూటర్ల ద్వారా నడపబడే ఉత్పత్తి ప్రక్రియలను ప్రవేశ పెట్టగలవు.

d) **అధిక ప్రత్యేకీకరణ :** పెద్ద సంస్థల్లో ప్రత్యేకీకరణకు అవకాశం పెరుగుతుంది. ప్రత్యేకీకరణ, శ్రమ విభజన వల్ల వచ్చే వివిధ రకాల ప్రయోజనాలను ఆ సంస్థలు పొందగలవు. తద్వారా వచ్చే ఆదాలు ఉత్పత్తి వ్యయాలు తగ్గిస్తాయి.

2. **నిర్వహణపు ఆదాలు :** పెద్ద సంస్థలు శ్రమ విభజనను ప్రవేశపెట్టి వివిధ రకాల ఆదాలు పొందవచ్చును. ఫ్యాక్టరీ నిర్వహణను వివిధ శాఖలుగా విభజించి ఒక్కొక్క శాఖకు ప్రత్యేకంగా నిపుణులను అధిపతులుగా నియమించవచ్చును. ప్రతి శాఖలోని పనిని విభజించి శ్రామికుల నైపుణ్యాన్ని బట్టి వారికి పని అప్పగించవచ్చు. దీని వల్ల శ్రామికుల నైపుణ్యాలు పెరుగుతాయి. వారి కాలం ఆదా అవుతుంది. సంస్థ యజమాని చిన్న చిన్న పనులు దిగువ అధికారులకు వదిలివేసి, తాను ముఖ్యమైన విధాన నిర్ణయాలు తీసుకొంటూ ఉండవచ్చు. ఉత్పత్తి పెరిగే కొద్దీ ఒక్కొక్క యూనిట్ వస్తురాశి ఉత్పత్తికయ్యే నిర్వహణ వ్యయం తగ్గుతుంది. నిపుణులైన మేనేజర్లను నియమించటం ద్వారా నిర్వహణ సమర్థవంతంగాను, ఖర్చు తక్కువగాను ఉంటుంది.
3. **విత్తపరమైన ఆదాలు :** పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి చేసే సంస్థలకు మార్కెట్లో పెట్టుబడి ఎక్కువగా లభ్యమౌతుంది. ఎందుకంటే ఆ సంస్థకు మార్కెట్లో గుర్తింపు, గుడ్విల్ మొదలైనవి ఉంటాయి. అందువల్ల పెద్ద మొత్తంలో ఋణాలు తక్కువ వడ్డీకి లభిస్తాయి. చిన్న సంస్థల కన్నా పెద్ద సంస్థలకు పరపతి సౌకర్యాలను పొందటానికయ్యే ఖర్చులు తక్కువగా ఉంటాయి. ఈ సంస్థల వాటాలు, ఋణ పత్రాలు మార్కెట్లో త్వరగా అమ్ముడు పోతాయి. వీటికి పలుకుబడి ఎక్కువగా ఉంటుంది. కనుక వాటాలు, ఋణ పత్రాలు మార్కెట్లోకి విడుదల చేసిన వెంటనే అమ్ముడుపోతాయి. ఉదాహరణకు టాటా కంపెనీ.
4. **మార్కెట్ ఆదాలు :** పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి చేయు సంస్థలు ముడి సరుకులు కొనటం లోను, తయారైన వస్తురాశిని అమ్మటం లోను ఆదాలు పొందుతాయి. పెద్ద మొత్తంలో ముడి సరుకులు, ఇంధనాలు కొంటాయి. కనుక అవి తక్కువ ధరకు లభిస్తాయి. కొన్న తరువాత మధ్యలో అంతరాయం లేకుండా ముడి సరుకులు, ఇంధనాలు పొందుతాయి. రవాణా చేసే సంస్థలు కూడా రాయితీలను ఇస్తాయి. పెద్ద సంస్థలకు మంచి అమ్మకపు వ్యవస్థ కూడా ఉంటుంది. ప్రచారం కోసం, కొత్త మార్కెట్ల స్థాపన కోసం పెద్ద మొత్తంలో ఖర్చు చేయగలవు. అనేక మంది అమ్మకపు సిబ్బందిని నియమించ వచ్చును. అమ్మకాలు, డిమాండ్ను గూర్చి పరిశోధన పై ఖర్చు పెట్టగలవు.
5. **నష్ట భయాన్ని భరించు ఆదాలు :** పెద్ద సంస్థలు నష్టభయాన్ని భరించ గల శక్తి గలిగి ఉంటాయి. నష్టభయాలను వివిధ వ్యక్తులకు పంపిణీ చేయటం ద్వారా నష్ట భయాలను తప్పించుకొన గలవు. వివిధ రకాల వస్తువులను తయారు చేయుట ద్వారా నష్ట భయం కొంత తగ్గుతుంది. విభిన్న వస్తువులు ఉత్పత్తి చేసే సంస్థలకు ఒక వస్తువు తయారీలో నష్టం వచ్చినా, వేరొక వస్తువు ద్వారా పూడ్చుకొంటాయి. వస్తువులను వేర్వేరు మార్కెట్లలో అమ్మటం ద్వారా నష్ట భయం కొంత తగ్గుతుంది. ఒక మార్కెట్లో డిమాండ్ తగ్గినా వేరొక మార్కెట్లో అమ్ముతుండ వచ్చును. ఒక వస్తువు యొక్క ఉత్పత్తి ఏ కారణం చేతనైనా మధ్యలో ఆగిపోయినా వేరొక వస్తువు ఉత్పత్తి కొనసాగుతూనే ఉంటుంది. ముడి సరుకులు, ఇంధనాలు, శక్తి మొదలైన వాటిని ఒకరి దగ్గరి నుంచి గాక అనేక మంది నుంచి పొందటం వల్ల నష్ట భయాన్ని కొంత మేరకు పంపిణీ చేయవచ్చును.

8.2.2. అభిలషణీయ పరిమాణం

ఒక సంస్థ పెరుగుతుంటే ఆ సంస్థకు అంతర్గత ఆదాలు ఒక స్థాయి వరకు మాత్రమే లభిస్తాయి. ఒక స్థాయిని మించి సంస్థ పరిమాణం పెరిగితే సంస్థలకు ఆదాలకు బదులు నష్టాలు వస్తాయి. ఒక సంస్థకు ఏ ఉత్పత్తి స్థాయి వరకైతే అంతర్గత ఆదాలు లభించి, ఆ తరువాత అంతర్గత ఆదాలకు బదులు నష్టాలు వస్తాయో ఆ స్థాయిని అభిలషణీయ పరిమాణం అంటారు. ఉదాహరణకు ఒక సంస్థ పరిమాణాన్ని పెంచుతుంటే 10,000 యూనిట్ల వరకు అంతర్గత ఆదాలు లభిస్తున్నాయను కొందాం. ఆ తరువాత 10,001 యూనిట్ల నుండి ఉత్పత్తి పెరుగుతుంటే అంతర్గత నష్టాలు వస్తున్నాయను

కొందాం. అప్పుడు 10,000 యూనిట్ల ఉత్పత్తిని అభిలషణీయ పరిమాణం అంటారు. అంతకన్నా ఉత్పత్తి తగ్గినా దానికి రావలసిన ఆదాలు పూర్తిగా రావు. కనుక 10,000 యూనిట్ల అభిలషణీయ పరిమాణం. అభిలషణీయ పరిమాణంలో ఉత్పత్తి సాధనాలన్నీ సమర్థవంతంగా ఉపయోగించబడతాయి. సగటు ఉత్పత్తి వ్యయాలు కనిష్టంగా ఉంటాయి. సంస్థ ఉత్పత్తి అభిలషణీయ పరిమాణం కన్నా తగ్గినా లేదా పెరిగినా ఉత్పత్తి వ్యయాలు పెరుగుతాయి. అందువల్ల సంస్థ సగటు వ్యయాల రేఖ U - ఆకారంలో ఉంటుంది. U - ఆకారంలో ఉన్న సగటు వ్యయాల రేఖ కనిష్ట బిందువు దగ్గర సంస్థ అభిలషణీయ స్థాయిలో ఉంటుంది. U - ఆకారంలో ఉన్న సగటు వ్యయాల రేఖను గూర్చి మీరు తరువాత భాగంలో నేర్చుకొంటారు.

8.2.3 బహిర్గత ఆదాలు

పరిశ్రమ యొక్క పరిమాణం పెరుగుతుంటే ఆ పరిశ్రమలో ఉన్న సంస్థలన్నింటికీ కొన్ని ఆదాలు లభిస్తాయి. ఈ ఆదాలను బహిర్గత ఆదాలు అంటారు. ఒక సంస్థ పెరగటం వల్ల వేరొక సంస్థకు లభించే ఆదాలను కూడా బహిర్గత ఆదాలు అంటారు. ఉదాహరణకు వస్త్ర పరిశ్రమకు అవసరమైన యంత్రాలను ఉత్పత్తి చేసే సంస్థ పెరిగితే దాని ఉత్పత్తి వ్యయాలు తగ్గినాయనుకొందాం. దీనితో ఆ యంత్రాలను ఉపయోగించి బట్టలు నేసే మిల్లులు లాభాలను పొందుతాయి. బట్టల మిల్లులకు ఇవి బయట నుంచి వచ్చే ఆదాలు కనుక బహిర్గత ఆదాలు అంటున్నారు.

బహిర్గత ఆదాలను నాలుగు రకాలుగా విభజింప వచ్చును. అవి - (1) కేంద్రీకరణ ఆదాలు (2) సమాచారపు ఆదాలు (3) ప్రత్యేకీకరణ ఆదాలు (4) సంక్షేమ పరమైన ఆదాలు.

1. **కేంద్రీకరణ ఆదాలు** : అనేక సంస్థలు ఒకే ప్రాంతంలో స్థాపించబడటం వల్ల వాటన్నింటికీ పరస్పరం కొన్ని ఆదాలు లభిస్తాయి. రవాణా సౌకర్యాలు, శిక్షణ పొందిన శ్రామికులు, వార్తా సౌకర్యాలు, బ్యాంకింగ్ సౌకర్యాలు వంటివి కలిసి వస్తాయి. వాటన్నింటికీ ఉపయోగించుకొని అనుబంధ (Subsidiary), అనుషంగిక (Ancillary) పరిశ్రమలు వృద్ధి చెందుతాయి. ఒక నిర్ణీత పరిశ్రమలో జరిగే ఉత్పత్తి ప్రక్రియలతో సంబంధముండి స్థాపించబడేది అనుబంధ పరిశ్రమ.

ఉదాహరణకు చెరకు పిప్పితో కాగితం తయారు చేయు పరిశ్రమ పంచదార పరిశ్రమకు అనుబంధంగా ఉంటుంది. ఒక పరిశ్రమలోని సంస్థలకు కావలసిన చిన్న చిన్న పరికరాలు, యంత్రాలు తయారు చేసే సంస్థలను అనుషంగిక సంస్థలు అంటారు. ఉదాహరణకు గడియారాలకు కావలసిన చిన్న చిన్న పరికరాలు, చైనీసులు తయారు చేసేవి గడియారాల పరిశ్రమకు అనుషంగికంగా ఉంటాయి. చెల్లాచెదురుగా విస్తరించి ఉన్న సంస్థలకు కేంద్రీకరణ ఆదాలు లభించవు.

2. **సమాచారపు ఆదాలు** : ఒక పరిశ్రమలోని సంస్థల సంఖ్య పెరిగే కొద్దీ వాటి మధ్య సమిష్టి, సహకార ప్రయత్నాలు పెరుగుతాయి. సంస్థలు పరిశోధన ఖర్చులన్నింటిని ఎవరికి వారే భరించవలసిన పని లేదు. పరిశోధన, వ్యాపార పత్రికలు, విజ్ఞాన, సాంకేతిక పత్రికల ప్రచురణ వంటి వాటిని సమిష్టిగా కొనసాగించ వచ్చును. పరిశ్రమకు కావలసిన సమాచారాన్ని అందరూ కలిసి సేకరించ వచ్చును. పారిశ్రామిక వేత్తలు తమ అభిప్రాయాలను ఒకరికొకరు ఇచ్చి పుచ్చుకొన వచ్చును. అవసరమైతే పరిశోధనశాలలు స్థాపించి వాటి నుంచి లభించే ఫలితాలను అందరూ పొందవచ్చును.

3. **ప్రత్యేకీకరణ ఆదాలు** : పరిశ్రమ పెరిగే కొద్దీ ఉత్పత్తి ప్రక్రియ మొత్తాన్ని వివిధ దశలుగా విభజించి ఒక్కొక్క దశను ఒక్కొక్క సంస్థ చేపట్టవచ్చును. ఆయా సంస్థలు ఆయా ఉత్పత్తి దశల్లో ప్రత్యేకీకరణ చెందుతాయి. ఉదాహరణకు వస్త్ర పరిశ్రమలో దూది వడకటం, బట్ట నెయ్యటం, ముడి బట్ట, నాణ్యమైన బట్ట వంటి వేర్వేరు

దశలను వేర్వేరు సంస్థలు చేపడతాయి. ప్రత్యేకీకరణ వల్ల సంస్థల సామర్థ్యం పెరుగుతుంది, వస్తువులు కూడా నాణ్యతను కలిగి ఉంటాయి.

4. సంక్షేమ పరమైన ఆదాలు : పరిశ్రమ పెరగటం వల్ల సంస్థలన్నీ కలిపి పరిశ్రమ లోని శ్రామికులకు వివిధ సంక్షేమ కార్యక్రమాలు చేపట్టవచ్చును. అన్ని సంస్థలు కలిపి కార్మిక గృహ నిర్మాణం, ఆరోగ్య సౌకర్యాలు, క్రీడా సౌకర్యాలు మొదలైనవి అందించ వచ్చును. సాధారణ, సాంకేతిక విద్యా సంస్థలను స్థాపించవచ్చును. ఇలాంటి సౌకర్యాల వల్ల శ్రామికుల సామర్థ్యం పెరుగుతుంది.

అంతర్గత, బహిర్గత ఆదాలకు మధ్యనున్న తేడా ఖచ్చితమైనది కాదు. బహిర్గత ఆదాలను పొందుతున్న సంస్థలన్నీ కలిపి ఒకే సంస్థగా ఏర్పడితే, వాటికి అంతకు ముందు లభిస్తున్న బహిర్గత ఆదాలన్నీ ఆ సంస్థకు అంతర్గత ఆదాలు అవుతాయి. ఒక సంస్థ అంతర్గత ఆదాలు వేరొక సంస్థకు బహిర్గత ఆదాలుగా మారవచ్చును. ఉదాహరణకు ఒక పంచదార ప్యాక్టరీ తన మొలాసిస్‌ను ఉపయోగించి తానే స్పిరిట్ తయారు చేస్తుంటే దానికి అంతర్గత ఆదాలు లభిస్తాయి. అదే బెల్లపు సాగు (Molasses) ను వేరొక సంస్థ ఉపయోగించటం ప్రారంభిస్తే ఆ రెండవ సంస్థకు బహిర్గత ఆదాలు వస్తాయి.

బహిర్గత ఆదాలు అంతర్గత ఆదాలకు దారితీయ వచ్చును. పెద్ద పరిశ్రమల్లో లభించే బహిర్గత ఆదాల వల్ల ఒక సంస్థ తన ఉత్పత్తి పరిమాణాన్ని పెంచవచ్చును. అప్పుడు దానికి కొత్తగా అంతర్గత ఆదాలు లభిస్తాయి. ఈ విధంగా బహిర్గత ఆదాలు ఆ సంస్థకు అంతర్గత ఆదాలు రావటానికి కారణమవుతాయి.

8.2.4 పెద్ద తరహా ఉత్పత్తికి పరిమితులు

పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి వల్ల ఆదాలు నిరంతరంగా లభించవు. ఒక స్థాయి తర్వాత ఆదాలకు బదులు నష్టాలు వస్తాయి. పెద్దతరహా ఉత్పత్తికి దిగువ తెలిపిన పరిమితులున్నాయి.

1. పెద్ద తరహా సంస్థలకు పెద్ద మొత్తాలలో కావలసిన వరపతి సరియైన సమయంలో లభించక పోవచ్చును. అందువల్ల సంస్థ విస్తరణ అనుకున్న రీతిలో జరగక పోవచ్చును.
2. ఒక స్థాయి ఉత్పత్తి దాటిన తర్వాత సంస్థ నిర్వహణ కూడ కష్టమవుతుంది. పర్యవేక్షణ, అదుపు చేయటం కష్టమవుతుంది. పర్యవేక్షణ లేకపోతే సమర్థవంతంగా పని చేయరు. వృధాలు పెరుగుతాయి. నిర్ణయాలు తీసుకొనటం కష్టమవుతుంది. శ్రామికులు, యాజమాన్యం మధ్య సంవిధానం లోపిస్తుంది.
3. ఒక స్థాయి దాటి సంస్థ పెరిగితే మార్కెటింగ్ సమస్యలు ఏర్పడతాయి. తగిన పరిమాణంలో ముడి సరుకులు లభ్యం కావు. పెద్ద తరహా సంస్థల్లో ప్రజల అభిరుచుల కనుగుణంగా వస్తాత్పత్తిలో వెంటనే మార్పులు తీసుకురావటం సాధ్యపడదు.
4. మార్కెట్లో పరిపూర్ణ పోటీ పరిస్థితులు లేనప్పుడు సంస్థ పూర్తి సామర్థ్యం మేరకు ఉత్పత్తి కొనసాగించక పోవచ్చును.
5. సంస్థ పరిమాణం పెరిగే కొద్దీ నష్ట భయాలు కూడ పెరుగుతాయి. అమ్మకాలు లేదా ఉత్పత్తి మేనేజర్ ఏ మాత్రం చిన్న తప్పు నిర్ణయం తీసుకొన్నా అమ్మకాలు, ఉత్పత్తి దెబ్బ తింటాయి. నష్టాలు ఏర్పడతాయి.
6. పరిశ్రమ పెరగటం వల్ల ముడి సరుకులు, శ్రమ, మూలధనం వంటి సాధనాలకు మార్కెట్లో డిమాండ్ పెరిగి వాటి ధరలు పెరిగి వ్యయాలు పెరుగుతాయి. పరిశ్రమ ఒకే చోట కేంద్రీకరించ బడటం వల్ల గృహ వసతి, ఆరోగ్య, వైద్య సౌకర్యాల సమస్యలు, రవాణా రద్దీ, నీటి కొరత పెరుగుతాయి. మురికి వాడలు, ఇతర సాంఘిక సమస్యలు పెరుగుతాయి.

8.3 సారాంశం

పెద్ద తరహా ఉత్పత్తి వల్ల లభించే ఆదాలు రెండు రకాలు అవి: 1. అంతర్గత ఆదాలు 2. బహిర్గత ఆదాలు.

ఒక సంస్థలో ఉత్పత్తి పరిమాణం పెరుగుతుంటే దానికి లభించే ఆదాలను అంతర్గత ఆదాలు అంటారు. ఒక పరిశ్రమ పరిమాణం పెరగటం వల్ల దానిలోని సంస్థలన్నింటికీ లభించేవి లేదా ఒక సంస్థ పరిమాణం పెరగటం వల్ల వేరొక సంస్థకు లభించే ఆదాలు బహిర్గత ఆదాలు. సంస్థ పెరుగుతూ ఉంటే ఏ స్థాయి వరకైతే అంతర్గత ఆదాలు లభించి, ఆ తరువాత అంతర్గత ఆదాలకు బదులు నష్టాలు వస్తాయో ఆ ఉత్పత్తి స్థాయిని అభిలషణీయ పరిమాణం అంటారు.

8.4 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు

1. సంస్థలో ఉత్పత్తి పరిమాణం పెరిగితే వచ్చే ఆదాలు అంతర్గత ఆదాలు. అవి : 1) సాంకేతిక ఆదాలు 2) నిర్వహణ ఆదాలు 3) విత్త పరమైన ఆదాలు 4) మార్కెటింగ్ ఆదాలు 5) నష్ట భయాన్ని తగ్గించే ఆదాలు.
2. సంస్థ పరిమాణం పెరిగినందు వల్ల వచ్చే ఆదాలు బహిర్గత ఆదాలు. ఇవి : 1) కేంద్రీకరణ వల్ల ఆదాలు 2) సమాచారపు ఆదాలు 3) ప్రత్యేకీకరణ ఆదాలు 4) సంక్షేమ పరమైన ఆదాలు.
3. ఏ సంస్థ కనీస వ్యయాలతో ఉత్పత్తి చేయ గలుగుతుందో ఆ సంస్థను అభిలషణీయ సంస్థ అని, అది ఉత్పత్తి చేసే పరిమాణాన్ని అభిలషణీయ పరిమాణం అని అంటాము.

8.5 పదకోశం

1. అంతర్గత ఆదాలు : ఒక సంస్థ యొక్క ఉత్పత్తి పరిమాణం పెరుగుతుంటే దానికి మాత్రమే లభించు ఆదాలు అంతర్గత ఆదాలు.
2. బహిర్గత ఆదాలు : ఒక పరిశ్రమ పరిమాణం పెరగటం వల్ల ఆ పరిశ్రమలోని సంస్థలన్నింటికీ సామూహికంగా లభించేవి లేదా ఒక సంస్థ పరిమాణం పెరగటం వల్ల వేరొక సంస్థకు లభించే ఆదాలు బహిర్గత ఆదాలు.
3. అభిలషణీయ సంస్థ : కనీస ఉత్పత్తి వ్యయాలతో కొనసాగే సంస్థ.

8.6 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాపరూప ప్రశ్నలు

1. పెద్ద తరహా ననుసరించి వచ్చే ఆదాలనగా నేమి? వాటి ద్వారా వృద్ధి ప్రతి ఫలాలను సాధించుట ఎట్లు?
2. పెద్ద తరహా ననుసరించిన ఆదాలు ఏవి? అవి ఏ పరిస్థితుల్లో సంభవించును?

II. సంక్షిప్త వ్యాస ప్రశ్నలు

1. పెద్ద తరహా ఉత్పత్తికి సంబంధించిన అంతర్గత, బహిర్గత ఆదాలను వివరించుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. కాబ్ - డగ్లస్ ఉత్పత్తి ఫలం

2. బహిర్గత ఆదాలు
3. సంస్థ అభిలషణీయ పరిమాణం

8.7 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Watson D.C. : Price Theory and its Uses, Scientific Book Agency, Calcutta
2. Dewett K.K. : Price Theory, S.L. Charitable Trust, New Delhi
3. Koutsoyianmis : A Modern Micro Economics, The Macmillan Press Ltd. London
4. Ahuja H.L. : Principles of Mero Economics, S. Chand and Co., New Delhi
5. Seth M.L. : Principles of Economics, Lakshmi Naraian Agarwal, Agra
6. Jhingan M.L. : Advanced Economic Theory, Konark Pubs. Pvt. Ltd., Delhi
7. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 9

వ్యయాలు, వ్యయ వేర్వేరులు

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 9.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 9.1 విషయ పరిచయం
- 9.2 వ్యయాలు - వివిధ భావనలు
- 9.3 స్వల్పకాలిక వ్యయాలు
- 9.4 మొత్తం వ్యయాలు, వ్యయవేర్లు
- 9.5 సగటు వ్యయాలు, వ్యయవేర్లు
- 9.6 ఉపాంత వ్యయం
- 9.7 సగటు, ఉపాంత వ్యయాల సంబంధం
- 9.8 వివిధ వ్యయాల ప్రాముఖ్యం
- 9.9 సారాంశం
- 9.10 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 9.11 పదకోశం
- 9.12 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 9.13 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

9.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఉత్పత్తి వ్యయాలను, వివిధ వ్యయ భావనలను గూర్చి ఈ భాగంలో తెలుసుకోవటం జరుగుతుంది. ఈ భాగం పూర్తయ్యేసరికి మీరు క్రింది పాఠ్యాంశాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * ద్రవ్య వ్యయాలు - వాస్తవిక వ్యయాలు
- * ప్రకటిత, అప్రకటిత వ్యయాలు
- * అవకాశ వ్యయం

- * స్వల్పకాలిక వ్యయాలు
- * దీర్ఘకాలిక వ్యయాలు
- * వ్యయాల ప్రాముఖ్యం

9.1 విషయ పరిచయం :

వస్తువుల డిమాండ్, వాటి ధర, వినియోగదారుల ఆదాయస్థాయిపై ఆధారపడినట్లే, వస్తువుల సరఫరా కూడా వాటి ఉత్పత్తి వ్యయాల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. అందువల్ల సప్లయిని గురించిన అవగాహన కోసం, ఉత్పత్తి వ్యయాలను గురించి తెలుసుకోవలసి వుంటుంది. వస్తువుల సప్లయి, డిమాండ్లు కలిసి వస్తువుల ధరలను నిర్ణయిస్తాయి. కాబట్టి వస్తువుల ధర నిర్ణయాన్ని, సప్లయిని అవగాహన చేసుకోవడం కోసం ఉత్పత్తి వ్యయాల స్వభావ, స్వరూపాలను గూర్చిన పరిశీలన అవసరం. ఈ భాగంలో వివిధ వ్యయ భావనలను వివరించటం జరిగింది.

9.2 వ్యయాలు - వివిధ భావనలు

వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడానికి ఒక సంస్థ చేసే ఖర్చును సాధారణంగా 'ఉత్పత్తి వ్యయము' అంటారు. ఉత్పత్తి వ్యయంలో ఈ అంశాలు చేరి ఉంటాయి. (1) ముడి పదార్థాల పై చేసే ఖర్చు, (2) శ్రామికుల వేతనాలు, ఉద్యోగుల జీతాలు, (3) భూమి, భవనాల అద్దె, (4) మూలధనం మీద వడ్డీ, (5) యంత్ర పరికరాల తరుగుదల, (6) ఇంధనం, ఇతర ఖర్చులు, (7) వ్యవస్థాపకని సామాన్య లాభం. ఇవన్నీ కలిసి వ్యయాన్ని నిర్ణయిస్తాయి.

ఉత్పత్తి వ్యయానికి సంబంధించి వివిధ భావనలు ఉన్నాయి. వాటిని గురించి ముందుగా తెలుసుకోవటం అవసరం.

9.2.1. ద్రవ్య వ్యయం (Money Costs) - సామాన్యంగా అర్థశాస్త్రంలో ఉపయోగించే భావన ద్రవ్య వ్యయం. వస్తువును ఉత్పత్తి చేయటం కోసం ఉపయోగించుకున్న ఉత్పత్తి కారకాలకు ద్రవ్య రూపంలో చెల్లించిన మొత్తాన్ని 'ద్రవ్యవ్యయం' అంటారు. ఉదాహరణకు కార్మికులకు యిచ్చే ద్రవ్య వేతనాలు, ముడి పదార్థాలకు చెల్లించే మొత్తాలు మొదలైనవి. సాధారణంగా ఉత్పత్తిదారులు ఈ ద్రవ్యవ్యయాల పైనే ఆసక్తి చూపుతారు.

9.2.2. వాస్తవిక వ్యయం (Real Cost) - వస్తు ఉత్పత్తిలో అనేక మంది వ్యక్తుల త్యాగాలు లేదా ప్రయత్నాలు ఉంటాయి. ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయటానికి సమాజంలోని వివిధ వ్యక్తులు చేసిన త్యాగాలు (Sacrifices), ప్రయత్నాలను (Efforts) వాస్తవిక వ్యయాలుగా సంప్రదాయ అర్థ శాస్త్రవేత్తలు పేర్కొన్నారు. ఈ వ్యయాలన్నింటినీ ద్రవ్యరూపంలోగాక, త్యాగాలు, ప్రయత్నాల రూపంలో పరిశీలించాలన్నమాట. కాని ఈ వ్యయాలను కనుక్కోవటం చాలా కష్టం. ఎందువల్లనంటే అవి అనేక మానసిక పరిస్థితులపై ఆధారపడి ఉంటాయి. నిజానికి ధర విశ్లేషణలో వాస్తవిక వ్యయాలకు ప్రాముఖ్యం లేదు.

9.2.3. ప్రకటిత మరియు అప్రకటిత వ్యయాలు (Explicit and Implicit Costs) - ద్రవ్య వ్యయాన్ని రెండు విధాలుగా చెప్పవచ్చు. 1. ప్రకటిత వ్యయాలు, 2. అప్రకటిత వ్యయాలు. ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ కొనుగోలు చేసిన లేదా అద్దెకు నియోగించిన సాధనాలకు చెల్లించిన మొత్తాలను ప్రకటిత వ్యయాలు అంటారు. ఉదాహరణకు శ్రామికులకు ఇచ్చే వేతనాలు, ఆఫీసర్ల జీతాలు, ముడి పదార్థాలకు చెల్లించే మొత్తాలు మొదలైనవన్నింటినీ ప్రకటిత వ్యయాలు అంటారు.

కాని కొన్ని ఉత్పత్తి సాధనాలు యజమాని సొంతమే అయి ఉండవచ్చు. వాటిని కూడా వస్తూత్పత్తిలో ఉపయోగించి ఉండవచ్చు. ఉదాహరణకు సొంత భూమి లేదా సొంత మూలధనం మొదలైన వాటిని అతడు సంస్థలో వాడవచ్చు. అయితే వాటికి ఏమీ చెల్లించడు. కాని ఈ సాధనాలకు చెల్లించవలసిన మొత్తాలు వ్యయాల కిందకే వస్తాయి. ఎందువల్లనంటే అవి తన

వద్ద లేకుంటే వేరొక చోట అద్దెకు తేవాలి కదా. తన సొంతమే అయినప్పటికీ వాటికి మార్కెట్ ధరల ప్రకారం చెల్లించవలసిన చెల్లింపులను మొత్తం వ్యయంలో చేర్చవలెను. అందువల్ల సొంత ఉత్పత్తి సాధనాలకు రావలసిన మొత్తాలను 'అప్రకటిత వ్యయాలు' అంటారు. ఎందుకంటే అవి ప్రత్యక్షంగా కనిపించవు.

9.2.4 అవకాశ వ్యయం (Opportunity Cost) - ఉత్పత్తి వ్యయాల్లో అవకాశ వ్యయమనే భావన కూడా ఎక్కువ ప్రచారంలో ఉంది. ఈ భావనను నైట్, లిప్పె మొదలైన శాస్త్రవేత్తలు వివరించారు. ఆర్థికవ్యవస్థలో ఉత్పత్తి సాధనాలు పరిమితంగా ఉంటాయి. సాధనాల కొరత వల్ల ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడానికి వాటిని ఉపయోగిస్తే, ఆ మేరకు ఇంకొక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడానికి అవి లభ్యం కావు. కాబట్టి ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడానికి ఉత్పత్తి సాధనాలు ఉపయోగించే పక్షంలో, మిగిలిన ఉపయోగాలను పోగొట్టుకోవాలి. అంటే ప్రతి ఉత్పత్తి సాధనానికి ప్రత్యామ్నాయ ప్రయోజనాలుంటాయి. ఒక సంస్థ ఒక ఉత్పత్తి సాధనానికి ఇచ్చే ధర కనీసం రెండో సంస్థ ఉపయోగించుకుంటే ఇచ్చే ధరకు సమానంగా ఉండాలి. ఈ విధంగా ఇచ్చే ధరనే అవకాశ వ్యయం అంటారు. ఉదాహరణకు ఒక శ్రామికుడు ఒక సంస్థలో రోజుకు 30 రూపాయల వేతనానికి పని చేస్తున్నాడనుకొందాం. అతడు ఇంకో సంస్థలో నియమించుకోవాలంటే కనీసం 30 రూపాయలు ఇవ్వాలి. అయితే అతడు ఇదే పనిని వేరే సంస్థలో చేసినా ఇదే ప్రతిఫలం పొందే పరిస్థితి ఉంటే ప్రస్తుత సంస్థలోనే కొనసాగుతాడు. అతను పొందే ఈ ప్రతిఫలాన్ని 'అవకాశ వ్యయం' అంటారు. అందువల్ల ఒక సంస్థలో ఉత్పత్తి సాధనాలను వినియోగించుకొనదలిస్తే, ఆ సాధనాలకు కనీసం వాటి అవకాశ వ్యయాలను చెల్లించవలెను. కాబట్టి ఒక ఉత్పత్తి సాధనం, అత్యుత్తమ ప్రత్యామ్నాయ ఉపయోగంలో ఉపయోగించటం వల్ల ఆ సాధనం ఆర్జించగలిగే మొత్తాన్ని అవకాశ వ్యయం తెలియ చేస్తుంది.

9.3 స్వల్పకాలిక వ్యయాలు (Short-Run Costs)

ఉత్పత్తి వ్యయాల పై కాల ప్రభావం గణనీయంగా ఉంటుంది. కాలాన్ని స్థూలంగా రెండు రకాలుగా విభజించి వ్యయాలను పరిశీలిద్దాం. 1. స్వల్పకాలం (Short-Run) 2. దీర్ఘకాలం (Long-Run) ముందుగా స్వల్పకాలం - స్వల్పకాలంలో వ్యయ భావనలను ఒక సంస్థ దృష్ట్యా పరిశీలిద్దాం.

ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో కర్మాగార భవనాలు, యంత్ర పరికరాలు మొదలైనవి మార్చడానికి వీలు లేని కాలాన్ని స్థూలంగా 'స్వల్ప కాలం' అంటారు. ఒక సంస్థ ఎక్కువ మంది శ్రామికులను వినియోగించడం ద్వారా గాని, ఎక్కువ ముడి పదార్థాలు కొనడం ద్వారా మాత్రమే ఉత్పత్తిని ఎక్కువ చేయడానికి వీలుండే కాలం స్వల్పకాలమని నిర్వచించవచ్చు. కాబట్టి స్వల్పకాలిక వ్యయాలు అంటే ఒక సంస్థ ఎక్కువ మంది శ్రామికులను వినియోగించడం ద్వారా గాని, ఎక్కువ ముడి సరుకులను కొనడం ద్వారా కాని ఉత్పత్తిని పెంచడానికి చేసే వ్యయాలు. స్వల్పకాలిక వ్యయాలను స్థూలంగా రెండు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు. అవి 1. స్థిర వ్యయాలు 2. చర వ్యయాలు.

9.3.1 స్థిర వ్యయాలు (Fixed Costs) : స్వల్ప కాలంలో కొన్ని ఉత్పత్తి కారకాలు స్థిరంగా ఉంటాయి, మరికొన్ని కారకాలను మార్చవచ్చు. అంటే ఉత్పత్తి కారకాలు రెండు విధాలుగా ఉంటాయి. 1. స్థిర ఉత్పత్తి కారకాలు 2. చర ఉత్పత్తి కారకాలు. స్థిర ఉత్పత్తి కారకాలైన కర్మాగార భవనం, యంత్రాలు మొదలగు వాటిపై అయ్యే వ్యయాన్ని 'స్థిర వ్యయం' (Fixed Costs) అంటారు. ఉత్పత్తిలో వచ్చే మార్పుల వల్ల ఈ వ్యయాల్లో మార్పు ఉండదు. ఉత్పత్తి చేసినా, చేయకపోయినా భవనం, యంత్రాలు, శాశ్వత సిబ్బంది మొదలైన స్థిర ఉత్పత్తి కారకాల మీద కొంత వ్యయం చేయక తప్పదు. ఈ రకం వ్యయాలు స్వల్పకాలంలో తప్పనిసరిగా చెయ్యవలసి ఉంటుంది. అదే విధంగా అప్పుగా తెచ్చిన మూలధనం మీద వడ్డీ, భీమా ఖర్చులు, యాంత్రాల తరుగుదల, కొంత మంది శాశ్వతపు సిబ్బంది జీతాలు మొదలగున్నవన్నీ స్థిర వ్యయాలే అవుతాయి.

స్థిర వ్యయాలు వస్తూఉత్పత్తి యొక్క అన్ని యూనిట్ల మీద పంపిణీ చేయబడతాయి. కాబట్టి వీటిని 'వ్యవస్థావ్యయాలు'

(Overhead Costs) అని మార్షల్ అన్నాడు. ఉత్పత్తి పరిమాణం ప్రత్యక్షంగా ఈ వ్యయాల మీద ఆధారపడదు. అందువల్ల వీటిని 'అనుబంధ వ్యయాలు' (Supplementary Costs) అని కూడా మార్షల్ పేర్కొన్నాడు.

9.4.2 చర వ్యయాలు (Variable Costs)

చర ఉత్పత్తి కారకాలైన అంటే స్వల్పకాలంలో మార్పుటకు అవకాశం ఉన్న ముడి పదార్థాలు, శ్రామికులు, ఇంధనం మొదలైన వాటి మీద అయ్యే వ్యయాలను చర వ్యయాలు అంటారు. ఉత్పత్తి పరిమాణము పెరిగిన కొద్దీ ఇవి పెరగటం, తగ్గిన కొద్దీ ఇవి తగ్గటం జరుగుతుంది. ఉదాహరణకు సంస్థ ఉత్పత్తిని పెంచవలెనని నిర్ణయిస్తే, ఎక్కువ ముడి పదార్థాలను వినియోగించవలె, ఎక్కువ మంది శ్రామికులను నియమించవలె. కాబట్టి ఈ చర వ్యయాలు పెరుగుతాయి. అదే విధంగా ఉత్పత్తిని తగ్గించవలెనని నిర్ణయిస్తే, తక్కువ పరిమాణంలో ముడి పదార్థాలను వాడటం, శ్రామికుల సంఖ్యను తగ్గించటం జరుగుతుంది. అందువల్ల చర వ్యయాలు తగ్గుతాయి. అసలు ఉత్పత్తి మానివేస్తే ఈ వ్యయాలు ఉండవు. అంటే ఉత్పత్తి అంతా ప్రత్యక్షంగా ఈ వ్యయాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది. అందుకనే వీటిని ప్రత్యక్ష వ్యయాలు (Direct Costs or Prime Costs)గా మార్షల్ భావించాడు.

9.4 మొత్తం వ్యయాలు, వ్యయ రేఖలు (Total Cost and Cost Curves)

కొంత వస్తురాశిని ఉత్పత్తి చేయడానికి అయిన వ్యయాన్ని మొత్తం ఉత్పత్తి వ్యయం (Total Cost) అంటాము. ఆ వస్తురాశిని ఉత్పత్తి చేసినందుకు, ఉత్పత్తి కారకాలకు చెల్లించిన మొత్తం ప్రతిఫలమే మొత్తం వ్యయం అవుతుంది. లేదా మొత్తం స్థిరవ్యయాన్ని (Total Fixed Cost), మొత్తం చర వ్యయాన్ని (Total Variable Cost) కలిపితే మొత్తం వ్యయం వస్తుంది.

$$\text{Total Cost (TC)} = \text{Total Fixed Cost (TFC)} + \text{Total Variable Cost (TVC)}$$

$$\text{మొత్తం వ్యయం} = \text{మొత్తం స్థిర వ్యయం} + \text{మొత్తం చర వ్యయం}$$

ప్రస్తుతం ఒక సంస్థకు సంబంధించి ఊహించిన ఉత్పాదకత - వ్యయ నిర్ణయ పట్టికను పరిశీలించి ఈ వ్యయాలను, వ్యయ రేఖలస్వభావాన్ని పరిశీలిద్దాం. మనము పరిశీలించే సంస్థకు స్థిర వ్యయం 100 రూ॥లు అనుకొందాం. ఈ సంస్థ యొక్క వ్యయ పట్టిక క్రింది విధంగా ఉందని ఊహిద్దాం.

పట్టిక - 9.1

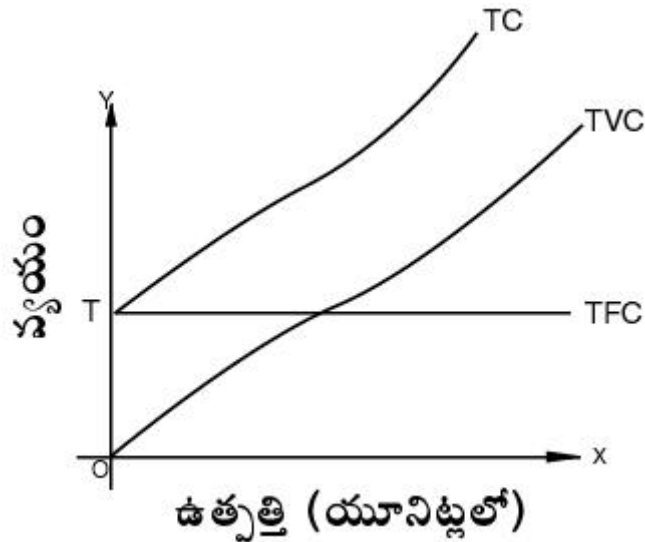
స్వల్ప కాలంలో సంస్థ ఉత్పత్తి వ్యయాల పట్టిక (రూపాయల్లో)							
ఉత్పాదితం యూనిట్లు	మొత్తం స్థిర వ్యయం (TFC)	మొత్తం చర వ్యయం (TVC)	మొత్తం వ్యయం (TC)	సగటు స్థిర వ్యయం (AFC)	సగటు చర వ్యయం (AVC)	సగటు మొత్తం వ్యయం (AC)	ఉపాంత వ్యయం (MC)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
0	100	-	100	100	-	100	-
1	100	20	120	100	20	120	20
			(2+3)	(2-1)	(3-1)	(4-1)	

2	100	38	138	50	19	69	18
3	100	52.5	152.5	33.3	17.5	50.8	14.5
4	100	66	166	25	16.5	41.5	13.5
5	100	80	180	20	16	36	14
6	100	99	199	16.7	16.5	33.2	19
7	100	140	240	14.3	20	34.3	41
8	100	184	284	12.5	23	35.5	44

పట్టిక-9.1లో మొదటికాలంలో ఉత్పాదితం యూనిట్లను, రెండో కాలంలో మొత్తం స్థిర వ్యయం చూపబడింది. వస్తువు ఎంత ఉత్పత్తి చేసినా మొత్తం స్థిర వ్యయం 100 రూపాయలే. వస్తువు వివిధ పరిమాణాల్లో ఉత్పత్తి చేయటం వల్ల అయ్యే మొత్తం చర వ్యయాన్ని మూడవ కాలం తెలియజేస్తుంది. వస్తూత్పత్తి పెరిగినకొద్దీ మొత్తం చర వ్యయం పెరుగుతుంది. ఎందువల్లనంటే స్వల్పకాలంలో వస్తూత్పత్తి పెంచాలంటే శ్రామికులు, ముడిపదార్థాలు వంటి చర ఉత్పత్తి కారకాల నియామకాన్ని పెంచవలె. అందువల్ల మొత్తం చరవ్యయం వస్తూత్పత్తితో పాటు పెరుగుతుంది. చరవ్యయం మొదట తక్కువ రేటులో, తరువాత ఎక్కువగా రేటులో పెరుగుతూ ఉంటుంది. ఎందుకంటే స్థిర ఉత్పత్తి కారకాలతో పాటు చర ఉత్పత్తి కారకాన్ని ఎక్కువ పరిమాణంలో కలిపి ఉపయోగిస్తూ పోతే, ఒక దశ దాటిన తరువాత 'క్షీణ ప్రతిఫలాలు' రావడం వల్ల ఈ విధంగా జరుగుతుంది. ఉత్పత్తి చేయడానికయ్యే మొత్తం స్థిర వ్యయం, మొత్తం చర వ్యయాలను కూడితే మొత్తం వ్యయం వస్తుంది.

ఈ మొత్తం వ్యయాలకు సంబంధించిన రేఖలను పటం 9.1లో చూపటం జరిగింది. పై పట్టికలోని వివిధ ఉత్పాదిత, యూనిట్లను, వాటికయ్యే వ్యయాలను రేఖా పటంలో వివిధ బిందువుల ద్వారా గుర్తించి, ఆ బిందువులనన్నింటిని కలిపితే, మనకు మూడు మొత్తం వ్యయ వక్రరేఖలు (Total Cost Curves) లభిస్తాయి. వాటిని క్రింది రేఖాపటం - 9.1 తెలియచేస్తుంది.

రేఖా పటం - 9.1

పై పటం-9.1లో OX అక్షంపై ఉత్పత్తి యూనిట్లను OY అక్షంపై వ్యయాన్ని గుర్తించటం జరిగింది. TVC రేఖ మొత్తం చరవ్యయ వక్రరేఖ. ఈ రేఖ కేంద్రం నుంచి ప్రారంభమై మొదట తగ్గుతున్న రేటులో, తరువాత పెరుగుతున్న రేటులో

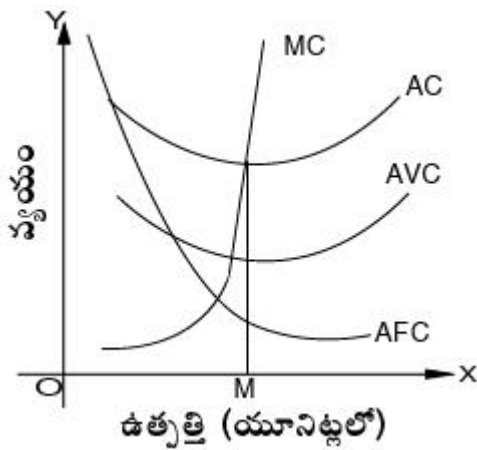
పెరుగుతుంది. TFC రేఖ మొత్తం స్థిర వ్యయ రేఖ. ఈ రేఖ X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. ఎందుకంటే ఉత్పత్తిలో మార్పు వల్ల ఈ వ్యయం మారదు. ఇది X అక్షంపై మొత్తం స్థిర వ్యయ పరిమాణం (అంటే T) వద్ద ప్రారంభమై మొదట తగ్గుతున్న రేటులో, తరువాత పెరుగుతున్న రేటులో పెరుగుతుంది. TC, TVC ల మధ్య భేదం మొత్తం స్థిర వ్యయానికి సమానం. అందువల్ల మొత్తం వ్యయ వక్రరేఖ, మొత్తం చరవ్యయ వక్రరేఖకు పై భాగాన ఉంటుంది.

9.5 సగటు వ్యయాలు, వ్యయ రేఖలు (Average Cost and Cost Curves)

ఇంతవరకు మనం మొత్తం వ్యయాలను, మొత్తం వ్యయ రేఖలను, వాటి స్వభావ స్వరూపాలను గూర్చి తెలుసుకున్నాం. కాని ధర నిర్ణయ విశ్లేషణలో మొత్తం వ్యయాలు, మొత్తం వ్యయ వక్రరేఖల కన్నా సగటు వ్యయాలు, సగటు వ్యయ రేఖలను ఎక్కువగా ఉపయోగించటం జరుగుతుంది. అందువల్ల మనం ఇప్పుడు వివిధ సగటు వ్యయాలు, సగటు వ్యయ రేఖలను గురించి తెలుసుకోవలసిన అవసరం ఉంది. పట్టిక 9.1 ఆధారంగా వివిధ సగటు వ్యయాలను, వ్యయ వక్రరేఖలను గూర్చి తెలుసుకుందాం.

9.5.1 సగటు స్థిర వ్యయం (Average Fixed Cost) : మొత్తం స్థిర వ్యయాన్ని ఉత్పత్తి అయిన వస్తు రాశితో భాగిస్తే 'సగటు స్థిర వ్యయం' వస్తుంది. ఉత్పత్తి పెరిగినకొద్దీ సగటు స్థిరవ్యయం క్షీణిస్తూ ఉంటుంది. ఎందుకంటే వస్తు పరిమాణం పెరగే కొద్దీ మొత్తం స్థిరవ్యయం మారదు, కాబట్టి ఎక్కువ ఉత్పత్తి జరిగే కొద్దీ స్థిర వ్యయం వివిధ యూనిట్ల పై పంపిణీ చేయబడుతుంది. సగటు స్థిర వ్యయ రేఖ (AFC) పటం 9.2లో చూపినట్లు లంబ అతి పరావలయం (Rectangular hyperbola) ఆకారంగా ఉంటుంది.

పటం - 9.2

9.5.2 సగటు చర వ్యయం (Average Variable Cost) : మొత్తం చర వ్యయాన్ని ఉత్పత్తి పరిమాణంతో భాగిస్తే సగటు చర వ్యయం లభిస్తుంది. సగటు చరవ్యయం క్రమంగా తగ్గుతుంది. అయితే ఒక దశ దాటిన తరువాత సగటు చర వ్యయం పెరుగుతుంది. సగటు చర వ్యయ వక్రరేఖ (AVC) పటం 9.2లో చూపించినట్లు 'U' ఆకారంలో ఉంటుంది.

పటం-9.2లో చూపినట్లుగా, సగటు చర వ్యయము M పరిమాణం వరకు తగ్గుతుంది. M తరువాత పెరుగుతుంది. ఉత్పత్తి కార్యక్రమం ప్రారంభంలో వృద్ధి ఫలసిద్ధాంతం అమలులో ఉండటం వల్ల సగటు చరవ్యయం మొదట్లో తగ్గుతూ

ఉంటుంది, ఆ తరువాత క్షీణవ్రతిఫలాలు అమలులోకి వస్తాయి. కాబట్టి సగటు చరవ్యయం పెరగటం ప్రారంభిస్తుంది.

9.5.3 సగటు మొత్తం వ్యయం (Average Total Cost) : మొత్తం వ్యయాన్ని వస్తూత్పత్తి పరిమాణంతో భాగిస్తే సగటు మొత్తం వ్యయం (ATC) లభిస్తుంది లేదా సగటు స్థిర వ్యయం, సగటు చర వ్యయాలను కలపటం వల్ల కూడా సగటు మొత్తం వ్యయం లభిస్తుంది. ఈ సగటు మొత్తం వ్యయ రేఖ (ATC) పటం 9.2లో చూపినట్లు 'U' ఆకారంలో ఉంటుంది. అయితే సగటు చర వ్యయ (AVC) రేఖ పై భాగాన ఉంటుంది. ఎందుకంటే ATC రేఖలో సగటు స్థిర వ్యయం (AFC) కూడా ఉంటుంది.

సంస్థ OM పరిమాణంలో ఉత్పత్తిచేసినప్పుడు సగటు మొత్తం వ్యయం కనిష్టంగా ఉంటుంది. కనిష్ట వ్యయాలతో ఉత్పత్తి చేసే సంస్థను "అభిలాషణీయ సంస్థ" అంటారు.

9.6 ఉపాంత వ్యయం (Marginal Cost)

అదనంగా ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయడం వల్ల, మొత్తం వ్యయంలోని పెరుగుదలను 'ఉపాంత వ్యయం' అంటారు. అంటే ఒక అదనపు యూనిట్‌ను తయారు చేయటానికి అయ్యే అదనపు వ్యయం 'ఉపాంత వ్యయం' అవుతుంది. పట్టిక-9.1లోని చివరికాలం ఉపాంత వ్యయాన్ని తెలియజేస్తుంది. n యూనిట్లకయ్యే మొత్తం వ్యయం నుండి (n-1) యూనిట్ల ఉత్పత్తికి అయ్యే మొత్తం వ్యయాన్ని తీసివేస్తే ఉపాంత వ్యయం వస్తుంది.

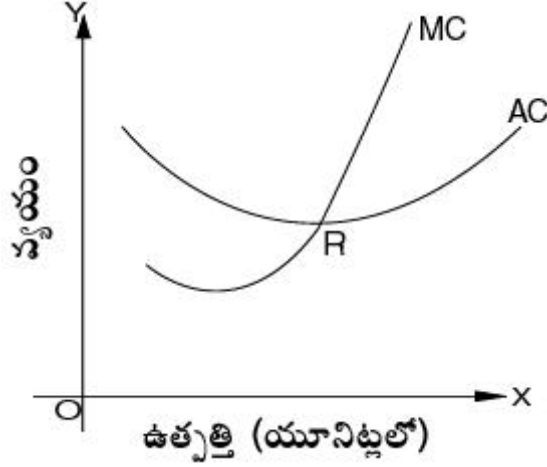
ఉపాంత వ్యయం = (5 యూనిట్లకయిన మొత్తం వ్యయం (180 రూ.) - 4 యూనిట్లకయిన మొత్తం వ్యయం (166 రూ.) = 14 రూ. అవుతుంది. స్వల్పకాలంలో ఒక అదనపు వస్తు యూనిట్‌ను ఉత్పత్తి చేస్తే, చర వ్యయాలు మాత్రమే పెరుగుతాయి. కాబట్టి స్వల్పకాలంలో ఉపాంత వ్యయాలు (అదనపు వ్యయాలు) కేవలం అదనపు చరవ్యయాలు మాత్రమే. అందువల్ల చరవ్యయాలలో మార్పును బట్టి కూడా ఉపాంత వ్యయాలు చెప్పవచ్చు.

సాధారణంగా ఉపాంత వ్యయం (MC) రేఖ పటం-9.2లో చూపినట్లుగా హాకీ బ్యాట్ ఆకారంలో ఉంటుంది. సగటు వ్యయరేఖల ఆకారానికి చెప్పిన కారణాలే ఈ ఉపాంత వ్యయ వక్రరేఖ (MC) కు కూడా వర్తిస్తాయి.

9.7 సగటు, ఉపాంత వ్యయాల సంబంధం (Relation between Marginal and Average Costs)

మొత్తం వ్యయాన్ని వస్తూత్పత్తి చేత భాగిస్తే సగటు మొత్తం వ్యయం (ATC) లేదా సగటు వ్యయం (AC) వస్తుందని మనం తెలుసుకున్నాం. ఈ సగటు వ్యయానికి, ఉపాంత వ్యయానికి మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని ఇప్పుడు మనం తెలుసుకోబోతున్నాం. ఈ రెంటి సంబంధాన్ని గమనిస్తే సగటు వ్యయం (AC) తగ్గుచున్నప్పుడు, ఉపాంత వ్యయం (MC) సగటు వ్యయం కన్నా తక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల పటం 9.3 లో చూపించినట్లు మొదట ఉపాంత వ్యయ రేఖ (MC) సగటు వ్యయ రేఖ (AC) క్రిందుగా ఉంటుంది. సగటు వ్యయం పెరుగుతున్నప్పుడు, ఉపాంత వ్యయం సగటు వ్యయం కన్నా ఎక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల ఉపాంత వ్యయరేఖ సగటు వ్యయరేఖకు పైగా ఉంటుంది. సగటు వ్యయం కనిష్టంగా ఉన్నప్పుడు, ఉపాంత వ్యయ రేఖ సగటు వ్యయ రేఖ (AC) ను దాని కనిష్ట బిందువు వద్ద క్రింది నుండి ఖండిస్తుంది.

పటం - 9.3

9.9 వివిధ వ్యయాల ప్రాముఖ్యం (Significance of Different Costs)

ఆచరణలో గాని, ఆర్థిక సిద్ధాంతాల్లో గాని మనం పైన పరిశీలించిన వివిధ వ్యయాలు విశేషమైన ప్రాముఖ్యాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. ముఖ్యంగా పైన చెప్పిన మూడు రకాల సగటు వ్యయాల్లో వస్తు రాశి సప్లయ్‌ని నిర్ధారణ చేస్తాయి. ఆ విధంగా వస్తువు యొక్క ధర నిర్ణయంలో తమ ప్రభావాన్ని చూపుతాయి. అదే విధంగా ఉపాంత వ్యయ భావనకు ఎంతో ప్రాధాన్యత ఉంది. ఈ ఉపాంత వ్యయ భావనను, ఉపాంత రాబడి భావనతో పాటు జత చేస్తే ఒక సంస్థ యొక్క లాభదాయకమైన ఉత్పత్తిని నిర్ణయించడానికి ఉపయోగపడుతుంది. ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడికి సమానంగా ఉన్నప్పుడు ఒక సంస్థ గరిష్ట లాభాలను సాధిస్తుంది. ఈ విషయాలను విపులంగా ముందు భాగాల్లో నేర్చుకుంటాము.

9.10 సారాంశము

వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడానికి వెచ్చించిన మొత్తం సామును 'ఉత్పత్తి వ్యయం' అంటారు. సాధారణంగా వ్యయం అంటే ద్రవ్య వ్యయం (Money Cost). ఉత్పత్తి వ్యయాలపై కాల ప్రభావం గణనీయంగా ఉంటుంది. స్వల్పకాలంలో ఉత్పత్తి వ్యయాలను స్థూలంగా రెండు రకాలుగా అంటే స్థిర వ్యయాలు, చర వ్యయాలుగా విభజించవచ్చు. స్థిర ఉత్పత్తి కారకాలైన కర్మాగార భవనాలు, యంత్రాలు మొదలైన వాటిపై అయ్యే వ్యయాన్ని 'స్థిర వ్యయాలు' అని, చర కారకాలైన ముడి పదార్థాలు, శ్రామికులు, ఇంధనం మొదలైన వాటిపై అయ్యే వ్యయాన్ని 'చర వ్యయాలు' అని అంటారు.

మారే పరిస్థితులకు అనుగుణంగా సంస్థలు తమ కార్యకలాపాలు సర్దుబాటు చేసుకోవటానికి వీలున్న కాలం దీర్ఘకాలం. కాబట్టి దీర్ఘకాలంలో స్థిరకారకాలంటూ ఉండవు. అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలను దీర్ఘకాలంలో మార్చవచ్చు. కాబట్టి దీర్ఘకాలంలోని వ్యయాలన్నీ చరవ్యయాలే కానీ స్థిర వ్యయాలంటూ ఏమీ ఉండవు.

ధర నిర్ణయ విశ్లేషణలో మొత్తం వ్యయాలు లేదా మొత్తం వ్యయ రేఖల కన్నా సగటు వ్యయాలు లేదా సగటు వ్యయ రేఖలకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. మొత్తం వ్యయాన్ని వస్తూత్పత్తి పరిమాణంలో భాగిస్తే మొత్తం సగటు వ్యయం లేదా సగటు వ్యయం వస్తుంది. సగటు మొత్తం వ్యయ రేఖ 'U' ఆకారంలో ఉంటుంది. అదనపు యూనిట్‌ను ఉత్పత్తి చేయటానికి అదనంగా అయ్యే వ్యయాన్ని ఉపాంత వ్యయం అంటారు. ఉపాంత వ్యయ రేఖ హాకీ బ్యాట్ ఆకారంలో ఉంటుంది.

9.12 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు

1. వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయటానికి అయ్యే ఖర్చును ఉత్పత్తి వ్యయం అంటారు.
2. ఉత్పత్తి చేయటానికి అయ్యే ఖర్చును ద్రవ్యరూపంలో లెక్కిస్తే ద్రవ్యవ్యయం అని, త్యాగాలు, ప్రయత్నాలలో చెప్పినట్లయితే వాస్తవిక వ్యయం అని అంటారు.
3. ఒక ఉత్పత్తి సాధనాన్ని అత్యుత్తమ ప్రత్యామ్నాయంగా ఉపయోగించటానికయ్యే వ్యయాన్ని అవకాశ వ్యయం అంటారు.
4. స్వల్పకాలంలో ఉత్పత్తితోపాటు మార్పు చెందే వ్యయాలను చర వ్యయాలని, ఉత్పత్తితోపాటు మార్పు చెందని వ్యయాలను స్థిర వ్యయాలని అంటాము.
5. స్వల్పకాలంలో స్థిర, చర వ్యయాలుంటాయి. కాని దీర్ఘకాలంలో అన్ని చర వ్యయాలే.
6. సగటు స్థిర వ్యయరేఖ అతిలంబ సరావలయ రేఖ వలే, సగటు చర వ్యయ, సగటు మొత్తం వ్యయరేఖలు 'U' ఆకారంలో, ఉపాంత వ్యయరేఖ హాకీ బ్యాట్ ఆకారంలో ఉంటాయి.

9.13 పదకోశము

స్వల్పకాలం : చర ఉత్పత్తి సాధనాలను మార్చి ఉత్పత్తిని పెంచగలిగే కాలం.

దీర్ఘకాలం : స్థిర ఉత్పత్తి సాధనాలను మార్చి ఉత్పత్తిని పెంచగలిగే కాలం

అభిలషణీయ సంస్థ : కనీస సగటు వ్యయాలతో ఉత్పత్తి చేయగలిగిన సంస్థ

9.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. స్వల్పకాలిక వ్యయాలను వివరించి, వివిధ వ్యయరేఖల మధ్య గల సంబంధమును సరియగు పటాల ద్వారా తెలుపుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ద్రవ్య వ్యయాలు, వాస్తవిక వ్యయాలు, అవకాశమనగానేమి? వీటికి తేడాలు తెల్పుము.
సూచన : ఈ పాఠంలోని 9.2.1 నుండి 9.2.4 వరకు గల అంశాలను వివరించాలి.
2. స్థిర వ్యయాలు, చర వ్యయాలు అనగానేమి? మొత్తం వ్యయాలను, వ్యయరేఖలను వివరించండి.
సూచన : ఈ పాఠంలోని 9.3 నుండి 9.4 అంశాలను వివరించాలి.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. అవకాశ వ్యయం
2. సగటు ఉపాంత వ్యయాల మధ్య సంబంధం

3. స్వల్పకాలం, దీర్ఘకాలం
4. ప్రకటిత, అప్రకటిత వ్యయాలు

9.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Watson, D.S. : Price Theory and Its Uses
2. Seth M.L. : Principles of Economics
3. Jhingan M.L. : Advanced Economic Theory
4. Ahuja, H.L. : Advanced Economic Theory
5. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతము

పాఠం - 10

సస్టై సూత్రం, సస్టై వ్యాకాచీత్వం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 10.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 10.1 విషయ పరిచయం
- 10.2 సస్టై నిర్వచనం
- 10.3 సస్టైని నిర్ణయించే అంశాలు
- 10.4 సస్టై ఫలం
- 10.5 సస్టై సూత్రం
- 10.6 సస్టై పట్టిక
- 10.7 సస్టై రేఖ
- 10.8 సస్టై సూత్రానికి మినహాయింపులు
- 10.9 రాబడిరేఖలు
- 10.10 AR, MRల మధ్య సంబంధం
- 10.11 సారాంశం
- 10.12 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 10.13 పదకోశం
- 10.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 10.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

10.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

సస్టై నిర్వచనం, సస్టైని నిర్ణయించే అంశాలు, సస్టై పట్టిక, సస్టై సూత్రం, రాబడి, భావన మొదలైన అంశాలు ఈ భాగంలో వివరించటం జరిగింది. ఈ భాగం పూర్తయ్యే సరికి మీరు క్రింది పాఠ్యాంశాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.

* సస్టై అంటే ఏమిటి?

- * సప్లై నిర్ణయించే అంశాలు
- * సప్లై ఫలం
- * సప్లై పట్టిక, సప్లై రేఖ
- * సప్లై సూత్రం
- * సప్లైలో మార్పులు
- * రాబడి రేఖలు
- * AR మరియు MRల మధ్య సంబంధం

10.1 విషయ పరిచయం

ధర నిర్ణయంలో డిమాండ్ కు ఎంత ప్రాముఖ్యం ఉందో అదే విధంగా సప్లైకి కూడా అంత ప్రాముఖ్యం ఉంది. వస్తువుల ధర నిర్ణయానికి, వస్తు సేవల ఉత్పత్తిని అధ్యయనం చేయటానికి, సప్లైకి సంబంధించిన పరిజ్ఞానం ఎంతో అవసరం. అందువల్ల వివిధ మార్కెట్లలో ధర నిర్ణయాన్ని గూర్చి మీకు వివరించే ముందు, సప్లైని గూర్చి ఈ భాగంలో వివరిస్తున్నాం.

10.2 సప్లై నిర్వచనం

ఒక నిర్ణీత కాలంలో, ఒక నిర్ణీత ధర వద్ద ఉత్పత్తిదార్లు అమ్మటానికి ఇష్టపడే వస్తు పరిమాణాన్ని సప్లై అంటారు. సప్లై అనగానే మనకు స్టాక్ అనే పదం గుర్తుకు వస్తుంది. అయితే సప్లైకి స్టాక్ (stock) కు తేడా ఉంది. వస్తువుకు ఉండే డిమాండ్ ను బట్టి ఉత్పత్తిదార్లు మార్కెట్ కు తెచ్చిన మొత్తం వస్తురాశిని స్టాక్ అంటారు. ఇలా తెచ్చిన స్టాక్ నంతటిని ఉత్పత్తిదారుడు ఏదో ఒక ధరకు అమ్ముకోవలసిన అవసరం లేదు. ధర స్థాయిని బట్టి ఈ స్టాక్ లో కొంత భాగాన్ని అమ్ముకుంటాడు. ఇలా అమ్మటానికి సిద్ధం చేసిన వస్తురాశిని సప్లై అంటారు. అంటే సప్లై స్టాక్ లో భాగమన్నమాట.

డిమాండ్ వలనే సప్లై కూడా ఒక నిర్ణీత ధర, కాలానికి సంబంధించి ఉంటుంది. అంతే కాక సప్లై ఒక ప్రవాహం లాంటిది. ఇది నిర్విరామంగా కొనసాగుతూ ఉంటుంది.

10.3 సప్లైని నిర్ణయించే అంశాలు (Determinants of Supply)

వస్తువుల యొక్క సప్లైని పరిమాణాన్ని వివిధ అంశాలు నిర్ణయిస్తాయి. ఈ అంశాలను ప్రస్తుతం తెలుసుకుందాం.

1. వస్తువు ధర : ఏ వస్తువు యొక్క సప్లై అయినా దాని ధర మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉత్పత్తిదారులు ధర హెచ్చుగా ఉంటే ఎక్కువ వస్తువును, ధర తక్కువగా ఉంటే తక్కువ వస్తువులను సప్లై చేస్తారు.
2. వస్తువుకు గల డిమాండు : వస్తువులకు ఉండే డిమాండును బట్టి వస్తువుల సప్లై మారుతూ ఉంటుంది. వస్తువుల డిమాండు పెరుగుచున్నట్లయితే సప్లైని పెంచటం, డిమాండు పడిపోతున్నట్లయితే వస్తువుల సప్లై తగ్గించటం జరుగుతుంది.
3. సంస్థ యొక్క లక్ష్యం : వస్తువును ఉత్పత్తి చేసే సంస్థల యొక్క లక్ష్యం పై సప్లై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు మందులను తయారు చేయగల సంస్థలు, విషాన్ని కూడా తయారు చేయగలవు. వాటి లక్ష్యం కేవలం మందులను తయారు చేయటమే అయితే విషం సప్లై ఉండదు. అలాకాక లాభాలనార్జించటమే వాటి లక్ష్యమైతే అవి విషాన్ని కూడా తయారు చేస్తాయి.

4. నష్టభయం : కొన్ని వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయటంలో నష్టభయం ఎక్కువగా ఉంటుంది. నష్టభయం ఎక్కువగా ఉంటే వస్తువులను ఉత్పత్తి తక్కువగా ఉంటుంది. కనుక వాటి సప్లై తక్కువగా ఉంటుంది. నష్టభయం తక్కువగా ఉంటే వస్తువుల సప్లై ఎక్కువగా ఉంటుంది.
5. సాంకేతిక పరిస్థితి (State of Technology) : సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అభివృద్ధి చెందుతూ ఉంటే ఉత్పత్తి పద్ధతుల్లో మార్పులు వస్తాయి. శ్రామిక ఉత్పాదకత పెరుగుతుంది. ఫలితంగా వస్తువుల ఉత్పత్తి, సప్లై పెరుగుతాయి. నవ కల్పనల వల్ల కొత్త వస్తువుల ఉత్పత్తి ఎక్కువ అవుతుంది. పాత వస్తువుల ఉత్పత్తి తగ్గి సప్లై తగ్గుతుంది.
6. ఇతర వస్తువుల ధరలు : ఒక వస్తువు సప్లై ఆ వస్తువు ధర పైనే కాక, ఇతర వస్తువుల ధరల పైన కూడా ఆధారపడుతుంది. అంటే వివిధ వస్తువుల సాపేక్ష లాభదాయకత (Relative Profitability) కూడా వస్తువు సప్లైని ప్రభావితం చేస్తుందన్న మాట. ఇతర వస్తువుల ధరలు తగ్గినప్పుడు, ఈ వస్తువు సాపేక్ష ధర (Relative Price) హెచ్చుగా ఉంటుంది. అప్పుడు ఉత్పత్తిదారులు ఈ వస్తువును ఎక్కువగా ఉత్పత్తి చేస్తారు.
7. ఉత్పత్తి సాధనాల వ్యయాలు : ఉత్పత్తి సాధనాల వ్యయాలను బట్టి కూడా ఒక వస్తువు సప్లై మారుతుంది. ఉత్పత్తి సాధనాల ధరలు పెరిగితే వాటితో ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల వ్యయాలు ఎక్కువగా ఉంటాయి కాబట్టి ఉత్పత్తి తగ్గి, సప్లై తగ్గుతుంది.
8. రవాణా సౌకర్యాలు : రవాణా సౌకర్యాలు అభివృద్ధి చెందినప్పుడు, వస్తువును సుదూర ప్రాంతాలకు రవాణా చేసే అవకాశం ఏర్పడుతుంది. దానితో ఉత్పత్తిదారులు ఉత్పత్తిని పెంచి, ఎక్కువ సప్లై చేస్తారు.
9. కాల వ్యవధి : ఒక వస్తువు సప్లై కాల వ్యవధి పై కూడా ఆధారపడి ఉంటుంది. అతి స్వల్పకాల వ్యవధిలో సప్లై ఏ మాత్రం పెరగదు. స్వల్పకాల వ్యవధిలో సప్లైని చర ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చి సప్లై పెంచవచ్చు. దీర్ఘకాలంలో సంస్థలు పరిశ్రమల్లో ప్రవేశిస్తాయి. కాబట్టి ఉత్పత్తిని ఎంత మేరకైనా పెంచటానికి వీలుంటుంది.

10.4 సప్లై ఫలం (Supply Function)

ఒక వస్తువు సప్లై పరిమాణం ఆ వస్తువును ఉత్పత్తి చేసే సంస్థ లక్ష్యాలు, సాంకేతిక స్థితి, మిగతా వస్తువుల ధరలు, ఉత్పత్తి సాధనాల ధరలు మొదలైన అనేక అంశాల మీద ఆధారపడి ఉంటుందని తెలుసుకున్నాం. సప్లైకి, సప్లై ఆధారపడి ఉన్న వివిధ అంశాలకు గల సంబంధాన్ని సప్లై ఫలం అంటారు. పైన తెల్పిన అంశాల ఆధారంగా సప్లై ఫలాన్ని క్రింది సమీకరణం ద్వారా చూపించవచ్చు.

$$S_n = f(P_n, P_{(n-1)}, T, F_p) \quad \text{ఈ సమీకరణంలో}$$

$$S_n = \text{దీ వస్తువు సప్లై పరిమాణం}$$

$$P_n = \text{దీ వస్తువు ధర}$$

$$P_{(n-1)} = \text{ఇతర వస్తువుల ధరలు}$$

$$T = \text{సాంకేతిక స్థితి}$$

$$F_p = \text{ఉత్పత్తి సాధనాల ధరలు}$$

పై సమీకరణములో సప్లైని నిర్ణయించే అంశాలు అనేకం ఉన్నాయి. అయితే విశ్లేషణ సుళువుగా ఉండే నిమిత్తం, ఆ

వస్తువు ధర తప్ప మిగతా అన్ని అంశాలు స్థిరంగానే ఉన్నాయని భావించడం జరుగుతుంది. అప్పుడు వస్తువు ధరకు, సప్లైకి గల సంబంధాన్ని సప్లై ఫలం తెలియచేస్తుంది.

$$S_n = t(P_n)$$

అంటే n వస్తు సప్లై, n వస్తు ధర పై ఆధారపడి ఉందన్నమాట.

10.5 సప్లై సూత్రం (Law of Supply)

ఇతర పరిస్థితుల్లో మార్పు లేనంత వరకు “ఒక వస్తువు ధర పెరిగితే దాని సప్లై పెరుగుతుంది, ధర తగ్గితే సప్లై తగ్గుతుంది” అని సప్లై సూత్రం తెలియచేస్తుంది. వస్తువు ధరకు, సప్లైకి గల సంబంధాన్ని సప్లై సూత్రం తెలియజేస్తుంది. ఈ రెండింటి మధ్య ఉన్న సంబంధం అనులోమ సంబంధం ఉంటుంది.

10.6 సప్లై పట్టిక (Supply Schedule)

సప్లై సూత్రాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని వివిధ ధరల వద్ద ఒక వస్తువు ఎంతెంత పరిమాణంలో సప్లై చేయబడుతుందో తెలియచేసే పట్టికను సప్లై పట్టిక అంటారు. అంటే ధరకు, సప్లైకి గల సంబంధాన్ని తెలియచేసే పట్టికను సప్లై పట్టిక అంటారు. మాదిరి సప్లై పట్టిక క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

పట్టిక - 10.1

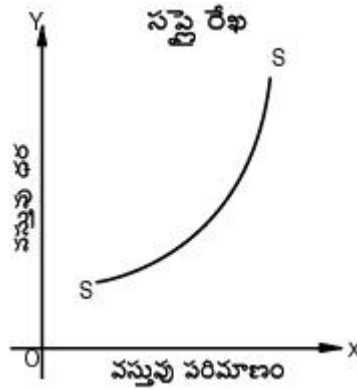
వస్తువు ధర (రూ. లలో)	సప్లై పరిమాణం (యూనిట్లలో)
1	500
2	1000
3	2000
4	3000
5	4000

పై పట్టిక-10.1 లో వస్తువు ధర పెరిగిన కొద్దీ సప్లై పెరగటం, ధర తగ్గినప్పుడు సప్లై తగ్గటం జరిగింది. ఎందుకంటే ధరకి, సప్లైకి ఉన్న సంబంధం అనులోమ సంబంధం.

10.7 సప్లై రేఖ (Supply of Curve)

సప్లై సూత్రాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని ధరకు, సప్లైకి గల సంబంధాన్ని తెలిపే రేఖను సప్లై రేఖ అంటారు.

రేఖా పటం - 10.1

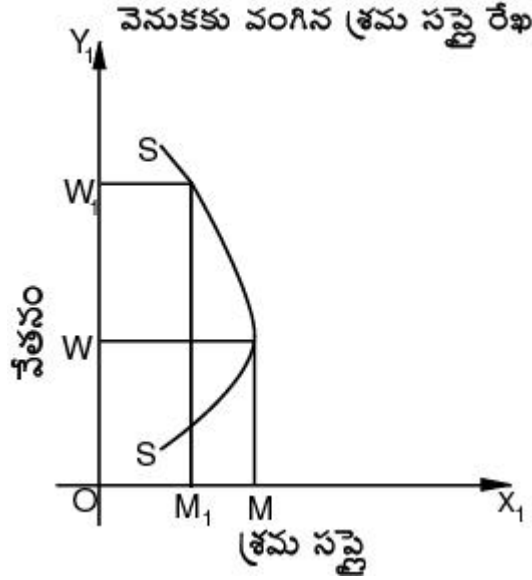
రేఖా పటం-10.1లో x- అక్షం పైన వస్తువు పరిమాణం, y- అక్షం పైన వస్తువు ధరను తీసుకున్నాం. సప్లై పట్టిక-10.1లోని ధర, దానికి అనుగుణంగా ఉన్న సప్లైలను రేఖా పటంలో గుర్తించి, ఆ బిందువులను కలిపితే వచ్చిన SS రేఖ సప్లై రేఖ. ఈ సప్లై రేఖ ఎల్లప్పుడు ఎడమ నుంచి కుడికి పైకి పోతుంది. అంటే సప్లై రేఖ వాలు ధనాత్మకంగా ఉంటుందన్నమాట. ధర పెరిగినప్పుడు సప్లై పెరుగుతుందని, ధర తగ్గినప్పుడు సప్లై తగ్గుతుందని సప్లై రేఖ తెలియచేస్తుంది.

10.8 సప్లై సూత్రం - మినహాయింపులు (Exceptions)

సప్లై సూత్రానికి క్రింది మినహాయింపులు లేదా పరిమితులు ఉన్నాయి.

1. భవిష్యత్తులో ధర తగ్గుతుందని ఊహించినప్పుడు : అమ్మకందార్లు భవిష్యత్తులో ధరలు ఇంకా తగ్గుతాయని భావించినప్పుడు, ప్రస్తుతం ధర తక్కువగా ఉన్నప్పటికీ ఈ ధర వద్దనే ఎక్కువ వస్తువులను అమ్ముకోవటానికి సిద్ధపడతారు. ఆ పరిస్థితుల్లో వస్తువు సప్లై పెరుగుతుంది. అంటే ధర తక్కువగా ఉన్నప్పుడు సప్లై ఎక్కువగా ఉంది. ఇది సప్లై సూత్రానికి విరుద్ధం. అందుకే దీన్ని మినహాయింపు అంటారు.
2. శ్రామిక సప్లై విషయంలో : శ్రామికులు తమ కనీస జీవన ప్రమాణ స్థాయికి సరిపోయే వేతనాలు పొందటానికి కష్టపడి పని చేస్తారు. ఆ స్థాయిని చేరే వరకు వేతనాలు పెరిగితే శ్రమ సప్లై పెరుగుతుంది. కనీస జీవన ప్రమాణానికి సరిపడే వేతనాలు లభించిన తర్వాత పూర్తిగా సంతృప్తిని పొంది, పనికి బదులు విశ్రాంతిని అభిలషిస్తారు. అంటే ఇంతకు మునుపు కంటే తక్కువ పనిని చేసి విశ్రాంతిని ఎక్కువ పొందటానికి ఇష్టపడుతున్నారన్న మాట. ఇలాంటి పరిస్థితిలో వేతనాలు పెరిగిన కొద్దీ సప్లై తగ్గుతుంది. అందువల్లనే శ్రమ సప్లై రేఖ వెనుకకు వంగి ఉంటుంది (Backward Supply Curve). దీనినే క్రింది పటం-10.2లో చూడవచ్చు.

రేఖా పటం - 10.2

రేఖా పటం-10.2 లో SS రేఖ శ్రమ సరఫరా రేఖ. వేతనాలు OW ఉన్నప్పుడు శ్రమ సరఫరా OMగా ఉంది. వేతనాలు OW₁కి పెరిగితే శ్రమ సరఫరా OM నుండి OM₁కి తగ్గటాన్ని మనం గమనించవచ్చు.

10.9 రాబడి రేఖలు (Revenue Curves) :

మనము ఇంతవరకు వివిధ వ్యయరేఖలను పరిశీలించినాము. ఇప్పుడు వివిధ రాబడి రేఖలను పరిశీలిద్దాము. సంస్థ యొక్క రాబడి (Revenue), వ్యయం (Cost) కలిస్తే ఆ సంస్థ ఆర్జించే లాభాలను కనుక్కొనవచ్చు. కాబట్టి సంస్థ గరిష్ట లాభాలను సాందటానికి అవసరమైన నిబంధనలు తెలుసుకొనటానికి రాబడి భావన పరిశీలన అవసరము.

సంస్థ ఆర్జించే రాబడిని మూడు విధాలుగా విభజించవచ్చు.

మొత్తం రాబడి (Total Revenue) సంస్థ వస్తువును ఒక ధర వద్ద అమ్ముగా వచ్చే మొత్తాన్ని తెలియజేస్తుంది. అంటే వస్తువు ధరను, ఆ ధర వద్ద అమ్మిన వస్తువు పరిమాణాన్ని, రెండూ గుణిస్తే మొత్తం రాబడి లభ్యమవుతుంది. అంటే...

$$\text{మొత్తం రాబడి} = \text{వస్తువు ధర} \times \text{అమ్ముబడిన వస్తువు పరిమాణము}$$

సగటు రాబడి వస్తువు యొక్క ఒక యూనిట్‌కు లభ్యమయ్యే రాబడిని తెలియజేస్తుంది.

$$\text{సగటు రాబడి} = \text{మొత్తం రాబడి} / \text{అమ్మిన వస్తువు పరిమాణము}$$

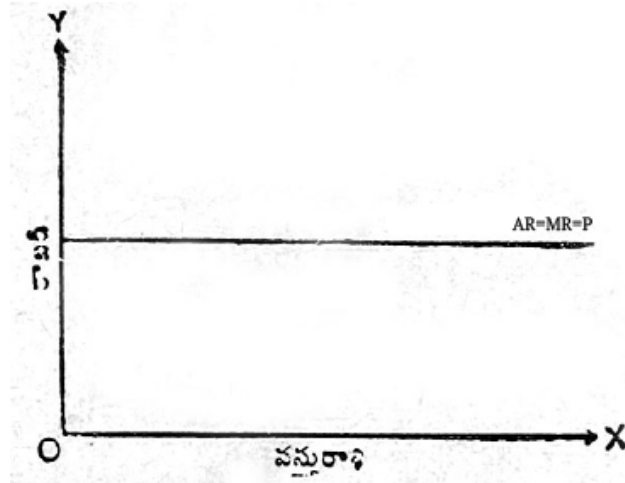
దీనిని బట్టి మనము ఒక విషయము తెలుసుకోవచ్చు. సగటు రాబడి, వస్తువు యూనిట్ ధర రెండూ ఒకటే కాబట్టి అన్ని మార్కెట్ పరిస్థితులలోనూ, వస్తువు ఒక యూనిట్ ధర, సగటు రాబడి ఒకటిగా ఉంటాయి.

ఉపాంత రాబడి ఒక అదనపు యూనిట్ అమ్ముగా వచ్చే రాబడిని తెలియజేస్తుంది. n యూనిట్ల కాక n+1 యూనిట్లను అమ్ముగా వచ్చే అదనపు రాబడి అన్నమాట. ఉదాహరణకు ఒక సంస్థ ఒక వస్తువును 10 యూనిట్లను అమ్ముగా 500 రూపాయలు ఆర్జించుతుందనుకొందాము. 11 యూనిట్లను అమ్ముతే 540 రూపాయలు ఆర్జించినట్లయితే 40 రూపాయలు

ఉపాంత రాబడిని తెలియజేస్తుంది. సంపూర్ణ, అసంపూర్ణ స్పర్శ పరిస్థితులలో రాబళ్ళ స్వరూపాన్ని తెలుసుకుందాము.

సంపూర్ణ పోటీ పరిస్థితులలో సంస్థకు ధరపై ఎటువంటి నియంత్రణ ఉండదు కాబట్టి వస్తురాశిని పెంచినా, తగ్గించినా, ధరను ప్రభావితం చెయ్యలేదు. కాబట్టి సంస్థ దృష్ట్యా ధర సగటు రాబడి స్థిరంగా ఉంటుంది. అందువల్ల ఉపాంత రాబడి, సగటు రాబడికి సమానంగా సగటు రాబడి రేఖనే సంస్థ అమ్మకంరేఖ (Sales Curves) అని గూడా అనవచ్చు. ఒక పట్టి, రేఖ ద్వారా ప.రా.ఉ.రా.ల స్వభావాన్ని చూద్దాము.

అమ్మిన యూనిట్లు	ధర	మొ.రా.	ఉ.రా. (రూ.)	స.రా. (రూ.)
1	4	4	-	4
2	4	8	4	4
3	4	12	4	4
4	4	16	4	4

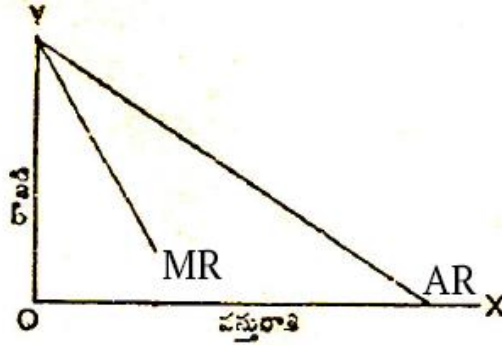
పటము 10.3

అసంపూర్ణమైన పోటీ పరిస్థితులలో అంటే గుత్తాధిపత్యం గల సంస్థ విషయంలో ధరపై కొద్దిగానో, గొప్పగానో నియంత్రణ ఉంటుంది. వస్తురాశిని పెంచినట్లయితే సంస్థ ధరను తగ్గించవలసి వుంటుంది. వస్తురాశిని తగ్గించడం ద్వారా ధరను పెంచగలుగుతుంది. కాబట్టి గుత్తాధిపత్యం గల సంస్థ స.రా. రేఖ కిందికి వాలుతుంది. అందువల్ల ఉ.రా. రేఖ కూడా కిందికి వాలుతుంది. ఉ.రా. రేఖ సగటు రాబడిరేఖ కంటే ఎక్కువగా నిటారుగా ఉంటుంది.

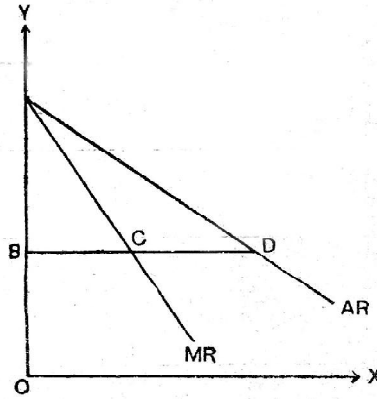
అమ్మిన యూనిట్లు	ధర (స.రా.)	మొ.రా.	ఉ.రా.
1	4	4	--
2	3.5	7	3

3	3.00	9	2
4	2.50	1000	1.00

పటము 10.4

10.10 సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి, జాతీయ సంబంధము :

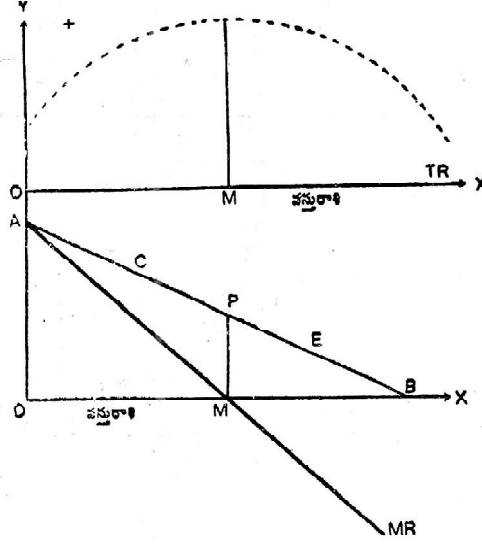
పటము 10.5

1. సగటు రాబడి రేఖ కిందికి వాలుతున్నట్లయితే ఉ.రా.స.రా. కంటే తక్కువగా స.రా. ఉ.రా. సరళరేఖలుగా ఉన్నట్లయితే Y అక్షం నుంచి స.రా. రేఖకు గీసిన లంబరేఖను ఉ.రా. రేఖ సమద్విఖండన చేస్తుంది. (MR Costs any line perpendicular to the x axis half way to the AR curve) ధర తగ్గుదల, అమ్మకం పరిమాణం పెరుగుదల స్థిరంగా ఉన్నట్లయితే ఉ.రా. తగ్గుదల, స.రా. తగ్గుదలకు రెండింతలుగా ఉంటుంది.

2. స.రా. రేఖ మూల నుంచి కుంభాకారంలో ఉన్నట్లయితే Y అక్షం నుంచి స.రా. రేఖకు గీసిన లంబరేఖను ఉ.రా. రేఖ OY అక్షం నుంచి సగం దూరం కంటే తక్కువలో ఖండిస్తుంది. (Where AR Curve is Convex from the origin MR curve cuts perpendicular less than half way from the axis o the AR curve)

3. స.రా. మూల నుంచి పుటాకార రేఖగా ఉన్నట్లయితే, Y అక్షం నుంచి స.రా. రేఖకు గీచిన లంబరేఖ, ఉ.రా. రేఖను సమద్విఖండన బిందువుకు కుడివైపునకు ఖండిస్తుంది. When AR curve is concave from the origi MR Curve outs he perpendicular more tha half way from the Y axis to the AR curve).

X అక్షము నుంచి లంబరేఖను గీచినట్లయితే ఏదేని వస్తురాశి వద్ద స.రా. ఉ.రా. రేఖల సంబంధాన్ని మొత్తం రాబడి, ప.రా.ఉ.రా. రేఖల సంబంధాన్ని ప.రా. రేఖపై గిరాకి వ్యాకోచత్వాన్ని కింద విశ్లేషించడం జరిగింది.

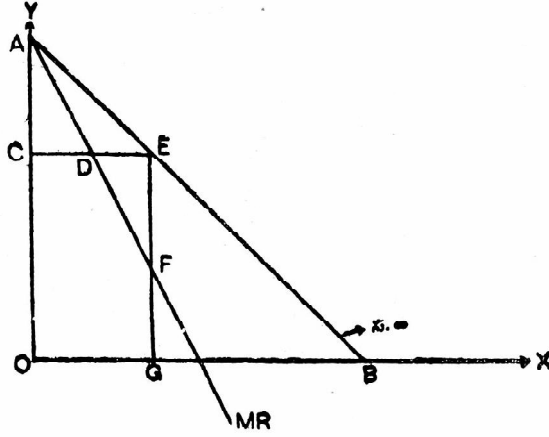

పటము 10.6

TR మొత్తం రాబడి రేఖ, MR ఉపాంతరాబడి రేఖ. AB సగటు రాబడిరేఖ గిరాకి వ్యాకోచత్వాన్ని కొలవడం కోసం స.రా. రేఖ X, Y అక్షాలు తాకుతున్నట్లుగా గీయబడింది.

మొ.రా. పెరుగుతున్నట్లయితే ఉ.రా. ధనాత్మకంగా ఉంటుంది. మొ.రా... గరిష్టంగా ఉన్న వస్తురాశి (On) వద్ద ఉ.రా. శూన్యం. మొత్తం రాబడి క్షీణిస్తున్నట్లయితే (OM వస్తు పరిమాణం తరువాత) ఉ.రా. ఋణాత్మకమవుతుంది. స.రా. రేఖపై A, C, D, E, B బిందువులు తీసుకొందాము. D బిందువు వద్ద గిరాకి వ్యాకోచత్వము (ED or η_D) = $\frac{DB}{DA} = 1$ స.రా. రేఖపై గి.వ్యా. ఏకత్వంగా ఉంటే మొ.రా. గరిష్టం. ఉ.రా. శూన్యం. ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ బిందువుకు ఎడమవైపు బిందువు (C) వద్ద $\eta_D > 1$ అప్పుడు ఉ.రా. ధనాత్మకంగా ఉంటుంది. ఏకత్వ వ్యాకోచత్వ బిందువునకు కుడివైపు బిందువు (E) యొక్క $\eta_D < 1$ అప్పుడు ఉ.రా. ఋణాత్మకంగాను A బిందువు వద్ద η_D అనంతము. అప్పుడు ఉ.రా.స.రా. సమానము. పై విశ్లేషణను బట్టి 3 ప్రతిపాదనలు చెయ్యవచ్చు. స.రా. రేఖపై గి.వ్యా. అధికమయ్యే కొద్దీ ఉ.రా. రేఖ స.రా. రేఖకు సన్నిహితంగా

ఉంటుంది. గి.వ్యా. అనంతమైనప్పుడు ఉ.రా.స.రా.లో కలిసిపోతుంది. గి.వ్యా. అల్పంగా ఉన్నట్లయితే స.రా.కి ఉ.రా.కి మధ్య దూరం పెరుగుతుంది. అంటే గి.వ్యా. ఏకత్వంకంటే ఎంత తక్కువగా ఉంటే స.రా.కి ఉ.రా.కి మధ్య దూరం అంత ఎక్కువగాను ఉంటుంది. బిందు వ్యాకోచ్ఛ ఫార్ములాననుసరించి ధరకు, ఉ.రా.కి, η_D గల సంబంధాన్ని పరిశీలిద్దాము.

పటం - 10.7

పై పటములో మొ.రా.ని రెండు విధాలుగా కొలవవచ్చు.

1. కొన్న పరిమాణం \times ధర = మొ.రా.

$$OG \times OC (GE) OCEG$$

2. $\sum MR$ అంటే ఉపాంత రాబడుల మొత్తం. $OA FG$. ఈ రెండు మొ.రా. బళ్ళను పోల్చడం వల్ల మనకు ACD , DEF త్రిభుజాలు సరూప త్రిభుజాలని తెలుస్తుంది. కాబట్టి $CD=DE$, $AC=EF$, $AD=DF$ ఇప్పుడు స.రా. రేఖపై E బిందువు వద్ద

$$\eta_D = \frac{EB}{EA} = \frac{EG}{AC} = \frac{EG}{EF}$$

వస్తురాశి OG అయినప్పుడు స.రా. EG ఉ.రా. FG

కాబట్టి $EF = \text{స.రా.} - \text{ఉ.రా.}$

$$EG - FG$$

E వద్ద గి.వ్యా. $\frac{EG}{EF} = \text{స.రా.} / \text{స.రా.} - \text{ఉ.రా.} = \frac{A}{AM}$ A stands for AR M stands for MR

A వ్యాకోచ్ఛం ఫార్ములా $\left(e = \frac{A}{A - M} \right)$ ను బట్టి స.రా. ఉ.రా. ఫార్ములాను రాబట్టవచ్చు.

వ్యయ, రాబడి వక్రరేఖలు

స.రా. ఫార్ములా

$$CA - CM = A$$

$$CA - A = CM$$

$$A(e-1)em$$

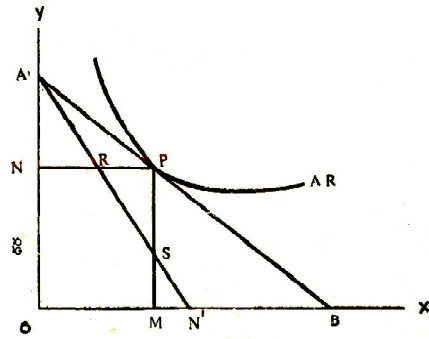
$$\therefore A = \frac{em}{e-1} \text{ i.e., AR price} = M \frac{e}{e-1}$$

$$M.R. \text{ ఫార్ములా} / M = A \frac{e}{e-1}$$

Price (AR) will be equal to MR x elasticity over elasticity minus one. MR will be equal to AR x elasticity minus one over elasticity.

ఈ ఫార్ములా సహాయంతో ఏ వస్తురాశి వద్దనైనా స.రా. నుంచి ఉ.రా.ని తెలుసుకోవచ్చు. అయితే మనకు స.రా. రేఖపై బిందు వ్యాకోచత్వం తెలిసి ఉండవలె.

ఇంతవరకు మనం స.రా. ఉ.రా. రేఖలు సరళరేఖలుగా తీసుకొన్నాము. అట్లాకాక వక్రరేఖలుగా ఉన్నప్పటికీ పై వద్దతినే ఉపయోగించి వ్యాకోచత్వాన్ని కనుక్కోవచ్చు.

పటము - 10.8

సగటు రాబడి రేఖపై P బిందువు వద్ద వ్యాకోచత్వాన్ని కనుక్కోవడానికిగాను P వద్ద స.రా. రేఖకు AB అనే స్పర్శరేఖ గీయబడింది. P వద్ద బిందు వ్యాకోచత్వాన్ని బట్టి ఏ వస్తురాశి వద్దనైనా $\eta_D = \frac{PB}{PA}$ ల సంబంధాన్ని కనుక్కోవచ్చు.

10.11 సారాంశం

నిర్ణీత కాలంలో ఒక ధర వద్ద ఉత్పత్తిదార్లు విక్రయించటానికి ఇష్టపడే వస్తురాశిని సప్త అంటారు. ఒక వస్తువు సప్తాని వివిధ అంశాలు నిర్ణయిస్తాయి. వస్తువు ధర, సప్తాకి మధ్యనున్న సంబంధాన్ని చూపు పట్టికను సప్తయ్ పట్టిక అంటారు. ధర పెరిగితే సప్తయ్ పెరుగుతుందని, ధర తగ్గితే సప్త తగ్గుతుందని సప్త సూత్రం తెలుపుతుంది. మనం పరిశీలించే కాల వ్యవధిని బట్టి కూడా సప్తలో మార్పులుంటాయి. ధరలో అనుపాత మార్పుకు, సప్తలో అనుపాత మార్పుకు మధ్యనున్న నిష్పత్తిని సప్త వ్యాకోచత్వం వివరిస్తుంది.

10.12 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. ఒక నిర్ణీత ధర వద్ద ఉత్పత్తి దారులు అమ్మచూపే వస్తు పరిమాణాన్ని సస్టై అంటాము.
2. సస్టై పరిమాణం సంస్థ లక్ష్యాలు, నష్టభయం, వస్తువు డిమాండ్, వస్తు ధర, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం, ఉత్పత్తి సాధనాల ధరలు మొదలైన వాటి పై ఆధారపడి ఉంటుంది.
3. మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పు లేకుంటే, ఒక వస్తువు సస్టై ఆ వస్తు ధరపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ధరకు సస్టైకి ఉన్న సంబంధం అనులోమ సంబంధం.
4. ధరకు సస్టైకి సంబంధాన్ని తెలియచేసే పట్టికను సస్టై పట్టిక అని, రేఖను సస్టై రేఖ అని అంటాము.
5. శ్రమ సస్టై రేఖ వెనుకకు వంగిన సస్టై రేఖగా ఉంటుంది.
6. ధరలో వచ్చిన మార్పుల కనుగుణంగా సస్టైలో మార్పును సస్టై వ్యాకోచత్వం అంటాము.
7. సస్టై వ్యాకోచత్వం యొక్క విలువను బట్టి, విలువ అనంతంగా ఉంటే పూర్తి వ్యాకోచత్వం అని, సున్నాగా ఉంటే పూర్తి అవ్యాకోచత్వం అని, 1కి సమానమైతే ఏకత్వ వ్యాకోచత్వం అని, 1కన్నా ఎక్కువైతే సాపేక్ష వ్యాకోచత్వం అని, 1కన్నా తక్కువైతే సాపేక్ష అవ్యాకోచత్వమని అంటాము.

10.13 పదకోశం

1. సస్టై : నిర్ణీత కాలంలో ఒక ధర వద్ద ఉత్పత్తిదారు విక్రయించటానికి ఇష్టపడే వస్తు రాశిని సస్టై అంటారు.
2. సస్టై ఫలం : ఒక వస్తువు సస్టైని నిర్ణయించే అంశాలకు ఆ వస్తువు సస్టైకి మధ్యనున్న సంబంధాన్ని వివరించే సమీకరణాన్ని సస్టై ఫలం అంటారు.
3. సస్టై పట్టిక : వివిధ ధరల వద్ద ఒక వస్తువు ఎంతెంత పరిమాణంలో సస్టై చేయబడుతుందో తెలియచేయు పట్టిక.
4. సంస్థ (Firm) : ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయు ఫ్యాక్టరీ లేదా కర్మాగారాన్ని సంస్థ అంటారు. ఉదాహరణకు ఉయ్యూరు పంచదార ఫ్యాక్టరీ.
5. పరిశ్రమ (Industry): ఒక వస్తువును ఉత్పత్తి చేయు సంస్థలన్నింటినీ కలిపి పరిశ్రమ అంటారు. ఉదాహరణకు భారతదేశంలో పంచదార పరిశ్రమ.
6. స్వల్పకాలం : స్థిర ఉత్పత్తి సాధనాలను మార్చటానికి వీలు లేకుండా చర ఉత్పత్తి సాధనాలను మాత్రం మార్చటానికి వీలున్న కాలం.
7. ధీర్ఘకాలం : స్థిర, చర ఉత్పత్తి సాధనాలను కూడా మార్చటానికి వీలున్న కాలం.
8. ఉపాంత రాబడి : అదనపు వస్తువు నుండి లభించిన అదనపు రాబడి.
9. సగటు రాబడి : మొత్తం రాబడి ÷ వస్తువుల సంఖ్య

10.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

i. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. సస్థై అనగా నేమి? సస్థై సూత్రాన్ని వివరించండి.
2. సస్థై సూత్రాన్ని తెల్పి, సస్థై నిర్ణయకాలను వివరించండి.
3. సస్థై వ్యాకోచత్వమనగా నేమి? దాన్ని కొలుచుట ఎట్లు? దాని ప్రాముఖ్యాన్ని తెల్పండి.

ii. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. వెనుకకు వంగిన సస్థై రేఖ
2. సస్థైలో మార్పులు

iii. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. సస్థై పట్టిక
2. సస్థై రేఖ
3. సస్థై ఫలం
4. సస్థై వ్యాకోచ భావన ప్రాముఖ్యం

10.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. R.A. Bilas : Micro Economic Theory
2. M.L. Jhingan : Micro Economic Theory
3. K.K. Dewett : A Text of Economic Theory
4. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 11

మార్కెట్లు

మార్కెట్ల వర్గీకరణ

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 11.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 11.1 మార్కెట్ పరిచయం
- 11.2 మార్కెట్ నిర్వచనం
- 11.3 మార్కెట్ల వర్గీకరణ
- 11.4 మార్కెట్ విస్తీర్ణాన్ని నిర్ణయించు అంశాలు
- 11.5 పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు
- 11.6 అపరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు
- 11.7 మార్కెట్ ధర - సహజ ధర
- 11.8 సారాంశం
- 11.9 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 11.10 పదకోశం
- 11.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 11.12 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

11.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

మార్కెట్ నిర్వచనం, మార్కెట్ విస్తీర్ణాన్ని నిర్ణయించే అంశాలు, వివిధ రకాల మార్కెట్ వర్గీకరణలను ఈ భాగంలో వివరించాము. ఈ భాగం పూర్తయ్యే సరికి మీరు క్రింది విషయాలు అవగాహన చేసుకొంటారు.

- * మార్కెట్ అంటే ఏమిటి ?
- * మార్కెట్ల వర్గీకరణ

- * మార్కెట్ విస్తీర్ణాన్ని నిర్ణయించే అంశాలు
- * పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు
- * అపరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు

11.1 మార్కెట్ పరిచయం

వస్తువుల ఉత్పత్తి, ఉత్పత్తి సూత్రాలు, ఉత్పత్తి సిద్ధాంతాలను గురించి ఇంతకు ముందు భాగాల్లో చదువుకున్నాం. ఉత్పత్తి అయిన వస్తువులకు వివిధ మార్కెట్లలో ఏ విధంగా ధర నిర్ణయం జరిగేది, సంస్థ, పరిశ్రమల సమతౌల్యం లాంటి అంశాలను రాబోయే భాగాలలో వివరించటం జరిగింది. ప్రస్తుతం మార్కెట్లలో రకాలు, వాటి లక్షణాలను గూర్చి తెలుసుకోవటం అవసరం. అందువల్ల ఈ భాగంలో మీకు మార్కెట్ల రకాలు, వాటి లక్షణాలు వివరించటం జరిగింది.

11.2 మార్కెట్ - నిర్వచనం

సాధారణ పరిభాషలో మార్కెట్ అంటే వస్తువులను అమ్మే లేక కొనే ప్రదేశం అని అర్థం. కాని అర్థ శాస్త్రంలో మార్కెట్ అంటే ఒక నిర్ణీత ప్రదేశానికి పరిమితం కాదు. ఒక వస్తువు యొక్క అమ్మకందార్లు, కొనుగోలు దార్లు కలిసి ఆ వస్తువునకు మార్కెట్ అవుతారు లేదా కొనుగోలుదార్లు అమ్మకందార్లు వారి వారి లావాదేవీలు పరిష్కరించు కోవడాన్నే మార్కెట్ అంటారు. అంటే అర్థశాస్త్రంలో మార్కెట్ వస్తు వారీగా ఉంటుందేగాని ప్రదేశం వారీగా ఉండదు. ఉదాహరణకు గోధుమ మార్కెట్, ప్రత్తి మార్కెట్, తేయాకు మార్కెట్ మొదలైనవి అంటే ప్రపంచంలో ఆ వస్తువును కొనేవారు, అమ్మేవారు కలిసి ఆ వస్తువుకు మార్కెట్ అవుతారు. వీరు ఏ ఒక్క ప్రదేశంలోనో స్వయంగా కలుసుకోవసరం లేదు. తంతి తపాలా ద్వారా గాని, ఏజంట్ల ద్వారాగాని, ధరల పట్టికల ద్వారాగాని వారి మధ్య సంబంధం ఉంటే చాలు. అప్పుడు వారు ధరను నిర్ణయం చేసుకుని ఆ ప్రకారం వస్తువులను కొనటం గాని, అమ్మటం గాని చేయగలరు.

"According to Cournot market means "the whole of any region in which buyers and sellers are in such free intercourse with one another, that the price of the same goods tend to equality easily and quickly".

11.3 మార్కెట్ల వర్గీకరణ

మార్కెట్లను వివిధ రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చును.

1. పోటీని బట్టి రెండుగాను
2. కాలాన్ని బట్టి మూడుగాను
3. విస్తీర్ణాన్ని బట్టి మూడుగాను వర్గీకరించవచ్చు.

పోటీని బట్టి మార్కెట్ల వర్గీకరణ

పోటీని బట్టి మార్కెట్లు రెండు రకాలుగా చెప్పవచ్చు. మార్కెట్ల వర్గీకరణలో ఇది ముఖ్యమైన వర్గీకరణ.

1. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ (Perfect Competition)
2. అపరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ (Imperfect Competition)

1. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ : ఈ మార్కెట్లో అమ్మకందార్లు కొనుగోలుదార్లు హెచ్చు సంఖ్యలో ఉంటారు. వీరందరికీ

మార్కెట్లో వివిధ ప్రాంతాల్లో వస్తువుకున్న ధరలను గూర్చిన సమాచారం పూర్తిగా తెలిసి ఉంటుంది. మార్కెట్లో అమ్మే వస్తువు ఏక జాతీయంగా ఉంటుంది. సంస్థలు పరిశ్రమలో ప్రవేశించటానికి లేదా పరిశ్రమను వదిలి వెళ్ళటానికి పూర్తి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య గమన శీలత ఉంటుంది. ధర ప్రాతిపదికగానే వస్తుమారకం జరుగుతుంది. రవాణా ఛార్జీలు ధరలో చేర్చబడవు. వీటన్నింటి ఫలితంగా మార్కెట్ అంతటా ఒకే వస్తువుకు, ఒకే సమయంలో ఒకే ధర ఉంటుంది.

2. **అపరిపూర్ణమైన మార్కెట్ :** ఒకే సమయంలో ఒకే వస్తువుకు వివిధ ధరలుండే మార్కెట్ను అపరిపూర్ణమైన మార్కెట్ అంటారు. ఇందులో వస్తు విభేదం ఉంటుంది. అమ్మకందార్లకు, కొనుగోలు దార్లకు వస్తువు ధరను గురించిన పూర్తి సమాచారం తెలియదు. సంస్థలు పరిశ్రమలో చేరటానికి గాని, పరిశ్రమను వదిలి వెళ్ళటానికి గాని స్వేచ్ఛ ఉండదు. ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య గమన శీలత ఉండదు. రవాణా ఛార్జీలు ధరలో చేర్చబడి ఉంటాయి. వీటన్నింటి ఫలితంగా మార్కెట్లో వివిధ ప్రాంతాల్లో వస్తువుకు వివిధ ధరలు ఉంటాయి.

కాలాన్ని బట్టి మార్కెట్ల వర్గీకరణ

కాలాన్ని బట్టి మార్కెట్లను మూడు రకాలుగా విభజించవచ్చును.

1. అతి స్వల్ప కాలిక మార్కెట్
2. స్వల్పకాలిక మార్కెట్
3. దీర్ఘకాలిక మార్కెట్

1. **అతి స్వల్పకాలిక మార్కెట్ (Very short Period Market) :** అతి స్వల్పకాలంలో సప్లయిని ఏ మాత్రం పెంచటానికి వీలుండదు. అప్పటికి ఉత్పత్తి అయి అమ్మటానికి సిద్ధంగా ఉన్నదే సప్లయ్. అందువల్ల ధరపై డిమాండ్ ప్రభావం ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఈ కాల వ్యవధిలో ఉండే ధరను మార్కెట్ ధర (Market Price) అంటారు.

2. **స్వల్పకాలిక మార్కెట్ (Short Period Market) :** ఈ కాల వ్యవధిలో డిమాండుకు అనుగుణంగా సప్లయ్ని కొంత వరకు మార్చవచ్చు. అంటే వస్తువుకు డిమాండ్ పెరిగితే, సప్లయ్ని కొంత వరకు పెంచవచ్చు. అంటే స్థిర ఉత్పత్తి కారకాలను మార్చకుండా, చర ఉత్పత్తి కారకాలను మాత్రమే మార్చుతూ ఉత్పత్తిని కొంత మేరకు పెంచవచ్చు. అందువల్ల ఈ కాల వ్యవధిలో ధరపై డిమాండు ప్రభావంతో పాటు కొంత సప్లయి ప్రభావం కూడా ఉంటుంది. ఈ ధరను స్వల్పకాలిక సహజ ధర (Short-run Normal Price) అంటారు.

3. **దీర్ఘకాలిక మార్కెట్ (Long Period Market) :** డిమాండ్ కనుగుణంగా సప్లయిని పూర్తిగా మార్చటానికి సరిపడే కాలాన్ని దీర్ఘకాలం అంటారు. ఈ కాలంలో చర, స్థిర వ్యయాల రెండింటినీ పెంచి వస్తువును ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. ఈ కాలంలో కొత్త సంస్థలు పరిశ్రమలో ప్రవేశించవచ్చు. ఉన్న సంస్థలు పరిశ్రమను వదిలి వెళ్ళవచ్చు. ఫలితంగా సప్లయి డిమాండ్కు సమానమౌతుంది. ఈ కాలంలో ధరపై సప్లయి ప్రభావం ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఈ ధరను సహజధర (Normal Price) అంటారు.

విస్తీర్ణాన్ని బట్టి మార్కెట్ల వర్గీకరణ

విస్తీర్ణాన్ని బట్టి మార్కెట్లను మూడు రకాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.

1. స్థానిక మార్కెట్
2. జాతీయ మార్కెట్

3. అంతర్జాతీయ మార్కెట్

1. **స్థానిక మార్కెట్ (Local Market):** ఒక వస్తువు యొక్క అమ్మకందార్లు, కొనుగోలుదార్లు ఒక ప్రాంతానికి మాత్రమే పరిమితమై ఉంటే, ఆ వస్తువు యొక్క మార్కెట్‌ని స్థానిక మార్కెట్ అంటారు. ఉదాహరణకు పాలు, కూరలు, మాంసం, ఇటుకరాళ్ళు మొదలైన వాటికి స్థానిక మార్కెట్ ఉంటుంది.
2. **జాతీయ మార్కెట్ (National Market) :** వస్తువు యొక్క అమ్మకం, కొనుగోలు ఒక జాతి లేదా దేశానికి మాత్రమే పరిమితమై ఉంటే ఆ వస్తువు యొక్క మార్కెట్‌ను జాతీయ మార్కెట్ అంటారు. ఉదాహరణకు ధోవతులు, చీరలు, గాజులు, కుంకుమ మొదలైన వస్తువులకు భారత దేశంలోనే మార్కెట్ ఉంటుంది. అలాంటి వస్తువుల మార్కెట్‌ని జాతీయ మార్కెట్ అంటారు.
3. **అంతర్జాతీయ మార్కెట్ (International or World Market) :** వస్తువు యొక్క అమ్మకం, కొనుగోలు ప్రపంచమంతా విస్తరించి ఉంటే ఆ వస్తువు మార్కెట్‌ని అంతర్జాతీయ మార్కెట్ అంటారు. ఉదాహరణకు బంగారం, వెండి, తేయాకు, పొగాకు, ప్రత్తి మొదలైన వాటికి ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మార్కెట్ ఉంది.

11.4 మార్కెట్ విస్తీర్ణాన్ని నిర్ణయించే అంశాలు

మార్కెట్ పరిమాణం, వివిధ వస్తువులకు వివిధ రకాలుగా ఉంటుంది. బంగారం, వెండి, గోధుమలు వంటి కొన్ని వస్తువులకు ప్రపంచ వ్యాప్తమయిన, పాలు, కూరగాయలు మొదలైన వస్తువులకు స్థానికమైన మార్కెట్ ఉంటుంది. ఒక వస్తువు యొక్క మార్కెట్ పరిమాణాన్ని ఈ క్రింది అంశాలు నిర్ణయిస్తాయి.

1. **విశాలమైన డిమాండు (Universal Demand) :** ప్రపంచమంతా డిమాండు ఉన్న వస్తువుకు ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మార్కెట్ ఉంటుంది. డిమాండు ఒక ప్రాంతానికి పరిమితమై ఉంటే స్థానిక మార్కెట్ ఉంటుంది. డిమాండ్ ఒక దేశంలో ఉంటే జాతీయమైన మార్కెట్ ఉంటుంది.
2. **ఘనీక (Durability) :** ఘనీక గల లేదా ఎక్కువకాలం ఉండే వస్తువులకు ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మార్కెట్ ఉంటుంది. అలాకాక పాలు, మాంసము, కూరలు మొదలైన నశ్వర వస్తువులు ఎక్కువ కాలం నిలువ ఉండవు. కాబట్టి వాటికి స్థానికమైన మార్కెట్ మాత్రమే ఉంటుంది.
3. **రవాణాకు వీలు (Portability) :** ఒక వస్తువు ఒక ప్రదేశం నుంచి మరొక ప్రదేశమునకు సులభంగా, తక్కువ ఖర్చుతో రవాణా చేయడానికి అవకాశం ఉంటే ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మార్కెట్ ఉంటుంది. కాని ఇటుక రాళ్ళకు ప్రపంచమంతా డిమాండు ఉండి ఎక్కువ కాలం నిలువ వుండగల వైనప్పటికీ, రవాణా ఖర్చులు హెచ్చుగా ఉంటాయి. కాబట్టి వాటికి స్థానికమైన మార్కెట్ మాత్రమే ఉంటుంది.
4. **శాంపిల్ తీయడానికి, గ్రేడు చేయడానికి అవకాశం (Possibility of Sampling and Grading) :** సహజంగా కొనుగోలు దారులు వస్తువులను ముందుగా చూడనిదే వాటిని కొనటానికి ఇష్టపడరు. అందువల్ల దూర ప్రాంతాల్లో నివసించే కొనుగోలుదారులు వస్తువును స్వయంగా చూడలేరు. కాబట్టి శాంపిల్‌ను అమ్మకందారుడు కొనుగోలు దారునకు పంపవలె. కాబట్టి ఏ వస్తువులకయితే శాంపిల్ తీసి పంపడానికి అవకాశం ఉంటుందో లేదా గ్రేడు చేయడానికి అవకాశం ఉంటాయో ఆ వస్తువులకు ప్రపంచం అంతా మార్కెట్‌గా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు పొగాకు, తేయాకు, కాఫీ. అలా లేని వస్తువులకు స్థానికమైన మార్కెట్టు లేదా జాతీయ మార్కెట్ మాత్రమే ఉండవచ్చు.

5. **రవాణా, తంతి తపాలా సదుపాయాలు (Transport and Communication Facilities) :** వస్తువులకు ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మార్కెట్ ఉండవలెనంటే తంతి - తపాల, రవాణా సౌకర్యములు బాగా అభివృద్ధి చెంది ఉండాలి. వీటి వల్ల వస్తువులను దూర ప్రాంతములకు శీఘ్రగతినీ తక్కువ ఖర్చుతో పంపటానికి వీలు ఏర్పడుతుంది. ఇలాంటి సదుపాయాలు లేనప్పుడు వస్తువులకు స్థానికమైన మార్కెట్టు మాత్రమే ఉంటుంది.
6. **శాంతి భద్రతలు (Peace and Security) :** వస్తువులయొక్క మార్కెట్ పరిమాణం దేశం లోని శాంతి భద్రతలపై కూడా ఆధారపడి ఉంటుంది. వస్తువులను దూర ప్రాంతములకు పంపవలెనంటే శాంతి భద్రతలు ఉండాలి. అందువల్లనే యుద్ధ సమయాల్లో శాంతి భద్రతలకు ప్రమాదం ఉండటం వల్ల వస్తువుల మార్కెట్ పరిమాణం తక్కువగా ఉంటుంది.
7. **ద్రవ్యం, పరపతి పద్ధతి (Currency & Credit System) :** ద్రవ్యం, పరపతి పద్ధతులు బాగా అభివృద్ధి చెంది ఉంటే దూర ప్రాంతాల్లో కూడా వస్తువుల వ్యాపారం చేయడం అనుకూలంగాను, లాభసాటిగానూ ఉంటుంది. అప్పుడే వస్తువులకు విశాలమైన మార్కెట్ ఉంటుంది. అవి లేనప్పుడు వస్తువులకు స్థానికమైన మార్కెట్టు మాత్రమే ఉంటుంది.
8. **ప్రభుత్వ విధానం (Policy of the State) :** వస్తువుల మార్కెట్ పరిమాణం ప్రభుత్వ విధానంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ప్రభుత్వ విధానం ఇతర దేశాలతో వస్తువుల ఎగుమతి, దిగుమతి చేసుకోవటానికి అనుకూలంగా ఉంటే వస్తువులకు ప్రపంచ వ్యాప్తమైన మార్కెట్ ఉంటుంది. లేకపోతే వస్తువులకు స్థానికమైన మార్కెట్టు మాత్రమే ఉంటుంది.

11.5 పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు

ఒకే వస్తువుకు, ఒకే సమయంలో మార్కెట్ అంతటా ఒకే ధర ఉన్నట్లుంటే ఆ మార్కెట్లో పరిపూర్ణ పోటీ అంటాము. ఏ మార్కెట్లోనైనా పరిపూర్ణ పోటీ ఉండాలంటే క్రింది లక్షణాలు ఉండాలి.

1. **హెచ్చు సంఖ్యలో అమ్మకందార్లు, కొనుగోలుదార్లు (Large number of buyers & sellers):** మార్కెట్లో వస్తువు యొక్క అమ్మకందార్లు, కొనుగోలుదార్లు హెచ్చు సంఖ్యలో ఉండాలి. అప్పుడు ధర పై అమ్మకందారుని లేదా కొనుగోలుదారుని ప్రభావం అతి స్వల్పంగా ఉంటుంది. అప్పుడే ఏ ఒక్క కొనుగోలు దారుడు లేదా అమ్మకం దారుడు ధరను మార్చటానికి వీలుండదు. అట్టి స్థితిలో వస్తువు యొక్క ధర మార్కెట్ అంతా ఒకే విధంగా ఉంటుంది.
2. **ఏక జాతీయమైన వస్తువు (Homogeneous Product) :** మార్కెట్లో అందరూ అమ్మకందార్లు అమ్మజూపే వస్తువులన్నీ ఒకే విధంగా ఉండాలి. వస్తువులు ఒకే విధంగా ఉంటే ధర కూడా ఒకే విధంగా ఉంటుంది. వస్తువుకి ఒకే ధర ఉండటానికి వీలు పడుతుంది. వస్తువులన్నీ ఏక జాతీయంగా ఉన్నాయా లేదా అనే విషయాన్ని వినియోగదార్లు నిర్ణయించవలె. వినియోగదారు దృష్టిలో అవి ఏక జాతీయమైనవనే భావన ఉన్నప్పుడే అవి ఏక జాతీయాలవుతాయి. ఉదాహరణకు గోద్రెజ్ కంపెనీ తయారు చేసే ఇనుప బీరువా, మన ఊళ్ళో తయారుచేసే ఇనుప బీరువా రేకు మండంలో, ఎత్తు, రంగులో అన్ని విధాల తయారీలో ఒకటిగానే ఉండవచ్చు. కాని వినియోగదార్ల దృష్టిలో రెండు ఒకటి కావు. ఒకే విధమైన వస్తువైతే వినియోగదారుడు ఒకే ధర చెల్లించడానికి ఇష్టపడడు.
3. **పరిశ్రమలోకి ప్రవేశించటానికి, పరిశ్రమ నుండి వైదొలగటానికి సంస్థలకు స్వేచ్ఛ (Freedom to enter in or exit from the industry) :** పరిశ్రమలోకి ప్రవేశించటానికి, పరిశ్రమ నుండి వైదొలగటానికి సంస్థలకు పూర్తి స్వేచ్ఛ ఉండాలి. అప్పుడు పరిశ్రమలో అధిక లాభాలు వస్తుంటే కొత్త సంస్థలు ప్రవేశించి ఉత్పత్తిని పెంచడం జరుగుతుంది. కాబట్టి ధర తగ్గి, అదే విధంగా పరిశ్రమలో నష్టాలు వస్తుంటే కొన్ని సంస్థలు పరిశ్రమ నుంచి వైదొలగటం వల్ల ధర పెరిగి, సాధారణ ధరగా ఉంటుంది.

ఈ మూడు లక్షణాలున్న మార్కెట్‌ను శుద్ధమైన పోటీ (Pure Competition) మార్కెట్ అంటారు. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అంటే ఈ లక్షణాలతో పాటు మరికొన్ని లక్షణాలు ఉండాలి.

4. **సంపూర్ణ సమాచారం (Perfect Knowledge) :** కొనుగోలుదార్లకు, అమ్మకందార్లకు మార్కెట్‌లో వివిధ ప్రాంతాలలో వస్తువుకున్న ధరలకు సంబంధించిన సమాచారం పూర్తిగా తెలిసి ఉండాలి. అలాంటి పూర్తి సమాచారం ఉన్నప్పుడు మాత్రమే ఏ ఒక్క అమ్మకందారుడు వస్తువును ఎక్కువ ధరకు అమ్మడానికి గాని, కొనుగోలుదారుడు వస్తువును తక్కువ ధరకు కొనడానికి గాని వీలుండదు. అప్పుడే మార్కెట్ అంతటా ఒకే వస్తువునకు ఒకే సమయంలో ఒకే ధర ఉండటానికి సాధ్యమౌతుంది.

5. **అమ్మటం, కొనటం ధర ప్రాతిపదికల మీదనే (Exchange on the basis of Price) జరగాలి:** మార్కెట్‌లో వస్తువుల అమ్మకం మరియు కొనుగోలు ధర ప్రాతిపదికగా జరగాలి తప్ప వస్తు మార్పిడి విధానం ఉండ కూడదు. పైగా కొనుగోలుదార్లు అమ్మకందార్లు మీద ప్రత్యేక అభిమానంతో కాక కేవలం ధర ప్రాతిపదికగా అంటే ఎవరు తక్కువ ధరకిస్తే వారి వద్ద వస్తువు కొనాలి. అప్పుడే మార్కెట్ మొత్తం మీద ఒక వస్తువుకు ఒకే ధర ఉంటుంది.

6. **రవాణా ఖర్చులుండరాదు (No Transport Costs):** మార్కెట్ లో వస్తువును ఒక ప్రాంతం నుంచి మరొక ప్రాంతంకి తరలించినప్పుడు రవాణా ఖర్చులంటూ ఏమీ ఉండకూడదు. అప్పుడే ఆ వస్తువుకు మార్కెట్ అంతటా ఒకే ధర ఉండటానికి వీలు పడుతుంది. అలాకాక రవాణా ఖర్చులు చేర్చితే ఆ మేరకు వస్తువు ధర పెరిగి, మార్కెట్‌లోని వివిధ ప్రాంతాలలో వేరు వేరు ధరలు ఉంటాయి.

7. **ఉత్పత్తి కారకాలకు పూర్తి గమన శీలత (Perfect Mobility of Factors of Production) :** ఉత్పత్తి కారకాలకు పూర్తి గమన శీలత అంటే ఒక పరిశ్రమ నుంచి మరొక పరిశ్రమకు తరలిపోయే పూర్తి స్వేచ్ఛ ఉన్నప్పుడే, సంస్థలు వస్తువు యొక్క ఉత్పత్తిని డిమాండు కనుగుణంగా మార్చటానికి వీలవుతుంది. ఒకవేళ వస్తువు యొక్క డిమాండు పెరిగిన ధర పెరిగితే వెంటనే కొత్త ఉత్పత్తి కారకాలను ఉపయోగించడం ద్వారా ఉత్పత్తి పెరిగి ధర మామూలు స్థాయికి చేరుతుంది. అప్పుడే వస్తువుకు మార్కెట్ అంతా ఒకే ధర ఉంటుంది.

అయితే నిజానికి పరిపూర్ణ పోటీ ఉండటం చాలా అరుదు. దీన్ని ఒక ఆదర్శ ప్రాయమైన పరిస్థితిగా మాత్రమే భావించాలి. మనకు తటస్థపడే మార్కెట్లన్నీ అపరిపూర్ణమైన మార్కెట్లే.

11.6 అపరిపూర్ణమైన పోటీ (Imperfect Competition) మార్కెట్ లక్షణాలు

అపరిపూర్ణమైన పోటీ ఉన్న మార్కెట్‌కు ఈ క్రింది లక్షణాలుంటాయి.

1. **అమ్మకందార్ల హెచ్చు పంఖ్యలో ఉండక పోవటం:** ఉత్పత్తి చేసే సంస్థలు తక్కువ సంఖ్యలో ఉండటం వల్ల మొత్తం సప్లయిలో ఒక్కొక్క సంస్థ చేసే సప్లయి చెప్పుకోదగినదిగా ఉంటుంది. సంస్థ తన ఉత్పత్తిని మార్చటం ద్వారా మొత్తం సప్లయిని తద్వారా ధరను ప్రభావితం చేయగలుగుతుంది.

2. **వస్తు విభేదం (Product Differentiation):** సంస్థలు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల మధ్య విభేదం ఉంటుంది. అన్నీ ఒకే రకంగా ఉండవు. ఈ కారణంగా వివిధ సంస్థలు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులకు వివిధ ధరలుంటాయి.

3. **వస్తువును గురించిన సమాచారం తెలియకపోవటం:** వినియోగదార్లకు ఉత్పత్తి అయ్యే వస్తువుల నాణ్యత, ధరలకు సంబంధించిన సమాచారం తెలియకపోవటం వల్ల వస్తువులను వివిధ ధరలకు కొనుగోలు చేస్తుంటారు.

4. **సంస్థలు పరిశ్రమలో ప్రవేశించటం, వదిలి వెళ్ళటంపై ఆంక్షలు :** అపరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థలు, పరిశ్రమలోకి రావడానికి

ఉన్న సంస్థలు పరిశ్రమను వదిలి వెళ్ళటానికి ఆంక్షలు ఉంటాయి, దానివల్ల ఉత్పత్తిలో సర్దుబాటు సాధ్యం కాదు. కనుక వస్తువుకు ధర ఒకే విధంగా ఉండదు.

5. ఉత్పత్తి కారకాల గమనశీలత లోపించటం : ఉత్పత్తి కారకాలు ఒక పరిశ్రమ నుంచి మరో పరిశ్రమకు శీఘ్రంగా, స్వేచ్ఛగా తరలి వెళ్ళే అవకాశం ఉండదు. దానివల్ల ఉత్పత్తిలో సర్దుబాట్లకు తావులేదు. అందువల్ల మార్కెట్లో ఒకే వస్తువుకు ఒకే ధర ఉండే అవకాశం ఉండదు.

6. అమ్మకం, కొనుగోలు ధర ప్రాతిపదికపై జరగకపోవచ్చు : కొనుగోలుదార్లు కొన్ని వస్తువులపై మోజు, కొన్ని సంస్థలపై ప్రత్యేక అభిమానం కలిగి ఉంటారు. ఆ వస్తువుల ధరలు ఎంతైనా వాటినే కొంటారు. దీనివల్ల ఒకే వస్తువుకు మార్కెట్లో వివిధ ధరలుంటాయి.

7. రవాణా ఛార్జీలుంటాయి : వస్తువుల రవాణాలకయ్యే ఛార్జీలు ధరకు చేర్చబడతాయి. అందువల్ల ఉత్పత్తి అయ్యే స్థానం నుంచి దూరంగా ఉండే ప్రాంతాల్లో అయితే వస్తువు ధర ఎక్కువగాను, దగ్గర ప్రాంతాల్లో వస్తువు ధర తక్కువగాను ఉంటుంది.

అపరిపూర్ణమైన పోటీ రకాలు

1. ఏకస్వామ్యం లేక గుత్తాధిపత్యం (Monopoly) : మార్కెట్లో ఒకే ఒక ఉత్పత్తిదారుడు లేక సంస్థ ఉంటుంది.
2. ద్విస్వామ్యం లేక ద్విగుత్తాధిపత్యం (Duopoly) : రెండు ఉత్పత్తి సంస్థలు మాత్రమే ఉండే మార్కెట్.
3. పరిమిత స్వామ్యం (Oligopoly) : బహుకొద్ది (Very few) ఉత్పత్తి సంస్థలు ఉంటాయి.
4. ఏకస్వామ్య పోటీ లేక గుత్తాధిపత్యపు పోటీ (Monopolistic Competition) : ఎక్కువ సంఖ్యలో సంస్థలు ఉండి ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల మధ్య విభేదం ఉండే మార్కెట్. అపరిపూర్ణ పోటీలోని రకాల గురించి రాబోయే పాఠాలలో వివరంగా తెలుసుకుంటారు.

11.7 మార్కెట్ ధర - సహజ ధర

వస్తువు యొక్క విలువను ద్రవ్యరూపంలో ధర అంటారు. ధరను రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు.

1. మార్కెట్ ధర 2. సహజ ధర. మార్కెట్ ధరకు, సహజ ధరకు కొన్ని భేదాలు ఉన్నాయి.

1. మార్కెట్ ధర స్వల్ప కాలిక సమతౌల్య ధర. ఇది స్వల్ప కాలానికి సంబంధించినది. సహజ ధర దీర్ఘకాలిక సమతౌల్య ధర. కనుక ఇది దీర్ఘ కాలానికి సంబంధించినది.

2. మార్కెట్ ధర ముఖ్యంగా డిమాండ్‌చే ప్రభావితం చేయబడుతుంది. సహజ ధర సప్లయ్‌చే ప్రభావితం చేయబడుతుంది. డిమాండ్‌లో మార్పుల వల్ల మార్కెట్ ధర మారుతుంది. స్వల్ప కాలంలో సప్లయ్‌లో మార్పులు అంతగా ఉండవు. కాబట్టి సప్లయ్ ప్రభావం మార్కెట్ ధరపై అంతగా ఉండదు.

3. మార్కెట్ ధర ఒక నిర్ణీత కాలంలో నిర్ణయించ బడుతుంది. కాని సహజ ధర విషయంలో ఈ విధంగా ఉండదు. సహజ ధర ఊహాజనితమైనది.

4. ఉత్పత్తి వ్యయానికి మార్కెట్ ధరకు సంబంధం ఉండదు. ఉత్పత్తి వ్యయంలో మార్పులు మార్కెట్ ధరను ప్రభావితం చేయవు. సహజ ధర మాత్రం ఉత్పత్తి వ్యయంచే ప్రభావితం అవుతుంది. ఉత్పత్తి వ్యయంలో మార్పులు వచ్చినట్లయితే

సహజ ధరలో కూడా మార్పులు వస్తాయి.

5. మార్కెట్ ధర స్వల్పకాలిక, తాత్కాలికమైన అంశాలవల్ల ప్రభావితం అవుతుంది. కాని సహజ ధర దీర్ఘ కాలిక మరియు శాశ్వతమైన అంశాలచే ప్రభావితం అవుతుంది.

6. అన్ని వస్తువులకు మార్కెట్ ధర ఉంటుంది. కాని సహజ ధర అన్ని వస్తువులకూ ఉండదు. ఏ వస్తువులయితే పునరుత్పత్తికి ఉపయోగపడతాయో వాటికి మాత్రమే సహజ ధర ఉంటుంది. ఉదాహరణకు డైమండ్లకు మార్కెట్ ధర ఉండును గాని సహజ ధర ఉండదు. ఎందువలననగా డైమండ్లు సహాయంతో తిరిగి వస్తువులను తయారు చేయలేము. యంత్రాల సహాయంతో వస్తువులను తయారు చేయవచ్చు కనుక యంత్రాలకు సహజ ధర ఉంటుంది.

11.8 సారాంశం

ఒక వస్తువుకు కొనుగోలుదార్లు, అమ్మకందార్లు ఉండి, ధర నిర్ణయంపై అమ్మకాలు, కొనుగోళ్ళు జరిగే వ్యవస్థను మార్కెట్ అంటారు. పోటీని బట్టి, కాలాన్ని బట్టి, విస్తీర్ణాన్ని బట్టి మార్కెట్లను వివిధ రకాలుగా విభజింపవచ్చును. ఒక మార్కెట్ విస్తీర్ణం వివిధ అంశాలపై ఆధారపడి ఉన్నది. అర్థ శాస్త్ర విశ్లేషణలో పోటీని బట్టి జరిగే మార్కెట్ల వర్గీకరణే ప్రధానమైనది. సమతౌల్య ధర నిర్ణయం సాధారణంగా డిమాండు సప్లయి శక్తులపై ఆధారపడి నిర్ణయమౌతుంది ఉత్పత్తిదారుడు ఎప్పుడు గరిష్ట లాభాలను సాధుతాడు అక్కడ సమతౌల్యంలో ఉంటాడు.

11.9 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు

1. సాధారణ పరిభాషలో మార్కెట్ అంటే వస్తువులను కొనే లేదా అమ్మే ప్రదేశం. కాని అర్థశాస్త్ర పరిభాషలో కొనుగోలుదార్లు, అమ్మకం దార్లు వారి లావాదేవీలను పరిష్కరించుకోవటమే మార్కెట్.
2. పోటీని బట్టి మార్కెట్ను పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అని, అపరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అని చెప్పవచ్చు.
3. కాల పరిధిని బట్టి మార్కెట్లను అతి స్వల్ప కాలిక, స్వల్పకాలిక, దీర్ఘకాలిక మార్కెట్ అని మూడు రకాలుగా చెప్పవచ్చు.
4. విస్తీర్ణాన్ని బట్టి మార్కెట్ ను స్థానిక, జాతీయ, అంతర్జాతీయ మార్కెట్లని మూడు రకాలుగా చెప్పవచ్చు.
5. ఒకే రకమైన వస్తువుకు మార్కెట్ మొత్తమూ ఒకే ధర ఉంటే పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అంటాము. ఇది ఊహాజనితమైనది.
6. వస్తు విభేదాలుండి, వివిధ ధరలు విధిస్తూ ఉండే మార్కెట్ను అపరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అంటాము. ఈ పోటీ మార్కెట్ మనకు సర్వసాధరణంగా కనిపిస్తూ ఉంటుంది.
7. మార్షల్ ధర నిర్ణయంలో కాల ప్రాముఖ్యత ఉందని వివరించాడు.

11.10 పదకోశం

1. మార్కెట్ : కొనుగోలుదార్లకు, అమ్మకం దార్లకు సన్నిహిత సంబంధాలుండి వస్తువుకు సమతౌల్య ధరను చేకూర్చే వ్యవస్థను అర్థశాస్త్రంలో మార్కెట్ అంటారు.
2. జాతీయ మార్కెట్ : ఒక వస్తువు అమ్మకం, కొనుగోళ్ళు దేశమంతటా విస్తరించి ఉంటే ఆ వస్తువుకు జాతీయ మార్కెట్ ఉందంటారు.

3. అంతర్జాతీయ మార్కెట్ : ఒక వస్తువు అమ్మకం, కొనుగోళ్ళు ప్రపంచమంతటా విస్తరించి వుంటే ఆ వస్తువుకు అంతర్జాతీయ మార్కెట్ ఉన్నదంటారు. ఉదా. బంగారం.
4. ధర : వస్తు విలువను ద్రవ్య రూపంలో చెప్పటం.
5. చర వ్యయాలు : ఉత్పత్తిలో మారు వ్యయాలు.
6. స్థిర వ్యయాలు : ఉత్పత్తిలో పాటు మార్పు చెందని వ్యయాలు.

11.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. సంక్షిప్త వ్యాపరూప ప్రశ్నలు

1. మార్కెట్ అనగానేమి ? మార్కెట్లలోని రకాలను తెల్పండి.
2. మార్కెట్ విస్తీర్ణాన్ని నిర్ణయించే అంశాలను వివరించండి.
3. సంస్థ సమతౌల్యాన్ని గురించి వ్రాయండి.
4. ధర నిర్ణయంలో కాల ప్రాముఖ్యతను వివరించి, వివిధ కాలాల్లో ధర నిర్ణయంను గురించి వ్రాయుము.

II. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. కాలాన్ని బట్టి మార్కెట్లు
2. పోటీని బట్టి మార్కెట్లు
3. విస్తీర్ణాన్ని బట్టి మార్కెట్లు

11.12 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. R.A. Bilas : Micro Economic Theory
2. H.C. Ahuja : Principles of Micro Economics
3. K.K. Dewett : Modern Economic Theory
4. M.L. Jhingan: Micro Economic Theory
5. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 12

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 12.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 12.1 విషయ పరిచయం
- 12.2 మార్కెట్ అర్థం
- 12.3 పరిపూర్ణ పోటీ-నిర్వచనాలు
- 12.4 పరిపూర్ణ పోటీ లక్షణాలు
- 12.5 పరిపూర్ణ పోటీ సంస్థ సమతౌల్యం - నిబంధనలు
- 12.6 సంస్థ దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యం
- 12.7 అధిక లాభాలు ఆర్జించే సంస్థ - స్వల్పకాలిక సమతౌల్యం
- 12.8 నష్టాలు ఆర్జించే సంస్థ - స్వల్పకాలిక సమతౌల్యం
- 12.9 సంస్థ దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యం
- 12.10 పరిపూర్ణ పోటీలో పరిశ్రమ సమతౌల్యం
- 12.11 సారాంశం
- 12.12 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 12.13 పదకోశం
- 12.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 12.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

12.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు, ధర నిర్ణయం, సంస్థ మరియు పరిశ్రమ సమతౌల్యం గూర్చి వివరించడం జరిగింది. ఈ భాగాన్ని పూర్తి చేసి సరికి మీరు క్రింది విషయాలను గురించి అవగాహన చేసుకుంటారు.

* పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు

- * పరిపూర్ణ పోటీలో ధర నిర్ణయం
- * పరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థ స్వల్పకాలిక, దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యం
- * పరిపూర్ణ పోటీలో పరిశ్రమ సమతౌల్యం

12.1 విషయ పరిచయం

అర్థశాస్త్రంలో మార్కెట్‌కు అతి ప్రాముఖ్యమైన స్థానం ఉంది. ఏ వస్తువు యొక్క ధర నిర్ణయమైనా మార్కెట్ పైనే ఆధారపడి ఉంటుంది. కొనుగోలుకు సంబంధించి, ఉత్పత్తికి సంబంధించిన నిర్ణయాలు మార్కెట్ పైనే ఆధారపడి ఉంటాయి. ప్రస్తుతం మార్కెట్‌లలోని పరిపూర్ణ పోటీని గురించి తెలుసుకుందాం.

12.2 మార్కెట్ అర్థం

సాధారణ భాషలో మార్కెట్ అంటే వస్తువులను కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు జరిగే ప్రదేశం అని అర్థం. కాని అర్థశాస్త్ర పరిభాషలో మార్కెట్‌ను విస్తృత పరిధిలో ఉపయోగిస్తారు. కొనుగోలుదార్లు, అమ్మకం దార్లు ప్రత్యక్షంగా కాని, పరోక్షంగా కాని క్రయ, విక్రయ లావాదేవీలు పరిష్కరించుకోవటమే మార్కెట్. పోటీ స్వభావంపై ఆధారపడి మార్కెట్‌ను పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అని, అపరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అని రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు. ప్రస్తుతం మనం పరిపూర్ణ మార్కెట్‌ను గురించి తెలుసుకుందాం.

12.3 పరిపూర్ణ పోటీ - నిర్వచనాలు

లిఫ్ట్ విచ్ (Liftwitch) ప్రకారం, ఏ మార్కెట్ నందైతే అధిక సంస్థలు ఉండి, ఒకే రకమైన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేస్తూ, ఒక సంస్థ ప్రభావం మార్కెట్ ధరపై ఉండదో దానిని పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అంటారు.

శ్రీమతి జోన్ రాబిన్సన్ (Mrs. Joan Robinson) ప్రకారం, ప్రతి ఒక్క ఉత్పత్తిదారుని చేత ఉత్పత్తి చేయబడిన వస్తువులకు పూర్తి వ్యాకోచ డిమాండ్ ఉంటే పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ ఉందని చెప్పవచ్చు.

12.4 పరిపూర్ణ పోటీ లక్షణాలు

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ కొన్ని లక్షణాలను కలిగి ఉంటుంది. ఆ విధమైన లక్షణాలు ఉన్నప్పుడే ఆ మార్కెట్‌ను పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అంటాము. పరిపూర్ణ పోటీ లక్షణాలను గురించి ఇప్పుడు మనం తెలుసుకుందాం.

1. అధిక సంఖ్యలో కొనుగోలుదార్లు, అమ్మకందార్లు

సంపూర్ణ పోటీలో అధిక సంఖ్యలో కొనుగోలుదార్లు అమ్మకందార్లు ఉంటారు. కాబట్టి ఏ ఒక కొనుగోలుదారుని లేదా అమ్మకందారుని ప్రవర్తనలో వచ్చిన మార్పు వల్ల వస్తువు ధర ప్రభావితం కాదు. అంటే ఏ ఒక్క ఉత్పత్తిదారుడు లేదా అమ్మకందారుడు ధరను ప్రభావితం చెయ్యలేడు.

2. వస్తువులన్నీ ఏక జాతీయాలు

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్‌లో ఉత్పత్తి అయ్యే వస్తువులు ఏక జాతీయంగా ఉంటాయి. వస్తు పరిమాణంలోను నాణ్యతలోను మార్పు ఉండదు. అందువల్ల కొనుగోలుదారుడు ఎవరి వద్ద కొనుగోలు చేసినా ఒకే విధమైన వస్తువులు లభ్యమవుతాయి.

3. స్వేచ్ఛా ప్రవేశం, స్వేచ్ఛా నిష్క్రమణ

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో కొత్త సంస్థలు మార్కెట్లోనికి ప్రవేశించటానికి, ఉన్న సంస్థలు మార్కెట్ నుంచి బయటకు వెళ్లటానికి స్వేచ్ఛా ఉంటుంది. ఉన్న సంస్థలు అధిక లాభాలను ఆర్జిస్తుంటే, కొత్త సంస్థలు పరిశ్రమలోనికి ప్రవేశిస్తాయి. సంస్థలకు నష్టాలు వస్తూంటే, ఉన్న సంస్థలు పరిశ్రమను విడిచి పోతాయి. అందువల్ల పరిశ్రమలోని సంస్థలన్నీ దీర్ఘకాలంలో సాధారణ లాభాలను పొందుతూ ఉంటాయి.

4. మార్కెట్ను గూర్చి పూర్తి సమాచారం

మార్కెట్ను గూర్చి పూర్తి సమాచారం కొనుగోలుదారులకు అమ్మకందారులకు తెలిసి ఉంటుంది. అంటే కొనుగోలుదారునికి వస్తువు ధర ఎంత? అనే విషయం, అదేవిధంగా అమ్మే వ్యక్తులకు వస్తువులను ఎంతకు అమ్మాలనే విషయం తెలిసి ఉంటుంది.

5. ఉత్పత్తి కారకములకు పూర్తి గమనశీలత

పరిపూర్ణమైన పోటీలో శ్రమ, మూలధనం మొదలైన ఉత్పత్తి కారకాలు, ఒక పరిశ్రమ నుంచి వేరొక పరిశ్రమకు, ఒక ప్రాంతం నుంచి వేరొక ప్రాంతమునకు తరలి పోవుటకు పూర్తిగా అవకాశం ఉంటుంది. కాబట్టి ఉత్పత్తి కారకాలు తక్కువ ప్రతిఫలం పొందే ప్రాంతాలనుంచి అధిక ప్రతి ఫలం పొందే ప్రాంతాలకు తరలి వెళ్తాయి.

6. మార్కెట్ మొత్తం ఒకేధర

ఈ పోటీ మార్కెట్లో ఉత్పత్తి అయ్యే వస్తువులన్నీ పరిమాణంలోనూ, నాణ్యతలోనూ ఒకేవిధంగా ఉండటం వల్ల, వాటి ధరలు కూడా మార్కెట్ అంతా ఒకే విధంగా ఉంటాయి.

7. రవాణా ఖర్చులు ఉండవు

వస్తువులను ఒక ప్రాంతం నుంచి వేరొక ప్రాంతానికి తరలించటానికి అయ్యే రవాణా ఖర్చులు ఈ మార్కెట్లో ఉండవు. రవాణా ఖర్చులు ఉంటే ఆమేరకు వస్తువుల ధరలు పెరుగుతాయి. కాని పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో వస్తువుల ధరలు ఒకేవిధంగా ఉండాలంటే రవాణా ఖర్చులు ఉండరాదు.

8. సంస్థవేరు, పరిశ్రమ వేరు

పరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థవేరు, పరిశ్రమ వేరుగా ఉంటాయి. వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయు యూనిట్ను సంస్థ అంటారు. అనేక సంస్థల సముదాయాన్ని పరిశ్రమగా చెప్పవచ్చు.

14.5 పరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థ సమతౌల్యం - నిబంధనలు

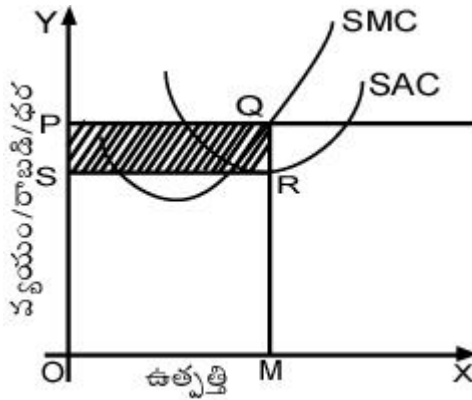
పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉండాలంటే ఈ క్రింది నిబంధనలు కలిగి ఉండాలి.

1. సంస్థ యొక్క ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడికి ($MC = MR$) సమానంగా ఉండాలి. ఈ రెండు సమానమైన దగ్గర ధర నిర్ణయించబడుతుంది.
2. ఉపాంత వ్యయరేఖ, ఉపాంత రాబడి రేఖను ఎడమ నుంచి లేదా క్రింద నుండి ఖండించుకోవాలి. కనుక ఉపాంత వ్యయ రేఖ పెరిగే స్థాయి నందు సంస్థ సమతౌల్యం పొందుతుంది.

3. ప్రతి సంస్థ యొక్క ఉద్దేశం గరిష్ట లాభార్జన.

12.6 అధిక లాభాల ఆర్జించే సంస్థ- స్వల్పకాలిక సమతౌల్యం

పరిపూర్ణ పోటీలో, స్వల్పకాలంలో, సంస్థలు అధిక లాభాలను లేదా నష్టాలను లేదా సామాన్య లాభాలనైనా ఆర్జించవచ్చు. స్వల్పకాలంలో అధిక లాభాలను పొందుతూ, సమతౌల్యంలో ఉండే సంస్థను రేఖాపటం 12.1లో చూపటం జరిగింది.

రేఖాపటం - 12.1

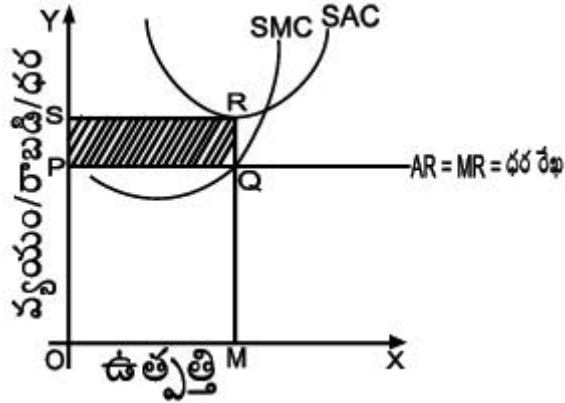
అధిక లాభాలు ఆర్జించే సంస్థ

రేఖా పటం - 12.1లో X అక్షంపై ఉత్పత్తిని, Y అక్షంపై వ్యయం, రాబడి, ధరను గుర్తించడమైంది. పరిపూర్ణ పోటీలో సగటు రాబడి (AR) మరియు (MR) ఉపాంతరాబడి సమానంగా ఉంటాయి. ఎందుకంటే వస్తువుల ధర మార్కెట్ మొత్తం మీద ఒకే విధంగా ఉంటుంది. కాబట్టి AR రేఖ, MR రేఖగా ఉండి X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. స్వల్ప కాలిక ఉపాంత వ్యయరేఖ (SMC), ఉపాంత రాబడి రేఖ (MR)ను Q బిందువు వద్ద ఖండించుచున్నది. అంటే MC, MRలు సమానంగా ఉన్నవి. సంస్థ Q అనే బిందువు వద్ద సమతౌల్యంలో ఉంది. పై రేఖా పటం 12.1లో OPQM మొత్తం రాబడి కాగా, OSRM మొత్తం వ్యయం. మొత్తం రాబడిలో మొత్తం వ్యయం పోగా మిగిలేవి లాభాలు.

$$OPQM - OSRM = PQRS = \text{లాభాలు}$$

12.7 నష్టాలు అర్జించే సంస్థ - స్వల్పకాలిక సమతౌల్యం

స్వల్ప కాలంలో కొన్ని సంస్థలు నష్టాలను పొందవచ్చు. నష్టాలు ఆర్జిస్తూ, సమతౌల్యంలో ఉండే సంస్థను క్రింది రేఖా పటం 12.2 తెలియజేస్తుంది.

రేఖాపటం - 12.2

సంస్థలు ఆర్జించే సంస్థ

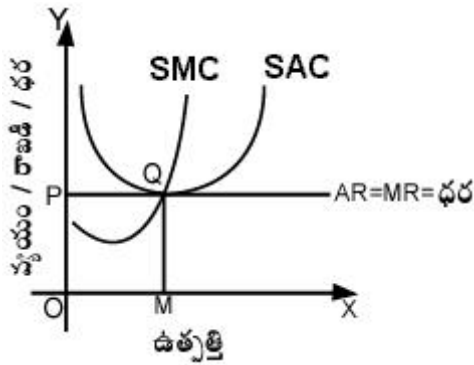
రేఖా పటం 12.2లో X అక్షంపై ఉత్పత్తిని, Y అక్షంపై వ్యయం, రాబడి, ధరను గుర్తించడమైనది. Q బిందువు వద్ద SMC మరియు MR రేఖలు ఖండించుకున్నాయి లేదా సమానమైనాయి. కావున Q బిందువు సమతృల బిందువు. ఈ స్థితిలో సగటు వ్యయం (SAC), సగటు రాబడి (AR) కంటే ఎక్కువగా ఉంది. సమతృల ఉత్పత్తి OM, సమతృల ధర OP. సంస్థ మొత్తం రాబడి OPQM కాగా OSRM అనేది మొత్తం వ్యయం. మొత్తం రాబడి కంటే మొత్తం వ్యయం ఎక్కువగా ఉంది, కాబట్టి సంస్థ PQRS పరిమాణంలో నష్టాలు ఆర్జిస్తుంది.

$$OSRM - OPQM = PQRS = \text{నష్టాలు}$$

సంస్థలు వస్తూ ఉన్న సంస్థలు పరిశ్రమలో ఉంటాయా లేక బయటకు తరలి వెళతాయా? అనే విషయాన్ని కూడా మనం చెప్పవచ్చు. సంస్థలు వస్తూ కనీసం చర వ్యయాలను రాబట్టుకుంటూ ఉన్న సంస్థలు కొంతకాలం పరిశ్రమలో కొనసాగుతాయి. సంస్థలు వస్తూ కనీసం చర వ్యయాలను కూడా పొందలేని సంస్థలు పరిశ్రమ నుంచి నిష్క్రమిస్తాయి.

12.8 సామాన్య లాభాలు ఆర్జించే సంస్థ - స్వల్పకాలిక సమతృల్యం

స్వల్పకాలంలో సామాన్య లాభాలను పొందే స్థితిని కూడా వివరించవచ్చు. సంస్థ మొత్తం రాబడి, మొత్తం వ్యయంతో సమానంగా ఉంటే సామాన్య లాభాలను ఆర్జిస్తున్నట్లు చెప్పవచ్చు. ఈ విషయాన్ని రేఖా పటం 12.3లో వివరించటం జరిగింది.

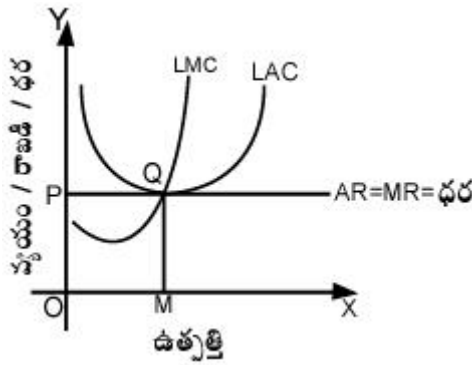
రేఖా పటం - 12.3

సామాన్య లాభాలు ఆర్జించే సంస్థ

రేఖా పటం - 12.3లో గమనిస్తే, సంస్థ సమతౌల్య బిందువు Q. ఈ బిందువు వద్ద సగటు వ్యయం, సగటు రాబడి సమానంగా ఉన్నాయి. సంస్థ మొత్తం రాబడి OMPQ అయితే, మొత్తం వ్యయం కూడా OMPQ గానే ఉంది. మొత్తం రాబడి, మొత్తం వ్యయానికి సమానంగా ఉంది కాబట్టి సంస్థ సామాన్య లాభాలు ఆర్జిస్తూ సమతౌల్యంలో ఉంది.

12.9 సంస్థ దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యం

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో, పరిశ్రమలోనికి స్వేచ్ఛా ప్రవేశం, స్వేచ్ఛా నిష్క్రమణ ఉంటుంది. కాబట్టి సంస్థలు దీర్ఘకాలంలో అధిక లాభాలు, నష్టాలు కాకుండా సామాన్య లాభాలు ఆర్జిస్తాయి. సంస్థ దీర్ఘ కాలంలో సగటు వ్యయం, సగటు రాబడికి సమానంగా ఉంటుంది. కాబట్టి సామాన్య లాభాలను పొందుతూ ఉంటాయి. క్రింది రేఖా పటం-12.4లో సంస్థ దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యన్ని చూపడం జరిగింది.

రేఖాపటం - 12.4

సంస్థ దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యం

పై రేఖా పటం 12.4 లో X అక్షంపై ఉత్పత్తిని, Y అక్షంపై వ్యయం రాబడి, ధరలను గుర్తించడం జరిగింది. సమతౌల్య బిందువు Q వద్ద సగటు వ్యయం, సగటు రాబడులు సమానంగా ఉన్నాయి. ఈ స్థితిలో సంస్థ మొత్తం వ్యయం మరియు మొత్తం రాబడి కూడా OM PQగా అంటే సమానంగా ఉన్నాయి. కాబట్టి సంస్థ దీర్ఘకాలంలో సాధారణ లాభాలను మాత్రమే పొందగలదు. ఏ సంస్థ మొత్తం రాబడి మొత్తం వ్యయానికి సమానంగా ఉంటుందో ఆ సంస్థ సామాన్య లాభాలు ఆర్జిస్తున్నట్లుగా చెప్పవచ్చు.

12.10 పరిపూర్ణ పోటీలో పరిశ్రమ సమతౌల్యం

సంస్థల కలయికే పరిశ్రమ. సంస్థ సమతౌల్య నిబంధనలు, పరిశ్రమ నిబంధనలు భిన్నంగా ఉంటాయి. ప్రస్తుతం మనం పరిపూర్ణ పోటీలో పరిశ్రమ సమతౌల్య నిబంధనలను గురించి తెలుసుకుందాం.

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో ఉండాలంటే క్రింది నిబంధనలు ఉండాలి.

1. పరిశ్రమలోకి సంస్థలు రావాలని కాని, ఉన్న సంస్థలు బయటకు పోవాలనే ఉద్దేశం ఉండకూడదు.
2. పరిశ్రమ లోని సంస్థలన్నీ సమతౌల్యంలో ఉండాలి.
3. పరిశ్రమలోని సంస్థలయొక్క సగటు రాబడి = సగటు వ్యయం = ఉపాంతరాబడి = ఉపాంత వ్యయంగా ఉండాలి. అంటే సంస్థలన్నీ సామాన్య లాభాలను ఆర్జిస్తూ సమతౌల్యంలో ఉండాలి.

4. పరిశ్రమ సమతౌల్యం అనేది డిమాండు, సప్లయ్ శక్తులపై ఆధారపడి నిర్ణయమవుతుంది.

12.11 పట్టిక ద్వారా పరిశ్రమ సమతౌల్య వివరణ

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లో ధర నిర్ణయం, ఉత్పత్తి నిర్ణయాలు డిమాండు, సప్లయ్ శక్తులపై ఆధారపడి జరుగుతాయి. డిమాండు, సప్లయ్ పరిమాణాలను తీసుకొని, ధర నిర్ణయం జరిగే విధానాన్ని క్రింది పట్టికలో చూపటం జరిగింది.

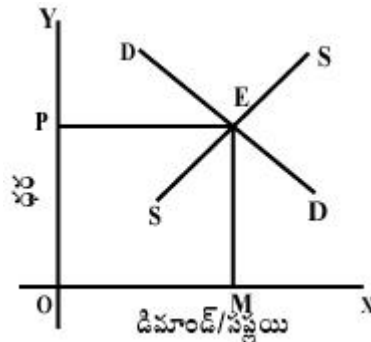
వివిధ ధరల వద్ద డిమాండు, సప్లయ్ పరిమాణాలు

ధర (రూ.లలో)	డిమాండ్	సప్లయ్	
5-00	200	600	
4-00	300	500	
3-00	400	400	సమతౌల్య ధర
2-00	500	300	
1-00	600	200	

పై పట్టికను బట్టి వస్తుధర పెరుగుతుంటే డిమాండ్ తగ్గుతుందని, వస్తు ధర తగ్గితే డిమాండ్ పెరుగుతుందని, వస్తు ధరకు, డిమాండ్ కు విలోమ సంబంధం ఉందని తెలుస్తుంది. ధరకు సప్లయ్ కు గల సంబంధాన్ని పరిశీలిస్తే, ధర పెరిగితే సప్లయ్ పెరుగుతుందని, ధర తగ్గితే సప్లయ్ తగ్గుతుందని పట్టిక తెలియజేస్తుంది. అంటే ధరకు, సప్లయ్ కి గల సంబంధం అనులోమ సంబంధం. ధర రూ. 3/- ఉన్నప్పుడు సప్లయ్, డిమాండ్ లు సమానంగా అంటే 400గా ఉన్నాయి. కావున అక్కడ సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. ఎందుకంటే ఎక్కడ డిమాండు, సప్లయ్ లు సమానంగా ఉంటాయో అక్కడ పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో ఉంటుంది.

12.12 రేఖా పటం ద్వారా వివరణ

సంపూర్ణ పోటీలో ధర, ఉత్పత్తులు ఏ విధంగా నిర్ణయించ బడతాయో క్రింది రేఖా పటం 12.5 తెలియజేస్తుంది.

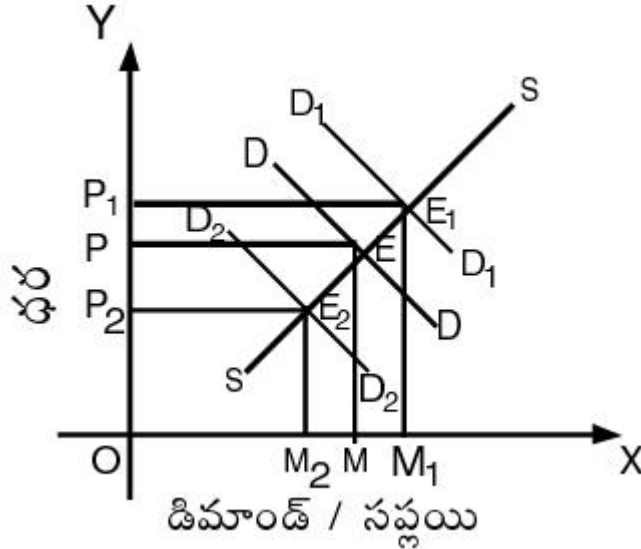
రేఖాపటం - 12.5

పరిశ్రమ సమతౌల్యం

పై రేఖా పటం - 12.5లో X అక్షంపై డిమాండు/సప్లయ్ లను, Y అక్షం పై ధరను తీసుకోవటం జరిగింది. DD డిమాండ్ రేఖ, SS సప్లయ్ రేఖ. డిమాండ్ మరియు సప్లయ్ రేఖలు E అనే బిందువు వద్ద ఖండించుకున్నాయి. కాబట్టి E బిందువు సమతౌల్య బిందువు. కాబట్టి సమతౌల్య ధర OP_1 , సమతౌల్య ఉత్పత్తి OM గా నిర్ణయమైనది.

12.13 సప్లయ్ స్థిరంగా ఉండి, డిమాండ్ మారితే ధర నిర్ణయం

పరిపూర్ణ పోటీలో సప్లయ్ స్థిరంగా ఉండి, డిమాండ్ పెరిగితే వస్తువు ధర పెరుగుతుంది. డిమాండ్ తగ్గితే వస్తువు ధర తగ్గుతుంది. ఈ విషయాన్ని ఈ క్రింది రేఖా పటం 12.6 ద్వారా వివరించవచ్చు.

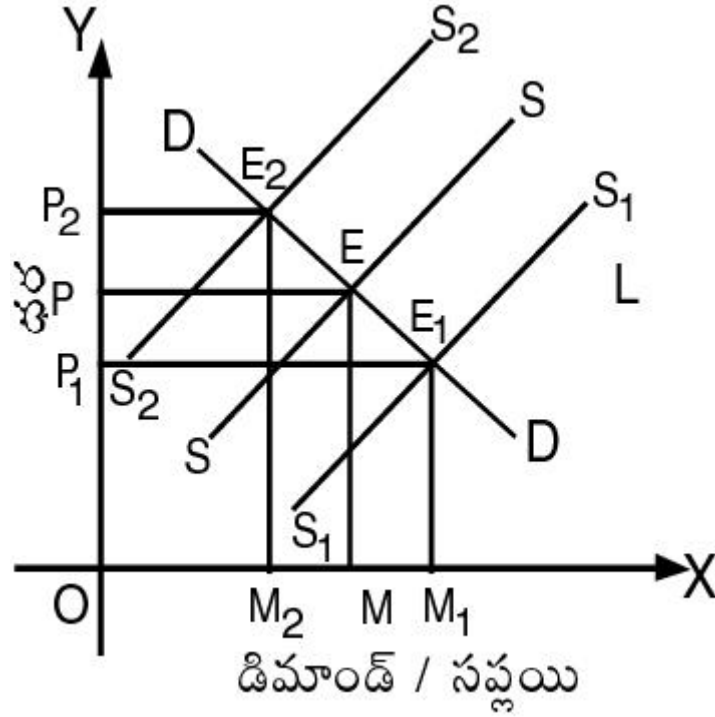
రేఖాపటం - 12.6

సప్లయ్ స్థిరం, డిమాండులో మార్పు

రేఖా పటం-12.6లో డిమాండ్ రేఖ DD నుంచి D_1D_1 కి పెరిగింది. పెరిగిన డిమాండ్ రేఖ, స్థిరంగా ఉన్న SS అనే సప్లయ్ రేఖను E_1 అనే బిందువు వద్ద సమానమైనవి. కాబట్టి ధర OP నుంచి OP_1 కు పెరిగింది. ఉత్పత్తి కూడా OM నుంచి OM_1 కు పెరిగింది. ప్రస్తుతం డిమాండ్ రేఖ DD నుంచి D_2D_2 కు తగ్గిందని భావిస్తే సప్లయ్, డిమాండ్లు E_2 బిందువు వద్ద సమానమైనవి. కనుక ధర OP నుంచి OP_2 కు తగ్గింది. ఉత్పత్తి కూడా OM నుంచి OM_2 కు తగ్గింది.

డిమాండ్ స్థిరంగా ఉండి, సప్లయ్ మారితే ధర నిర్ణయం

పరిపూర్ణ పోటీలో డిమాండ్ స్థిరంగా ఉండి సప్లయ్ పెరిగితే, వస్తువు యొక్క ధర తగ్గుతుంది. సప్లయ్ తగ్గితే వస్తువు ధర పెరుగుతుంది. ఈ విషయాన్ని ఈ క్రింది రేఖా పటం - 12.7 ద్వారా చూపవచ్చు.

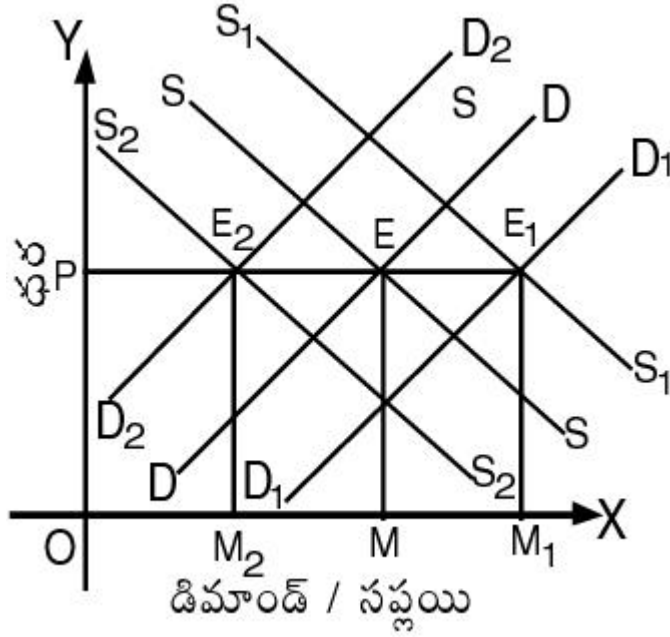
రేఖాపటం - 12.7

డిమాండు స్థిరం, సప్లయ్లో మార్పు

పై రేఖా పటం 12.7లో సప్లయ్ రేఖ SS నుంచి S_1S_1 కు పెరిగితే, పెరిగిన సప్లయ్ రేఖ స్థిరంగా ఉన్న డిమాండ్ రేఖను E_1 అనే బిందువు వద్ద ఖండించుకుంది. కాబట్టి ధర OP నుంచి OP_1 తగ్గింది. సప్లయ్ SS నుంచి S_2S_2 కు తగ్గితే సప్లయ్ రేఖ, స్థిరంగా ఉన్న డిమాండ్ రేఖ E_2 అనే బిందువు వద్ద సమానం అయినవి. కనుక ధర OP నుంచి OP_2 కు పెరుగుతుంది.

సప్లయ్, డిమాండ్లు మారితే ధర నిర్ణయం

పరిపూర్ణపోటీ మార్కెట్లో సప్లయ్, డిమాండ్లు ఒకే విధంగా మారితే ధర స్థిరంగా ఉంటుంది. ఈ విషయాన్ని ఈ క్రింది రేఖా పటం - 12.8 ద్వారా చూపవచ్చు. సప్లయ్, డిమాండ్లు రెండూ సమానంగా మారినపుడు ధర నిర్ణయం రేఖా పటం - 12.8 తెలియజేస్తుంది.

రేఖా పటం - 12.8

సప్లయ, డిమాండ్లు రెండూ సమానంగా పెరిగితే, సమతౌల్యం బిందువు $D_1D_1=S_1S_1$ గా ఉన్న E_1 . ఈ స్థితిలో ధర మారదు కాని డిమాండ్ సప్లయలు OM నుంచి OM_1 కి పెరుగుతాయి. సప్లయ డిమాండ్లు రెండూ సమానంగా తగ్గితే, సమతౌల్య బిందువు E_2 ($D_2D_2=S_2S_2$). ధర మారదు కాని డిమాండ్, సప్లయలు తగ్గుతాయి.

12.11 సారాంశం

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో ఒక వస్తువు యొక్క ధర మార్కెట్ మొత్తం ఒకే విధంగా ఉంటుంది. సంపూర్ణ పోటీ మిద్య. మనకు వాస్తవికంగా కనిపించే విషయం కాదు. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో వస్తువు ధర, సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడులు సమానంగా ఉండి, ఈ రేఖలు X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటాయి. సంస్థ సమతౌల్యం ఉపాంత వ్యయం = ఉపాంత రాబడి అయితే, పరిశ్రమ సమతౌల్యం డిమాండ్ = సప్లయ. పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో ఉండాలంటే, పరిశ్రమలోని సంస్థలన్నీ సమతౌల్యంలో ఉండాలి.

12.12 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. పోటీ స్వభావాన్ని బట్టి మార్కెట్లను పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్, అపరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అని రెండు విధాలుగా వర్గీకరించవచ్చు.
2. పరిపూర్ణ పోటీకి సంబంధించి లిఫ్ట్విచ్, జోన్ రాబిన్సన్లు నిర్వచనాలు ఇచ్చారు.
3. పరిపూర్ణ పోటీలో అధిక సంఖ్యలో అమ్మకందార్లు, కొనుగోలుదార్లు ఉండి, వస్తువులన్ని ఏకజాతీయంగా ఉంటాయి. ఈ పోటీలో సంస్థల స్వేచ్ఛా ప్రవేశం, నిష్క్రమణ ఉంటుంది. ధర మార్కెట్ మొత్తం ఒకే విధంగా ఉండి, మార్కెట్ సమాచారం పూర్తిగా తెలిసి, ఉత్పత్తి కారకాలలో గమనశీలత ఉంటుంది. ఈ మార్కెట్లో సంస్థ వేరు, పరిశ్రమ వేరు.
4. వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయు యూనిట్ను సంస్థ అని, సంస్థల సమూహాన్ని పరిశ్రమని అంటారు. నిలకడగా ఉండే

స్థితిని సమతౌల్యం అంటారు.

5. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉండటానికి కొన్ని నిబంధనలు ఉండటం. అందులో అతి ముఖ్యమైనది ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడికి సమానంగా ఉండాలి.
6. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో సంస్థలు స్వల్పకాలంలో అధిక లాభాలను లేదా నష్టాలను లేదా సామాన్య లాభాలను పొందవచ్చు. కాని దీర్ఘకాలంలో అన్ని సంస్థలు సామాన్య లాభాలను మాత్రమే ఆర్జిస్తాయి.
7. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో, పరిశ్రమ సమతౌల్యాన్ని పొందటానికి కొన్ని నిబంధనలు ఉండాలి. పరిశ్రమ సామాన్య లాభాలను మాత్రమే పొందుతుంది. ఎందుకంటే పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో ఉన్నప్పుడు ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడి, సగటు వ్యయం, సగటు రాబడి సమానంగా ఉంటాయి.

12.13 పదకోశం

1. ఉత్పత్తి దారుని సమతౌల్యం : ఉత్పత్తిదారుడు గరిష్టలాభాలను ఆర్జించే స్థితి.
2. అపరిపూర్ణ పోటీ : పరిపూర్ణపోటీకి భిన్నమైన పరిస్థితి.

12.14 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. పరిపూర్ణ పోటీ అనగా ఏమి? ఈ మార్కెట్లో ధర ఏ విధంగా నిర్ణయించబడుతో తెల్పుము.
2. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ, పరిశ్రమ సమతౌల్యాలను గూర్చి పరిశీలించుము.

II సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలను పరిశీలించండి.
2. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యం గూర్చి వ్రాయండి.
3. సంపూర్ణ పోటీలో పరిశ్రమ సమతౌల్యం గూర్చి చర్చించండి.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. పరిపూర్ణ పోటీ లక్షణాలు
2. పరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థ సామాన్య లాభాల స్థితి

12.15 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. R.A. Bilas : Micro Economic Theory
2. Stonier & Hague : A Text Book of Economic Theory
3. H.C. Ahuja : Principles of Micro Economics
4. M.L. Jhingam : Micro Economic Theory
5. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 13

ఏకస్వామ్యం మరియు విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 13.0 ఉద్దేశాలు - లక్ష్యాలు
- 13.1 ఏకస్వామ్యం - అర్థం
- 13.2 ఏకస్వామ్య లక్షణాలు
- 13.3 ధర మరియు ఉత్పత్తి నిర్ణయం - నిబంధనలు
- 13.4 వ్యయాలు పెరిగేటప్పుడు, స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు, తగ్గినప్పుడు ధర నిర్ణయం
- 13.5 ఏకస్వామ్య ధర - డిమాండు వ్యాకోచం
- 13.6 ఏకస్వామ్యంలో ధర విచక్షణ
- 13.7 ధర విచక్షణలోని రకాలు
- 13.8 ధర విచక్షణకు ఉండవలసిన నిబంధనలు
- 13.9 విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర మరియు ఉత్పత్తి నిర్ణయం
- 13.10 ధర విచక్షణ వల్ల ప్రయోజనాలు
- 13.11 ఏకస్వామ్యంలో రకాలు
- 13.12 పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్, ఏకస్వామ్యానికి తేడాలు
- 13.13 సారాంశం
- 13.14 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 13.15 పదకోశం
- 13.16 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 13.17 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

13.0 ఉద్దేశాలు - లక్ష్యాలు

అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లోని ఏకస్వామ్యం, విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యాలను ఈ భాగంలో చర్చించటం జరిగింది. ఏకస్వామ్యం, ఏకస్వామ్యంలో రకాలు, విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యం, ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యం మొదలైన

అంశాలను ఈ భాగంలో వివరించడం జరిగింది. ఈ భాగం పూర్తయ్యేసరికి మీరు క్రింది అంశాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * ఏక స్వామ్యం అంటే ఏమిటి ?
- * ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి నిర్ణయం
- * ఏకస్వామ్యంలో ధర విచక్షణ
- * ఏకస్వామ్యంలో గల రకాలు
- * పరిపూర్ణ పోటీకి, ఏకస్వామ్యానికి గల తేడాలు

13.1 ఏకస్వామ్యం - అర్థం

సాధారణంగా ఏకస్వామ్యం అంటే ఒకే అమ్మకందారుడు ఉండటం. కాని అర్థశాస్త్రంలో ఒకే ఉత్పత్తి ఉండి తయారు చేసే వస్తువులకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు లేనట్లయితే ఏకస్వామ్యం అంటారు. మెక్ కానల్ (Mc Connel) ప్రకారం “శుద్ధ ఏకస్వామ్యం అనగా ఒకే సంస్థ పూర్తి ఉత్పత్తిదారుగా వ్యవహరించి ఆ ఉత్పత్తికి దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు లేకపోవటం”.

13.2 ఏకస్వామ్య లక్షణాలు

ఏకస్వామ్య మార్కెట్ కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలను కలిగి ఉంటుంది. ఇప్పుడు మనం ఈ ఏకస్వామ్య లక్షణాలను గురించి తెలుసుకుందాం.

1. ఒక్కడే ఉత్పత్తి దారుడు

ఏకస్వామ్యంలో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు లేదా ఒకే అమ్మకందారుడు ఉంటాడు. అతడు ఒక వ్యక్తి కావచ్చు లేదా కంపెనీ కావచ్చు లేదా ప్రభుత్వం కావచ్చు. ఏకస్వామ్యదారుడు సప్లయ్ అంతటినీ అదుపు చేయగలడు.

2. దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు ఉండవు

ఏకస్వామ్యంలో తయారయ్యే వస్తువులకు సన్నిహిత లేదా దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు ఉండవు. అంటే ఏకస్వామ్య దారుడు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులను ఏ యితర సంస్థలు ఉత్పత్తి చేయవు.

3. సంస్థ, పరిశ్రమ ఒకటే

ఏకస్వామ్యంలో సంస్థకు, పరిశ్రమకు తేడా ఉండదు. ఈ మార్కెట్ లో ఒకే ఉత్పత్తి దారుడు ఉంటాడు. కనుక సంస్థే పరిశ్రమ, పరిశ్రమే సంస్థ అవుతుంది.

4. స్వేచ్ఛా ప్రవేశం లేదు

ఏకస్వామ్యంలో పరిపూర్ణ పోటీ వలె స్వేచ్ఛా ప్రవేశం ఉండదు. ఇతర సంస్థలు మార్కెట్ లోనికి ప్రవేశించి, అదే రకమైన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయుటకు స్వేచ్ఛ ఉండదు. కాబట్టి ఏకస్వామ్యంలో సంస్థ స్వల్పకాలంలో మరియు దీర్ఘకాలంలో అధిక లాభాలను పొందవచ్చు.

5. ఉత్పత్తి లేదా ధరలో ఒకదానిపై మాత్రమే అధికారం ఉండుట

ఏకస్వామ్యదారుడు ఉత్పత్తిపై గాని లేదా ధరపై గాని నియంత్రణ కలిగి ఉంటాడు. ఈ రెండింటిని నియంత్రణ చేయడం ఒకేసారి సాధ్యం కాదు. ఎందుకంటే ధరను నియంత్రణ చేస్తే, ఉత్పత్తిని మార్కెట్‌కు వదలి వెయ్యాలి. ఒక వేళ ఉత్పత్తిని నియంత్రణ చేస్తే, ధరను మార్కెట్‌కు వదలి వెయ్యాలి.

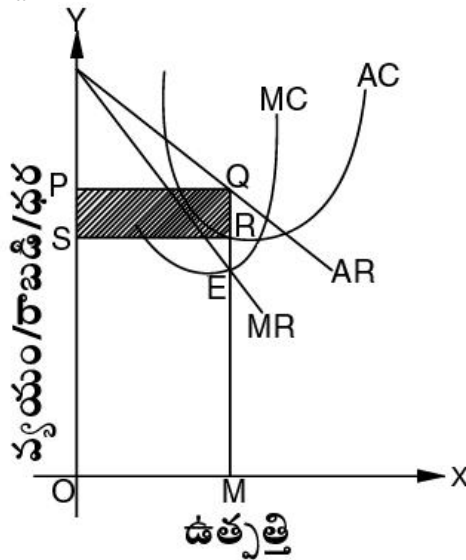
6. రాబడి రేఖలు క్రిందకు వాలి ఉండుట

ఏకస్వామ్యంలో సంస్థలు ఉత్పత్తిని పెంచుతూ పోతే సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి తగ్గుతుంది. కాబట్టి ఈ రేఖలు ఎడమ నుంచి కుడి వైపుకు క్రిందికి వాలి ఉంటాయి. ఏకస్వామ్యదారుడు వస్తువులను ఎక్కువగా అమ్మడలచినచో ధరను తగ్గించాలి. వస్తువుకు అధిక ధరను నిర్ణయించదలిస్తే, ఉత్పత్తిని తగ్గించవలసి ఉంటుంది.

13.3 ధర మరియు ఉత్పత్తి నిర్ణయం - నిబంధనలు

1. ఏకస్వామ్యదారుని ముఖ్యోద్దేశం గరిష్ట లాభాలను సంపాదించటం. కాబట్టి ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడికి సమానమైన చోట ఏకస్వామ్యదారుడు గరిష్ట లాభాలను సొందుతాడు. కావున $MC=MR$ గా ఉన్నప్పుడు సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉంటుంది.
2. ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తిని పెంచే కొద్దీ సగటు రాబడి, ఉపాంత రాబడి తగ్గుతుంది. ఎందువల్లనంటే ఉత్పత్తి పెరిగే కొద్దీ ధర తగ్గుతుంది. కావున రాబడి కూడా తగ్గుతుంది.
3. ఏకస్వామ్యంలో సగటు రాబడి, ధరకు సమానంగా ఉంటుంది. కాబట్టి సగటు రాబడి రేఖను (AR రేఖను) డిమాండ్ రేఖగా పరిగణించ వచ్చు.
4. ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తిని పెంచేకొద్దీ ఉపాంత రాబడి తగ్గుతుంది. అయితే ఈ తగ్గుదల సగటు రాబడి తగ్గుదల కంటే ఎక్కువగా ఉంటుంది.
5. ఏకస్వామ్యంలో ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడికి సమానమైన దగ్గర ధర, ఉత్పత్తి నిర్ణయం జరుగుతుంది. రేఖా పటం ద్వారా వివరణ

ఏకస్వామ్యంలో ధర మరియు ఉత్పత్తి నిర్ణయం ఏ విధంగా జరుగుతుందో రేఖా పటం - 13.1 ద్వారా తెలుసుకొనవచ్చు.

రేఖా పటం - 13.1

రేఖా పటం - 13.1లో X అక్షం పై ఉత్పత్తిని, Y అక్షం పై ధర, వ్యయం, మరియు రాబడిని గుర్తించడం జరిగింది. MC రేఖ ఉపాంత వ్యయ రేఖ. MR రేఖ ఉపాంత రాబడి రేఖ, AR రేఖ సగటు వ్యయ రేఖ, AR రేఖ సగటు రాబడి రేఖ. ఏకస్వామ్యంలో MC, MRలు సమానమైన E దగ్గర సమతౌల్య ఉత్పత్తి OM గాను నిర్ణయించడం జరిగింది. సమతౌల్య ధర QM లేదా OP గాను నిర్ణయించటం జరిగింది.

AC మరియు ARల వ్యత్యాసం QR అనేది ఒక వస్తువును అమ్మటం వల్ల వచ్చే అధిక లాభం. మొత్తం రాబడిలో మొత్తం వ్యయాన్ని తీసివేస్తే మొత్తం లాభం వస్తుంది. కనుక

$$OPQM - OSRM = PQRS = \text{మొత్తం లాభం}$$

కాబట్టి ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తిదారుడు OM పరిమాణంలో ఉత్పత్తి చేసి, OP ధరకు అమ్మి అధిక లాభాలను ఆర్జిస్తాడు. OM దాటి ఉత్పత్తి చేసినా, OM కంటే తక్కువ ఉత్పత్తి చేసినా, ఏకస్వామ్యదారుని లాభాలు తగ్గిపోతాయి. ఏకస్వామ్యంలో స్వేచ్ఛా ప్రవేశం లేదు కాబట్టి స్వల్ప మరియు దీర్ఘకాలంలో కూడా ఏకస్వామ్య సంస్థ అధిక లాభాలను పొందుతుంది.

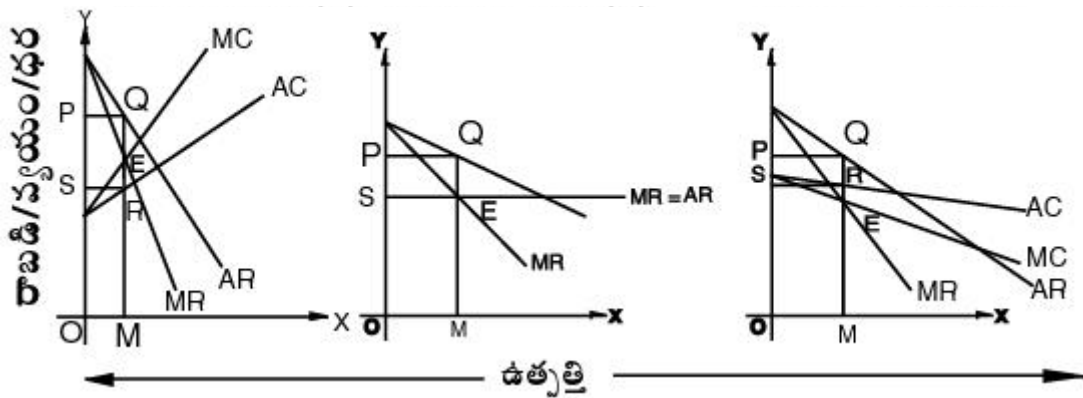
వ్యయాలు పెరిగేటప్పుడు, స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు, తగ్గినప్పుడు ధర నిర్ణయం

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్కు, ఏకస్వామ్యానికి ఒక ముఖ్యమైన భేదం ఉంది. పరిపూర్ణ పోటీలో వ్యయం లేదా వ్యయ రేఖలు పెరిగే దశ నందు సమతౌల్యం ఏర్పడితే, ఏకస్వామ్యంలో వ్యయం లేదా వ్యయరేఖలు పెరిగే స్థితిలో, స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు లేదా తగ్గుతున్న స్థితిలోనైనా సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. వివిధ వ్యయ స్థితుల్లో ఉత్పత్తిదారుని సమతౌల్యాలను రేఖా పటాలు 13.2 (A), 13.2 (B), 13.2 (C)లు తెలియజేస్తాయి.

రేఖా పటం 13.2(A)

రేఖాపటం 13.2(B)

రేఖాపటం 13.2(C)

13.2(A) రేఖా పటంలో వ్యయ రేఖలు పెరుగుతున్నాయి. MC మరియు MRలు 'E' అనే బిందువు వద్ద సమానంగా ఉన్నాయి. ఈ స్థితిలో OPQM మొత్తం రాబడి, PQRS మొత్తం వ్యయం, PQRS(OPQM - OSRM) అనేది మొత్తం లాభం.

రేఖా పటం 13.2 (B) లో ఉత్పత్తి వ్యయాలు స్థిరంగా ఉన్నాయి. అందువల్ల AC=MR రేఖలు X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉన్నాయి. MC, MRలు సమానంగా ఉన్న 'E' సమతౌల్య బిందువు. ఈ బిందువును ఆధారంగా చేసుకుంటే మొత్తం రాబడి OMPQ, మొత్తం వ్యయం OMSE, లాభాలు PQSE.

రేఖాపటం 13.2(C) లో MC మరియు MRలు 'E' అనే బిందువు వద్ద సమానం అయినాయి. ఉపాంత వ్యయరేఖ తగ్గుచున్నందున MC రేఖ MR రేఖను 'E' అనే బిందువు వద్ద ఖండించినది. కాబట్టి 'E' బిందువు సమతౌల్య బిందువు, OPQM మొత్తం రాబడి, OSRM అనేది మొత్తం వ్యయం. మొత్తం రాబడిలో మొత్తం వ్యయం పోగా మిగిలేది PQRS(OPQM-OSRM) అనేది మొత్తం లాభం అవుతుంది.

13.5 ఏకస్వామ్య ధర - డిమాండ్ వ్యాకోచం

ఏకస్వామ్యంలో ధర నిర్ణయానికి, డిమాండ్ వ్యాకోచానికి దగ్గర సంబంధం ఉంది. అధిక లాభాలను సంపాదించటం ఏకస్వామ్యదారుడి ముఖ్యోద్దేశం. ఏకస్వామ్యదారుడు అధిక లాభాలు సంపాదించడం కోసం, డిమాండ్ వ్యాకోచాలను బట్టి ధరను నిర్ణయిస్తాడు. అవ్యాకోచ డిమాండ్ ఉన్న వస్తువుకు ఎక్కువ ధరను, వ్యాకోచ డిమాండ్ ఉన్న వస్తువుకు తక్కువ ధరలను నిర్ణయిస్తాడు. ఒక వస్తువుకు అవ్యాకోచ డిమాండ్ ఉన్నప్పుడు ధర పెంచినను డిమాండ్ పెద్దగా తగ్గుదు. అందువల్ల అవ్యాకోచ డిమాండ్ గల వస్తువుకు, ఏకస్వామ్యదారుడు అధిక ధరను నిర్ణయిస్తాడు. వ్యాకోచ డిమాండ్ గల వస్తువు విషయంలో, ధరలో కొద్దిపాటి మార్పు వచ్చినా డిమాండ్లో ఎక్కువగా మార్పు ఉంటుంది. అందుచేత వ్యాకోచ డిమాండ్ గల వస్తువుకు తక్కువ ధరలను ఏకస్వామ్యదారుడు నిర్ణయిస్తాడు. కాబట్టి డిమాండ్ వ్యాకోచానికి, ఏకస్వామ్య ధరకు దగ్గర సంబంధం ఉంది.

13.6 ఏకస్వామ్యంలో ధర విచక్షణ

ఏకస్వామ్యదారుడు ఒకే విధమైన వస్తువుకు వివిధ ధరలను విధించటాన్నే ధర విచక్షణ అంటారు. శ్రీమతి జోన్ రాబిన్సన్ ప్రకారం "ఒకరి నియంత్రణలో ఉన్న ఒకే రకమైన వస్తువులను, వివిధ కొనుగోలుదార్లకు వివిధ ధరలకు విక్రయించే స్థితినే ధర విచక్షణ అంటారు." ఏకస్వామ్య మార్కెట్లో ధర విచక్షణ చేయడం సాధ్యపడుతుంది.

13.7 ధర విచక్షణలోని రకాలు

ధర విచక్షణ అంటే ఏకస్వామ్యదారుడు ఒకే రకమైన వస్తువులకు వివిధ ధరలు విధించటం అని తెలుసుకున్నాం. ప్రస్తుతం ధర విచక్షణలో ఉన్న వివిధ రకాలను గురించి తెలుసుకుందాం.

వ్యక్తిగత ధర విచక్షణ (Personal Discrimination)

కొనుగోలుదారుల యొక్క ధర చెల్లించే స్థితి లేదా ఆర్థిక స్థోమతను బట్టి, ఏకస్వామ్యదారుడు వివిధ వ్యక్తులకు వివిధ ధరలను విధించడాన్ని వ్యక్తిగత ధర విచక్షణ అంటారు. ఉదాహరణకు డాక్టరు ధనవంతుని వద్ద ఎక్కువ ఫీజును, పేదవాని దగ్గర తక్కువ ఫీజును తాను చేసే ఒకే రకమైన సేవలకు వసూలు చేయడం.

ప్రాంతాన్నిబట్టి ధర విచక్షణ (Place Discrimination)

ప్రాంతాన్ని బట్టి లేదా వివిధ ప్రాంతాల్లో వివిధ ధరలు విధించటాన్ని, ప్రాంతాన్ని బట్టి ధర విచక్షణ అంటారు. ఏకస్వామ్యదారుడు కొన్ని ప్రాంతాలలో తక్కువ ధరను, కొన్ని ప్రాంతాల్లో ఎక్కువ ధరను వసూలు చేయగలడు. 'డంపింగ్' (Dumping) అనేది ప్రాంతీయ ధర విచక్షణకు ఉదాహరణ. ఈ విధానంలో ఏకస్వామ్యదారుడు తన ఉత్పత్తిని ఇతర దేశాలలో తక్కువ ధరకు, స్వదేశంలో ఎక్కువ ధరకు అమ్ముతాడు.

వ్యాపార ధర విచక్షణ (Trade Discrimination)

వ్యాపార ధర విచక్షణనే ఉపయోగితా ధర విచక్షణ అని కూడా అంటారు. ఈ విచక్షణలో ఏకస్వామ్యదారుడు, ఒకే

రకమైన వస్తువుకు వివిధ ఉపయోగాలున్నట్లయితే, వివిధ ధరలను నిర్ణయిస్తాడు. ఉదాహరణకు విద్యుచ్ఛక్తి యూనిట్ ధర వ్యాపార సంస్థలకు ఎక్కువ, గృహ వినియోగముకైతే తక్కువ.

13.8 ధర విచక్షణకు ఉండవలసిన నిబంధనలు

ఇంత వరకు మనం ధర విచక్షణలో వివిధ రకాలను గురించి తెలసుకున్నాం. ఇప్పుడు ఏకస్వామ్యదారుడు ధర విచక్షణ చేయాలంటే ఉండవలసిన నిబంధనలను గురించి తెలసుకుందాం.

1. ఒకటి కంటే ఎక్కువ మార్కెట్లు

మార్కెట్లు రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ ఉన్నప్పుడు మాత్రమే ధర విచక్షణ సాధ్యమౌతుంది ఒకే మార్కెట్ ఉన్న పక్షంలో ధర విచక్షణ సాధ్యం కాదు. ఒక మార్కెట్ నుండి మరొక మార్కెట్ కు కొనుగోలుదారులు వెళ్ళటానికి మరియు వస్తువుల ప్రవేశం ఉండనట్లయితే ధర విచక్షణ సాధ్యపడుతుంది.

2. వివిధ డిమాండ్ వ్యాకోచాలు

వివిధ మార్కెట్లలో ఒకే విధమైన డిమాండ్ వ్యాకోచం ఉంటే ధర విచక్షణ సాధ్యపడదు. ఒక మార్కెట్ లో డిమాండ్ వ్యాకోచముగా ఉండి, వేరొక మార్కెట్ లో అవ్యాకోచముగా ఉంటేనే ఏకస్వామ్యదారుడు ధర విచక్షణ చేయవచ్చు. కాబట్టి డిమాండ్ వ్యాకోచాలలో వ్యత్యాసాల వల్ల, ఒకే రకమైన వస్తువుకు వివిధ ధరలు విధించటానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది.

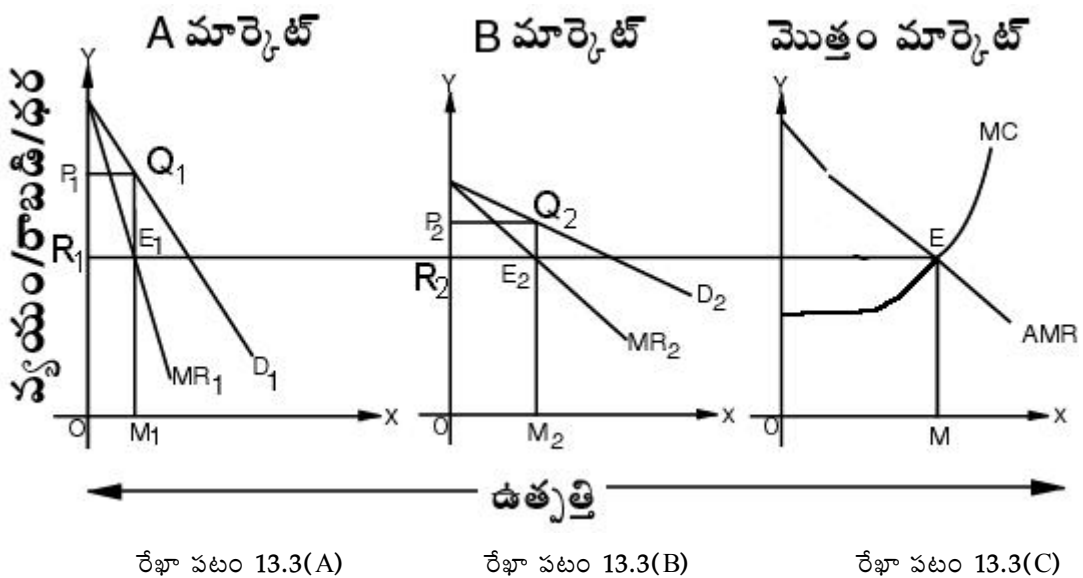
13.10 విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర మరియు ఉత్పత్తి నిర్ణయం

ఏకస్వామ్యదారుడు ధర విచక్షణ చేసే ముఖ్యోద్దేశం గరిష్ట లాభాలను సంపాదించటం. క్రింది నిబంధనలు ఉన్నప్పుడు ఏకస్వామ్యదారుడు గరిష్ట లాభాలను ఆర్జిస్తాడు.

1. అవ్యాకోచ డిమాండ్ ఉన్న మార్కెట్ లో ఎక్కువ ధరను, వ్యాకోచ డిమాండ్ గల మార్కెట్ లో తక్కువ ధరను నిర్ణయించాలి.
2. వివిధ మార్కెట్ లో ఉపాంత రాబడులు, ఉపాంత వ్యయాలకు సమానంగా ఉండాలి.

రేఖా పటం ద్వారా వివరణ

ఈ క్రింది రేఖా పటాలు 13.3(A), 13.3(B), 13.3(C)లో రెండు విభిన్న మార్కెట్ లో, ఏకస్వామ్యదారుడు ధర విచక్షణను చేయటం, ధర మరియు ఉత్పత్తి నిర్ణయాన్ని గురించి తెలియజేస్తాయి.

పై రేఖా పటాల్లో 'A' మార్కెట్‌లో MR_1 ఉపాంత రాబడి రేఖ, D_1 డిమాండ్ రేఖ. ఇదే సగటు రాబడి రేఖ. A మార్కెట్ అవ్యాకోచత్య డిమాండ్ ఉన్న మార్కెట్. 'B' రేఖా పటంలో MR_2 ఉపాంత రాబడి రేఖ. D_2 రేఖ డిమాండ్ రేఖ లేదా సగటు రాబడి రేఖ. B మార్కెట్ వ్యాకోచ డిమాండ్ ఉన్న మార్కెట్. A మార్కెట్‌లో ధర OP_1 , 'B' మార్కెట్‌లో ఉన్న ధర OP_2 కంటే ఎక్కువగా ఉంది. ఈ రెండు మార్కెట్ల రాబడి రేఖలను ($MR_1 + MR_2$) కలుపగా వచ్చు రేఖ, C పటంలో ఉన్న AMR రేఖ. మొత్తం మార్కెట్‌లో ఉపాంత రాబడి, ఉపాంత వ్యయానికి సమానమైన దగ్గర ఉత్పత్తి $OM(OM_1 + OM_2)$ గా నిర్ణయం అవుతుంది.

ఏకస్వామ్యదారుడు మొత్తం ఉత్పత్తి OMలో, A మార్కెట్‌లో OM_1 వస్తువులను OP అనే ధరకు, B మార్కెట్‌లో OM_2 వస్తువులను OP_2 ధరకు విక్రయం చేసి గరిష్ట లాభాలు పొందుతాడు. అంటే అవ్యాకోచ మార్కెట్‌లో తక్కువ వస్తువులను ఎక్కువ ధరకు అమ్మి, వ్యాకోచ మార్కెట్‌లో ఎక్కువ వస్తువులను తక్కువ ధరకు అమ్మి సమతౌల్యంలో ఉంటాడు. ఆ విధంగా అమ్మని పరిస్థితుల్లో ఏకస్వామ్యదారుడు గరిష్ట లాభాలను ఆర్జించలేడు.

ధర విచక్షణ - A.C. పిగూ వర్గీకరణ

A.C. పిగూ అనే శాస్త్రవేత్త ధర విచక్షణను మూడు రకాలుగా వర్గీకరించాడు.

మొదటి రకం ధర విచక్షణలో, ఏకస్వామ్యదారుడు వినియోగదారునికి ఎటువంటి మిగులుకు అవకాశం లేకుండా ధర నిర్ణయిస్తాడు. దీనినే సంపూర్ణ ధర విచక్షణ అంటారు.

రెండవ రకం ధర విచక్షణలో, ఏకస్వామ్యదారుడు వివిధ కొనుగోలు దారులకు వివిధ ధరలను నిర్ణయిస్తాడు. ఈ విచక్షణలో ఏకస్వామ్యదారుడు కొంత మేరకు వినియోగదారుని మిగులును పొందగలడు, కాని పూర్తిగా పొందలేడు.

మూడవ రకం ధర విచక్షణలో ఏకస్వామ్యదారుడు, కొనుగోలుదారులను రెండు లేదా అంతే కంటే ఎక్కువ గ్రూపులుగా విభజించి లేదా మార్కెట్‌లుగా విభజించి, వివిధ మార్కెట్లలో వివిధ ధరలను అమ్ముతాడు. ఈ విధమైన విభజన డిమాండ్ వ్యాకోచత్వాన్ని బట్టి ఉంటుంది. ఈ విధమైన ధర విచక్షణే సాధారణంగా జరుగుతూ ఉంటుంది.

13.10 ధర విచక్షణ వల్ల ప్రయోజనాలు

ఏకస్వామ్యదారుడు ధర విచక్షణ చేసినందువల్ల అనేక విధాలుగా ప్రయోజనంను పొందుతాడు. ధర విచక్షణ ఆర్థిక వ్యవస్థలో వివిధ ప్రయోజనాల కోసం కూడా జరుగుతూ ఉంటుంది. ఇప్పుడు ధర విచక్షణ వల్ల ప్రయోజనాలు తెలుసుకుందాం.

1. కొన్ని పరిస్థితుల్లో ధర విచక్షణను తప్పనిసరిగా అనుసరించాల్సి వస్తుంది. ఉదాహరణకు ప్రభుత్వం రైల్వే ఛార్జీలలో వివిధ ధరలను విధించని పక్షంలో రైల్వేలకు నష్టాలు రావచ్చు. కాబట్టి నష్టాలు రాకుండా చూసుకోవాలంటే ధర విచక్షణ తప్పని సరి.
2. ప్రజా సంక్షేమాన్ని పెంపొందించటానికి కొన్ని సమయాల్లో ధర విచక్షణ తప్పని సరి అవుతుంది. ఉదాహరణకు వైద్యుడు పేద ప్రజల దగ్గర తక్కువ ఫీజును, ధనవంతుల దగ్గర ఎక్కువ ఫీజును వసూలు చేసిన పేద ప్రజల సంక్షేమం పెరుగుతుంది.
3. ధర విచక్షణ ప్రవేశపెట్టి ప్రభుత్వం ఆదాయ, సంపదలో ఉన్న వ్యత్యాసాలను కొంత వరకు తగ్గించవచ్చు.

4. ఏకస్వామ్యదారుడు అవ్యాకోచ డిమాండ్ గల వస్తువులకు ఎక్కువ ధరలను, వ్యాకోచ డిమాండ్ గల వస్తువులకు తక్కువ ధరలు నిర్ణయించినచో డిమాండ్ మరియు ఉత్పత్తి పై ఎటువంటి హానికరమైన ప్రభావం ఏర్పడదు.

13.11 ఏకస్వామ్యంలో రకాలు (Kinds of Monopoly)

అర్థశాస్త్రంలో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు లేదా అమ్మకందారుడు ఉండి అతడు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు లేనట్లయితే దానిని ఏకస్వామ్యం అంటారుని తెలుసుకున్నాం. ఏకస్వామ్యం వివిధ రకాలుగా ఉంటుంది.

1. చట్టబద్ధమైన ఏకస్వామ్యం

కొన్ని సంస్థలు కాపీ రైట్స్ ద్వారా లేదా ట్రేడ్ మార్కుల ద్వారా ఏకస్వామ్యాలుగా ఏర్పడతాయి. ఈ రకమైన ఏకస్వామ్య సంస్థలు ఒక ప్రత్యేకమైన ట్రేడ్ మార్కుతో వస్తువులను తయారు చేస్తాయి. ఈ సంస్థలు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులను మరే ఇతర సంస్థ ఉత్పత్తి చేయరాదు. చట్టబద్ధమైన ఏకస్వామ్యానికి అమృతాంజన్ ఒక చక్కని ఉదాహరణ. ప్రభుత్వం పేటెంట్ హక్కుల ద్వారా వస్తువును తయారు చేసే సంస్థకు గుత్తాధిపత్యాన్ని ఇస్తుంది.

2. సహజమైన ఏకస్వామ్యం

కొన్ని ఏకస్వామ్యాలు సహజంగా, ప్రకృతి సిద్ధంగా ఏర్పడతాయి. ఈ ఏకస్వామ్యాలు మానవ కల్పితం కాదు. దక్షిణాఫ్రికాలో ఉన్న వజ్రాల గనులు సహజ ఏకస్వామ్యానికి ముఖ్యమైన ఉదాహరణ.

3. సాంఘిక లేదా ప్రభుత్వ ఏకస్వామ్యం

దేశంలో ప్రజల శ్రేయస్సు పెంపొందించటానికి సాంఘిక లేదా ప్రభుత్వ ఏకస్వామ్యాలు ఏర్పడతాయి. ఉదాహరణకు రైల్వేలు, నీటి సరఫరా, విద్యుచ్ఛక్తి మొదలైనవి. సాధారణంగా ప్రజలకు ఉపయోగపడే ప్రభుత్వ సేవలన్నీ ప్రభుత్వ ఏకస్వామ్యాలుగానే పరిగణించాలి.

4. కృత్రిమ ఏకస్వామ్యం

మార్కెట్లోని పోటీని తొలగించుకునే ముఖ్యోద్దేశంతో, కొన్ని సంస్థలు ఏర్పరచుకొనే ఒప్పందంతో ఏర్పడే ఏకస్వామ్యమే కృత్రిమ ఏకస్వామ్యం. ఈ ఏకస్వామ్య సంస్థలు మానవులచే కల్పించబడినవి. ఉదాహరణకు మన దేశంలో పంచదార, సిమెంట్ మొదలగు పరిశ్రమలు కృత్రిమ ఏకస్వామ్యాలుగా ఏర్పడినాయి. ఈ ఏకస్వామ్యాలు ఒక అంగీకారం ద్వారా ఏర్పడును. సంస్థల కలయిక వల్ల ఏకస్వామ్య అధికారం వస్తుంది.

5. విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యం

ఒక ఉత్పత్తిదారుడు, తను ఉత్పత్తి చేసే ఒకే రకమైన వస్తువులను వివిధ ధరలకు అమ్మితే దానిని విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యం అంటారు. ఏకస్వామ్యదారుడు అధిక లాభాలను పొందటం కోసం డిమాండ్ వ్యాకోచాన్ని బట్టి ధర విచక్షణను అమలు పరుస్తాడు.

6. సాంకేతిక ఏకస్వామ్యం

సాంకేతిక పరిజ్ఞానం యొక్క ప్రత్యేకతను బట్టి గుత్తాధిపత్యం ఏర్పడుతుంది. ఉత్పత్తి విధానంలో మెరుగైన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉపయోగించే సంస్థ ఏకస్వామ్య సంస్థగా మారవచ్చు.

13.12 పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్, ఏకస్వామ్యానికి తేడాలు

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్, ఏకస్వామ్య మార్కెట్ పూర్తి విరుద్ధమైన స్వభావాలు కలిగిన మార్కెట్లు. ఏ మార్కెట్లోనైనా అధిక సంఖ్యలో ఉత్పత్తిదారులు ఉండి, ఒకే రకమైన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసి, ఒక ఉత్పత్తిదారుని ప్రవర్తనలో మార్పు ప్రభావం మార్కెట్ ధర పై ఉండదో, దానినే పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ అంటారు.

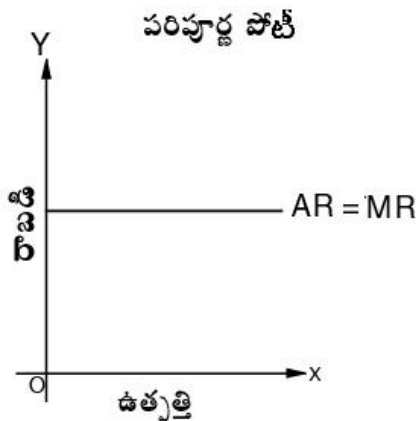
మార్కెట్లో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉండి, అతడు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు ఉండవో దానిని ఏకస్వామ్యం అంటారు.

పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో అధిక సంఖ్యలో అమ్మకందార్లు, కొనుగోలుదార్లు ఉండి, ఒకే రకమైన వస్తువులు ఉత్పత్తి చేయబడతాయి. ఈ మార్కెట్లో సంస్థలకు స్వేచ్ఛా ప్రవేశం, స్వేచ్ఛా నిష్క్రమణ ఉండి, ఉత్పత్తి కారకాలు సంపూర్ణ గమనశీలతను కలిగి ఉంటాయి. సంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో ధరకు సంబంధించిన సమాచారం అందరికీ అంటే కొనుగోలుదార్లకు, అమ్మకందార్లకు తెలిసి ఉంటుంది. వస్తువుల ధర మార్కెట్ మొత్తం ఒకే విధంగా ఉంటుంది. ఈ పోటీ మార్కెట్లో రవాణా ఖర్చులు ఉండవు. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ వేరు, పరిశ్రమ వేరుగా ఉంటాయి.

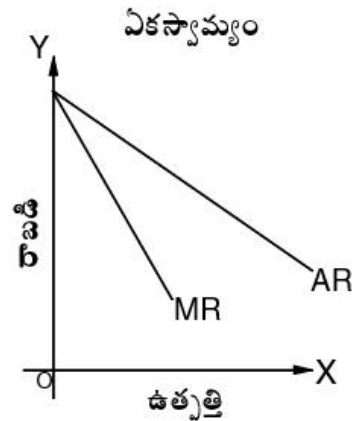
ఏకస్వామ్య మార్కెట్లో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉంటాడు. అతడు తయారు చేసే వస్తువుకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు ఉండవు. ఈ మార్కెట్లో సంస్థే పరిశ్రమ, పరిశ్రమే సంస్థ. అంటే సంస్థకు, పరిశ్రమకు తేడా ఉండదు. క్రొత్త సంస్థలు మార్కెట్లో ప్రవేశించటానికి స్వేచ్ఛా ఉండదు. ఏకస్వామ్యదారుడు ఉత్పత్తిని లేదా ధరను మాత్రమే నియంత్రించే గలడు. ఏకస్వామ్యంలో రాబడి రేఖలు ఎడమ నుండి కుడి వైపుకు వాలుతూ ఉంటాయి.

తేడాలు

- పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్కు, ఏకస్వామ్యానికి ఈ క్రింది తేడాలు కలవు.
1. పరిపూర్ణపోటీ మార్కెట్లో అనేక మంది కొనుగోలుదారులు, అమ్మకందారులు ఉండి, ఒకే రకమైన వస్తువులు ఉత్పత్తి చేయబడతాయి. ఏ ఒక్క ఉత్పత్తిదారుడి ప్రవర్తనలో మార్పు వచ్చినా, అది మార్కెట్ ధర పై ప్రభావం చూపదు. కాని, ఏకస్వామ్యంలో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉంటాడు. ఏకస్వామ్య సంస్థచే ఉత్పత్తి చేయబడిన వస్తువులకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు ఏ ఇతర సంస్థలచే ఉత్పత్తి చేయబడవు.
 2. పరిపూర్ణపోటీలో వస్తువు ధర మార్కెట్ మొత్తం ఒకే విధంగా ఉంటుంది. AR, MRలు సమానంగా ఉంటాయి. ఈ రాబడి (AR, MR) రేఖలు X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటాయి. కాని ఏకస్వామ్యంలో AR, MRలు భిన్నంగా ఉంటాయి. ఈ రాబడి రేఖలు ఎడమ నుండి కుడి వైపుకు క్రిందకు వాలి ఉంటాయి. ఈ ఏకస్వామ్యదారుడు ఉత్పత్తిని పెంచదలిస్తే, ధరను తగ్గించాల్సి ఉంటుంది. ధరను పెంచదలిస్తే, ఉత్పత్తిని తగ్గించాల్సి ఉంటుంది. ఈ మార్కెట్లో రాబడి రేఖల స్వభావం ఈ క్రింది రేఖా పటాలు 13.4(A), 13.4(B)లలో చూపడమైనది.

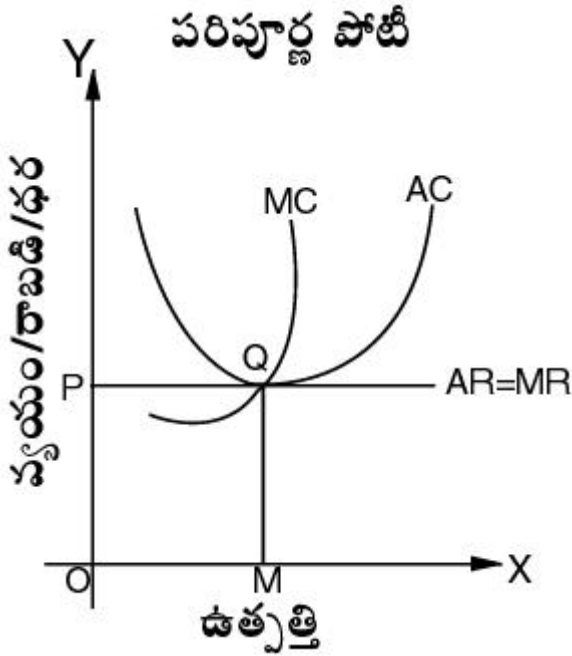
రేఖా పటం - 13.4(A)

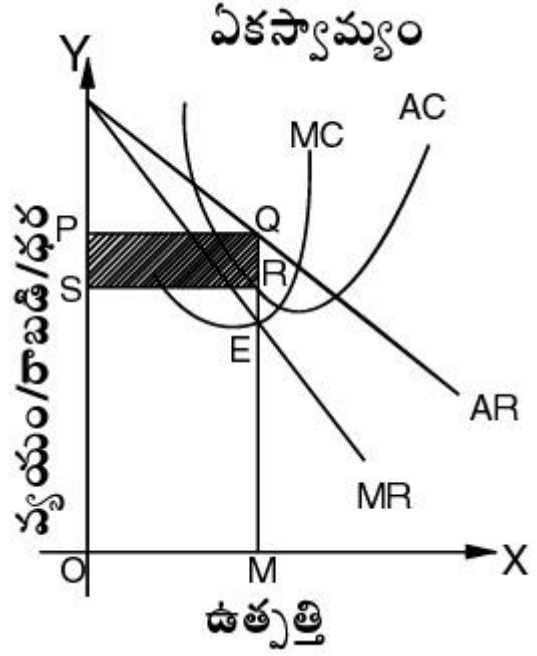
రేఖా పటం 13.4 (B)

పరిపూర్ణపోటీలో మార్కెట్ మొత్తం మీద ధర ఒకే విధంగా ఉంటుంది. కాబట్టి సగటు రాబడి (AR) = ఉపాంత రాబడి (MR) గా ఉండి, ఈ రేఖ X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. ఏకస్వామ్యంలో ఏకస్వామ్యదారునికి ఉత్పత్తి పై గాని, ధర పై గాని ఒక దాని పై మాత్రమే నియంత్రణ కల్గి ఉండటం వల్ల, ఉత్పత్తి పెంచితే ధర తగ్గించాల్సి ఉంటుంది. అందువల్ల MR, AR రేఖలు ఎడమ నుండి కుడికి క్రిందికి వాలి ఉంటాయి.

3. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో MC, MRలు సమానమైన చోట ఉత్పత్తి ధరలు నిర్ణయించబడతాయి. కాని ఏకస్వామ్యంలో MC, MRలు సమానమైన దగ్గర కేవలం ఉత్పత్తి మాత్రమే నిర్ణయించబడుతుంది. దీనినాధారంగా చేసుకుని ధరను AR రేఖ పై నిర్ణయించబడును. ఈ విషయాలను క్రింది రేఖా పటాలు 13.5(A), 13.5(B) ద్వారా చూపవచ్చు.

రేఖా పటం 13.5 (A)

రేఖా పటం 13.5 (B)

పరిపూర్ణపోటీ మార్కెట్లో MC, MRలు 'Q' బిందువు దగ్గర సమానమైనవి. ఈ సమతౌల్య బిందువు దగ్గర ఉత్పత్తి OM గాను, ధర OP గాను నిర్ణయించటం జరిగింది. ఏకస్వామ్యంలో MC, MR లు 'E' అనే బిందువు దగ్గర సమానమైనాయి. ఈ సమతౌల్య బిందువు దగ్గర, ఉత్పత్తిని OMగా నిర్ణయించడమైనది. దీనిని ఆధారంగా ధరను AR రేఖపై 'Q' బిందువు దగ్గర ధర నిర్ణయించడమైనది. కాబట్టి ధర QM లేదా OP.

4. పరిపూర్ణ పోటీలో కొత్త సంస్థలో మార్కెట్ లోకి ప్రవేశించడానికి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. కాని ఏకస్వామ్యంలో సంస్థ చేత ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువును ఏ ఇతర సంస్థలు ఉత్పత్తి చేయవు. కనుక ఏకస్వామ్యంలో స్వేచ్ఛా ప్రవేశం లేదు.
5. ఉపాంత వ్యయం పెరుగుచున్న దశలో పరిపూర్ణ పోటీలో సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. ఏకస్వామ్య మార్కెట్లో ఉపాంత వ్యయం పెరుగుతున్నప్పుడు లేదా స్థిరంగా ఉన్నప్పుడు లేదా తగ్గుచున్నప్పుడు కూడా సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉంటుంది.
6. పరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థ వేరు, పరిశ్రమ వేరు. వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయు యూనిట్ను సంస్థ అంటారు. ఒకే రకమైన వస్తువులు తయారు చేసే సంస్థల మొత్తాన్ని పరిశ్రమ అంటారు. ఏకస్వామ్యంలో సంస్థ అన్నా పరిశ్రమ అన్న ఒకటే. ఎందుకంటే ఏకస్వామ్య సంస్థ ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులను మరే ఇతర సంస్థ ఉత్పత్తి చేయదు. కనుక ఏకస్వామ్యంలో సంస్థ అన్నా పరిశ్రమ

అన్నా ఒక్కటే.

7. స్వల్పకాలంలో పరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థ అధికలాభాలను పొందవచ్చును. కాని స్వేచ్ఛా ప్రవేశం ఉన్నందువల్ల దీర్ఘకాలంలో సంస్థన్నీ సామాన్య లాభాలను మాత్రమే పొందుతాయి. ఏకస్వామ్యంలో స్వేచ్ఛా ప్రవేశం లేదు కనుక స్వల్పకాలంలోనే కాక దీర్ఘకాలంలో కూడా అధిక లాభాలను సంస్థ పొందవచ్చును.
8. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో సమతౌల్య ధర దగ్గర, సగటు వ్యయం కనిష్టంగా ఉంటుంది. పై రేఖా పటం-13.5(A) లో పరిపూర్ణ పోటీ యందు Q సమతౌల్య బిందువు. ఏకస్వామ్యంలో సమతౌల్య ధర దగ్గర సగటు వ్యయం కనిష్టంగా ఉండదు. సగటు వ్యయం కనిష్ట బిందువు చేరక ముందే ఏకస్వామ్య సంస్థ సమతౌల్యం పొందును. రేఖా పటం-13.5(B)ను గమనిస్తే, ఏకస్వామ్యంలో E సమతౌల్య బిందువు దగ్గర అనగా R దగ్గర, సగటు వ్యయం తగ్గుతున్న దశలో ఉంది.
9. సంపూర్ణ పోటీలో ఉత్పత్తి ఎక్కువగా ఉండి ధర తక్కువగా ఉంటుంది. కాని ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తి తక్కువగా ఉండి ధర ఎక్కువగా ఉంటుంది.
10. పరిపూర్ణ పోటీలో మార్కెట్ మొత్తం ఒకే ధర ఉంటుంది. ఎందువల్లనంటే తయారు చేసే వస్తువు నాణ్యతలో మార్పు ఉండకపోవటంతో పాటు రవాణా ఖర్చులను ధరలో కలపరు. కాని ఏకస్వామ్య మార్కెట్లో ధర విచక్షణ ఉండవచ్చు. అంటే ఒకే రకమైన వస్తువులకు వివిధ ధరలు ఉంటాయి.

13.13 సారాంశం

ఏకస్వామ్యం, విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యాలను ఈ భాగంలో పరిశీలించటం జరిగింది. ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉండి, తయారు చేసే వస్తువుకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు లేనట్లయితే ఏకస్వామ్యం అంటారు. ఏకస్వామ్యంలో ఉత్పత్తి దారుడు ఒకే రకమైన వస్తువులకు వివిధ ధరలను విధించటానికి అంటే ధర విచక్షణకు అవకాశం ఉంటుంది. సాధారణంగా ఏకస్వామ్యదారుడు వ్యాకోచత్య మార్కెట్లో తక్కువ ధరను విధించి, అవ్యాకోచత్య మార్కెట్లో ఎక్కువ ధరను విధించి గరిష్ట లాభాలను ఆర్జిస్తాడు. ధర విచక్షణ ద్వారా ఏకస్వామ్యదారుడు అధిక లాభాలను పొందటమే కాకుండా అనేక ప్రయోజనాలున్నాయి. అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లోని మిగిలిన మార్కెట్లకు తరువాత భాగంలో తెలుసుకుందాం.

13.14 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. ఏకస్వామ్యంలో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉండి, తయారుచేసే వస్తువులకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు ఉండవు.
2. ఏకస్వామ్యంలో AR, MR రేఖలు ఎడమ నుండి కుడి వైపుకు క్రిందకు వాలి ఉంటాయి.
3. ఒకే రకమైన వస్తువును వివిధ కొనుగోలుదారులకు, వివిధ ధరలకు విక్రయించు పద్ధతినే ధర విచక్షణ అని అంటారు.
4. ధర విచక్షణలో వివిధ రకాలు ఉన్నాయి. 1) వ్యక్తిగత ధర విచక్షణ, 2) ప్రాంతాన్ని బట్టి విచక్షణ లేక ప్రాంతీయ ధర విచక్షణ, 3) వ్యాపార ధర విచక్షణ లేదా ఉపయోగిత ధర విచక్షణ.
5. ఒకటి కంటే ఎక్కువ మార్కెట్లు ఉన్నప్పుడు, వస్తువులకు వివిధ డిమాండ్ వ్యాకోచాలు ఉన్నప్పుడు ధర విచక్షణకు అవకాశం ఉంటుంది.
6. వస్తువులకు ధర విధించేటప్పుడు, ఏకస్వామ్యదారుడు అవ్యాకోచ డిమాండ్ గల మార్కెట్లో ఎక్కువ ధరను, వ్యాకోచ డిమాండ్ గల మార్కెట్లో తక్కువ ధరను నిర్ణయిస్తాడు.

7. A.C. పిగూ ధర విచక్షణ మూడు రకాలుగా వర్గీకరించాడు.

8. ధర విచక్షణ వల్ల వివిధ ప్రయోజనాలు ఉన్నాయి. ప్రజా సంక్షేమాన్ని పెంచడానికి, ఆదాయ అసమానతలను తగ్గించడానికి ధర విచక్షణ ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది.

13.15 పదకోశం

1. ఏకస్వామ్యం : మార్కెట్లో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉండి, తయారు చేసే వస్తువుకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు లేకపోవటం.
2. ధర విచక్షణ : ఒకే రకమైన వస్తువులకు వివిధ ధరలు విధించటం.
3. అభిలషణీయ సంస్థ : కనీస వ్యయాలతో ఉత్పత్తి చేస్తూ సమతౌల్యంలో ఉన్న సంస్థ.

13.16 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి నిర్ణయాన్ని వివరించండి.
2. విచక్షణాత్మక ఏకస్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తిని గూర్చి తెల్పండి.
3. పరిపూర్ణ పోటీకి, ఏకస్వామ్యానికి గల తేడాలను విచక్షణ చేయుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఏకస్వామ్యం అంటే ఏమిటి? ఏకస్వామ్య రకాలను విశదీకరించండి.
2. ధర విచక్షణ రకాలను, ధర విచక్షణకు అవసరమైన నిబంధనలను గూర్చి వ్రాయండి.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. ధర విచక్షణ
2. ధర విచక్షణ - పిగూ వర్గీకరణ
3. చట్టబద్ధమైన ఏకస్వామ్యం, సహజ ఏకస్వామ్యం
4. ధర విచక్షణలో రకాలు

13.17 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. R.A. Bilas	:	Micro Economic Theory
2. Stonier & Hague	:	A Text Book of Economic Theory
3. H.C. Ahuja	:	Principles of Micro Economics
4. M.L. Jhingan	:	Micro Economic Theory
5. K.K. Dewett	:	Modern Economic Theory
6. తెలుగు అకాడమి	:	అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 14

ఏకస్వామ్య పోటీ మేలయి పరిమిత స్వామ్యం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 14.0 ఉద్దేశాలు - లక్ష్యాలు
- 14.1 ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ (అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్) స్వభావం
- 14.2 ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు
- 14.3 ఏకస్వామ్య పోటీలో స్వల్పకాలిక సంస్థ సమతౌల్యం
- 14.4 దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యం
- 14.5 పరిపూర్ణ పోటీకి, ఏకస్వామ్య పోటీకి గల భేదం
- 14.6 ఏకస్వామ్యానికి, ఏకస్వామ్య పోటీకి గల భేదం
- 14.7 పరిమిత స్వామ్యం
- 14.8 సారాంశం
- 14.9 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 14.10 పదకోశం
- 14.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 14.13 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

14.0 ఉద్దేశాలు - లక్ష్యాలు

అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ లోని ముఖ్య భాగాలైన ఏకస్వామ్య పోటీ, పరిమిత స్వామ్యాలను ఈ భాగంలో చర్చించటం జరిగింది. ఈ భాగం పూర్తయ్యేసరికి మీరు క్రింది అంశాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * ఏకస్వామ్య పోటీ, పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్లంటే ఏమిటి ?
- * ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యం
- * ద్వితీయపత్యం
- * ఏకస్వామ్య పోటీ, పరిమిత స్వామ్య మార్కెట్ల లక్షణాలు

- * ద్వీదాధిపత్యంలో ధర నిర్ణయం
- * పరిమిత స్వామ్యంలో ధర నిర్ణయం

14.1 ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ (అసంపూర్ణ పోటీ మార్కెట్) - స్వభావం

ఏకస్వామ్య పోటీ అనే భావనను మొదటిసారిగా హార్వర్డ్ యూనివర్సిటీకి చెందిన ప్రొఫెసర్ జా.క. ఛాంబర్లిన్ అభివృద్ధి పరిచారు. ఏకస్వామ్య పోటీని సామాహిక సమతౌల్యం అని కూడా అంటారు. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ కు ఏకస్వామ్యానికి మధ్యేయ మార్గంగా ఏకస్వామ్య పోటీ ఉంటుంది. ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ లో, కొన్ని పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు మరికొన్ని ఏకస్వామ్య మార్కెట్ లక్షణాలు ఉంటాయి.

14.2 ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ లక్షణాలు

ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లు కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలు కలిగి ఉంటాయి. ఈ మార్కెట్ లక్షణాలను గురించి ప్రస్తుతం పరిశీలిద్దాం.

1. ఎక్కువ సంఖ్యలో ఉత్పత్తి సంస్థలు

ఏకస్వామ్య పోటీ మొదటి ముఖ్య లక్షణం ఎక్కువ సంఖ్యలో ఉత్పత్తి సంస్థలు ఉండటం. ఈ మార్కెట్ లో మొత్తం ఉత్పత్తిలో, ఒక ఉత్పత్తి సంస్థ యొక్క ఉత్పత్తి స్వల్పంగా ఉంటుంది. అనేక సంస్థలు ఉండటం వల్ల ప్రతి సంస్థ, ఇతర సంస్థలతో సంబంధం లేకుండా స్వతంత్రంగా వ్యవహరిస్తుంది.

2. వస్తు భిన్నత్వం

ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ లో వస్తు భిన్నత్వం ఉంటుంది. ఈ మార్కెట్ లో ఉత్పత్తి అయ్యే వస్తువులు, పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్ వలె ఏకజాతీయంగా ఉండవు. ఏకస్వామ్యంలో వలె పూర్తిగా భిన్నంగానూ ఉండవు. ఏకస్వామ్య పోటీలో ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులు ఒకదానికొకటి దగ్గర ప్రత్యమ్నాయాలుగా ఉంటాయి. కాని పూర్తి ప్రత్యామ్నాయాలు మాత్రం కాదు. ఉదాహరణకు బినాకా టూత్ పేస్ట్, కోల్గేట్, క్లెన్-అవ్ టూత్ పేస్టు మొదలైనవి. ఉత్పత్తి దారుడు వస్తు భిన్నత్వాన్ని అనేక రూపాలలో చూపవచ్చు.

- (a) వినియోగదార్లకు ప్రత్యేకమైన సౌకర్యములను కల్పించుట ద్వారా వస్తుభిన్నత్వాన్ని చూపవచ్చు. ఉదా బుణ ప్రాతిపదికపై వస్తువులను ఇచ్చుట, హెరామ్ డెలివరి, ఉచితంగా మరమ్మత్తులు చేయుట మొదలగు ప్రత్యేక సౌకర్యాలను కల్పించడం ద్వారా తన వస్తువు, మిగిలిన వాటికన్నా భిన్నత్వం అని చూపుటకు సంస్థలు ప్రయత్నించవచ్చు.
- (b) వస్తువుల నాణ్యత, మన్నిక లేదా ఆకర్షణీయంగా ప్యాక్ చేయటం మొదలైన పద్ధతుల ద్వారా వస్తు భిన్నత్వాన్ని చూపవచ్చు.
- (c) వ్యాపార ప్రకటనలు మరియు సమాచారం ద్వారా కూడా వస్తు భిన్నత్వాన్ని చూపవచ్చు. ఈ విధమైన దానిని అమ్మకాల ప్రోత్సాహం (Sales Promotion) అంటారు.

3. స్వేచ్ఛా ప్రవేశం, నిష్క్రమణ

ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్ లో, కొత్త సంస్థల మార్కెట్ లోనికి ప్రవేశించటానికి, ఉన్న సంస్థల మార్కెట్ నుంచి నిష్క్రమించటానికి ఎటువంటి ఆటంకాలు ఉండవు. కొత్తగా సంస్థ మార్కెట్ లో ప్రవేశించాలంటే ఆ వస్తువుకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ

వస్తువును ఉత్పత్తి చేసే సంస్థగా మార్కెట్లో చేరవచ్చు.

4. మిగులు శక్తి (Excess Capacity)

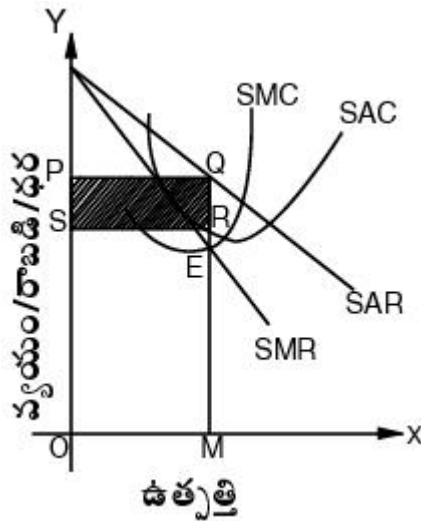
ఏకస్వామ్య పోటీలో సగటు వ్యయ రేఖ తగ్గుతున్న స్థితిలో ఉత్పత్తిని నిలుపు చేయడం జరుగుతుంది. అందువల్ల ఏకస్వామ్య పోటీ యందు మిగులు శక్తి ఉంటుంది. దీర్ఘకాలిక సగటు వ్యయరేఖ కనిష్ట స్థితికి చేరకముందే ఉత్పత్తి నిలిపి వేయటం జరుగుతుంది. కనుక ఏకస్వామ్య పోటీలో చేసే ఉత్పత్తి తక్కువగా ఉంటుంది. ఏకస్వామ్య పోటీలో సమతౌల్య ఉత్పత్తికి, సగటు వ్యయం కనిష్టంగా ఉండి జరగగలిగే ఉత్పత్తికి మధ్యగల భేదమే మిగులు శక్తిగా చెప్పవచ్చు.

5. అమ్మకపు వ్యయాలు (Selling costs)

సాధారణంగా వ్యాపార ప్రకటనలపై చేసే వ్యయాన్ని అమ్మకపు వ్యయం అంటారు. చాంబర్లీన్ ప్రకారం డిమాండ్ రేఖ కుడివైపుకు జరపటం కోసం చేసే వ్యయాలే అమ్మకపు వ్యయాలు. అంటే అమ్మకపు వ్యయాలు వస్తువుకు ఉండే డిమాండ్ ను పెంచుతాయి. సాధారణంగా ఉత్పత్తిదారుడు అదనపు రాబడి శూన్యం అయ్యేంత వరకు అమ్మకపు వ్యయాలపై ఖర్చు చేస్తాడు. ప్రతి సంస్థ తన వస్తువుల డిమాండ్ ను పెంచుకోవడం కోసం నాణ్యతను పెంచటం, ప్రచారం చేయటం లాంటి చర్యలు చేపడుతుంది. వ్యాపార ప్రకటనలు, ఇతర ప్రచార సాధనాల వల్ల వినియోగదారుల అభిరుచులను మార్చవచ్చు.

14.3 ఏకస్వామ్య పోటీలో స్వల్పకాలిక సంస్థ సమతౌల్యం

ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ స్వల్పకాలిక సమతౌల్యం, ఏకస్వామ్య సమతౌల్యాన్ని పోలి ఉంటుంది. సంస్థ ఉపాంత వ్యయం, ఉపాంత రాబడికి ఎక్కడ సమానమౌతుందో అక్కడ వస్తూఉత్పత్తి జరిగి, సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. MR మరియు MC లు సమానమైనప్పుడు గరిష్ట లాభాలు పొందుతుంది. క్రింద రేఖా పటం - 14.1 ద్వారా ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యాన్ని తెలసుకోవచ్చు.

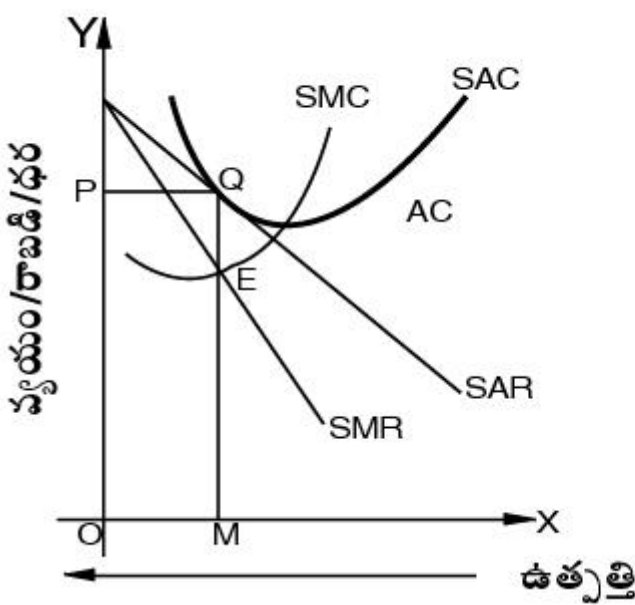

రేఖా పటం - 14.1

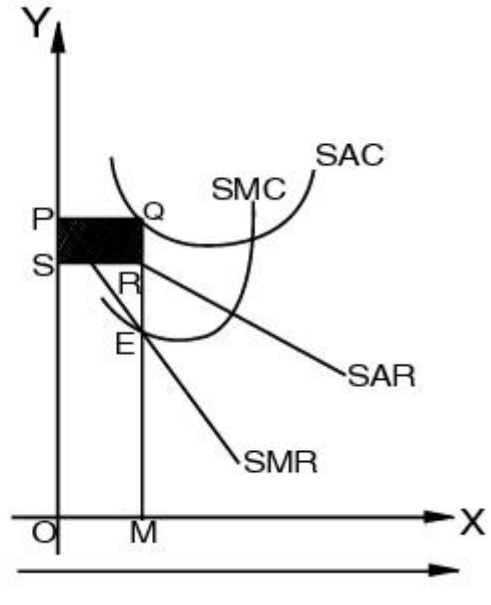
రేఖా పటం 14.1 లో SAR స్వల్పకాలిక సగటు రాబడి రేఖ మరియు డిమాండ్ రేఖ, SMR స్వల్పకాలిక ఉపాంత రాబడి రేఖ. SAR క్రింది భాగాన SMR ఉంటుంది. స్వల్పకాలిక సగటు వ్యయ రేఖ SAC, స్వల్పకాలిక ఉపాంత వ్యయరేఖ SMC. SMC రేఖ SMR రేఖను E బిందువు వద్ద ఖండించింది. కాబట్టి సమతౌల్య ఉత్పత్తి OM, సమతౌల్య ధర OP. రేఖా పటం -

14.1లో OPQM మొత్తం రాబడి, OSRM మొత్తం వ్యయం. ఒక వస్తువును అమ్మినందు వల్ల వచ్చే అధిక లాభం QR, OM వస్తువులు అమ్మటంవల్ల సంస్థ PQRS అనే పరిమాణంలో అధిక లాభాలను సంస్థ పొందుతుంది.

స్వల్ప కాలంలో కొన్ని సంస్థలు అధిక లాభాలను ఆర్జిస్తే కొన్ని సంస్థలకు సాధారణ లాభాలు వస్తాయి. మరి కొన్ని సంస్థలకు నష్టాలు వస్తుంటాయి. స్వల్పకాలంలో సాధారణ లాభాలను, నష్టాలను పొందే సంస్థలను రేఖా పటాలు 14.2(A), 14.2(B)లో చూపటం జరిగింది.

రేఖా పటం - 14.2 (A)

రేఖా పటం - 14.2 (B)

రేఖా పటం - 14.2(A) లో ఉన్న సంస్థ సాధారణ లాభాలను పొందే సంస్థ. సాధారణ లాభాలు ఉత్పత్తి వ్యయంలో కలిసి ఉంటాయి. $SMC = SMR$ గా ఉన్నప్పుడు E బిందువు వద్ద సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. సంస్థ సమతౌల్య ఉత్పత్తి OM, సమతౌల్య ధర OP. ధర (OP), సగటు వ్యయానికి సమానం కాబట్టి, సంస్థ మొత్తం రాబడి మరియు మొత్తం వ్యయం కూడా OPQM గానే ఉంటాయి. కాబట్టి సంస్థ కేవలం సాధారణ లాభాలను మాత్రమే ఆర్జిస్తుంది.

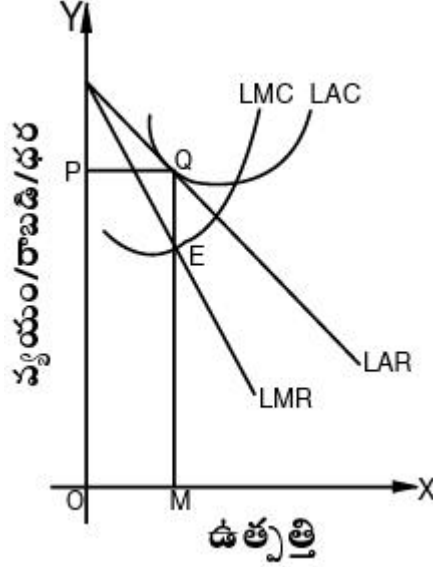
రేఖా పటం - 14.2(B)లో సంస్థ నష్టాలను పొందుచున్నది. సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉన్నప్పుడు ($SMC = SMR$) ఉత్పత్తి OM, ధర OP. ఈ స్థితిలో సగటు వ్యయం OS, ధర OP. అంటే వ్యయమే ధర కన్నా ఎక్కువగా ఉంది. కాబట్టి సంస్థ ఒక వస్తువుని అమ్మటంవల్ల SP లేదా QR పరిమాణంలో నష్టాన్ని పొందుతున్నది. మొత్తం రాబడి OPQM కాగా మొత్తం వ్యయం OSRM. రేఖా పటం - 14.2(B) లో ఉన్న సంస్థ యొక్క మొత్తం రాబడి కంటే మొత్తం వ్యయం ఎక్కువగా ఉంది. కాబట్టి PQRS అనే పరిమాణంలో నష్టాలు వస్తాయి.

$$OPQM - OSRM = PQRS = \text{నష్టాలు}$$

14.4 దీర్ఘకాలిక సమతౌల్యం

ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో సంస్థల స్వేచ్ఛా ప్రవేశం మరియు స్వేచ్ఛా నిష్క్రమణ ఉంటుంది. మార్కెట్లోని సంస్థలకు అధిక లాభాలు వస్తాంటే, క్రొత్త సంస్థలు మార్కెట్ లోకి ప్రవేశిస్తాయి. నష్టాలు పొందే సంస్థలు మార్కెట్ను విడచి బయటకు

వెళ్తాయి. అందువల్ల దీర్ఘకాలంలో సంస్థలు సాధారణ లాభాలను మాత్రమే పొందగలరు. ఈ క్రింది రేఖా పటం - 14.3 ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో దీర్ఘ కాలిక సమతౌల్యాన్ని తెలియజేస్తుంది.

రేఖా పటం - 14.3

రేఖా పటం - 14.3లో దీర్ఘకాలిక ఉపాంత వ్యయ రేఖ LMC, దీర్ఘకాలిక ఉపాంత రాబడి రేఖ LMR, LAC రేఖ దీర్ఘకాలిక సగటు వ్యయ రేఖ, మరియు LAR రేఖ దీర్ఘకాలిక సగటు రాబడి రేఖ. LMC మరియు LMR రేఖలు E బిందువు వద్ద ఖండించుకున్నాయి. కావున ఉత్పత్తి OM గాను, ధర OP గాను నిర్ణయమౌతుంది. రేఖా పటం - 14.3లో సగటు వ్యయం LAC, సగటు రాబడి LARకి సమానంగా ఉంది. కాబట్టి సంస్థ కేవలం సాధారణ లాభాలే పొందుతుంది.

14.5 పరిపూర్ణ పోటీకి, ఏకస్వామ్య పోటీకి గల భేదం

పరిపూర్ణ పోటీలో సంస్థ సమతౌల్యానికి, ఏకస్వామ్య పోటీలో సంస్థ సమతౌల్యానికి భేదం ఉంది. పరిపూర్ణ పోటీ మార్కెట్లో, దీర్ఘకాలంలో, సంస్థ సగటు వ్యయం కనిష్టంగా ఉన్నప్పుడు సమతౌల్యంలో ఉంటుంది. కాని ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో, దీర్ఘకాలంలో, సగటు వ్యయం తగ్గుతూఉన్న దశలో సంస్థలో సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. రేఖా పటం 14.3ని గమనిస్తే దీర్ఘకాలంలో ఏకస్వామ్య పోటీలో Q బిందువు వద్ద సంస్థ సమతౌల్యంలో ఉంది. Q బిందువు వద్ద LAC రేఖను గమనిస్తే వ్యయాలు తగ్గుతున్న దశలో ఉంటాయి. అందువల్ల ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో సంస్థకు మిగులు శక్తి (Excess Capacity) ఉంటుంది. పరిపూర్ణ పోటీలో ఈ మిగులు శక్తి ఉండదు.

14.6 ఏకస్వామ్యానికి, ఏకస్వామ్య పోటీకి గల భేదం

ఏకస్వామ్యంలో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉంటే ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో ఎక్కువ మంది ఉత్పత్తిదారులు ఉంటారు. ఏకస్వామ్యంలో స్వేచ్ఛా ప్రవేశం ఉండదు. కాని ఏకస్వామ్య పోటీలో కొత్త సంస్థలు మార్కెట్లోకి ప్రవేశించటానికి స్వేచ్ఛా ఉంటుంది. కాబట్టి దీర్ఘకాలంలో ఏకస్వామ్యంలో సంస్థ అధిక లాభాలను పొందవచ్చు. కాని దీర్ఘకాలంలో ఏకస్వామ్య పోటీలో సంస్థలు సాధారణ లాభాలనే పొందుతాయి.

14.8 పరిమితస్వామ్యం

పరిమిత స్వామ్యం అనే పదం "Oligoi" మరియు "Polein" అనే రెండు గ్రీకు పదాలనుండి ఉద్భవించింది. Oligoi అనగా బహు కొద్ది మంది, Polein అనగా అమ్మకం. కనుక పరిమిత స్వామ్యం అంటే మార్కెట్లో బహు కొద్ది మంది అమ్మకందారులు ఉండటం. పరిమిత స్వామ్యంలో తయారు చేసే వస్తువులన్ని ఒకే విధంగా ఉండవచ్చు లేదా దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు కావచ్చు.

1. పరిమితస్వామ్యం (Oligopoly) - లక్షణాలు

పరిమితస్వామ్య మార్కెట్ కొన్ని లక్షణాలను కలిగి ఉంటుంది. ఈ మార్కెట్ లక్షణాలను ఇప్పుడు తెలుసుకుందాం.

2. పరస్పర ఆధారం

పరిమిత స్వామ్యం యొక్క ముఖ్య లక్షణం సంస్థలు పరస్పరం ఆధారపడి ఉండటం. ఒక సంస్థ యొక్క ధర మరియు ఉత్పత్తి నిర్ణయాలను ఇతర సంస్థలు ప్రభావితం చేస్తాయి.

3. అనిశ్చితంగా ఉండే డిమాండు రేఖ

పరిమితస్వామ్య మార్కెట్లో డిమాండు రేఖ స్వభావం తెలుసుకొనటం కష్టం. ఒక సంస్థ ధర తగ్గించటం వల్ల, ఆ సంస్థ యొక్క ఉత్పత్తి, అమ్మకాలు ఎంతమేరకు పెరుగునో ఊహించుట కష్టమైన విషయం.

4. అమ్మకపు వ్యయాల ప్రాముఖ్యం

పరిమిత స్వామ్యంలో డిమాండు అనిశ్చితంగా ఉంటుంది. కాబట్టి అమ్మకపు వ్యయాల ప్రాముఖ్యం ఎక్కువగా ఉంటుంది. సగటు రాబడి తనకు అనుకూలంగా ఉండేటట్లు చేసుకోడానికి, ప్రతి సంస్థ వ్యాపార ప్రకటనలు చేస్తుంది అందువల్ల పరిమిత స్వామ్యంలో అమ్మకపు వ్యయాల ప్రాముఖ్యం ఎక్కువగా ఉంటుంది.

5. ఏకస్వామ్య ప్రవృత్తి

పరిమితస్వామ్య మార్కెట్లో ఏకస్వామ్య ప్రవృత్తి ఉంటుంది. పరిమిత స్వామ్యంలో ఉన్న ఉత్పత్తి దారులందరూ ఒక అంగీకారానికి వస్తే ఏకస్వామ్య వ్యవస్థగా మారుతుంది.

6. ధర ధృఢత్వం

పరిమిత స్వామ్యం యొక్క మరొక ముఖ్య లక్షణం ధర ధృఢత్వం. పరిమిత స్వామ్యంలో ఇతర సంస్థల ప్రభావం మరియు ప్రవర్తన వల్ల ధర స్థిరముగా ఉంటుంది. క్రింది కారణాల వల్ల ఈ మార్కెట్లో ధర ధృఢత్వం ఉంటుంది.

1. ధర తగ్గించటం వల్ల భవిష్యత్లో ఏమి జరుగుతుందో ప్రతి సంస్థకు తెలుసు.
2. ధర మార్పు వల్ల వినియోగదారులు అసంతృప్తి చెందుతారు.
3. కొత్త సంస్థలు మార్కెట్లోకి ప్రవేశించకుండా ఉండేందుకు ధరను ధృఢత్వం ఏర్పడవచ్చు.

పరిమిత స్వామ్యంలో ధర నిర్ణయం - రకాలు

పరిమితస్వామ్య మార్కెట్లో ధర నిర్ణయం 3 రకాలుగా జరుగుతుంది.

1. సంస్థలు స్వతంత్రంగా తాము ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులకు ధర నిర్ణయించటం.
2. సంస్థలన్ని ఒక అంగీకారం ద్వారా ధరను నిర్ణయించటం
3. ధర నిర్ణయంలో ఏదో ఒక సంస్థ నాయకత్వం వహించటం.

సంస్థ స్వతంత్రంగా ధరను నిర్ణయించటం

పరిమిత స్వామ్యంలో వస్తు భిన్నత్వం ఉన్న ప్రతి సంస్థ, ఏకస్వామ్య సంస్థ వలే స్వతంత్రంగా ధర నిర్ణయించవచ్చు. ధర నిర్ణయించుకునేటప్పుడు సంస్థ గరిష్ట లాభాలు వచ్చే విధంగా ధర నిర్ణయించుకుంటుంది. కాని వస్తు భిన్నత్వం లేకుంటే, అంటే తయారు చేసే వస్తువులు ఒకే విధమైన వస్తువులైన ఎడల ధర నిర్ణయించటం కష్టం. వివిధ సంస్థలు తమ తమ నిర్ణయాలపై ధరను నిర్ణయించుకున్నను, చివరకు అందరికీ అంగీకారమయ్యే ధరను నిర్ణయిస్తాయి. ఒక వేళ స్వల్ప కాలంలో సంస్థ స్వతంత్రంగా ధరను నిర్ణయించినప్పటికీ, దీర్ఘకాలంలో స్వతంత్రంగా ధరను నిర్ణయించటం కష్టం.

సంస్థలు ఒక అంగీకారం ద్వారా ధరను నిర్ణయించటం

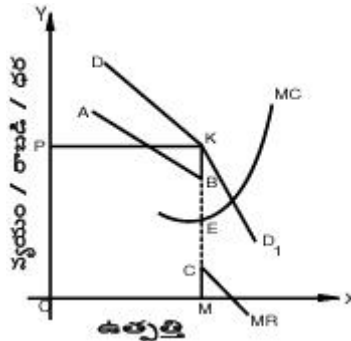
పరిమిత స్వామ్యంలో సంస్థల మధ్య పోటీ పెరిగితే అనిశ్చితకు దారి తీస్తుంది. ఈ స్థితిని నివారించుటకు పరిమిత స్వామ్యంలో ఉన్న సంస్థలు, ఒక ఒప్పందానికి వచ్చి కార్టెల్స్ (Cartels) ఏర్పడవచ్చు. సమిష్టిగా ఏర్పాటు చేసుకున్న కార్టెల్స్ ద్వారా ఏ ఏ సంస్థ ఎంతెంత ఉత్పత్తి చేయాలో నిర్ణయించుకొని, ధరను కూడా నిర్ణయించుకుంటాయి. పరిమిత స్వామ్యంలో ఉన్న సంస్థలన్ని ఒకే విధమైన వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసినను, ఈ సంస్థలు ఒప్పందం ప్రకారం మార్కెట్‌ను పంచుకోవచ్చు.

ధర నిర్ణయంలో ఒక సంస్థ నాయకత్వం వహించటం

ఒక సంస్థ నిర్ణయించిన ధరను మిగిలిన సంస్థలన్ని అనుసరిస్తే, ధర నిర్ణయంలో నాయకత్వం ఉండంటారు. ధర నిర్ణయంలో నాయకత్వం అనేక రకాలుగా ఉండవచ్చు. ఉన్న సంస్థలలో అతి పెద్ద సంస్థ లేదా తక్కువ ఉత్పత్తి వ్యయంతో ఉత్పత్తి చేసే సంస్థ లేదా చాలా కాలం నుంచి వస్తూన్నట్లైతే చేసే సంస్థ ధర నాయకత్వం వహించవచ్చు. ధర నాయకత్వాన్ని వహించే సంస్థ నిర్ణయించే ధరను ఇతర సంస్థలు అనుకరిస్తాయి.

రేఖా పటం ద్వారా వివరణ

ఈ క్రింది రేఖా పటం - 14.5 లో పరిమిత స్వామ్యంలో ధర, ఉత్పత్తి ఏ విధంగా నిర్ణయించబడతాయో తెలుసుకోవచ్చు. స్వీజీ (Sweezy) ఇచ్చిన కింకీ డిమాండ్ రేఖ నమూనాను ప్రస్తుతం పరిశీలిస్తున్నాం.

రేఖా పటం - 14.5

రేఖా పటం - 14.5లో DKD₁ డిమాండ్ రేఖ. ఈ రేఖను కింకీ డిమాండ్ రేఖ అంటారు. ఈ రేఖ DK మరియు KD₁ అనే రెండు భాగాలుగా ఉంది. DK భాగం వ్యాకోచత్వం కలిగి ఉండగా, DK₁ భాగం అవ్యాకోచత్వం కలిగి ఉంది. K బిందువు వద్ద కింక్ లేదా వంకర ఏర్పడటానికి వివిధ కారణాలు ఉన్నాయి. పరిమిత స్వామ్యంలో, ఒక సంస్థ ధర పెంచితే ఇతర సంస్థలు అనుసరించవు. కాని ఆ సంస్థ ధర తగ్గిస్తే మాత్రం ఇతర సంస్థలు కూడా ధర తగ్గిస్తాయి. కాబట్టి ఆ ఒక్క సంస్థ మాత్రమే తన అమ్మకాలను పెంచుకోలేదు. అంతే కాకుండా ఏ సంస్థ కూడా ధరను తగ్గించే ప్రయత్నం చేయదు. అందువల్లనే ధర ధృఢత్వం ఉంటుంది. ఉపాంత రాబడి రేఖను గమనిస్తే, ఇది B నుంచి C వరకు ఖాళీ ఏర్పడింది. MC రేఖ MR రేఖను ఈ ఖాళీ ప్రాంతంలో 'E' బిందువు వద్ద ఖండించుకుంది. ఈ సమతౌల్యం వద్ద ఉత్పత్తి OM గాను, ధరను OP గాను నిర్ణయించటం జరుగుతుంది.

14.8 సారాంశం

ఏకస్వామ్య పోటీ, ద్విదాధిపత్యం, పరిమిత స్వామ్యాలను ఈ భాగంలో పరిశీలించటం జరిగింది. ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో ఎక్కువ మంది ఉత్పత్తిదారులు ఉంటారు, కొంత ఏకస్వామ్య శక్తి ఉంటుంది. వారు తయారు చేసే వస్తువులు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు. ఈ మార్కెట్లో కొన్ని పోటీ లక్షణాలు ఉంటే మరికొన్ని ఏకస్వామ్య లక్షణాలు ఉంటాయి. ద్విదాధిపత్యంలో ఇద్దరే ఉత్పత్తిదారులు ఉంటారు. పరిమిత స్వామ్యంలో బహు కొద్ది మంది ఉత్పత్తిదారులు ఉంటారు. ధర ధృఢత్వం దీని ముఖ్య లక్షణం. ఈ మార్కెట్లను అసంపూర్ణ మార్కెట్లుగా చెబుతాము. ఈ మార్కెట్ల సాధారణంగా మనకు కనిపించే మార్కెట్లు.

14.9 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు

1. ఏకస్వామ్య పోటీని E.H. చాంబర్లెన్ అను ఆర్థికవేత్త అభివృద్ధి పరిచాడు.
2. ఏకస్వామ్య పోటీలో అనేక సంస్థలు ఉండి, వస్తు భిన్నత్వం ఉంటుంది. ఈ మార్కెట్లో కొత్త సంస్థలు మార్కెట్లో ప్రవేశించటానికి, ఉన్న సంస్థలు మార్కెట్ నుంచి బయటకు పోవటానికి స్వేచ్ఛ ఉంటుంది. ఈ మార్కెట్లో అమ్మకపు వ్యయాలు ఉంటాయి.
3. ఏకస్వామ్య పోటీలో, స్వల్ప కాలంలో, కొన్ని సంస్థలు అధిక లాభాలను మరియు కొన్ని సంస్థలు సాధారణ లాభాలను లేదా నష్టాలను పొందవచ్చు.
4. స్వేచ్ఛా ప్రవేశం మరియు నిష్క్రమణ వల్ల ఏకస్వామ్య పోటీలో, దీర్ఘకాలంలో, అన్ని సంస్థలు సాధారణ లాభాలనే పొందుతాయి.
5. ఉత్పత్తి చేసే సంస్థలు రెండు ఉన్నట్లయితే ఆ మార్కెట్ని ద్విదాధిపత్యం అంటారు.

14.9 పదకోశం

1. ఏకస్వామ్యం : మార్కెట్లో ఒకే ఉత్పత్తిదారుడు ఉండి, తయారు చేసే వస్తువుకు దగ్గర ప్రత్యామ్నాయ వస్తువులు లేకపోవటం.
2. ధర విచక్షణ : ఒకే రకమైన వస్తువులకు వివిధ ధరలు విధించటం.
3. అమ్మకం వ్యయాలు : సంస్థలు తమ వస్తు డిమాండు పెంచుకోవటం కోసం చేసే వ్యయాలు.

4. ధర ధృఢత్వం : ధర కొంత కాలం మార్పులేకుండా కొనసాగే స్థితి.
5. అభిలషణీయ సంస్థ : కనీస వ్యయాలతో ఉత్పత్తి చేస్తూ సమతౌల్యంలో ఉన్న సంస్థ.

14.10 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఏకస్వామ్య పోటీ మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యాన్ని గూర్చి తెల్పండి.
2. ద్విదాధిపత్యం అనగా నేమి? అగస్టీన్ కార్నాట్ నమూనాను వివరించుము.
3. పరిమిత స్వామ్యం అనగానేమి ? పరిమిత స్వామ్యంలో ధర నిర్ణయాన్ని గూర్చి విశదీకరించండి.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. పరిమిత స్వామ్య లక్షణాలను వివరించండి.
2. పరిమిత స్వామ్యంలో కింకీ డిమాండు రేఖ సహాయంతో ధర నిర్ణయం గూర్చి వ్రాయండి.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. వస్తు విభేదం
2. కింకీ డిమాండు రేఖ
3. ధర ధృఢత్వం

14.13 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1.	Stonier & Hague	:	A Text Book of Economic Theory
2.	R.A. Bilas	:	Micro Economic Theory
3.	H.C. Ahuja	:	Principles of Micro Economics
4.	K.K. Dewetttt	:	Modern Economic Theory
5.	తెలుగు అకాడమి	:	అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 15

పంపిణీ

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 15.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 15.1 విషయ పరిచయం
- 15.2 పంపిణీ - అర్థం
- 15.3 వైయక్తిక పంపిణీ - విధులను అనుసరించి పంపిణీ
- 15.4 పంపిణీ సిద్ధాంతాలు
- 15.5 సారాంశం
- 15.6 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 15.7 పదకోశం
- 15.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 15.9 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

15.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో మనం ఉత్పత్తి సాధనాలకు ఆదాయం పంపిణీ అయ్యే విధం, పంపిణీ సిద్ధాంతాలను కూడా ఈ భాగంలో తెలుసుకుంటాం. ఈ భాగం పూర్తయ్యే సరికి మీరు క్రింది విషయాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * పంపిణీ అంటే ఏమిటి ? వివిధ రకాలైన పంపిణీలు
- * ఉపాంత ఉత్పాదకతా పంపిణీ సిద్ధాంతం
- * ఆధునిక పంపిణీ సిద్ధాంతం

సాధారణంగా పంపిణీ అంటే వ్యాపార సంస్థలు తాము ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులను అమ్మకం కోసం వివిధ ప్రదేశాలకి చేర్చడాన్ని పంపిణీ అంటారు. కాని ఆర్థిక పరిభాషలో ఉత్పత్తి చేసినందు వల్ల వచ్చిన ఆదాయాన్ని, ఆ ఉత్పత్తి కార్యకలాపంలో పాల్గొన్న ఉత్పత్తి సాధనాలకు పంచడాన్నే పంపిణీ అంటారు. ఉత్పత్తి కార్యకలాపంలో పాల్గొన్నందు వల్ల వచ్చే ఆదాయాన్ని పంచుకొనే విషయంలో ఎవరికి ఎంత వాటా రావాలి అనే విషయంలో అనేక సంఘర్షణలు ఉన్నాయి. ప్రతి ఉత్పత్తి కారకం ప్రధానమైనదే. అందువల్ల ఉత్పత్తి కారకాలు పొందే వాటా పరిమాణం వాటి ప్రతిఫలాల పై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉత్పత్తి సాధనాలెక్కన భూమి, శ్రమ, మూలధనం, వ్యవస్థాపనాల ప్రతిఫలాలను నిర్ణయించుటకు సంబంధించి వివిధ సిద్ధాంతాలు వెలువడ్డాయి. ఉత్పత్తిదారునికి పంపిణీ అతి కీలక సమస్య. ఎందుకంటే వివిధ ఉత్పత్తి సాధనాలకు ప్రతిఫలం పోగా మిగిలేవి అతనికి లాభాలు. కావున చాకచక్యం గల ఉత్పత్తిదారుడు ఉత్పత్తి సాధనాలను ఉపయోగించుకునేటప్పుడు, ప్రతిఫలాలను చెల్లించేటప్పుడు మెళకువగా ఉంటాడు. లేకుంటే నష్టాలు సంభవించవచ్చు.

15.2 పంపిణీ - అర్థం

సాధారణ పరిభాషలో పంపిణీ అంటే పంపకం అని చెప్పడం జరుగుతుంది. అంటే ఒక కంపెనీ తనకు వచ్చిన లాభాలను ఏ విధంగా వివిధ వాటాదార్ల మధ్య పంపకం చేయటం, లేదా ఒక కుటుంబంలోని వారసులకు ఆస్తి పంచటం లాంటిది అనుకుంటాం. కాని అర్థశాస్త్ర పరిభాషలో పంపిణీ అనే పదానికి ఒక ప్రత్యేకమైన అర్థం ఉంది.

ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో ఉత్పత్తి కారకాలైన భూమి, శ్రమ, మూలధనం మరియు వ్యవస్థాపనం పాల్గొంటాయి. ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులను అమ్ముగా వచ్చిన ఆదాయం ఈ నాలుగు ఉత్పత్తి కారకాలకు చెందవలసి ఉంటుంది. ఉత్పత్తి చేసినందువల్ల వచ్చిన ఆదాయాన్ని నాలుగు ఉత్పత్తి సాధనాలకు ప్రతిఫలాలుగా చెల్లించడాన్నే పంపిణీ అంటారు. అంటే భూమికి భాటకం రూపంలో; శ్రమకి వేతనం రూపంలో; మూలధనం వడ్డీ రూపంలో మరియు వ్యవస్థాపనం లాభాల రూపంలో ఆదాయాన్ని పొందుతాయి. చాప్మన్ అనే ఆర్థికవేత్త ప్రకారం “ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో పాల్గొన్నందుకు ఉత్పత్తి కారకాలకు పారితోషికాన్ని చెల్లించటమే” పంపిణీ అంటారు.

15.3 వైయక్తిక పంపిణీ - విధులను అనుసరించి పంపిణీ

అర్థశాస్త్రంలో జాతీయాదాయం యొక్క పంపిణీని రెండు కోణాలలో చూడవచ్చు. అవి 1) వైయక్తిక పంపిణీ 2) విధుల ననుసరించి పంపిణీ .

వైయక్తిక పంపిణీ : జాతీయాదాయం దేశంలోని వ్యక్తుల మధ్య పంపకం చేయడాన్నే వైయక్తిక పంపిణీ అంటారు. వ్యక్తుల మధ్య జాతీయాదాయం సక్రమంగా పంపిణీ కాకపోతే ఆదాయంలో, సంపదలో అసమానతలు ఏర్పడి, సంఘంలో ధనికులు, పేదలు అనే రెండు వర్గాలు ఏర్పడతాయి. ఆదాయ సంపాదనలో వ్యక్తుల మధ్య గల తేడాను, ఆర్థిక అసమానతలకు దారితీసే పరిస్థితులను వైయక్తిక పంపిణీ విశ్లేషణ ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.

విధుల ననుసరించి జరిగే పంపిణీ : అర్థశాస్త్రంలో పంపిణీ అను పదాన్ని విధుల ననుసరించి జరిగే పంపిణీ అర్థంలోనే వాడతారు. ప్రాఫెసర్ జాన్ ఫెన్ అభిప్రాయం ప్రకారం విధుల ననుసరించి జరిగే పంపిణీలో ఉత్పత్తి కారకాలతోనూ, వాటి ధర నిర్ణయాలతో మాత్రమే సంబంధం ఉంటుంది. అంటే ఉత్పత్తి కారకాలు నిర్వర్తించే విధులకు లేదా వాటి సేవలకు యిచ్చే ప్రతిఫలం ఏ విధంగా నిర్ణయింప బడుతుందో విధుల ననుసరించి జరిగే పంపిణీలో చర్చించటం జరుగుతుంది . భూమికి భాటకం, శ్రమకు వేతనం మూలధనానికి వడ్డీ, వ్యవస్థాపనకునికి లాభం ఏ విధంగా నిర్ణయింపబడతాయో ఈ విశ్లేషణ ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. విధులన ననుసరించి జరిగే పంపిణీ రెండు విధములుగా వర్గీకరింపవచ్చు .

- 1) సూక్ష్మ పంపిణీ
- 2) స్థూల పంపిణీ

1) సూక్ష్మ పంపిణీ : ఉత్పత్తి కారకాల ధర ఏ విధంగా నిర్ణయింపబడేదీ సూక్ష్మ పంపిణీ తెలియజేస్తుంది. అంటే భూమికి భాటకం రేటు, శ్రమకు వేతనం రేటు, వ్యవస్థాపనకునికి లాభం రేటు ఏ విధంగా నిర్ణయింపబడుతుందో సూక్ష్మ పంపిణీ తెలియజేస్తుంది.

2) స్థూల పంపిణీ : స్థూల పంపిణీ అంటే స్థూలంగా ప్రతి ఉత్పత్తి కారకం జాతీయాదాయంలో ఎంత వాటాను పొందేది తెలుపుతుంది. ఉదాహరణకు జాతీయాదాయంలో శ్రామికులకు వేతనం ద్వారా, మూలధనానికి వడ్డీ ద్వారా, భూమికి భాటకం ద్వారా, వ్యవస్థాపనకునికి లాభం ద్వారా ఎంత వాటా వచ్చిందీ దీని వల్ల తెలుస్తుంది. అందుచేతనే దీనిని పంపిణీ వాటాల సిద్ధాంతం అని కూడా అంటారు.

15.4 పంపిణీ సిద్ధాంతాలు

మనం గత అధ్యాయాలలో ఒక వస్తువు ధర ఏ విధంగా నిర్ణయమయ్యేదీ తెలుసుకున్నాం. ఒక వస్తువు ధర నిర్ణయాన్ని పరిశీలించినట్లుగానే, ఉత్పత్తి కారకాల ధరలు కూడా ఏ విధంగా నిర్ణయమయ్యేదీ తెలుసుకోవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది. ఉత్పత్తి కారకాల ధర నిర్ణయానికి సంబంధించిన సిద్ధాంతాలు రెండు.

1. ఉపాంత ఉత్పాదకతా పంపిణీ సిద్ధాంతం
2. ఆధునిక పంపిణీ సిద్ధాంతం

15.4.1 ఉపాంత ఉత్పాదకతా పంపిణీ సిద్ధాంతం

ఈ సిద్ధాంతాన్ని జె.బి. క్లార్క్ విక్స్టెడ్, జీవన్స్ మొదలగు ఆర్థికవేత్తలు ప్రతిపాదించారు. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం ఒక ఉత్పత్తి కారకానికి చెల్లించే ధర, దాని యొక్క ఉపాంత ఉత్పాదకత పై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉత్పత్తి కారకానికే ధర ఉపాంత ఉత్పత్తికి సమానంగా ఉంటుందని ఈ సూత్రం వివరిస్తుంది. ఈ సిద్ధాంతం క్రింది ప్రమేయాలపై ఆధారపడి ఉంటుంది.

ప్రమేయాలు

- 1) ఆర్థిక వ్యవస్థలో సంపూర్ణ పోటీ ఉంటుంది.
- 2) ఉత్పత్తి కారకాలన్ని ఏక జాతీయముగా ఉంటాయి.
- 3) ఒక ఉత్పత్తి కారకానికి బదులుగా మరొక ఉత్పత్తి కారకాన్ని ప్రతిస్థాపన చేయటానికి వీలుంది.
- 4) ఉత్పత్తి కారకాలకు పూర్తి గమనశీలత ఉంటుంది.
- 5) మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి, ఏదో ఒక ఉత్పత్తి కారకాన్ని పెంచటానికి వీలుంటుంది.
- 6) క్రమ క్షీణ ప్రతిఫల సూత్రం అమలులో ఉంటుంది.
- 7) ఆర్థిక వ్యవస్థలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉంటుంది.
- 8) దీర్ఘకాలాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకోవటం జరిగింది.

ఉపాంత ఉత్పాదకత పంపిణీ సిద్ధాంతం ముఖ్యంగా ఈ క్రింది విషయాలను తెలియజేస్తుంది.

1. కారకాలకు చెల్లించే ప్రతిఫలాలు వాటి ఉపాంత ఉత్పాదకత పై ఆధారపడి ఉంటాయి.
2. దీర్ఘకాలంలో కారకాలకు చెల్లించే ప్రతిఫలాలు వాటి ఉపాంత ఉత్పాదకతకు సమానముగా ఉంటాయి.
3. కారకాల యొక్క ఉపాంత ఉత్పాదకత అన్ని రంగాలలో సమానంగా ఉంటుంది.

మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పు లేనపుడు ఒక ఉత్పత్తి కారకం యొక్క ప్రతిఫలం దాని ఉపాంత ఉత్పాదకతకు లేదా ఉపాంత ఉత్పాదకత రాబడికి సమానంగా ఉంటుందని ఉపాంత ఉత్పాదకత పంపిణీ సిద్ధాంతం తెలియ జేస్తుంది. ఈ సిద్ధాంతాన్ని ఉత్పత్తి సాధనమైన శ్రమను ఉదాహరణంగా తీసుకొని పరిశీలిద్దాం. ఈ సిద్ధాంతాన్ని వివరించే ముందుగా ఉత్పాదకత భావనలను పరిశీలిద్దాం. శ్రమను మార్చటానికి వీలుందని, ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువుల ధరలు మార్కెట్ మొత్తం ఒకే

విధంగా ఉంటుందని భావిస్తున్నాం.

మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత (MPP), మొత్తం ఉత్పాదకతా రాబడి (MRP)

n పరిమాణంలో శ్రామికులను ఉపయోగించినందు వల్ల వచ్చే ఉత్పత్తిని మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత అంటారు. ఆ ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులను అమ్ముగా వచ్చిన రాబడిని (ఉత్పత్తి x ధర) మొత్తం ఉత్పాదకతా రాబడి అంటారు.

సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత (APP), సగటు ఉత్పాదకతా రాబడి (ARP)

మొత్తం భౌతిక ఉత్పత్తిని శ్రామికుల సంఖ్యతో భాగిస్తే సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత వస్తుంది.

$$\text{సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత} = \frac{\text{మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత}}{\text{శ్రామికుల సంఖ్య}}$$

మొత్తం ఉత్పాదకత రాబడిని శ్రామికుల సంఖ్యతో భాగిస్తే సగటు ఉత్పాదకతా రాబడి వస్తుంది.

$$\text{సగటు ఉత్పాదకతా రాబడి} = \frac{\text{మొత్తం ఉత్పాదకత రాబడి}}{\text{శ్రామికుల సంఖ్య}}$$

ఉపాంత భౌతిక ఉత్పాదకత (MPP) - ఉపాంత ఉత్పాదకత రాబడి (MRP)

అదనంగా ఒక శ్రామికుని ఉపయోగించినందు వల్ల అదనంగా వచ్చే ఉత్పాదకతను ఉపాంత ఉత్పాదకత అంటారు.

ఉపాంత ఉత్పాదకత = n శ్రామికుల నుంచి వచ్చిన మొత్తం ఉత్పాదకత - (n-1) శ్రామికుల నుంచి వచ్చిన ఉత్పాదకత

అదనంగా ఒక శ్రామికుని ఉపయోగించినందు వల్ల అదనంగా వచ్చే రాబడిని ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడి అంటారు.

ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడి n = 1 శ్రామికుల నుంచి వచ్చిన మొత్తం రాబడి - (n-1) శ్రామికుల వల్ల వచ్చిన మొత్తం రాబడి

పట్టిక ద్వారా వివరణ

ఉపాంత ఉత్పాదకతా సిద్ధాంతం వల్ల శ్రామికులను ఎంత పరిమాణంలో నియమించేదీ, ఎంత వేతనం ఇచ్చేది పట్టికలో చూపటం జరిగింది. ఆర్థికవ్యవస్థలో క్షీణ ప్రతిఫల సిద్ధాంతం పని చేస్తూ ఉంటుందని, వస్తువు ధర రూ. 2 అని, శ్రామికునికి వేతనం స్థిరంగా ఉంటుందని భావించి ఈ పట్టిక తయారు చేయటం జరిగింది.

పట్టికలో మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత, సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత, ఉపాంత భౌతిక ఉత్పత్తులను చూపటం జరిగింది. సగటు, ఉపాంత ఉత్పాదకతలను వస్తు ధరలతో గుణిస్తే సగటు, ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడులు వస్తాయి. ఈ సగటు, ఉపాంత ఉత్పాదకతలు, ఉత్పాదకత రాబడులు మొదట్లో పెరుగుతూ తరువాత తగ్గుచున్నాయి. కారణం చరానుపాత సిద్ధాంతం వర్తిస్తుంది కాబట్టి. ఈ సమాచార సహాయంతో రేఖా పటం ద్వారా వేతన నిర్ణయం, సమతౌల్యాలను పరిశీలించవచ్చు.

పట్టిక

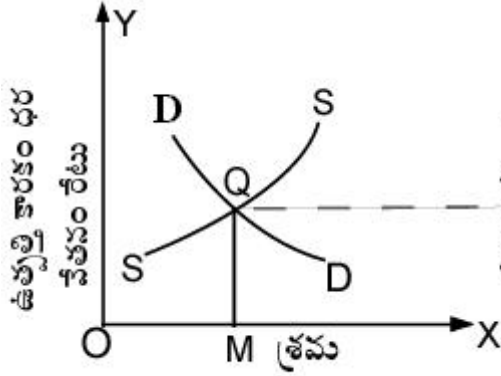
శ్రామికులను నియమించటం వల్ల వచ్చే భౌతిక ఉత్పాదనలు, ఉత్పాదనా రాబడులు

శ్రమ యూనిట్	మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత యూనిట్లు	సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత (APP)	ఉపాంత భౌతిక ఉత్పాదకత (MPP)	సగటు ఉత్పాదకత రాబడి ARP(APPxP)	ఉపాంత ఉత్పాదకత రాబడి MRP=MPPxP రూపాయలలో
1	4	4	4	8	8
2	10	5	6	10	12
3	18	6	8	12	16
4	24	6	6	12	12
5	28	5.6	4	11.2	8
6	30	5	2	10	4

పట్టిక గమనిస్తే సగటు ఉత్పాదకతా రాబడి, ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడులు ఏదో ఒక బిందువు వద్ద అంటే 8రూ.ల వద్ద ప్రారంభమై పెరుగుతూ పోయి ఒక స్థాయి దాటిన తరువాత క్షీణిస్తున్నాయి. ఎందుకంటే క్షీణప్రతి ఫల సూత్రం వర్తిస్తుంది. ఈ విషయాన్ని రేఖా పటం 15.1(B) తెలియచేస్తుంది.

రేఖా పటం - 15.1(A) OX మీద ఉత్పత్తి కారకం యూనిట్లను Y అక్షం మీద ఉత్పత్తి కారకం ధరను చూపడమైంది. ఉత్పత్తి కారకం మొత్తం సప్లయి రేఖ SS, డిమాండ్ రేఖ DDలు. ఉత్పత్తి కారకానికి పరిశ్రమ చేసే మొత్తం డిమాండ్ రేఖ, సప్లయి రేఖ రెండూ Q బిందువు వద్ద కలుస్తాయి. అదే సమతౌల్య బిందువు. OM యూనిట్లు ఉత్పత్తికారపు సప్లయి. OM యూనిట్లు ఉత్పత్తి కారకానికి ఉన్న డిమాండ్, ఉత్పత్తి కారకం ధర QM. ఇది ఉత్పత్తి కారకం ఉపాంత ఉత్పాదకతకు సమానం.

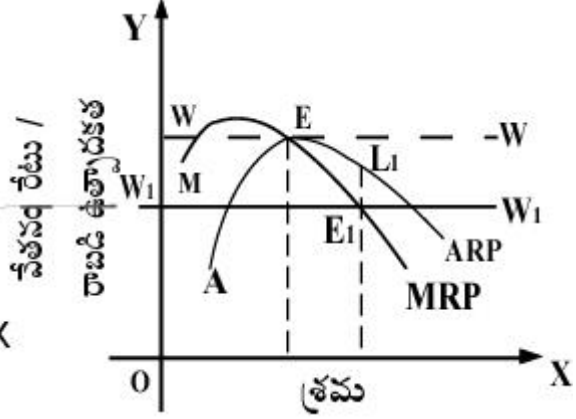
రేఖా పటం-15.1 (B) ఉత్పత్తి కారకాల మార్కెట్లో సంస్థ సమతౌల్యాన్ని తెలుపుతుంది. X అక్షం మీద శ్రమను, OY మీద వేతనం రేటును, సంస్థకు వచ్చే ఉపాంతోత్పత్తి రాబడిని చూపడం జరిగింది. ARP వస్తువు సగటు రాబడిరేఖ, MRP ఉపాంత రాబడిరేఖను సూచిస్తాయి. MRP రేఖ ARP రేఖను దాని గరిష్ట బిందువు E వద్ద కలుస్తుంది. వేతనం రేఖ WW. సంస్థ, పరిశ్రమ నిర్ణయించిన వేతనం రేటును పాటిస్తుంది. సంపూర్ణ స్పర్థ పరిస్థితుల్లో ఏ ఒక్క సంస్థ స్వతంత్రంగా ఉత్పత్తి కారకం ధరను నిర్ణయించదనే విషయాన్ని మార్కెట్ వ్యవస్థకు సంబంధించిన అధ్యాయంలో చదివారు కదా. రేఖా పటం - 15.1 (బి)లో చూపిన విధంగా ఉత్పత్తి కారకాల ధరలను పరిశ్రమ నిర్ణయిస్తుంది. W_1W_1 వేతనం రేఖ MRP రేఖను, E_1 వద్ద సంస్థ సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. W_1W_1 పరిమాణం లాభాన్ని సంస్థకు అందిస్తుంది. ఈ స్థాయిలో సగటు రాబడి ఉత్పాదకత వేతనం రేటు కంటే ఎక్కువ. స్వల్ప కాలంలో ఈ విధంగా ఉంటే సంస్థ లాభం పొందుతుంది. దీర్ఘకాలంలో వస్తువు సగటు రాబడి, వేతనాలతో, ఉపాంత ఉత్పత్తి రాబడితో సమానమైతే (పటంలో చూపినట్లు E బిందువు వద్ద) సంస్థకు సాధారణ లాభాలే లభిస్తాయి.

రేఖా పటం - 15.1(A)

ఉత్పత్తి కారకం ధర నిర్ణయం

పరిశ్రమ వేతన నిర్ణయం

రేఖా పటం - 15.1(B)

ఉత్పత్తి కారకాల మార్కెట్లో

సంస్థ సమతౌల్యం

విమర్శ:

ఉపాంత ఉత్పాదకత పంపిణీ సిద్ధాంతం ఈ కింది విమర్శలకు గురి అయినది .

- 1) **ఏకజాతీయాలు :** ఈ సిద్ధాంతంలో ఉత్పత్తి కారకపు యూనిట్లన్నీ ఏకజాతీయాలు లేదా సమాన సామర్థ్యం కలిగినవిగా భావిస్తాం. కాని వాస్తవముగా ఉత్పత్తి కారకపు యూనిట్లు ఒకే విధంగా ఉండవు. ఉదాహరణకు శ్రామికుల సామర్థ్యాలలో తేడాలు ఉంటాయి.
- 2) **సంపూర్ణ ప్రత్యామ్నాయాలు :** ఒక ఉత్పత్తి కారకానికి బదులు మరొక దానిని ప్రత్యామ్నాయంగా ఉపయోగించటానికి వీలుంటుంది అని భావించటం జరిగింది. కాని ఉత్పత్తి కారకాలు ఒకదానికొకటి సన్నిహిత ప్రత్యామ్నాయాలు కావు.
- 3) **గమనశీలత :** ఈ సిద్ధాంతం ఉత్పత్తి కారకాలకు పూర్తి గమనశీలత ఉన్నదనే ప్రమేయం పై ఆధారపడి వుంది. కాని ఇది నిజం కాదు. భూమి విషయంలో గమనశీలత లేదు. శ్రమ, మూలధనానికి కూడా పూర్తి గమనశీలత లేదు.
- 4) **అవిభాజ్యత :** ఉత్పత్తి కారకాన్ని స్వల్పంగా పెంచటానికి లేదా తగ్గించటానికి వీలుంటుంది అని ఊహించాం. కాని కొన్ని ఉత్పత్తి సాధనాలు పెంచుటకు లేదా తగ్గించుటకు వీలుండదు. ఆ పరిస్థితుల్లో ఈ సిద్ధాంతం వర్తించదు.
- 5) **సంపూర్ణ ఉద్యోగిత :** సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉంటుంది అని భావించటం జరిగింది. కాని వాస్తవానికి సంపూర్ణ ఉద్యోగిత వుండదు.
- 6) **సంపూర్ణ పోటీ :** సంపూర్ణ పోటీ కూడా వాస్తవానికి కన్పించదు.
- 7) **దీర్ఘకాలం :** ఈ సిద్ధాంతం దీర్ఘకాలాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకుంది. అయితే స్వల్పకాలమే ప్రధానమైనది, దీన్ని అలక్ష్యం చేయటం జరిగింది అని కీన్స్ విమర్శించారు.
- 8) **ప్రతిస్థాపన :** ఒక ఉత్పత్తి సాధనానికి బదులు మరొక ఉత్పత్తి సాధనం సంపూర్ణ ప్రత్యామ్నాయంగా ఉపయోగించలేము.

9) క్రమక్షీణ ప్రతిఫలాలు : ప్రతి రంగంలో క్రమక్షీణ ప్రతిఫలాలు వస్తాయని భావించటం జరిగింది. కాని పెరుగుతున్న సాంకేతిక ప్రగతి వల్ల క్షీణ ప్రతిఫలాలకు బదులుగా పెరుగుతున్న ప్రతిఫలాలు వస్తాయని అలాంటి పరిస్థితుల్లో ఈ సిద్ధాంతం వర్తించదని ఆధునిక ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు భావించారు.

10) ధర నిర్ణయం : గతంలో నిర్ణయించబడిన ధరలను ఆధారంగా చేసుకొని ఒక సంస్థ ఉత్పత్తి సాధనాలను ఎంతవరకు నియమిస్తుందో ఈ సిద్ధాంతం తెలియజేస్తుంది. కాని ఉత్పత్తి సాధనాల ధరలను నిర్ణయించటం లేదని శ్యామ్మూల్స్‌న్ అభిప్రాయపడ్డారు.

15.4.2 ఆధునిక పంపిణీ సిద్ధాంతం

ఉపాంత ఉత్పాదకతా సిద్ధాంతం కేవలం డిమాండ్ పై ఆధారపడి ఉత్పత్తి సాధనం ధర నిర్ణయమౌతుందని వివరించింది. సప్లయిని పూర్తిగా విస్మరించింది. ఈ లోపాన్ని సరిచేయుటకు డిమాండు, సప్లయిలను ఆధారంగా తీసుకుని ఆధునిక పంపిణీ సిద్ధాంతం రూపొందించబడింది. ఒక వస్తువు ధర ఏ విధంగా దాని డిమాండ్, సప్లయి నిర్ణయించబడుతుందో, ఆ విధంగానే ఒక ఉత్పత్తి సాధనం ధర కూడా దాని డిమాండ్, సప్లయిల ద్వారా నిర్ణయించబడుతుందని ఈ సిద్ధాంతం తెలుపుతుంది.

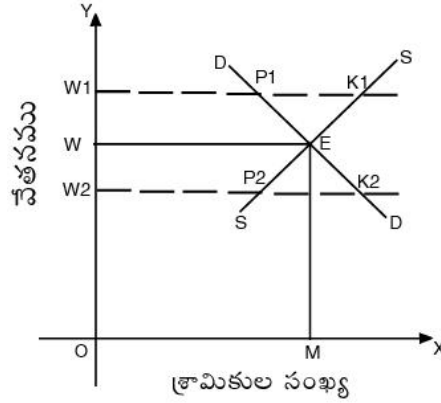
ఉత్పత్తి సాధనాలలో శ్రమను ఉదాహరణంగా తీసుకొని వేతన నిర్ణయం వివరించటం జరిగింది. ఈ విధంగానే మిగతా ఉత్పత్తి కారకాల ధర నిర్ణయం కూడా జరుగుతుంది.

1) డిమాండు : శ్రమ డిమాండు ప్రత్యక్ష డిమాండు కాదు. శ్రామికుడు తయారుచేసే వస్తువులకు ఉండే డిమాండును బట్టి శ్రమకు డిమాండు ఉంటుంది. కాబట్టి శ్రమకు గల డిమాండు పరోక్ష డిమాండు లేక వుత్పన్న డిమాండు అంటే శ్రమ యొక్క డిమాండ్, శ్రామికులు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువు డిమాండ్ పై ఆధారపడి ఉంటుంది.

శ్రమకు ఉత్పాదకతా శక్తి ఉంది. కావున ఉత్పత్తిదారుడు శ్రమను డిమాండ్ చేస్తాడు. అధికంగా శ్రామికులను నియమిస్తున్న కొద్దీ వారి ఉపాంత ఉత్పాదకత క్షీణిస్తుంది. సాధరణంగా ఉపాంత ఉత్పాదకత ఎక్కువగా ఉంటే వేతనం ఎక్కువగాను, ఉపాంత ఉత్పాదకత తక్కువగా ఉంటే వేతనం తక్కువగా ఉంటుంది.

మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పులేనట్లయితే ఉత్పత్తిదారుడు శ్రామికులను డిమాండు చేసే పరిమాణం వారికి ఇచ్చే వేతనం పై ఆధారపడి ఉంటుంది. వేతనం ఎక్కువగా ఉంటే శ్రామికులను తక్కువగా డిమాండు చేస్తాడు. వేతనం తక్కువగా ఉంటే శ్రామికుల డిమాండు ఎక్కువగా ఉంటుంది. వేతనాలకు, శ్రామికుల డిమాండుకు ఉన్న సంబంధం విలోమ సంబంధం. కాబట్టి శ్రామికుల డిమాండు రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి క్రిందికి వాలుతుంది.

2) సప్లయ్ : శ్రామికుల సప్లయ్ అనేక విషయముల పై ఆధారపడి ఉంటుంది. అవి జనాభా, భౌగోళిక పరిస్థితులు, వృత్తులు, శ్రామికుల సామర్థ్యం, చదువుకు, శిక్షణకు అయ్యే ఖర్చు, గమనశీలత, ఆదాయాలు, పని విశ్రాంతి మధ్య ప్రజల అభిప్రాయం. మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పు లేనట్లయితే శ్రామికుల సప్లయ్ ధరపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వేతనాలు ఎక్కువగా ఉంటే శ్రమ సప్లయి ఎక్కువగాను, వేతనాలు తక్కువగా ఉంటే శ్రమ సప్లయి తక్కువగా ఉంటుంది. వేతనాలకు శ్రమ సప్లయికి ఉన్న సంబంధం అనులోమ లేదా ప్రత్యక్ష సంబంధం. కాబట్టి శ్రమ సప్లయి రేఖ ఎడమనుండి కుడికి పైకి వాలుతుంది. శ్రామికుల డిమాండు, సప్లయిల పై ఆధారపడి సమతౌల్య వేతన రేటు నిర్ణయించబడును. ఈ విషయం రేఖా పటం 15.2 లో వివరించబడినది.

రేఖా పటం - 15.2

సమతౌల్య వేతన నిర్ణయం

పై రేఖా పటం - 15.2 లో X అక్షము పై శ్రామికుల సంఖ్యను, Y అక్షము పై వేతనం తీసుకున్నాము. SS శ్రామికుల సప్లయి రేఖ, DD శ్రామికుల డిమాండు రేఖ, SS, DD రేఖలు "E" బిందువు వద్ద పరస్పరం ఖండించుకొన్నాయి. కాబట్టి వేతనం రేటు OWగా నిర్ణయించబడింది. OW వేతనము రేటును సమతౌల్య వేతనం రేటు అంటారు. ఏ కారణము చేతనైన వేతన రేటు మారినచో దీర్ఘకాలంలో అది తిరిగి యధాస్థితికి చేరుతుంది. ఉదాహరణకు వేతనం OW నుంచి రేటు OW_1 పెరిగిందని అనుకుందాం. ఈ వేతన రేటు వద్ద శ్రామికుల సప్లయి W_1K_1 కు పెరిగితే శ్రామికులకు డిమాండు W_1P_1 కు తగ్గింది. అందువల్ల శ్రామికులలో పోటీవచ్చి వేతన రేటు OW_2 కి తగ్గిపోతుంది. అలాగే వేతన రేటు OW_2 కి తగ్గితే శ్రామికుల సప్లయి W_2P_2 కి తగ్గితే శ్రామికుల డిమాండు W_2K_2 కు పెరిగింది. ఈ రేటు వద్ద సప్లయి కన్నా డిమాండు ఎక్కువగా ఉంది. కాబట్టి ఉత్పత్తిదారులు పోటీ పడి వేతనాన్ని OW_2 నుంచి OW కి పెంచుతాయి.

ఈ విధంగా శ్రమ సప్లయి, డిమాండుల ప్రభావం వల్ల సమతౌల్య వేతన రేటును నిర్ణయం కాబడుతుంది. కాబట్టి ప్రతి ఉత్పత్తి సాధానం ధరకూడా దాని డిమాండ్, సప్లయి శక్తులపై ఆధారపడి నిర్ణయమౌతుందని ఈ సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది.

15.4 సారాంశం

జాతీయాదాయాన్ని వివిధ ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య పంచడాన్ని పంపిణీ అంటారు. ఒక దేశంలో ఒక సంవత్సరకాలంలో ఉత్పత్తి అయిన అంతిమ వస్తు సేవల మొత్తం విలువను జాతీయాదాయం అంటారు. ఉత్పత్తి సాధనాలైన భూమి, శ్రమ, మూలధనం, వ్యవస్థాపనల సమిష్టి కృషి ఫలితంగా జాతీయాదాయం వస్తుంది. అందువల్ల ఉత్పత్తి కారకాలకు భాటకం, వేతనం, వడ్డీ మరియు లాభాల రూపంలో పంపిణీ జరుగుతుంది. అంటే ప్రతి ఉత్పత్తి కారకానికి జాతీయాదాయంలో కొంత వాటా ఉంటుంది. ఈ వాటాలను గురించి వివరించేదే పంపిణీ సిద్ధాంతం. దీనిని ఉత్పత్తి కారకాల ధరల సిద్ధాంతం అని కూడా అంటారు.

15.5 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు

1. ఉత్పత్తి చేసినందువల్ల వచ్చిన ఆదాయం ఆ ప్రక్రియలో పాల్గొన్న ఉత్పత్తి సాధనాలకు పంచటాన్నే పంపిణీ అంటారు. పంపిణీ సిద్ధాంతాన్ని వాటాల సిద్ధాంతం అని కూడా అంటారు.
2. ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో ఉత్పత్తి సాధనాలు పాల్గొన్నందుకు వాటి ఉపాంత ఉత్పాదకతకు సమానంగా ప్రతిఫలం ఇవ్వటం

జరుగుతుందని ఉపాంత ఉత్పాదకత పంపిణీ సిద్ధాంతం తెలుపుతుంది. దీనిని జె.బి. క్లార్క్, విక్స్టెడ్, జీవాన్సు మొదలగు ఆర్థికవేత్తలు ప్రతిపాదించారు.

3. ఒక్కొక్క ఉత్పత్తి కారకం నగటున ఉత్పత్తి చేసే పరిమాణం. (మొత్తం ఉత్పత్తి / ఉత్పత్తి కారకాల సంఖ్య లేదా శ్రామికుల సంఖ్య) నగటు భౌతిక ఉత్పాదకత అంటారు.
4. ఉపాంత భౌతిక ఉత్పత్తి అంటే అదనంగా ఉత్పత్తి కారకం ఉపయోగించినందుకవల్ల అదనపు ఉత్పాదకత.
5. ఉత్పత్తి కారకం యొక్క ఉపాంత ఉత్పాదకతను ఆ వస్తు ధరతో గుణిస్తే ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడి వస్తుంది.
6. ఆధునిక పంపిణీ సిద్ధాంతం ప్రకారం ఒక ఉత్పత్తి సాధనం యొక్క ధర దాని డిమాండ్, సప్లయల వల్ల నిర్ణయించబడుతుంది.

15.6 పదకోశం

1. ఆర్థిక వ్యవస్థ : వనరుల కేటాయింపు, వనరుల సంపూర్ణ ఉద్యోగిత, వనరుల వృద్ధి అనే మూలికమైన సమస్యలను పరిష్కరించుకోవడానికి ఏర్పాటు చేసుకున్న వ్యవస్థ ఆర్థికవ్యవస్థ.
2. ఉత్పత్తి కారకాలు : ఉత్పత్తికి దోహదం చేసే సాధనాలను ఉత్పత్తి కారకాలు అంటారు. అవి భూమి, శ్రమ, మూలధనం మరియు వ్యవస్థాపనం.
3. పరోక్ష డిమాండ్ : పరోక్ష లేదా వ్యత్యన్న డిమాండ్ అంటే ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులకు డిమాండ్ ఉండటం వల్ల ఉత్పత్తి కారకాన్ని డిమాండ్ చేయటం.
4. భౌతిక ఉత్పత్తి : వస్తురూపంలో ఉత్పత్తి.
5. ఉత్పాదకతా రాబడి : ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువుల నుంచి వచ్చే రాబడి (ఉత్పత్తిో దాని ధర)
6. సమతౌల్యం : రెండు వ్యతిరేక శక్తులు సమానంగా ఉన్న స్థితి. ఉదాహరణకు డిమాండ్ మరియు సప్లయ.

15.7 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఉపాంత ఉత్పాదకత పంపిణీ సిద్ధాంతాన్ని విమర్శనాత్మకంగా చర్చించు.
2. ఆధునిక పంపిణీ సిద్ధాంతాన్ని వివరించుము.

II. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. వైయక్తిక పంపిణీ
2. విధులననుసరించి పంపిణీ
3. పంపిణీ - ఆవశ్యకత
4. ఉపాంత భౌతిక ఉత్పాదకత - ఉపాంత భౌతిక ఉత్పాదకతా రాబడి

15.8 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు :

1. Alfred Marshall	:	Principles of Economics
2. J.R. Hicks	:	Social Frame work
3. Paul A Samuelson	:	Economics of Welfare
4. Stonier and Hague	:	A Text Book of Economic Theory
5. J.S. Bain	:	Pricing , Employment and Distribution
6. G.J. Stigler	:	Production and Distribution Theories
7. K.K. Dewett	:	Advanced Economic Theory
8. తెలుగు అకాడమి	:	అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 16

భాటకం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 16.0 ఉద్దేశాలు - లక్ష్యాలు
- 16.1 విషయ పరిచయం
- 16.2 భాటకం - అర్థం
- 16.3 రికార్డ్ భాటక సిద్ధాంతం
- 16.4 ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతం
- 16.5 ఆధునిక భాటకపు ఆధిక్యత
- 16.6 కృత్రిమ భాటకం
- 16.7 ధరకు భాటకమునకు గల సంబంధం
- 16.8 వేతనాలలో, వడ్డీలో, లాభాల్లో భాటకపు అంశం
- 16.9 సారాంశం
- 16.10 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 16.11 పదకోశం
- 16.12 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 18.13 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

16.0 ఉద్దేశాలు - లక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో భూమికి భాటకం ఏవిధంగా నిర్ణయింపబడుతుందో వివరించటం, ఇందుకు గాను కాలక్రమేణా భాటక వివరణ సిద్ధాంతాలలో వచ్చిన మార్పులను పరిశీలించటం జరుగుతుంది. ఈ భాగం మూర్తయ్యే సరికి మీరు క్రింది విషయాలను అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * భాటకం అంటే ఏమిటి ?
- * ఆర్థిక భాటకం, కాంట్రాక్టు భాటకం మధ్య తేడాలు
- * రికార్డ్ భాటక సిద్ధాంతం

- * ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతం
- * కృత్రిమ భాటకం
- * ఇతర ప్రతిఫలాల్లో భాటకం

16.1 విషయ పరిచయం

సాధారణ పరిభాషలో భాటకం అంటే ఒక కారు, పైకిలు, భూమి, ఇల్లు, దుకాణం అద్దెకు తీసుకున్నప్పుడు వాటి స్వంతదారుకు ముందుగానే నిర్ణయించిన ప్రకారం చెల్లించే అద్దె అను అర్థంలో వాడటం జరుగుతుంది. దీనిని ఒప్పందపు భాటకం (కాంట్రాక్టు భాటకం) అంటారు. కాని అర్థశాస్త్ర పరిభాషలో భాటకం అనే పదానికి ప్రత్యేక అర్థం ఉంది. ఉత్పత్తి కారకాలలో అతి ముఖ్య సాధనమైన భూమికిచ్చే ప్రతిఫలాన్ని భాటకం అంటారు. అంటే భూమిలో ఉన్న ఉత్పాదక శక్తులను వినియోగించుకున్నందుకు భూస్వామికి ఇచ్చే ప్రతిఫలాన్ని ఆర్థిక పరిభాషలో భాటకంగా చెప్పవచ్చు. భాటక సిద్ధాంతాలలో ముఖ్య సిద్ధాంతాలను ఈ భాగంలో పరిశీలించటం జరిగింది.

16.2 భాటకం - అర్థం

భూమిలో ఉన్న నశింపు లేని శక్తులను ఉపయోగించుకున్నందుకు భూస్వామికి ఇచ్చే ప్రతిఫలాన్నే భాటకం అంటారు. భూమిలో ఉన్న ఉత్పాదక శక్తుల వల్లనే భూమికి భాటకం నిర్ణయింపబడుతుందని ప్రకృతి ధర్మవాదుల అభిప్రాయం. రికార్డో ప్రకారం “సేద్యం చేస్తే వచ్చే ఫలసాయంలో భూస్వామికి ఇచ్చే భాగమే భాటకం. ఈ భాటకమును ఇవ్వడానికి కారణం - భూమి సహజమైన, నాశనం చేయలేని ఉత్పాదక శక్తులను ఉపయోగించుకోవటమే”.

16.2.1 ఆర్థిక భాటకం - కాంట్రాక్టు భాటకం

భూమిని వాడుకున్నందుకు భూస్వామికి ఇచ్చే కొలును కాంట్రాక్టు భాటకం లేదా స్థూల భాటకం అంటారు. కాంట్రాక్టు భాటకంలో ఆర్థిక భాటకం ఒక భాగం మాత్రమే అవుతుంది. కాంట్రాక్టు భాటకం వివిధ అంశాలు కలిగి ఉంటుంది.

- 1) భూమికి చెల్లించే ధర (ఇదే ఆర్థిక భాటకం)
- 2) అభివృద్ధి పనులకై వాడిన మూలధనానికి వడ్డీ
- 3) అధనంగా చేసిన పనికి (అక్కౌంటు వ్రాయడం, భాటకపు వసూలు పని మొదలైనవి) చెల్లింపు
- 4) తరుగుదల మరియు మరమ్మత్తు చార్జీలు.

ఒక ఉదాహరణ ద్వారా ఆర్థిక భాటకం, కాంట్రాక్టు భాటకాల మధ్య గల వైవిధ్యాన్ని అర్థం చేసుకోవచ్చు. రూ. 50 లు కాంట్రాక్టు భాటకం అనుకుంటే, అందులో రూ. 25 ఆర్థిక భాటకం, రూ. 6 మూలధనంపై వడ్డీ, రూ. 9 ఇతర పనులకు పరిహారం, మిగతా రూ. 10 లు తరుగుదల రిపేర్ల చార్జీలుగా ఉండవచ్చు.

16.3 రికార్డో భాటక సిద్ధాంతం

మొట్టమొదటి సారిగా భాటక సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించిన ఆర్థికవేత్త డేవిడ్ రికార్డో. ఇతని ప్రకారం భూసారాలలో తేడాలు వల్ల భాటకం చెల్లించవలసి వస్తుందంటారు. భూమి అంతా ఒకే విధంగా ఉండదు. కొంత భూమి ఎక్కువ సారవంతమైనది అయితే మరికొంత భూమి తక్కువ సారవంతాన్ని కలిగి ఉంటుంది. కాబట్టి ఎక్కువ సారవంతమైన

భూములు ఎక్కువ భాటకం చెల్లిస్తే, తక్కువ సారవంతమైన భూములు తక్కువ భాటకం చెల్లించటం జరుగుతుంది అని రికార్డ్ అంటారు. రికార్డ్ ప్రకారం భూమికి కొన్ని ప్రత్యేక లక్షణాలు ఉన్నాయి.

1. భూమి ప్రకృతి ప్రసాదితం. దీనికి ఉత్పత్తి వ్యయం లేదు.
2. భూమి సప్లయ్ పెంచటానికి లేదా తగ్గించటానికి అవకాశం లేదు.
3. భూమి శాశ్వతమైనది. దీనికి నశింపు లేదు.
4. భూ సారవంతాల్లో వ్యత్యాసాలు ఉంటాయి.
5. భూమి క్షీణ ప్రతిఫల సిద్ధాంతానికి బద్దమై ఉంటుంది.

ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం అధిక సారవంతమైన భూములు అధిక భాటకాన్ని తక్కువ సారవంతమైన భూములు తక్కువ భాటకాన్ని ఉపాంతభూములు భాటకాన్ని చెల్లించవని రికార్డ్ అంటారు. రికార్డ్ తన భాటక సిద్ధాంతాన్ని క్రింది ప్రమేయాలపై ఆధారపడి రూపొందించారు.

ప్రమేయాలు

1. పరివూర్ణమైన పోటీ మార్కెట్ లో ఉంటుంది.
2. ఈ సిద్ధాంతం దీర్ఘకాలాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకోవటం జరిగింది.
3. భూమికి కొన్ని సహజమైన, నశింపులేని ఉత్పత్తి శక్తులు ఉన్నాయి.
4. భూమి పరిమాణము స్థిరంగా ఉంటుంది అంటే భూమి సప్లయ్ పూర్తి అవ్వకోచముగా ఉంటుంది .
5. భూమి పై పంటలను మాత్రమే పండిస్తారు అని భావించటం జరిగింది.
6. ఉపాంత భూములు ఉంటాయి వాటికి భాటకం ఉండదు.
7. భూసారంలో తేడా వుంటుంది. ఎక్కువ సారం ఉన్న భూమిని ముందు, తరువాత తక్కువ సారవంతం కలిగిన భూములు సేద్యం చేస్తారు.
8. భూమి చరానుపాత సూత్రానికి బద్దమై ఉంటుంది.

రికార్డ్ ప్రకారం భూమిలో ఉన్న నశింపు లేని సహజశక్తులను వాడుకున్నందుకు భూస్వామికి చెల్లించే పంటలోని భాగమే భాటకం. ఈ సిద్ధాంతాన్ని ప్రస్తుతం తెలుసుకోబోతున్నాం.

సిద్ధాంత వివరణ

రికార్డ్ భాటకాన్ని పెరుగుతున్న జనాభా, దాని వల్ల ఆహారపదార్థాల కోసం డిమాండ్ పెరగడం దృష్ట్యా వివరించాడు. పెరుగుతున్న జనాభా ఆహార అవసరాలు తీర్చడానికి వ్యవసాయదార్లు విస్తృతమైన, సాంద్రమైన సాగుకు ఉపక్రమిస్తారు. విస్తృత వ్యవసాయమంటే ఇంత వరకు సాగులోకి తీసుకొని రాని భూములను ఉపయోగించడం, సాంద్ర వ్యవసాయ మంటే ప్రస్తుతం సాగులో ఉన్న భూముల పై అదనపు శ్రమకు, మూలధనాన్ని పెంచి సాగుచేయడం అని అర్థం. కొత్తగా స్థావరం ఏర్పరచుకొన్న దేశంలో సారవంతమైన, కండ గల భూమి పుష్కలంగా లభిస్తుంది. ఇట్లాంటి భూముల్లో కేవలం ధాన్యాన్నే పండింస్తుంటారునుకుందాం. ఈ రకం భూమి పుష్కలంగా అందుబాటులో ఉన్నప్పుడు (A) గ్రేడు భూమి అనుకుందాం.

భాటకం ప్రసక్తి ఏర్పడదు. ఆ దేశం జనాభా పెరుగుతూ పోతున్నప్పుడు ధాన్యానికి డిమాండ్ పెరగడం, ఈ కారణంగా దాని ధర పెరగడం జరుగుతుంది. ఇట్లాంటి పరిస్థితుల్లో సాగుచేయని ఇతర రకాల భూములను కూడా సాగులోకి తేవాల్సి వస్తుంది. అంటే మొదటి రకం భూమికన్న తక్కువ సారవంతమైన (Inferior Land) భూమిని సాగుచేయడం మొదలవుతుంది. (దీన్ని B గ్రేడ్ భూమి అంటారు). ఇట్లా విస్తరించినప్పుడు A గ్రేడ్ భూమి నుంచి భాటకం లభిస్తుంది. ఈ విధంగా జనాభా పెరిగినప్పుడల్లా తక్కువ రకం (తక్కువ సారవంతమైన) భూభాగాలను సాగులోకి తేవడం జరుగుతూ ఉంటుంది. (ఇట్లాంటి భూభాగాలను C, D, E భూములుగా పేర్కొనడం జరుగుతుంది.) చివరిగా సాగులోకి తెచ్చిన భూమి E నుంచి భాటకం ఏమీ లభించదు. ఇతర భూముల నుంచి చివరి భూభాగమైన E నుంచి లభించే ఫల సాయాన్ని మించినది భాటకంగా లభిస్తుంది. ఈ భాటకం లేని భూమిని (No Rent Land) లేదా ఉపాంత భూమి (Marginal Land) అని కూడా అంటారు. అంటే రికార్డ్ దృష్టిలో భాటకం అనేది భేదాత్మకమైన మిగులు (Differential Surplus) అని, మేలు రకం భూమి (Superior Land) నుంచి వచ్చే ఫలసాయానికి, ఉపాంత భూమి నుంచి లభించే ఫలసాయానికి ఉన్న తేడావేనని అర్థం చేసుకోవచ్చు.

పైన వివరించిన విస్తృత వ్యవసాయంలో లభించే భాటకాన్ని కింది ఉదాహరణ సహాయంతో వివరించవచ్చు. ఉదాహరణకు, 5 రకాల భూభాగాలు పంట పండించడానికి అనువుగా ఉన్నాయనుకొందాం. వీటిని A, B, C, D, E అనే క్రమంలో వాటి సారాన్ని బట్టి కింది పట్టికలో సూచించడమైనది. B భూభాగం C భూభాగాని కన్నా సారవంతమైనది. అట్లాగే E భూభాగం మిగతా భూభాగాలతో పోలిస్తే అతితక్కువ సారవంతమైంది. ఈ ఐదు భూభాగాలు వైశాల్యంలో సమానమనుకొందాం. అంతేకాక ఈ భూభాగాలను పయోగించి విస్తృత వ్యవసాయం చేయడం జరిగిందనుకొందాం. శ్రమ, మూలధనం సమపాళ్ళలో ఈ భూభాగాల పై వాడారనుకొందాం. అదనపు మోతాదులు వాడుతున్న కొద్దీ సాంద్రవ్యవసాయం (Intensive Cultivation) దృష్ట్యా పరిశీలించినా, విస్తృత వ్యవసాయం దృష్ట్యా పరిశీలించినా క్రమంగా ఉపాంత ఉత్పాదన (Marginal Product) లభిస్తుంది. ఒక కిలో ఉత్పాదన ధర ఒక రూపాయి అనుకొని మొత్తం ఉత్పాదనను, ఉపాంత ఉత్పాదనలను చూపే సంఖ్యలు దిగువ పట్టికలో చూడవచ్చు.

ఒక్కొక్క మోతాదు (శ్రమ, మూలధనం) రూ. 140 అనుకొందాం. ఈ మోతాదు వల్ల వచ్చే ఉపాంత ఉత్పాదనలు తక్కువ సారమున్న భూముల్లో వాడినప్పుడు లేదా ఒకే భూభాగం పై క్రమంగా పెంచినప్పుడు తగ్గడం పట్టికలో గమనించవచ్చు.

		పట్టిక									
శ్రమ మూలధనం		మొత్తం ఉత్పాదన (కిలోల్లో లేదా రూ.ల్లో)					ఉపాంత ఉత్పాదన(కెజిల్లో లేదా రూ.ల్లో)				
మోతాదులు		A	B	C	D	E	A	B	C	D	E
0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1		180	170	160	150	140	180	170	160	150	140
2		350	330	310	290	-	170	160	150	140	-
3		510	480	450	-	-	160	150	140	-	-
4		660	620	-	-	-	150	140	-	-	-
5		800	-	-	-	-	140	-	-	-	-

ఉదాహరణకు ఒక్కొక్క భూభాగం పైన లభించే భాటకం కింది విధంగా లెక్కించవచ్చు.

భూ భాగం A పై వచ్చే భాటకం = రూ. (180-140) + (170-140) + (160-140) + (150-140) = రూ.100

భూ భాగం B పై వచ్చే భాటకం = రూ. (170-140) + (160-140) + (150-140) = రూ. 70

భూ భాగం C పై వచ్చే భాటకం = రూ. (160-140) + (150-140) + (150-140) = రూ. 30

భూ భాగం D పై వచ్చే భాటకం = రూ. (150-140) = రూ. 10

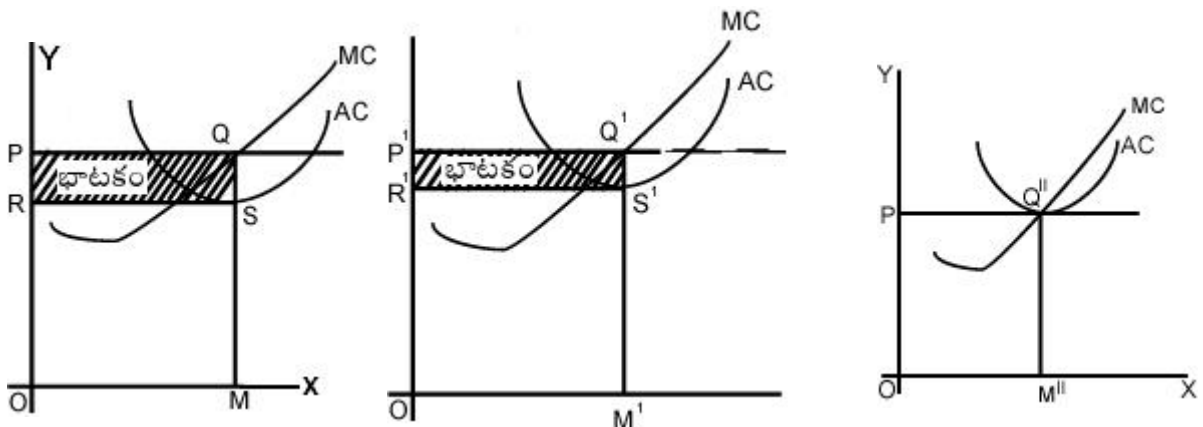
భూ భాగం E పై వచ్చే భాటకం = రూ. (140-140) = రూ. 0

ఉపాంత భూమి, (Marginal Land), ఉపాంత మోతాదు (Marginal Dose)

పై ఉదాహరణలోని జూ భూభాగాన్ని ఉపాంత భూమి అని, అయిదో మోతాదును ఉపాంత మోతాదుగాను పరిగణించవచ్చు. ఉపాంత భూమి పై భాటకం లభించదు. అందువల్లనే ఈ భూభాగాన్ని భాటకం రాని భూమి (No Rent Land) గా పరిగణించడం జరుగుతుంది.

రేఖా పటం ద్వారా వివరణ

ఆర్థికవ్యవస్థలో A, B, C అనే భూభాగాలు ఉన్నాయనుకొందాం. A అధిక సారవంతమైన, B తక్కువ సారవంతమైన, C ఉపాంత భూమి. కొందరు కొత్తగా ఆ ద్వీపానికి వలస వెళ్ళారనుకొందాం. మొట్టమొదట మంచి రకం భూమి అయిన A గ్రేడు భూమిని సాగుచేయడం ప్రారంభిస్తారని, ఒకే వస్తువును - అంటే ధాన్యాన్ని పండిస్తారని భావిద్దాం. సంపూర్ణమైన పోటీ ఉందని కూడా అనుకొందాం. అప్పుడు వేతనాలు, విత్తనాలు, ఎరువులు వగైరా వాటికి కొంత వ్యయమవుతుంది. కనిష్ట సగటు వ్యయానికి (Minimum Average Cost) ధాన్యం ధర సమానమయ్యే వరకూ ఉత్పత్తి చేస్తుంటారు. వ్యయాలు పోగా మిగులు ఏమీ ఉండదు. అంటే పరిశ్రమ సమతౌల్యంలో (Equilibrium) ఉంటుందని అర్థం. A భూమి అధిక భాటకాన్ని, B తక్కువ భాటకాన్ని చెల్లించటానికి, C భాటకాన్ని చెల్లించకపోవుట క్రింది పటం- 16.1 లో వివరించటం జరిగింది.

రేఖాపటం - 16.1

భూమి (అధిక సారవంతం) భూమి (తక్కువ సారవంతం) భూమి (ఉపాంత భూమి)

ఉత్పత్తి పరిమాణం

OP అనే ధర ఉన్నప్పుడు, A భూభాగంలో OM ఉత్పత్తి చెయ్యటానికి అయిన ఖర్చు OMRS అయితే రాబడి OMPQ

కాబట్టి A భూభాగానికి భాటకం PQRS. B భూభాగంలో ఖర్చు OM'R'S' అయితే వచ్చిన రాబడి OM'P'Q', అంటే B చెల్లించాల్సిన భాటకం P'Q'R'S'. ఈ పరిమాణం A కన్నా తక్కువ (పటంలో అడ్డగీతలతో చూపటం జరిగింది.) C భూభాగంలో మొత్తం ఖర్చు, మొత్తం రాబడి సమానం అంటే రెండూ OM''P''Q''. కాబట్టి మిగులు లేదు కావున భాటకం చెల్లించదు. ఇది ఉపాంత భూమి. ఒకవేళ ధర పెరిగితే A, B లు గతం కన్నా ఎక్కువ భాటకాన్ని చెల్లించటంతో పాటు ఉపాంత భూమి అయిన C కూడా భాటకం చెల్లించవలసి వస్తుంది.

విమర్శ

రికార్డ్ సిద్ధాంతం చాలా విమర్శలకు గురైనది. సిద్ధాంత ప్రమేయాలను, సిద్ధాంత సారాంశాన్ని కూడా విమర్శించటం జరిగింది.

- 1) భూమికి నశింపు లేని కొన్ని సహజ శక్తులుంటాయనే భావనను చాలా మంది ఆర్థికవేత్తలు అంగీకరించలేదు. భూమికి ఉండే సహజ శక్తులేవో మనం ఖచ్చితంగా నిర్వచించలేము. సహజంగా లభ్యమయ్యే భూమి సేద్యానికి పనికి వచ్చే స్థితిలో ఉండదు. దానిని సాగు చేయాలంటే మానవుని కృషి అవసరం. కాబట్టి భూమి సహజ శక్తులేవో, మానవ కృషి వల్ల ఏర్పడే శక్తులేవో మనం నిర్ణయించలేము.
- 2) మొదట్లో ఎక్కువ సారవంతమైన భూములను, తరువాత తక్కువ సారవంతమైన భూములను సేద్యం చేస్తారనే రికార్డ్ ప్రమేయాన్ని 'కేరీ' మరియు 'రోశ్చర్' అనే ఆర్థికవేత్తలు ఖండించారు. సాగుచేసే క్రమం ఈ విధంగా ఉండదని, ముందుగా అందుబాటులో ఉన్న భూములను మాత్రమే సాగుచేస్తారని వీరి అభిప్రాయం.
- 3) భూమికి సంబంధించిన మార్కెట్లో పరిపూర్ణమైన పోటీ ఉంటుందనే ప్రమేయం వాస్తవానికి దూరమని చాలా మంది అభిప్రాయపడ్డారు.
- 4) భాటకం అనేది దీర్ఘకాలంలోనే కాక, స్వల్పకాలంలో కూడా వస్తుందని మార్షల్ చెప్పాడు. స్వల్పకాలంలో వచ్చే భాటకాన్ని కృత్రిమ భాటకం అన్నాడు.
- 5) రికార్డ్ సిద్ధాంతం ప్రకారం, ఉపాంత భూములు అనేవి ప్రతి దేశం లోను ఉంటాయని, ఈ భూముల మీద భాటకం ఉండదని అంటారు. కాని జనాభా పెరుగుతున్నప్పుడు, ఆహారధాన్యాల డిమాండు పెరుగుతున్నప్పుడు అన్ని రకాల భూములను సాగులోకి తెస్తారు. భాటకం లభించని భూములంటూ మనకు కన్పించవు.
- 6) భాటకం కేవలం భూసారం మీద కాక దాని మార్పిడి ఆర్జన శక్తి మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. భూమి బదిలీ సంపాదన సున్నాగా వుంటుందనే రికార్డ్ అభిప్రాయంతో ఆధునిక ఆర్థికవేత్తలు అంగీకరించలేదు.
- 7) ధర నిర్ణయంలో భాటకానికి పాత్ర లేదనే రికార్డ్ అభిప్రాయాన్ని విమర్శకులు త్రోసిపుచ్చారు. ఉత్పత్తి వ్యయంతో భాటకాన్ని ఒక భాగంగా ఉంటుంది. ధర నిర్ణయించేటప్పుడు అన్ని వ్యయాలతో పాటు భాటకాన్ని కూడా లెక్కలోకి తీసుకుంటారు.
- 8) భూసారంలో ఉండే తేడాలను బట్టి భాటకం ఉత్పన్నమౌతుందని రికార్డ్ అంటారు. దీనిని ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తలు అంగీకరించలేదు. అన్ని భూములు ఒకే రకంగా ఉన్నప్పటికీ భాటకము ఉత్పన్నమౌతుందంటారు. భూమి యొక్క సప్లయ కన్నా భూమి కుండే డిమాండు ఎక్కువగా ఉన్నంత కాలము భాటకం లభ్యమౌతుందని వీరి అభిప్రాయం. భూమి కొరత వల్ల భాటకం ఉత్పన్నమౌతుందన్న విషయాన్ని రికార్డ్ గుర్తించలేదు.
- 9) భూమి యొక్క అవ్యాకోచ సప్లయ వల్ల భాటకం ఉత్పన్నమౌతుందనే అభిప్రాయంతో చాలామంది ఏకీభవించలేదు.

భాటకం అనేది ఒక్క భూమి విషయంలోనే కాక, ఇతర ఉత్పత్తి కారకాల విషయంలో కూడా ఉత్పన్నమౌతుందని వీరి అభిప్రాయం.

10) మంచి భూములకు ఎక్కువ భాటకం వస్తుందని, తక్కువ రకం భూములకు తక్కువ భాటకం వస్తుందని మాత్రమే ఈ సిద్ధాంతం తెలియచేస్తుంది. కాని అసలు భాటకం ఉత్పన్నం అవటానికి గల కారణాలను ఈ సిద్ధాంతం తెలియచేయదు అని 'బ్రిగ్స్' మరియు 'జోర్డాన్' అనే ఆర్థికవేత్తలు అన్నారు.

రికార్డ్ సిద్ధాంతం అనేక విమర్శలకు గురైనప్పటికీ దీనికి ప్రముఖ స్థానం ఉంది. ఏ విధంగాను రికార్డ్ సిద్ధాంతం దాని పటుత్వాన్ని కోల్పోలేదని 'రాబర్ట్సన్' అన్నాడు .

16.4 ఆధునిక భాటకపు సిద్ధాంతం

రికార్డ్ భాటక సిద్ధాంతం మూడు ముఖ్యమైన విషయాలు తెలియజేస్తుంది.

- 1) భాటకం అనేది కేవలం భూమికి చెల్లించే ప్రతిఫలం.
- 2) భూసారంలోని తేడాల వల్ల భాటకం లభిస్తుంది.
- 3) ఉపాంత భూములు అంటే భాటకం లేని భూములు కొన్ని ఉంటాయి.

ఆధునిక ఆర్థికవేత్తలు పై మూడు విషయాలను అంగీకరించలేదు. వారి ప్రకారంగా భాటకం అనేది కేవలం భూమికి కాకుండా అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలకు లభిస్తుంది. భాటకం నిర్ణయించటానికి ప్రత్యేకంగా వేరే సిద్ధాంతం అవసరం లేదని, ఒక వస్తువు ధర డిమాండు - సప్లయల మీద ఆధారపడినట్లే, భాటకం కూడా భూమి సప్లయ డిమాండ్ల పై ఆధారపడి ఉంటుంది అని వారి అభిప్రాయం. ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతాన్ని రెండు రకాలుగా వివరించటం జరిగింది.

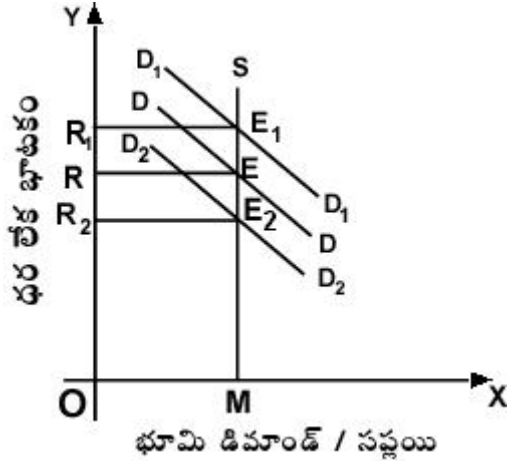
- 1) భూమి వినియోగానికి చెల్లించే భాటకం, 2) బదిలీ సంపాదన మీద మిగిలే భాటకం .

భూమి వినియోగానికి చెల్లించే భాటకం: భూమిని ఉపయోగించుకున్నందుకు భూస్వామికి భాటకాన్ని చెల్లిస్తారు. భూమికి గల డిమాండు, సప్లయల శక్తుల పై ఆధారపడి భాటకం ఉంటుంది. అంటే భూమికి ఉన్న డిమాండు, సప్లయలు కలిసి భాటకాన్ని నిర్ణయిస్తాయి. అందుచేతనే ఈ సిద్ధాంతాన్ని డిమాండు - సప్లయల సిద్ధాంతం అని కూడా అంటారు.

భూమి డిమాండు : భూమి డిమాండ్ పరోక్ష లేదా వ్యుత్పన్న డిమాండ్. ఆహారధాన్యాల డిమాండు పెరిగే కొద్దీ భూమికి డిమాండు పెరుగుతుంది. అంటే భూమి డిమాండు దాని ఉత్పాదకత పై ఆధారపడి ఉంటుంది. భూమి క్రమ క్షీణ ప్రతిఫల సూత్రానికి బద్దమై ఉంటుంది. కాబట్టి భూమిని ఉపయోగించే కొద్దీ దాని ఉపాంత ఉత్పాదకత క్షీణిస్తుంది. కాని భాటకానికి భూమికి గల సంబంధాన్ని పరిశీలిస్తే భాటకం పెరిగితే భూమి డిమాండ్ తక్కువగానూ, భాటకం తగ్గితే భూమి డిమాండ్ ఎక్కువగా ఉంటుంది. భాటకానికి, భూమి డిమాండుకు గల సంబంధం విలోమ సంబంధం. కాబట్టి భూమికి డిమాండు రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి క్రిందకు వాలుతూ ఉంటుంది.

భూమి సప్లయ : ఒకే ప్రయోజనానికి ఉపయోగిస్తే దేశంలోని భూమి సప్లయ స్థిరంగా ఉంటుంది. భూమి సప్లయని పెంచటానికి లేదా తగ్గించటానికి వీలు లేదు. కాబట్టి భూమి సప్లయ పూర్తి అవ్యాకోచంగా ఉంటుంది. కనుక భూమి సప్లయ రేఖా పటం - 16.2 లో వలే OX అక్షానికి లంబరేఖగా ఉంటుంది. ఒక వేళ భూమి వివిధ ప్రయోజనాలకు ఉపయోగించటానికి అవకాశం ఉంటే భూమి సప్లయ వ్యాకోచత్వము కలిగి ఉంటుంది. అంటే భాటకం పెరిగితే భూమి సప్లయ పెరుగుతుంది, భాటకం తగ్గితే భూమి సప్లయ తగ్గుతుంది. కాబట్టి భూమి సప్లయ రేఖ పటం-16.2లో చూపినట్లు ఎడమ నుంచి కుడికి పైకి పోతూ ఉంటుంది.

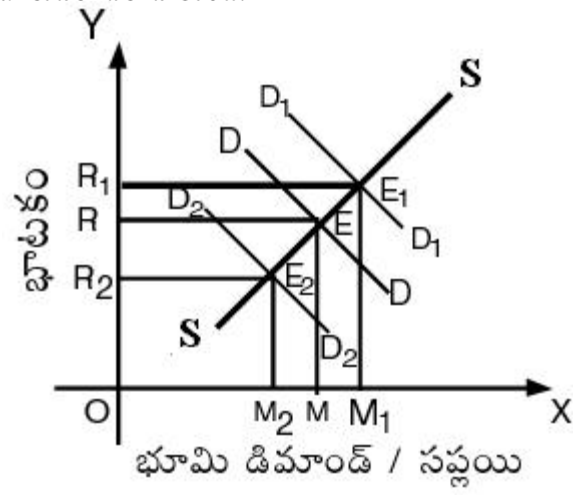
ఒకే ప్రయోజనానికి ఉపయోగపడే భూమి - సమతౌల్యం : ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతం ప్రకారంగా భాటకం భూమి డిమాండు, సప్లయల చేత నిర్ణయించబడుతుంది. క్రింది పటం రేఖాపటం-16.2 భాటక నిర్ణయాన్ని తెలియజేస్తుంది.

రేఖాపటం - 16.2

పై పటం-16.2లో MS భూమి సప్లయ రేఖ. ఒకే ప్రయోజనానికి ఉపయోగపడే భూమి కావున సప్లయ రేఖ Y అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంది. DD రేఖ భూమి డిమాండు రేఖ. ఈ రెండు రేఖలు 'E' అనే బిందువు వద్ద పరస్పరం ఖండించుకొని, భాటకాన్ని ORగా నిర్ణయించాయి. డిమాండు D₁D₁ కు పెరిగితే భాటకం OR₁ కు పెరుగుతుంది. డిమాండు D₂D₂ కు తగ్గినపుడు భాటకం OR₂ కు తగ్గింది. కాబట్టి డిమాండు పెరిగితే భాటకం పెరుగుతుంది డిమాండు తగ్గితే భాటకం తగ్గుతుంది.

వివిధ ప్రయోజనాలకు ఉపయోగపడే భూమి - సమతౌల్యం : సమాజం మొత్తాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుంటే భూమి యొక్క సప్లయ వూర్తి అవ్యాకోచంగా వుంటుంది. కాని ఒక పరిశ్రమలో లేక ఉపయోగాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుంటే భూమి యొక్క సప్లయ వ్యాకోచంగా వుంటుంది. ఎక్కువ భాటకాన్ని ఇచ్చే ప్రయోజనానికి భూమి ఆకర్షించబడుతుంది. కాబట్టి భూమి యొక్క సప్లయ రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి పెకి పోతుంది.

రేఖాపటం - 16.3

పై రేఖా పటం - 16.3లో డిమాండు DDగా ఉన్నప్పుడు భాటకం ORగా ఉంది. డిమాండు D_1D_1 కు పెరిగినప్పుడు భాటకం OR_1 కు పెరిగింది. కాని భూమి సప్లయ్, డిమాండ్లు కూడా పెరిగాయి. అంటే డిమాండ్లో మార్పులకనుగుణంగా సప్లయ్లో మార్పులు సంభవిస్తాయి కాని సంపూర్ణంగా ఉండవు కాబట్టి భాటకం పెరుగుతుంది. డిమాండు D_2D_2 కు తగ్గినప్పుడు భాటకం OR_2 కు తగ్గింది. సప్లయ్, డిమాండ్ కూడా తగ్గాయి.

2) **భాటకం బదిలీ సంపాదన మీద మిగులు :** బదిలీ సంపాదన మీద మిగులే భాటకం అని 'శ్రీమతి జోన్ రాబిన్సన్', డెన్హామ్, బొల్డింగ్ మొదలైన వారు వర్ణించారు. వారి ప్రకారం భాటకం భూమికే కాకుండా అన్ని ఉత్పత్తి కారకాల మీద లభిస్తుంది. వీరి అభిప్రాయంలో ప్రస్తుత వ్యక్తి సంపాదనకు, ఇతర వ్యక్తి సంపాదనకు మధ్యగల తేడానే భాటకం అంటారు. దీనిని ఒక ఉదాహరణ ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. గతంలో ఒక శ్రామికుడు 500 సంపాదించి ప్రస్తుత వృత్తిలో 600 రూపాలు పొందుతున్నాడు అనుకుందాం. అదనంగా అతడు పొందిన 100 రూ.లు మిగులే భాటకం.

$$\text{భాటకం} = \text{ప్రస్తుత సంపాదన} - \text{బదిలీకి పూర్వ సంపాదన} (600 - 500 = 100)$$

ఈ మిగులే శ్రామికుని యొక్క భాటకంగా చెప్పవచ్చు. ఈ విధంగా అన్ని ఉత్పత్తి కారకాల మీద భాటకం లభిస్తుందని ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తల అభిప్రాయం.

16.5 ఆధునిక భాటక సిద్ధాంత ఆధిక్యత

రికార్డ్ భాటక సిద్ధాంతం కన్నా ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతం ఈ క్రింది విషయాలలో మెరుగైనది .

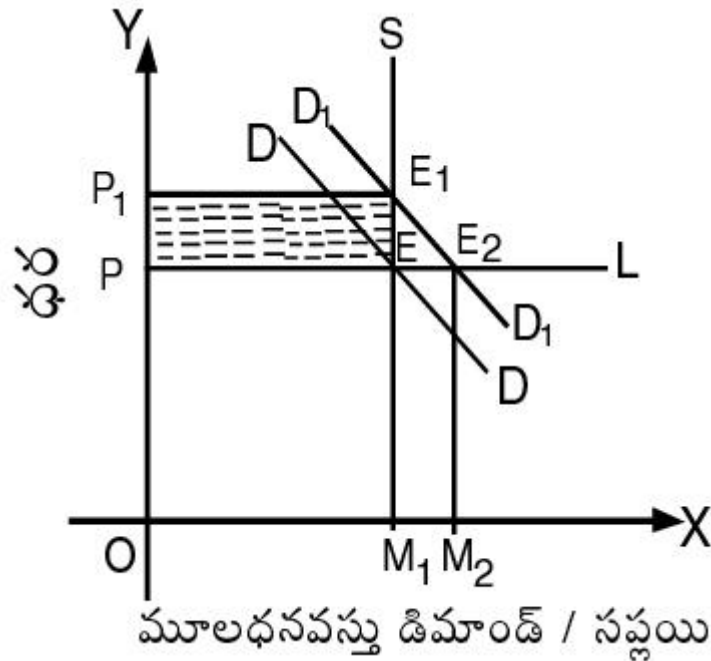
- 1) రికార్డ్ సిద్ధాంతం ప్రకారం భూసారం లోని తేడాల వల్లే భాటకం లభిస్తుంది. కాని అసలు భాటకం ఎలా నిర్ణయించబడుతుంది అనేది చెప్పలేదు. ఆధునిక ఆర్థికవేత్తల ప్రకారం భూసారంలోని తేడాల వల్ల కాక భూమి కొరత వల్ల భాటకం లభిస్తుంది. ఆధునిక ఆర్థికవేత్తలు భూమి యొక్క డిమాండ్, సప్లయల చేత భాటకం నిర్ణయించబడుతుంది అని వివరించారు.
- 2) రికార్డ్ ప్రకారంగా భూమికి మాత్రమే భాటకం లభిస్తుంది. ఆధునిక ఆర్థికవేత్తల ప్రకారం భూమికే కాక అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలకు లభిస్తుంది .
- 3) రికార్డ్ ప్రకారంగా భాటకం వైవిధ్యం వల్ల (భూసారాల్లో వ్యత్యాసాల వల్ల) వచ్చే మిగులు, కాని ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తల ప్రకారం బదిలీ సంపాదన మీద మిగులును భాటకం అంటారు.
- 5) రికార్డ్ సిద్ధాంతం ఉపాంత భూమి ఉంటుందని, దానికి భాటకం ఉండదని చెప్పటం జరిగింది. ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతంలో అటువంటి ప్రమేయాలు ఏమీలేవు.
- 6) రికార్డ్ ప్రకారం భాటకం ధర మీద ఆధారపడుతుంది. కాని ఆధునిక ఆర్థిక వేత్తల ప్రకారం ధరలో భాటకం ఉంటుంది.

పై కారణాల వల్ల ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతం, రికార్డ్ భాటక సిద్ధాంతము కంటే మెరుగైనది అని చెప్పవచ్చు.

16.6 కృత్రిమ భాటకం

మార్షల్ అనే ఆర్థికవేత్త 'కృత్రిమ భాటకం' అనే భావనను ప్రవేశపెట్టారు. మార్షల్ ప్రకారం భాటకం అన్ని ఉత్పత్తి కారకాలకు వస్తుందని ముఖ్యంగా మానవ నిర్మితాలైన యంత్రాలు, భవనములు మీద వస్తుందంటారు. స్వల్పకాలంలో వీటి

డిమాండ్ పెరిగినా, సప్లయ మాత్రం స్థిరంగా ఉంటుంది. వెంటనే వీటి సప్లయని పెంచటానికి వీలుండదు. కాబట్టి డిమాండు పెరిగితే ధర పెరుగుతుంది. కాబట్టి యజమానులు అదనంగా కొంత ఆదాయాన్ని పొందుతారు. ఈ అదనపు ఆదాయాన్ని కృత్రిమ భాటకం అంటారు. కాని దీర్ఘకాలంలో డిమాండులో వచ్చిన మార్పుకనుగుణంగా సప్లయని మార్చటానికి వీలుంటుంది. కాబట్టి దీర్ఘకాలంలో వీటి ధర తగ్గి అదనపు ఆదాయం అదృశ్యం అవుతుంది. అందుచేతనే కృత్రిమ భాటకాన్ని తాత్కాలిక భాటకం అని కూడా అంటారు. కృత్రిమ భాటకాన్ని క్రింది రేఖా పటం - 16.4లో చూపించటం జరిగింది.

రేఖాపటం - 16.4

పటంలో SM_1 స్వల్పకాలిక సప్లయ రేఖ. PL దీర్ఘకాలిక సప్లయ రేఖ. డిమాండు DD గా ఉన్నప్పుడు ధర OP గా ఉంది. డిమాండు D_1D_1 కు పెరిగినప్పుడు ధర OP_1 కు పెరిగింది. ఎందుచేతనంటే స్వల్పకాలంలో సప్లయ స్థిరంగా ఉంటుంది. కనుక PEE_1P_1 చతురస్రము కృత్రిమ భాటకాన్ని తెలియచేస్తుంది. ఇది దీర్ఘకాలంలో అయితే డిమాండు D_1D_1 కు పెరిగినప్పుడు సప్లయ OM నుంచి OM_1 కు పెరుగుతుంది. అందువల్ల ధర OP_1 నుంచి మరల OP కి తగ్గింది. కాబట్టి కృత్రిమ భాటకం లేదు.

భాటకానికి - కృత్రిమ భాటకానికి గల తేడాలు

- 1) భూమికి లభించే మిగులు భాటకం అంటారు. మానవ నిర్మిత వస్తువులైన యంత్రాల పై లభించే మిగులు ఆదాయాన్ని కృత్రిమ భాటకం అంటారు.
- 2) భాటకం స్వల్పకాలంలోను, దీర్ఘకాలంలోను లభిస్తుంది. కృత్రిమ భాటకం స్వల్పకాలంలోనే లభిస్తుంది. దీర్ఘకాలంలో లభించదు.

3) భాటకం భూమి యొక్క సప్లయ మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. కృత్రిమ భాటకం మానవ నిర్మితమైన మూలధన వస్తువులైన యంత్రాల యొక్క సప్లయ మీద ఆధారపడి ఉంటుంది.

16.7 ధరకు భాటకానికి గల సంబంధం

భాటకానికి ధర మీద ఏ విధమైన ప్రభావం లేదని రికార్డ్ అభిప్రాయం. ధర నిర్ణయింపబడిన తరువాత వచ్చే మిగులును భాటకం అన్నారు. కావున భాటకం ధరలో భాగంగా ఉండటానికి అవకాశం లేదని రికార్డ్ అభిప్రాయం. ఉపాంత వ్యయం ధర పై ఆధారపడి వుంటుంది. సిద్ధాంతరీత్యా ఉపాంత భూముల మీద భాటకం లభించదు. ధర మీద భాటకానికి ఏ విధమైన ప్రభావము లేదని రికార్డ్ వాదన . కనుక భాటకపు పెరుగుదల వల్ల ధర పెరిగే అవకాశం లేదు. అయితే ధర పెరిగినప్పుడు భాటకం పెరిగే అవకాశం మాత్రం ఉంది. ఉదాహరణకు క్వంటాల్ ధర 30 రూ.లు ఉన్నప్పుడు, మొదటితరగతి భూమి మీద 10 క్వంటాళ్ళ మిగులుకు రూ. 300 భాటకము లభ్యమవుతుంది. ధర రూ. 40 కు పెరిగినప్పుడు భాటకము రూ. 400 అవుతుంది. ఈ విషయాన్ని రికార్డ్ గుర్తించలేదు. అయితే ఆధునిక శాస్త్రవేత్తలు దీన్ని గుర్తించారు.

16.8 సారాంశం

భాటకం అనేది భూమికి మాత్రమే వస్తుందని రికార్డ్ అభిప్రాయం. సారవంతమైన భూములు పరిమితంగా ఉండటం వల్ల భాటకం ఉత్పన్నమవుతుందని రికార్డ్ పేర్కొన్నాడు. కానీ భాటకం పరిమిత సప్లయ గల ఏ ఉత్పత్తి కారకానికైనా ఉండవచ్చునని ఆధునిక ఆర్థిక వేత్త అభిప్రాయం. శ్రామికుల వేతనాలలో, మూలధనానికి వడ్డీలో, వ్యవస్థాపకులకు లాభాలలో కూడా భాటకం ఉంటుందని వీరి అభిప్రాయం. శ్రీమతి జోన్ రాబిన్సన్ అభిప్రాయంలో మార్పిడి ఆర్జన వల్ల వచ్చే మిగులు భాటకం. మానవ నిర్మితమైన మూలధన వస్తువులైన భవనాలు, యంత్రాలు మొదలైనవి కూడా భాటకాన్ని ఆర్జిస్తాయి కాని ఈ భాటకాన్ని కృత్రిమ భాటకం అని మార్షల్ అంటారు. కృత్రిమ భాటకం స్వల్ప కాలంలో ఉంటుంది, దీర్ఘకాలంలో అదృశ్యం అవుతుంది.

16.9 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. భూమిలో ఉన్న ఉత్పాదకతా శక్తులను వినియోగించుకున్నందుకు భూస్వామికి ఇచ్చే ప్రతిఫలాన్ని భాటకం అంటారు.
2. మొట్టమొదటి సారిగా భాటక సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించిన శాస్త్రవేత్త రికార్డ్.
3. రికార్డ్ ప్రకారం భూమి యొక్క అనశ్వరమైన సహజ శక్తులను వాడుకున్నందుకు భూస్వామికి చెల్లించే పంటలోని భాగమే భాటకం.
4. భాటకం లేని భూమిని ఉపాంత భూమి అంటారు.
5. ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతం ప్రకారం భాటకం అనేది అన్ని ఉత్పత్తి కారకాల మీద లభించుతుంది.
6. బదిలీ సంపాదన మీద మిగులే భాటకం అని శ్రీమతి జోన్ రాబిన్ సన్ తదితరులు వివరించారు.
7. కృత్రిమ భాటకం అను భావనను మార్షల్ ప్రవేశపెట్టెను. ఇతని ప్రకారం భాటకం మానవ నిర్మితమైన యంత్రాలు, భవనాలు మొదలగు వాటి మీద లభిస్తుంది. ఇది స్వల్పకాలంలో ఉంటుంది, దీర్ఘకాలంలో అదృశ్యం అవుతుంది.

16.10 పదకోశం

1. భూమి : మానవ ప్రయత్నం లేకుండా లభ్యమయ్యే సహజ శక్తులు, సంపదలు అంటే నీరు, భూమి, ఆకాశం, గాలి, వెలుతురు, వేడిమి మొదలయినవన్నీ కూడా అర్థశాస్త్రంలో భూమి అవుతాయి.
2. బదిలీ సంపాదన : ఒక ఉత్పత్త కారకాన్ని ఒక పరిశ్రమలో ఉండేటట్లు చేయడానికి ఇవ్వవలసిన కనీస ధరను 'బదిలీ సంపాదన' అంటారు.
3. కాంట్రాక్టు భాటకం : వాడుక భాషలో భాటకాన్ని ఒప్పందం ప్రకారం చెల్లించే ప్రతిఫలం అనే అర్థంలో వాడతారు. ఒక నిర్దిత కాలానికి వస్తువులను ఉపయోగించుకున్నందుకు ఇచ్చే కిరాయిని కాంట్రాక్టు భాటకం అంటారు. ఉదాహరణకు సైకిల్ కి ఇచ్చే కిరాయి.
4. కృత్రిమ భాటకం : మానవ నిర్మితమైన మూలధన సామాగ్రికి స్వల్ప కాలంలో లభ్యమయ్యే అదనపు ఆదాయమే కృత్రిమ భాటకం.

16.11 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. రికార్డ్ భాటక సిద్ధాంతాన్ని విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలింపుము .
2. ఆధునిక భాటక సిద్ధాంతాన్ని వివరించి, అది ఏ విధంగా రికార్డ్ సిద్ధాంతం కన్నా మెరుగైనదో తెలుపండి?

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. కృత్రిమ భాటకం అనగానేమి ? అది ఏ విధంగా ఏర్పడుతుంది ?
2. భాటకము ధర నిర్ణేతమే గానీ, ధర భాటక నిర్ణేతము కాదు చర్చింపుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. ఆర్థిక భాటకం
2. కాంట్రాక్టు భాటకం
3. వేతనాలలో భాటకం
4. లాభాలలో భాటకం
5. వడ్డీలో భాటకం

16.12 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. John Robinson : Economics of Imperfect Competition
2. Marshall, Alfred : Principles of Economics
3. Stonier and Hague : A Text Book of Economic Theory
4. తెలుగు అకాడమి : అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 17

వేతనం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 17.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 17.1 విషయ పరిచయం
- 17.2 వేతనం - రకాలు
- 17.3 వేతన సిద్ధాంతాలు
- 17.4 వేతనాల నిర్ణయంలో కార్మిక సంఘాల పాత్ర
- 17.5 కనీస వేతనాలు
- 17.6 సారాంశం
- 17.7 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 17.8 పదకోశం
- 17.9 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 17.10 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

17.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఈ భాగంలో శ్రామికునికి వేతనం ఏ విధంగా నిర్ణయింపబడుతుందో వివరించాము. ఈ భాగంలో కాలక్రమేణా రూపొందించిన వేతన నిర్ణయ సిద్ధాంతాలను, వాటి గుణదోషాలను పరిశీలించటం జరిగింది. దీనితో పాటుగా వేతన నిర్ణయాలలో కార్మిక సంఘాల పాత్ర, కనీస వేతనం మొదలైన విషయాలు కూడా వివరించటం జరిగింది. ఈ పాఠం పూర్తయ్యేసరికి మీరు ఈ క్రింది విషయాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * వేతనం అంటే ఏమిటి ?
- * వాస్తవిక, ద్రవ్య వేతనాల మధ్య వ్యత్యాసాలు - కారణాలు
- * వేతన వశిష్ట యోగ్యతా సిద్ధాంతం
- * వేతన నిధి సిద్ధాంతం
- * జీవనాధార సిద్ధాంతం

- * ఉపాంత ఉత్పాదకతా వేతన సిద్ధాంతం
- * ఆధునిక వేతన సిద్ధాంతం
- * వేతన నిర్ణయంలో కార్మిక సంఘాల పాత్ర
- * కనీస వేతనాల చట్టాలు - ప్రభావాలు

17.1 విషయ పరిచయం

ఉత్పత్తి కారకాలలో శ్రమకు చెల్లించే ప్రతిఫలం వేతనం. స్థూల అర్థంలో వేతనం అంటే జాతీయాదాయంలో శ్రమ పొందే వాటా. సూక్ష్మ అర్థంలో శ్రమ అంటే శ్రామికుడు పొందే ప్రతిఫలం. ఈ భాగంలో శ్రమను సూక్ష్మ అర్థంలో తీసుకొని వివిధ సిద్ధాంతాలు వివరించడం జరిగింది.

ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పత్తి స్థాయిని నిర్ణయించే ముఖ్యమైన అంశం శ్రమ. శ్రమనందించే వారు శ్రామికులు. శ్రామికుల నైపుణ్యం వల్ల ఉత్పత్తి ఇబ్బడి ముబ్బడిగా పెరగటమే కాక నాణ్యమైన వస్తువులు మార్కెట్లోకి వస్తాయి. ప్రపంచీకరణ నేపథ్యంలో వస్తువులు అంతర్జాతీయ నాణ్యతను కలిగి ఉండి, విదేశీ మార్కెట్లో ధరల పోటీని తట్టుకోగలిగి ఉండాలి. కాబట్టి శ్రమ అత్యంత ప్రాముఖ్యమైనది. ఈ శ్రమకు చెల్లించే ప్రతిఫలమైన వేతన నిర్ణయ సిద్ధాంతాలు ఈ భాగంలో వివరించటం జరిగింది.

17.2 వేతనం - రకాలు

సామాన్య పరిభాషలో వేతనం అంటే శారీరక శ్రమకు ప్రతిఫలంగా భావిస్తాము. కాని అర్థశాస్త్ర పరిభాషలో శారీరక లేదా మానసిక సేవలను అందించినందుకు, ఉత్పత్తిదారుడు శ్రామికునికి ఇచ్చే ప్రతిఫలమే వేతనం. అంటే ఇందులో కర్మాగారాల్లో పని, టీచర్లు, డాక్టర్లు చేసే పనులన్ని శ్రమగా చెప్పబడతాయి. వారి వారు చేసే కృషిని బట్టి వారికి వేతనం చెల్లించ బడుతుంది.

వేతనాన్ని రెండు రకాలుగా చెప్పవచ్చు. 1. ద్రవ్యవేతనం 2. వాస్తవిక వేతనం

- 1) **ద్రవ్యవేతనం** : శ్రామికులకు ద్రవ్యరూపంలో (నగదు రూపంలో) చెల్లించిన ప్రతిఫలాన్ని ద్రవ్య వేతనం అంటారు. సాధారణముగా శ్రామికులకు వేతనాలను ద్రవ్యరూపంలో చెల్లిస్తూ ఉంటారు.
- 2) **వాస్తవిక వేతనం** : శ్రమనందించినందుకు శ్రామికునికి ఇచ్చే ప్రతిఫలం వస్తురూపంలో ఉంటే వాస్తవిక వేతనం అంటారు.

17.3 వేతన సిద్ధాంతాలు

వేతనాల నిర్ణయాన్ని గూర్చి అనేక మంది ఆర్థికవేత్తలు అనేక సిద్ధాంతాలను వివరించినారు. వాటిని ఈ క్రింద వివరించటం జరిగింది.

వేతన పశిష్ట యోగ్యతా సిద్ధాంతం

వాకర్ అనే అమెరికన్ ఆర్థిక వేత్త ఈ సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించారు. ఇది ప్రాచీన సిద్ధాంతాల్లో ఒకటి. ఉత్పత్తి ద్వారా వచ్చిన ఆదాయంలో భూమి, మూలధనం, వ్యవస్థాపన - ఈ మూడు ఉత్పత్తి సాధనాలకు ఇవ్వవలసిన ప్రతిఫలాలు పోగా, మిగిలేది శ్రామికులకు చెందుతుందని ఈ సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది. అంటే ఉత్పత్తి సాధనాలైన భూమి, మూలధనం, వ్యవస్థాపనం

ప్రతిఫలాలైన భాటకం, వడ్డీ, లాభం ఇచ్చిన తర్వాత మిగిలిందే వేతనాలు అని వాకర్ అభిప్రాయం. కాని శ్రామికునిచ్చే ప్రతిఫలం ఉత్పత్తి ద్వారా అదాయం వచ్చే వరకు ఆపడం జరుగదు.

విమర్శ

ఈ సిద్ధాంతం అనేక విమర్శలకు గురి అయ్యింది.

1. చివరకు మిగిలినది తీసుకొనే వారు వ్యవస్థాపకులు గాని, శ్రామికులు కారు. ఈ సిద్ధాంతం వాస్తవానికి విరుద్ధం.
2. భాటకం, వడ్డీ, లాభాలు ఎలా నిర్ణయమవుతాయో చెప్పే సిద్ధాంతాలుండగా, వేతనమెట్లా నిర్ణయింపబడుతుందో ఈ సిద్ధాంతం చెప్పలేక పోయింది.
3. వేతనాలు కేవలం శ్రమయొక్క ఉత్పాదకతమీదనే కాక, శ్రామికుల సప్లయ మీద కూడా ఆధారపడి ఉంటుంది. శ్రామికుల సప్లయిని ఈ సిద్ధాంతం నిర్లక్ష్యం చేసింది.
4. వృత్తుల మధ్య వేతన వ్యత్యాసాలెందుకు ఉంటాయో ఈ సిద్ధాంతం వివరించలేదు.
5. కార్మిక సంఘాలు వేతనాలను ఎట్లు పెంచగలుగుతున్నాయో కూడా ఈ సిద్ధాంతం వివరించలేదు.

వేతన నిధి సిద్ధాంతం

వేతనాల నిర్ణయానికి సంబంధించిన సిద్ధాంతాలలో వేతన నిధి సిద్ధాంతం ఒకటి. ఈ సిద్ధాంతం సాంప్రదాయక ఆర్థిక వేత్త జె.యన్. మిల్ ప్రతిపాదించాడు. ఇది శ్రామికులకు వేతనం చెల్లించటానికి కొంత చర మూలధనం రూపంలో ఉంటుంది. శ్రామికుల సేవలకి చెల్లించేందుకు కేటాయించిన చర మూలధనాన్నే ఇక్కడి వేతన నిధి అని వ్యవహరిస్తాడు. జాతీయాదాయంలో ఈ నిధి ఒక భాగం. ఈ నిధి స్థిరంగా ఉంటుంది. మారదు. ఉత్పత్తిదారులు వారి పెట్టుబడిలో కొంతభాగం వేతనాల నిధి చెల్లింపుకి కేటాయిస్తారని, దానిద్వారా వేతనం చెల్లిస్తారని ఈ సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది. వేతనం శ్రామికుల సంఖ్య పై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఎందు కంటే వేతన నిధి స్థిరం కాబట్టి. శ్రామికుల సంఖ్య తక్కువగా ఉంటే వేతనం ఎక్కువ గాను, శ్రామికుల సంఖ్య ఎక్కువగా ఉంటే వేతనం తక్కువగాను ఉంటుందని ఈ సిద్ధాంతం తెలియ జేస్తుంది.

కాబట్టి ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం మనకు ఏమి తెలుస్తుందంటే, శ్రామికుల వేతనాలు పెరగాలంటే వేతన నిధి పెరగాలి లేదా శ్రామికుల సంఖ్య తగ్గాలి. వేతనాలు పెంచడంలో కార్మిక సంఘాల పాత్ర ఉండదు. వేతన నిధి స్థిరం కాబట్టి కొందరు శ్రామికులు శ్రామిక సంఘాల ప్రాబల్యం వల్ల ఎక్కువ వేతనం పొందితే మిగిలినవారికి ఆ పరిమాణంలో తక్కువే లభిస్తుంది.

$$\text{వేతనం} = \frac{\text{వేతన నిధి}}{\text{శ్రామికుల సంఖ్య}}$$

విమర్శలు

1. వేతన నిధి ఏర్పడే విధానం, దాని మూలాలను తెలుప లేదు.
2. వాస్తవానికి వేతన నిధి స్థిరంగా ఉండదు. లాభాలు పెరిగితే వేతన నిధి పెరుగుతుంది. లాభాలు శ్రామిక ఉత్పాదకతపై కూడా ఆధారపడి ఉంటాయి. లాభాలు పెరిగితే వేతన నిధి కూడా పెరుగుతుంది.
3. వేతనాలకి, లాభాలకి వైరుధ్యం ఉన్నట్లు ఈ సిద్ధాంతం చిత్రీకరిస్తుంది. ఉత్పాదకత పెరిగేటప్పుడు లాభాల

రేటు, వేతనాల రేటు కూడా పెరగవచ్చు. ఈ విషయాన్ని ఈ సిద్ధాంతం గుర్తించలేదు.

4. వివిధ వృత్తుల మధ్య వేతనాలలో తేడాలెందుకుంటాయో ఈ సిద్ధాంతం వివరించలేదు.
5. కార్మిక సంఘాలు వేతనాలను పెంచుకోగల్గుతున్నాయి. కనుక ఈ సిద్ధాంతం సరికాదు.
6. ఆర్థికంగా అభివృద్ధి చెందిన దేశాలలో శ్రామికుల సంఖ్య పెరిగినా వేతనాలు కూడా పెరుగుతున్నాయి.

జీవనాధార వేతన సిద్ధాంతం

ఈ సిద్ధాంతాన్ని మొదట ఫ్రెంచి ఆర్థికవేత్తలైన ఫిజియోక్రాట్స్ ప్రతిపాదించారు. తర్వాత డేవిడ్ రికార్డ్ ఒక సిద్ధాంతంగా రూపకల్పన చేశారు. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం వేతనం ఎల్లప్పుడు శ్రామికుడు జీవించటానికవసరమైన కనీస అవసరాలను తీర్చే స్థాయిలో ఉంటుంది.

అంటే వేతనం స్థాయి కనీస జీవన స్థాయికి సమానంగా ఉంటుంది. ఒక వేళ శ్రామికుని వేతనం, వారి కనీస జీవన వ్యయం కన్నా పెరిగింది అనుకుందాం. అప్పుడు శ్రామికులకు కుటుంబం పోషించుకొనే శక్తి పెరుగుతుంది కాబట్టి శ్రామికులు వివాహాలు చేసుకోవటం లేదా కుటుంబ పరిమాణం పెంచుకుంటారు (అంటే ఎక్కువ పిల్లలను కంటానికి సుముఖంగా ఉంటారు). అందువల్ల శ్రామికుల సంఖ్య పెరుగుతుంది. తద్వారా మళ్ళీ వేతనం కనీస జీవన వ్యయానికి సమానంగా వస్తుందంటారు. ఒకవేళ కనీస జీవన వ్యయం కన్నా వేతనం తగ్గితే వారికి కుటుంబ పోషణ దుర్భరమౌతుంది. అందువల్ల కుటుంబాలను ఏర్పరచుకోకపోవటం (వివాహాలు చేసుకోకపోవటం) లేదా కుటుంబ పరిమాణం తగ్గించుకొంటారు. అందువల్ల భవిష్యత్లో శ్రామికుల సంఖ్య తగ్గి మళ్ళీ కనీస జీవన వ్యయానికి పెరుగుతుంది.

సిద్ధాంత విమర్శ

1. కనీస జీవన ప్రమాణాన్ని నిర్వచించడం కష్టం. అది ఒక్కొక్క దేశంలో ఒక విధంగా ఉండవచ్చు.
2. వేతన స్థాయితో జనాభా పెరుగుదల లేదా తగ్గుదల ముడి పెట్టడం సమంజసం కాదు.
3. జీవనాధార స్థాయి అనేది కాలక్రమేణా మారుతుంటుంది.
4. వేతన వ్యత్యాసాలు ఎందువల్ల ఏర్పడతాయో ఈ సిద్ధాంతం తెలియ చేయదు.
5. కార్మికసంఘాలు వేతనాలను పెంచగల్గుతున్నాయి. ఈ సమస్యకు పరిష్కారం ఈ సిద్ధాంతం ఇవ్వలేదు.
6. ఈ సిద్ధాంతానికి భిన్నంగా కార్మికుల జీవన ప్రమాణాలు పెరిగి నుఖమయమైన జీవితాన్ని కూడా అనుభవిస్తున్నారు.

ఉపాంత ఉత్పాదకతా వేతనాల సిద్ధాంతం

ఉత్పత్తిదారుడు శ్రమను డిమాండ్ చేసినప్పుడు వేతనం ఎంత ఉంటుంది, ఏవిధంగా నిర్ణయింపబడుతుందో ఈ సిద్ధాంతం తెలుపుతుంది. ఒక శ్రామికుని అదనంగా నియమించటం వల్ల అతని ఉపాంత ఉత్పాదకతను బట్టి అతనికి వేతనం చెల్లించటం జరుగుతుంది. ఈ సిద్ధాంతాని జె.బి. క్లార్క్, విక్స్టెడ్, జీవాన్స్, మార్షల్ మొదలగువారు ప్రతిపాదించారు. ఈ సిద్ధాంతం క్రింది ప్రమేయాల పై ఆధారపడి ఉంది.

ప్రమేయాలు

ఉపాంత ఉత్పాదకతా వేతన నిర్ణయ సిద్ధాంతము ఈ క్రింది ప్రమేయములపై ఆధారపడి ఉంది.

1. మిగిలిన సాధనాలను స్థిరంగా ఉంచి కేవలం శ్రామికుల సంఖ్యను క్రమంగా పెంచడానికి అవకాశం ఉంటుంది.
2. క్రమక్షీణ ప్రతిఫలాల సిద్ధాంతం అమలులో ఉంటుంది.
3. శ్రామికులందరూ సమాన సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉంటారు.
4. వస్తువుల మార్కెట్‌లో, శ్రామికుల మార్కెట్ లో సంపూర్ణ పోటీ పరిస్థితులు ఉంటాయి.
5. శ్రామికులు సంపూర్ణ గమన శీలనతను కలిగి ఉంటారు.
6. ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య సంపూర్ణ ప్రత్యామ్నాయతకు (ఒక కారకం బదులు మరొక కారకాన్ని ఉపయోగించటం) అవకాశం ఉంది.
7. ఆర్థికవ్యవస్థలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉంటుంది.

ఉపాంత ఉత్పాదకత వేతన నిర్ణయ సిద్ధాంతం ముఖ్యంగా ఈ క్రింది విషయాలను తెలియజేస్తుంది. శ్రామికులకు చెల్లించే వేతనాలు వారి ఉపాంత ఉత్పాదకతపై ఆధారపడి ఉంటాయి. దీర్ఘకాలంలో శ్రామికులకు చెల్లించే వేతనాలు వారి ఉపాంత ఉత్పాదకతకు సమానముగా ఉంటాయి. శ్రామికుల యొక్క ఉపాంత ఉత్పాదకత అన్ని రంగాలలో సమానంగా ఉంటుంది.

మిగిలిన పరిస్థితుల్లో మార్పు లేనప్పుడు, శ్రామికుని వేతనం అతని ఉపాంత ఉత్పాదకతకు లేదా ఉపాంత ఉత్పాదకత రాబడికి సమానంగా ఉంటుందని ఉపాంత ఉత్పాదకత వేతన సిద్ధాంతం తెలియ జేస్తుంది. ఈ సిద్ధాంతాన్ని వివరించే ముందుగా ఉత్పాదకత భావనలను పరిశీలిద్దాం. శ్రమను మార్చటానికి వీలుందని, ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల ధరలు మార్కెట్ మొత్తం ఒకే విధంగా ఉంటుందని భావిస్తున్నాం.

మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత (TPP) - మొత్తం ఉత్పాదకతా రాబడి (TRP) :- N పరిమాణంలో శ్రామికులను ఉపయోగించినందు వల్ల వచ్చే ఉత్పత్తిని మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత అంటారు. ఆ ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులను అమ్ముగా వచ్చిన రాబడిని (ఉత్పత్తి x ధర) మొత్తం ఉత్పాదకత రాబడి అంటారు.

సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత (APP) - సగటు ఉత్పాదకతా రాబడి (ARP) :- మొత్తం భౌతిక ఉత్పత్తిని శ్రామికుల సంఖ్యతో భాగిస్తే సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత వస్తుంది.

$$\text{సగటు ఉత్పాదకత} = \frac{\text{మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత}}{\text{శ్రామికుల సంఖ్య}}$$

మొత్తం ఉత్పాదకతా రాబడిని శ్రామికుల సంఖ్యతో భాగిస్తే సగటు ఉత్పాదకతా రాబడి వస్తుంది.

ఉపాంత భౌతిక ఉత్పాదకత (MPP) - ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడి (MRP) :- అదనంగా ఒక శ్రామికుని ఉపయోగించినందు వల్ల అదనంగా వచ్చే ఉత్పాదకతను ఉపాంత ఉత్పాదకత అంటారు.

ఉపాంత భౌతిక ఉత్పాదకత = N శ్రామికుల నుంచి వచ్చిన మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత - (N-1) శ్రామికుల నుంచి వచ్చిన

మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదకత.

అదనంగా ఒక శ్రామికున్ని నియమించినందు వల్ల అదనంగా వచ్చే రాబడిని ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడి అంటారు.

పట్టిక ద్వారా వివరణ

ఉపాంత ఉత్పాదకతా సిద్ధాంతం వల్ల శ్రామికులను ఎంత పరిమాణంలో నియమించేదీ, ఎంత వేతనం ఇచ్చేది పట్టికలో చూపటం జరిగింది. ఆర్థిక వ్యవస్థలో క్షీణ ప్రతిఫల సిద్ధాంతం పని చేస్తూ ఉంటుందని, వస్తువు ధర రూ॥ 2 అని, శ్రామికునికి వేతనం స్థిరంగా ఉంటుందని భావించి ఈ పట్టిక తయారు చేయటం జరిగింది.

పట్టిక 17.1

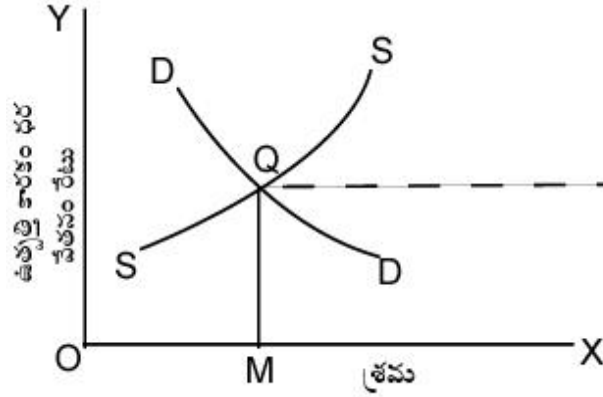
శ్రామికులను ఉపయోగించినందు వల్ల వచ్చే భౌతిక ఉత్పత్తులు, ఉత్పాదకతా రాబడులు

శ్రమ యూనిట్	మొత్తం సగటు	ఉపాంత భౌతిక ఉత్పాదకత APP	ఉత్పాదకత రాబడులు MPP	సగటు ఉత్పాదకత రాబడి ARP (APPxP)	ఉపాంత ఉత్పాదకత రాబడి MRP=MPPxP రూపాయలలో
1	4	4	4	8	8
2	10	5	6	10	12
3	18	6	8	12	16
4	24	6	6	12	12
5	28	5.6	4	11.2	8
6	30	5	2	10	4

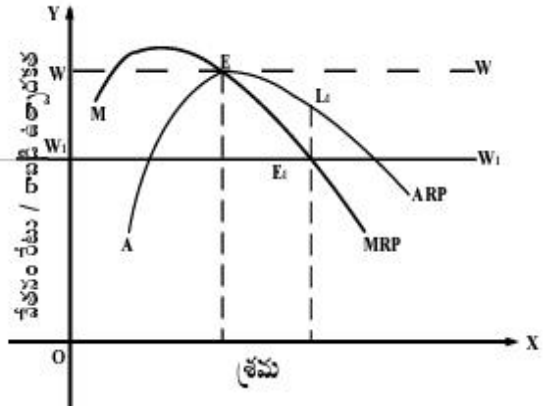
పై పట్టికలో మొత్తం భౌతిక ఉత్పాదక, సగటు భౌతిక ఉత్పాదకత, ఉపాంత భౌతిక ఉత్పత్తులను చూపటం జరిగింది. సగటు, ఉపాంత ఉత్పాదకతలను వస్తు ధరలతో గుణిస్తే సగటు, ఉపాంత ఉత్పాదకతా రాబడులు వస్తాయి. ఈ సగటు, ఉపాంత ఉత్పాదకతలు, ఉత్పాదకత రాబడులు మొదట్లో పెరుగుతూ తరువాత తగ్గుచున్నాయి. కారణం చరానుపాత సిద్ధాంతం వర్తిస్తుంది కాబట్టి. ఈ సమాచార సహాయంతో రేఖా పటం ద్వారా వేతన నిర్ణయం, సమతౌల్యాలను పరిశీలించవచ్చు.

రేఖా పటం ద్వారా వివరణ

రేఖా పటం 17.1(A) OX మీద ఉత్పత్తి కారకం యూనిట్లను, Y అక్షం మీద ఉత్పత్తి కారకం ధరను చూపడమైంది. ఉత్పత్తి కారకం మొత్తం సప్లయి రేఖ SS, డిమాండ్ రేఖ DD. ఉత్పత్తి కారకానికి పరిశ్రమ చేసే మొత్తం డిమాండ్ రేఖ, సప్లయి రేఖ రెండూ Q బిందువు వద్ద కలుస్తాయి. అదే సమతౌల్య బిందువు. OM యూనిట్లు ఉత్పత్తికారపు సప్లయి. OM యూనిట్లు ఉత్పత్తి కారకానికి ఉన్న డిమాండ్, ఉత్పత్తి కారకం ధర QM. ఇది ఉత్పత్తి కారకం ఉపాంత ఉత్పాదకతకు సమానం.

రేఖా పటం 17.1 (A)
ఉత్పత్తి కారకం ధర నిర్ణయం
పరిశ్రమ వేతన నిర్ణయం

రేఖా పటం 17.1 (B)
ఉత్పత్తి కారకాల మార్కెట్‌లో
సంస్థ సమతౌల్యం

పటం-17.1(B) ఉత్పత్తి కారకాల మార్కెట్‌లో సంస్థ సమతౌల్యాన్ని తెలుపుతుంది. X అక్షం మీద శ్రమను, OY మీద వేతనం రేటును, సంస్థకు వచ్చే ఉపాంతోత్పత్తి రాబడిని చూపడం జరిగింది. ARP వస్తువు సగటు రాబడిరేఖ, MRP ఉపాంత రాబడిరేఖను సూచిస్తాయి. MRP రేఖ ARP రేఖను దాని గరిష్ట బిందువు E వద్ద కలుస్తుంది. వేతనం రేఖ WW. సంస్థ, పరిశ్రమ నిర్ణయించిన వేతనం రేటును పాటిస్తుంది. (సంపూర్ణ స్పర్శ పరిస్థితుల్లో ఏ ఒక్క సంస్థ స్వతంత్రంగా ఉత్పత్తి కారకం ధరను నిర్ణయించడనే విషయాన్ని మార్కెట్ వ్యవస్థకు సంబంధించిన అధ్యాయంలో చదివారు కదా.) పటం-14.1(B) లో చూపిన విధంగా ఉత్పత్తి కారకాల ధరలను పరిశ్రమ నిర్ణయిస్తుంది. W_1, W_1 వేతనం రేఖ MRP రేఖను, E_1 వద్ద సంస్థ సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. E_1, L_1 పరిమాణం లాభాన్ని సంస్థకు అందిస్తుంది. ఈ స్థాయిలో సగటు రాబడి ఉత్పాదకత వేతనం రేటు కంటే ఎక్కువ. స్వల్ప కాలంలో ఈ విధంగా ఉంటే సంస్థ లాభం పొందుతుంది. దీర్ఘకాలంలో వస్తువు సగటు రాబడి, వేతనాలతో, ఉపాంత ఉత్పత్తి రాబడితో సమానమైతే (పటంలో చూపినట్లు E బిందువు వద్ద) సంస్థకు సాధారణ లాభాలే లభిస్తాయి.

విషయం

1. ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో మిగిలిన ఉత్పత్తి కారకాలను స్థిరంగా ఉంచి శ్రామికులను మాత్రమే అదనంగా పెంచటం వాస్తవానికి విరుద్ధం. శ్రామికులతో పాటుగా మిగతా ఉత్పత్తి కారకాలను కూడా పెంచాలి ఉంటుంది.
2. ఈ సిద్ధాంతం శ్రామికులందరూ ఒకే రకమైన సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉంటారని భావించింది. కాని వాస్తవానికి శ్రామికులందరూ ఒకే శక్తి సామర్థ్యాలు కలిగి ఉండరు.
3. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం సంపూర్ణ పోటీ ఉంటుందని భావించింది. కాని వాస్తవంగా సంపూర్ణ పోటీ వాస్తవంగా ఉండదు.
4. ఈ సిద్ధాంతంలో శ్రామికుల మధ్య గమనశీలత ఉంటుంది అని భావించింది. కాని శ్రామికుల మధ్య సంపూర్ణ గమనశీలత ఉండదు.
5. ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య సంపూర్ణ ప్రత్యామ్నాయత ఉంటుందని ఈ సిద్ధాంతం భావిస్తుంది. కాని నిజానికి ఉత్పత్తి కారకాల మధ్య సంపూర్ణ ప్రత్యామ్నాయత ఉండదు.
6. ఈ సిద్ధాంతం సంపూర్ణ ఉద్యోగిత అనే భావనపై ఆధారపడి ఉన్నది. కాని సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఆర్థిక వ్యవస్థలో

సర్వసాధారణముగా కనిపించదు.

7. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారంగా వేతనాల రేటు ఉపాంత ఉత్పాదకతకు సమానంగా ఉండాలి. కాని నిరుద్యోగిత ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు వేతనాల రేటు, ఉపాంత ఉత్పాదకత కన్నా తక్కువగా ఉంటుంది.
8. ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో అన్ని సాధనాలను ఉపయోగించుటం జరుగుతుంది. అట్లాంటప్పుడు ఒక శ్రామికుని ఉపాంత ఉత్పాదకతను విడిగా తెలుసుకోవటం కష్టమౌతుందని టాసిగ్, డేవన్ పోర్ట్ మొదలైన శాస్త్రజ్ఞుల అభిప్రాయం.
9. ఈ సిద్ధాంతం శ్రామికుని యొక్క డిమాండ్‌ను మాత్రమే పరిశీలించింది. శ్రామికుని యొక్క సప్లయిని పరిశీలించలేదు. వేతనం శ్రామికుని యొక్క డిమాండు పైనే కాక, సప్లయి పైనే ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ విషయాన్ని ఈ సిద్ధాంతం విస్మరించింది.
10. ఈ సిద్ధాంతం క్రమక్షీణ ప్రతిఫలంపై ఆధారపడి ఉంది. కాని పెరుగుతున్న సాంకేతిక ప్రగతి వల్ల క్షీణ ప్రతిఫలాలకు బదులుగా, పెరుగుతున్న ప్రతిఫలాలు వస్తాయని ఆధునిక ఆర్థికవేత్తల అభిప్రాయం.
11. ఈ సిద్ధాంతం దీర్ఘకాలానికి ప్రాముఖ్యత నిచ్చింది. కాని కీన్స్ అనే ఆర్థికవేత్త ప్రకారంగా స్వల్పకాలం ముఖ్యం.
12. ఈ సిద్ధాంతంలో నిర్ణయించిన వేతనం వద్ద ఎంతమంది శ్రామికులను నియమించటం జరుగుతుందనే విషయాన్ని తెలియజేస్తుంది. కాని వేతనం రేటు ఎలా నిర్ణయింపబడుతుంది అనే విషయాన్ని ఈ సిద్ధాంతం వివరించటం లేదని శామ్యూల్‌సన్ విమర్శించారు.

ఆధునిక వేతన సిద్ధాంతం

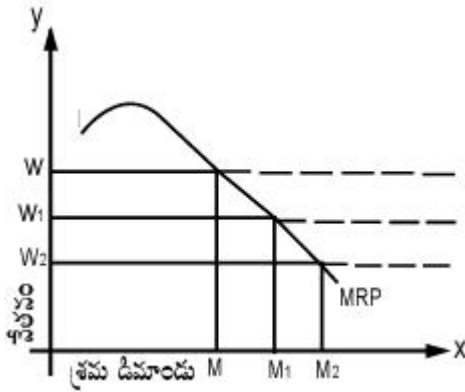
శ్రామికుని వేతనం అతని ఉపాంత ఉత్పాదకతను బట్టి నిర్ణయింప బడుతుందని ఉపాంత ఉత్పాదకత వేతన సిద్ధాంతం తెలియజేస్తుంది. అంటే ఈ సిద్ధాంతం శ్రామికుల డిమాండును మాత్రమే పరిగణనలోకి తీసుకుంది. సప్లయిని పరిశీలించలేదు. ఆధునిక వేతనాల సిద్ధాంతము డిమాండ్‌తో పాటు సప్లయ్‌ని కూడా లెక్కలోనికి తీసుకొని వేతన నిర్ణయాన్ని వివరిస్తుంది. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం వేతనం శ్రమ డిమాండు, శ్రమ సప్లయిల పై ఆధారపడి నిర్ణయింపబడుతుంది.

శ్రమ డిమాండు

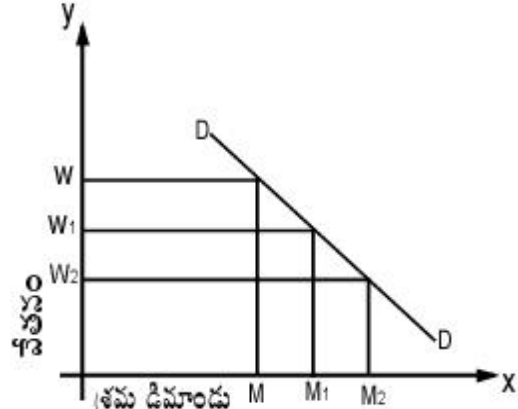
శ్రమ యొక్క డిమాండ్ ను ఈ క్రింది అంశాలు నిర్ణయిస్తాయి.

- 1) **శ్రమ ఉత్పాదకత** : శ్రామికులకు డిమాండు వారి ఉత్పాదకతపై ఆధారపడి ఉంటుంది. ఉత్పాదకత ఎక్కువగా ఉంటే శ్రామికుల డిమాండ్ ఎక్కువగా వుంటుంది. ఉత్పాదకత తక్కువగా ఉంటే డిమాండ్ తక్కువగా ఉంటుంది.
- 2) **శ్రామికులకు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల డిమాండు** : శ్రామికుల యొక్క డిమాండ్ వారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులకు ఉండే డిమాండుపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వస్తువులకు డిమాండు పెరిగితే శ్రామికులకు డిమాండు పెరుగుతుంది. వస్తువులకు డిమాండు తగ్గితే శ్రామికులకు డిమాండు తగ్గుతుంది.
- 3) **ఇతర ఉత్పత్తి కారకాల ధరలు** : ఇతర ఉత్పత్తి కారకాలకు ధరలు ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు వాటిని ప్రత్యామ్నాయంగా శ్రామికులను వాడవచ్చు. అప్పుడు శ్రామికులకు డిమాండు పెరుగుతుంది.
- 4) **సాంకేతిక అభివృద్ధి** : సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అభివృద్ధి చెందితే శ్రామికులకు డిమాండు తగ్గవచ్చు. మరియు యంత్రాలను ఉపయోగించటం వల్ల కూడా శ్రామికులకు డిమాండు తగ్గుతుంది.

పైన చెప్పిన అంశాలన్నీ స్థిరంగా ఉంటే శ్రామికుల డిమాండు వారికి చెల్లించే వేతనాల రేటుపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వేతనాల రేటు ఎక్కువగా ఉంటే శ్రామికులను తక్కువగా డిమాండు చేస్తాడు. వేతనాల రేటు తక్కువగా వుంటే ఎక్కువగా శ్రామికులను డిమాండు చేస్తాడు అని ఈ సిద్ధాంతం తెలుస్తుంది. అంటే వేతనాల రేటుకు శ్రామికుని డిమాండుకు ఉన్న సంబంధం విలోమ సంబంధం.

రేఖా పటం 17.2 (A)
సంస్థలో శ్రమ డిమాండ్

రేఖా పటం 17.2 (B)
పరిశ్రమలో శ్రమ డిమాండ్

శ్రమ డిమాండును పై రేఖాపటం-17.2 (A),(B) లో చూపటం జరిగింది. శ్రమను సంస్థ డిమాండ్ చేసే పరిమాణం వారి ఉపాంత ఉత్పాదకతపై ఆధారపడి ఉంటుంది. రేఖాపటం-17.2(A) సంస్థ డిమాండ్‌ను తెలియజేస్తుంది. MRP రేఖ ఉపాంత ఉత్పాదకత రాబడి రేఖ. ఉత్పత్తిలో క్షీణ ప్రతిఫలాలు వస్తాయి. కాబట్టి ఈ రేఖ ఒక బిందువు వద్ద ప్రారంభమై పెరుగుతూ ఆ తరువాత క్రమంగా క్రిందకు వాలుతుంది. ఈ పటంలో వేతనం W నుంచి క్రమంగా W_2 కు తగ్గితే శ్రమ డిమాండు N నుంచి N_2 కు పెరిగింది.

అనేక సంస్థలు కలిస్తే పరిశ్రమ అవుతుంది. పరిశ్రమ డిమాండ్‌ను 17.2(B) పటంలో చూపటం జరిగింది. వేతనం క్రమంగా W నుంచి W_2 కు తగ్గితే అన్ని సంస్థలు కలిసి డిమాండ్ చేసే పరిమాణం లేదా పరిశ్రమ డిమాండ్ OM నుంచి OM_2 కు పెరిగింది. అంటే వేతనానికి శ్రమ డిమాండ్‌కు ఉన్న సంబంధం విలోమ సంబంధం. ఈ రేఖ ఎడమనుంచి కుడికి వాలుతుంది.

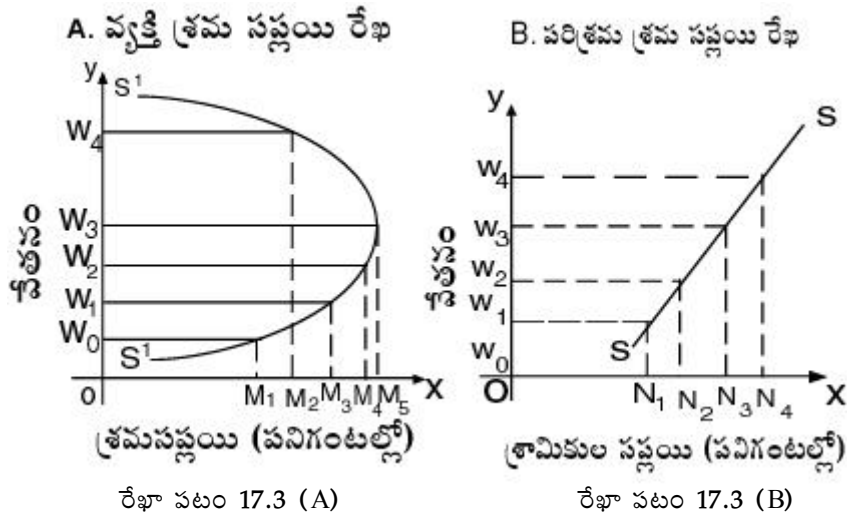
శ్రమ సప్లయ

ఆర్థిక వ్యవస్థలో శ్రమ సప్లయ ఈ క్రింది అంశములపై ఆధారపడి ఉంటుంది. 1) జనాభాపరిమాణం 2) వివిధ వృత్తుల సంఖ్య, వివిధ ప్రాంతాల మధ్య జనాభా పంపిణీ 3) సాధారణ విద్యకు, సాంకేతిక విద్యకు అయ్యే ఖర్చులు 4) శ్రామికుల గమన శీలత 5) పనికి విశ్రాంతికి మధ్య ఉండే నిష్పత్తి 6) శ్రమపై స్త్రీల ఆభిరుచి 7) వేతనాల స్థాయి.

ప్రస్తుతం వ్యక్తిగత శ్రమ సప్లయ రేఖను, పరిశ్రమ సప్లయ రేఖను పరిశీలిద్దాం. సాధారణంగా వ్యక్తి తనకున్న సమయంలో (అంటే రోజుకు 24 గంటలు) కొంత పనిచేయటానికి, కొంత విశ్రాంతికి కేటాయిస్తాడు. వేతనం తక్కువగా ఉన్నప్పుడు శ్రామికుడు పొందే వేతనం వల్ల అతని అవసరాలన్ని తీరవు. అందువల్ల వేతనం పెరిగుతూ ఉంటే అతని విశ్రాంతిని తగ్గించుకొని ఎక్కువ గంటలు పనిచేసి ఎక్కువ ఆదాయం పొందే ప్రయత్నం చేస్తాడు. అందువల్ల వేతనం పెరుగుతూ ఉంటే శ్రమ సప్లయ కూడా పెరుగుతుంది. కాని ఒక స్థాయి దాటి వేతనం పెరిగితే తన అవసరాలకు మించి ఆదాయం లభ్యమౌతుంది. కాబట్టి శ్రమకన్నా విశ్రాంతిని కోరుకుంటాడు, అందువల్ల ఒకస్థాయికి మించి వేతనం పెరిగితే శ్రమ సప్లయ తగ్గుతుంది. అందువల్ల

వ్యక్తిగత శ్రమ సప్లయి తగ్గుతుంది. కాబట్టి ఈ రేఖ 17.3(A) లో వలే వెనుకకు వంగిన సప్లయి రేఖ వలే ఉంటుంది. ఈ విధంగా వ్యక్తిగత శ్రమ సప్లయిలన్ని కలిపితే పరిశ్రమ సప్లయిరేఖ వస్తుంది. ఈ రేఖను 17.3(B) పటం తెలియచేస్తుంది.

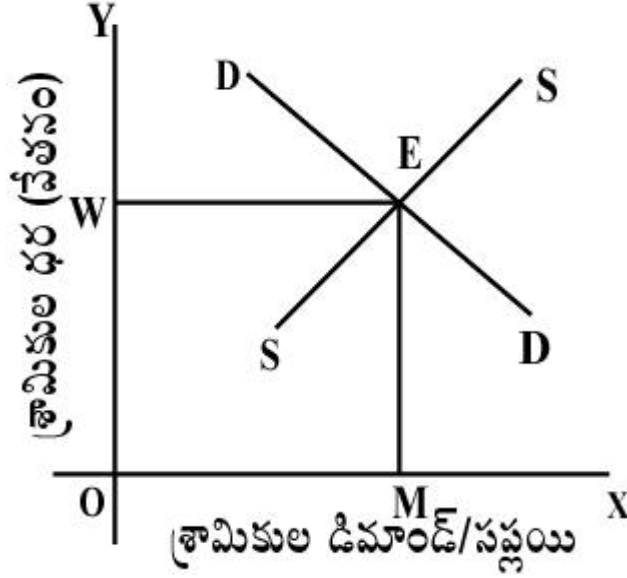
మిగిలిన అంశాలు స్థిరంగా ఉంటే శ్రమ సప్లయి వేతనాల స్థాయిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. వేతనాలు ఎక్కువగా ఉంటే ఎక్కువ మంది శ్రమనందించటానికి సంసిద్ధులౌతారు. అంటే వేతనాలు పెరిగితే శ్రామికుల సప్లయి పెరుగుతుంది. వేతనాల రేటు తక్కువగా ఉంటే పని చేయటానికి శ్రామికులు ముందుకు రారు. కావున శ్రమ సప్లయి తగ్గుతుంది. వేతనానికి, శ్రమ సప్లయికి ఉన్న సంబంధం అనులోమ సంబంధం కావున శ్రమ సప్లయి రేఖ క్రింది పటం 17.3(B) లో వలే ఎడమనుంచి కుడికి పైకి పోతుంది.

S1 వ్యక్తిగత శ్రమ సప్లయిరేఖ. రేఖ పటం 17.3 (A) లో వ్యక్తిగత వేతనం OW నుంచి OW₁, OW₂, OW₃ పెరుగుతూ ఉంటే శ్రమ సప్లయి కూడా OM₁, OM₂, OM₃, OM₄ కి పెరిగింది. ఆ తరువాత ఇంకా శ్రమ OM₄ కి పెరిగితే శ్రమ సప్లయి OM₂ కు తగ్గింది. అంటే వేతనం OW₃ కి పెరిగితే వరకు శ్రమ సప్లయి కూడా పెరిగింది ఆ తరువాత తగ్గింది. దీనికనుబంధంగా రేఖ పటం 17.3 (B) లో పరిశ్రమ సప్లయి రేఖను చూపించటం జరిగింది. అందరు శ్రామికులు వివిధ వేతనాల వద్ద శ్రమ సప్లయి ఎంత చేస్తారో SS రేఖ తెలియచేస్తుంది.

వేతన నిర్ణయం

మామూలుగా వస్తువు ధర ఏ విధంగా డిమాండ్ మరియు సప్లయి రేఖపై ఆధారపడుతుందో, అదే విధంగా వేతనం శ్రామికుల సప్లయి, శ్రామికుల డిమాండు పై ఆధారపడి నిర్ణయమౌతుంది. ఎక్కడ శ్రమ డిమాండ్ సప్లయిలు సమానంగా ఉంటాయో లేదా శ్రమ సప్లయి రేఖ, డిమాండు రేఖలు ఖండించుకుంటాయో అక్కడ వేతనం నిర్ణయం అవుతుంది.

రేఖా పటం - 17.4

వేతన నిర్ణయం

రేఖా పటం 17.4లో DD రేఖ శ్రామికుల డిమాండ్ రేఖ SS రేఖ శ్రామికుల సప్లయ రేఖ. ఈ రెండు రేఖలు E బిందువు వద్ద ఖండించుకొన్నాయి. ఆ బిందువు వద్ద వేతనం OW అయితే శ్రామికులను OM పరిమాణంలో నియమించటం జరిగింది. ఈ విధంగా డిమాండు, సప్లయ సిద్ధాంతం ప్రకారం శ్రామికుల వేతనం రేటు నిర్ణయం కాబడుతుంది.

17.4 వేతనాల నిర్ణయంలో కార్మిక సంఘాల పాత్ర

వేతనాలను పెంచుకునే ఉద్దేశ్యంతో, తమ స్థితిగతులను బాగుచేసుకొనే ఆశయంతో కార్మికులు కలిసి ఏర్పరచుకొన్న సంఘాన్ని కార్మిక సంఘం అంటారు. ఈ సంఘాలను చట్టరీత్యా రిజిష్టరు చేసుకోవచ్చు. ప్రతి సంఘానికి అధ్యక్షుడు, కార్యదర్శి మొదలైన నిర్వహణ ప్రతినిధులు వుంటారు. కార్మిక సంఘాలు అనేక విధాలను చేబడతాయి. కార్మిక స్థితిగతులను, శ్రేయస్సును మెరుగుపర్చడానికి యజమానుల అక్రమాలను, అన్యాయాలను ఎదుర్కొనడానికి, సెలవులు, సాంఘిక, సంక్షేమ, భద్రతా సౌకర్యాల కోసం ఈ సంఘాలు పొరాడతాయి. యజమానులతో సంప్రదింపుల ద్వారాను, అవసరమైతే సమ్మెలు, ఆందోళనల ద్వారాను, కార్మికసంఘాలు ఆయా ఆశయాలను నెరవేర్చుకొంటాయి. ఈ నేపథ్యంలో కార్మిక సంఘాలు కార్మిక వేతనాలను పెంచగలవా ? ఒకవేళ పెంచగలిగితే ఏ పరిస్థితులలో పెంచగలవో ప్రస్తుతం పరిశీలించవచ్చు.

కార్మిక సంఘాలు వేతనాలను పెంచగలిగే పరిస్థితులు

1. శ్రామికుల ఉపాంత-ఉత్పాదన విలువ, వారి వేతనాల కంటే ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు కార్మిక సంఘాలు వత్తిడి వల్ల వేతనాలను పెంచుకోవచ్చు. అంటే ఉపాంత ఉత్పాదనకు సమానమైన వేతనాలను ఇవ్వవలసిందని కార్మిక సంఘాలు ఆందోళన జరిపితే సాధించగలవు.
2. శ్రామికుల ఉత్పాదకతను పెంచి వేతనాలను మెరుగుపర్చే ప్రయత్నాలను కార్మిక సంఘాలు చేయవచ్చు. కాబట్టి ఉపాంత ఉత్పాదకత పెంచటానికి శ్రామిక సామర్థ్యం పెంపొందే వాతావరణాన్ని కల్పించవలసిందని, కార్మిక సంఘాలు మేనేజ్‌మెంట్ వర్గం మీద వత్తిడి తీసుకురావచ్చు.

3. శ్రామికుల సప్లయిని పరిమితం చేయడం ద్వారా, ఒక సమూహానికి చెందిన శ్రామికుల వేతనాలను పెంచడానికి కార్మిక సంఘాలు కృషి చేయవచ్చు. కాని కొంత మంది శ్రామికులు నష్టపోతారు.
4. శ్రామికుల సేవలు వస్తాత్పత్తికి తప్పనిసరి అయితే కార్మిక సంఘాలు వేతనాలను పెంపొందించగలుగతాయి. అంటే శ్రామికులకు డిమాండ్ అవ్యాకోచంగా ఉన్నా శ్రామికుల వేతనాలు పెంచగలవు.
5. శ్రామికులు తయారు చేసే వస్తువుల డిమాండు అవ్యాకోచమైతే, కార్మిక సంఘాలు వేతనాలను పెంచగలుగతాయి. అంటే ఆ వస్తువుల ధర పెరిగినా ప్రజలు తప్పనిసరిగా కొంటారు.
6. శ్రామికులకు చెల్లించే వేతనాలు వస్తాత్పత్తి వ్యయంలో అతి స్వల్పమైనదిగా ఉన్నప్పుడైనా కార్మిక సంఘాలు వేతనాలను పెంచగలవు.

పై పరిస్థితులకు భిన్నంగా ఉంటే శ్రామిక సంఘాలు వేతనాలు పెంపు కోసం ప్రయత్నం చేస్తే వేతనాలు పెరగక పోగా నష్టపోయే ప్రమాదం ఉంది.

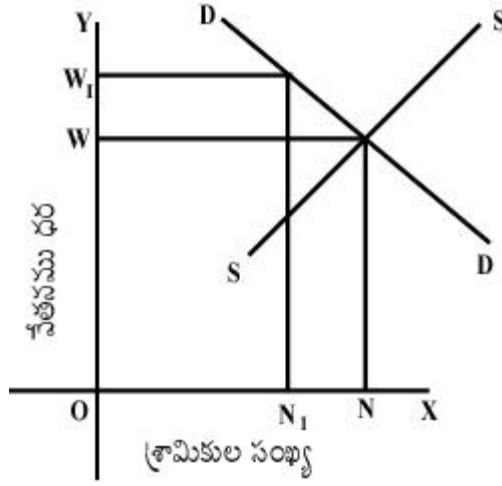
17.7 కనీస వేతనాలు

కొన్ని పరిశ్రమలలోని శ్రామికులు సమిష్టిగా ఏర్పడి వారి హక్కులను రక్షించుకో లేని పరిస్థితిలో ఉంటారు. అప్పుడు కార్మిక శ్రేయోస్సును దృష్టిలో పెట్టుకొని ప్రభుత్వం కనీస వేతనాల చట్టం రూపొందిస్తుంది. ఈ కనీస వేతనం స్థిరమైనదిగా ఉండక పరిస్థితులను బట్టి మారుతూ వుంటుంది. మారిన డాబ్ అనే ఆర్థికవేత్త కనీస వేతనం అంటే 'కార్మిక సంఘముల సమిష్టి బేరం ద్వారా నిర్ణయించే ప్రామాణిక రేటు'.

కొన్ని పరిశ్రమలలో శ్రామికులు సంఘటితమయ్యే అవకాశం ఉండదు. ఎందుకంటే శ్రామికులు తక్కువగా ఉండటం వల్ల సంఘాలను ఏర్పాటు చేసుకోలేరు. అట్లాంటి రంగాల్లో యజమానులు శ్రామికులకు తక్కువ వేతనాల నిచ్చి వారి శ్రమను దోచుకునే అవకాశం ఉంది. ఈ పరిశ్రమలను స్వేద పరిశ్రమలు అంటారు. అట్లాంటి పరిశ్రమలో ప్రభుత్వం జోక్యం కలుగచేసుకొని కనీస వేతనాల చట్టాన్ని అమలు పరుస్తుంది.

ఈ కనీస వేతనాలు సాధారణ వేతన స్థాయికన్నా తక్కువగా ఉంటే కనీస వేతన చట్టం వల్ల ఉపయోగం లేదు. యజమాని తన శ్రామికులకు కనీస వేతనాలను మాత్రమే ఇస్తారు. తనకు ఎక్కువ లాభం వస్తున్నా కూడా కార్మికులకు కనీస వేతనాలను మాత్రమే ఇవ్వాలని చూస్తాడు. ఈ కనీస వేతనాలను నిర్ణయించిన తర్వాత శ్రామికులు అంతకంటే ఎక్కువ వేతనాలను ఆశించలేరు. అందువల్ల ఈ కనీస వేతనాలే గరిష్ట వేతనాలవుతాయి. శ్రామికులు శాశ్వతంగా నష్టపోతారు.

ఈ కనీస వేతనాలు దేశంలోని సగటు వేతనాల స్థాయికంటే ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు ఇంకో విధమైన ప్రమాదం వుంది. ఉదాహరణకు శ్రమ మార్కెట్లో సంపూర్ణమైన పోటీ పరిస్థితులు ఉన్నప్పుడు సమతౌల్య వేతనం కన్నా ఎక్కువగా ఉండే కనీస వేతనాన్ని ప్రభుత్వం నిర్ణయిస్తే పెట్టుబడి తగ్గి నిరుద్యోగితకు దారితీసి, కార్మిక శ్రేయోస్సుకు తగ్గిస్తుంది. అంతేకాక యజమానులు వారి పెట్టుబడులు మరొక పరిశ్రమకు తరలించవచ్చు. కాబట్టి అన్ని పరిశ్రమలలో కనీస వేతనాన్ని అమలు పరచాలి. ఈ విధమైన చట్టాన్ని జాతీయ కనీస వేతనాల చట్టం అంటాము.

రేఖా పటం - 17.5

రేఖా పటం 17.5లో శ్రమ డిమాండ్ సప్లయ్ల సమతౌల్యం వద్ద నియమించిన శ్రామికులు ON, వేతనాలు OW. ప్రస్తుతం కనీస వేతనంగా OW₁ను, నిర్ణయిస్తే NN₁అనే శ్రామికులను పనిని కోల్పోతారు.

మరొక ప్రమాదం ఏమిటంటే, కనీస వేతనాలు దేశంలోని సగటు స్థాయి కన్నా ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు వ్యవస్థాపకులు తమ పెట్టుబడికి కనీస వేతనాలు లేని పరిశ్రమలకు మళ్ళించుతారు. ఫలితంగా వారికి ఎక్కువ లాభాలు వచ్చే అవకాశం ఉంది. అందువల్ల రక్షిత పరిశ్రమలలోని శ్రామికులకు నిరుద్యోగిత ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి ఈ చట్టం ఎవరి శ్రేయస్సుకై నిర్దేశింపబడిందో వారికే హాని కలుగచేస్తుంది.

ఏది ఏమైనప్పటికీ, కనీస వేతనం అనేక సమస్యలతో కూడుకొని ఉన్నది. దానిని ప్రభుత్వం సరైన యంత్రాంగం ద్వారా అమలు చేసినప్పుడే ప్రయోజనం కలుగుతుంది.

17.6 సారాంశం

శ్రమను అందించినందుకు శ్రామికులకు ఇచ్చే ప్రతిఫలమే వేతనం. సాధారణంగా వేతనాలు నగదు రూపంలోనే ఇవ్వటం జరుగుతుంది. ఇలా నగదు రూపంలో ఇచ్చే వేతనాలను ద్రవ్య వేతనాలు అంటారు. వాస్తవిక వేతన నిర్ణయంలో నగదు వేతనంతో పాటు ఇతర సదుపాయాలను కూడా పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. వేతన నిర్ణయం కోసం వివిధ వేతన నిర్ణయ సిద్ధాంతాలైన జీవనాధార, వేతననిధి, వేతనా వశిష్ట యోగ్యత, ఉపాంత వేతన, ఆధునిక వేతన నిర్ణయ సిద్ధాంతాలు రూపొందించబడ్డాయి.

మనం ఈ అధ్యాయం ముగిసేముందు ఇంతకు ముందు చెప్పిన విషయాన్ని మళ్ళీ పునఃచరణం చేసుకోవడం మంచిది. వేతనాల నిర్ణయం వాస్తవంలో కేవలం ఆర్థిక విశ్లేషణ మీదనే ఆధారపడి ఉండదు. సాంఘిక, సామాజిక పరిస్థితులు వాటన్నింటినీ మించి రాజకీయ విషయాలు కూడా వేతన నిర్ణయాలలో ప్రముఖ పాత్ర వహిస్తాయి.

17.7 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

1. ఉత్పత్తి కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నందుకు శ్రామికునికి ఇచ్చే ప్రతిఫలం వేతనం.

2. ద్రవ్య వేతనం అంటే శ్రామికులకు ద్రవ్య రూపంలో చెల్లించిన ప్రతిఫలం.
3. శ్రామికుడు పొందే వేతనంతో పాటు, పొందే సౌకర్యాల మీద వాస్తవిక వేతనాలు ఆధారపడి ఉంటుంది.
4. వాస్తవిక వేతనాలు ద్రవ్యం కొనుగోలు శక్తి, ఇతర సదుపాయాలు, పని స్వభావము, పని గంటలు, అదనపు సంపాదన, ఉద్యోగ స్థిరత్వము, సాంఘిక హోదా, ప్రమోషన్లు తదితర అంశాల పై ఆధారపడి ఉంటాయి.
5. వేతన వశిష్ట యోగ్యతా సిద్ధాంతాన్ని వాకర్ ప్రతిపాదించారు.
6. వేతన నిధి సిద్ధాంతాన్ని జె.ఎన్. మిల్ ప్రతిపాదించాడు.
7. వేతనం ఎల్లప్పుడు కార్మికుడు జీవించడానికి అవసరమైన కనీస అవసరాలను సమకూర్చే స్థాయిలో ఉంటుందని జీవనాధార వేతన సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది.
8. ఉపాంత ఉత్పాదకతా వేతన సిద్ధాంతం ప్రకారం శ్రామికుని వేతనం అతని ఉపాంత ఉత్పాదకతను బట్టి చెల్లించబడుతుంది.
9. ఆధునిక వేతనాల సిద్ధాంతం శ్రామికుల డిమాండ్, సప్లయి పై ఆధారపడి వేతనం నిర్ణయించ బడుతుందని వివరిస్తుంది.
10. శ్రామికుల ఉత్పాదకత ఎక్కువగా ఉన్నా లేదా ఉత్పాదకత పెరగటానికి అవకాశం ఉన్నా శ్రామిక సంఘాల ప్రయత్నం వల్ల వేతనాలు పెరుగుతాయి. లేని పరిస్థితుల్లో వేతనాల పెంపు ప్రయత్నం శ్రామికులకు నష్టాన్ని కలిగిస్తుంది.

17.8 పదకోశం

1. వేతనం : శారీరకంగా లేదా మానసికంగా చేసే శ్రమకు ప్రతిఫలం
2. ద్రవ్యవేతనం : నగదు రూపంలో ఇచ్చే వేతనం
3. వాస్తవిక వేతనం : వస్తురూపంలో వేతనం
4. కనీస జీవన ప్రమాణం : జీవనానికి అవసరమైన ఆదాయ స్థాయి
5. పరోక్ష డిమాండ్ : ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువుకు డిమాండ్ ఉండటం వల్ల ఉత్పత్తి కారకానికి డిమాండ్ ఉండటం
6. కార్మిక సంఘాలు : కార్మికులు వారి ప్రయోజనాల కోసం సమిష్టిగా ఏర్పరచుకొన్న సంఘాలు

17.9 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఉపాంత ఉత్పాదకతా వేతన సిద్ధాంతాన్ని విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించుము.
2. ఆధునిక వేతన సిద్ధాంతమును వివరింపుము.
3. వివిధ వేతన సిద్ధాంతములను స్థూలంగా చర్చింపుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ద్రవ్య వేతనం, వాస్తవిక వేతనం మధ్య వ్యత్యాసాన్ని తెలిపి, వేతనాలతో వ్యత్యాసాలకు కారణాలు తెల్పుము.
2. శ్రామిక సంఘాలు వేతనాన్ని పెంచగలవా ? చర్చించుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. ద్రవ్య వేతనం - వాస్తవిక వేతనం
2. వేతనా విశిష్ట యోగ్యతా సిద్ధాంతం
3. వేతననిధి సిద్ధాంతం
4. జీవనాధార వేతన సిద్ధాంతం
5. వేతనాల నిర్ణయంలో కార్మిక సంఘాల పాత్ర
6. కనీస వేతనాలు

17.10 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Stonier and Hague	:	A Text Book of Economic Theory
2. J.S. Bain	:	Pricing, Employment and Distribution
3. G.J. Sigler	:	Production and Distribution Theories
4. K.K. Dewett	:	Advanced Economic Theory
5. తెలుగు అకాడమి	:	అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 18

విజ్ఞానం

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 18.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 18.1 విషయ పరిచయం
- 18.2 వడ్డీ - అర్థ వివరణ
- 18.3 వడ్డీ సిద్ధాంతాలు
- 18.4 సారాంశం
- 18.5 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు
- 18.6 పదకోశం
- 18.7 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 18.8 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

18.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

మూలధన సేవలకు ప్రతిఫలంగా వడ్డీ ఏ విధంగా నిర్ణయింపబడుతుందో వివరించడం, వడ్డీ విషయంలో ప్రముఖమైన సిద్ధాంతాలను విశ్లేషణ చేయటం ఈ భాగం ఉద్దేశం. ఈ పాఠం పూర్తయ్యే సరికి మీరు క్రింది పాఠ్యాంశాలు అవగాహన చేసుకుంటారు.

- * వడ్డీ అంటే ఏమిటి? వడ్డీలో రకాలు
- * ఉపాంత ఉత్పాదకతా వడ్డీ సిద్ధాంతం
- * నివృత్తి లేదా నిరీక్షణ సిద్ధాంతం
- * ఏజియో లేదా ఆస్ట్రీయన్ సిద్ధాంతం
- * కాలాభిరుచి సిద్ధాంతం
- * సాంప్రదాయ వడ్డీ సిద్ధాంతం
- * ఋణాత్మక నిధుల వడ్డీ సిద్ధాంతం
- * ద్రవ్యత్వాభిరుచి వడ్డీ సిద్ధాంతం

* ఆధునిక వడ్డీ సిద్ధాంతం

18.1 విషయ పరిచయం

వ్యాపార ప్రపంచంలో వడ్డీరేటు అత్యంత ప్రాముఖ్యత కలిగినది. పూర్వకాలంలో వడ్డీ తీసుకోవటం నేరం అని, సమంజసం కాదని భావన. కాని ఆధునిక కాలంలో వ్యాపార వ్యవహారాలన్ని వడ్డీతోనే ముడిపడి ఉన్నాయి. దేశంలో వ్యవసాయ, వ్యాపార, పారిశ్రామిక స్థితిగతులను క్రమబద్ధం చేసేది వడ్డీయే.

నేడు ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఏర్పడే వ్యాపార చక్రాలను క్రమబద్ధం చేయటానికి వడ్డీరేట్లు ఉపయోగిస్తున్నారు. దేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి, సంపూర్ణోద్యోగితను సాధించటానికి, ధరలను నియంత్రించటానికి, వడ్డీరేటును సాధనంగా వాడుచున్నారు. దేశంలోని పెట్టుబడులను నిర్ణయించేది వడ్డీరేటు. ఈ విధంగా అనేక ప్రయోజనాలకు ఉపయోగపడే వడ్డీరేటును గురించి, వడ్డీ సిద్ధాంతాలను గురించి ఈ భాగంలో వివరించటం జరిగింది.

18.2 వడ్డీ - అర్థ వివరణ

ఉత్పత్తి కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నందుకు మూలధనం పొందే ప్రతిఫలం వడ్డీ. సాధారణంగా ఋణ గ్రహీత ఋణదాతకు వడ్డీ చెల్లిస్తాడు. ఇది మూలధన యజమానికి చెల్లించటం జరుగుతుంది. వడ్డీ సాధారణంగా నూటికి, సంవత్సరానికి లెక్కకట్టి చెప్పటం జరుగుతుంది.

మూలధన నిధి నుండి వచ్చే ప్రతిఫలమే వడ్డీ అని సెలిగ్మాన్ అంటాడు. ఏ మార్కెట్లో నైనా మూలధనాన్ని ఉపయోగించుకున్నందుకు ఇచ్చే ధరను వడ్డీ అంటాడు మార్షల్. ప్రజలు ధనాన్ని దాచకుండా ఏదో ఒక రూపంలో పెట్టుబడిగా ఉంచినందుకు వచ్చే ప్రతిఫలమే వడ్డీ అంటాడు కీన్స్. మూలధన ఉత్పాదక శక్తికి ప్రతిఫలంగా చెల్లించేదే వడ్డీ అని, ఇది మూలధనాధిపతి నివృత్తికి పరిహారమని అంటాడు వికీసెల్. వలుపురు అర్థశాస్త్రజ్ఞులు వడ్డీని గురించి వలువిధాలుగా అభిప్రాయపడ్డారు . స్థూలంగా మూలధనం వాడుకున్నందుకు చెల్లించే ప్రతిఫలమే వడ్డీ.

ఈ నిర్వచనాలు గమనిస్తే వడ్డీ అనేది మూలధనంతో జతపడి ఉంది. ఉదాహరణకు ఒక అనే వ్యక్తి వద్ద నుంచి 1000 రూ.లు అప్పు తీసుకొని వడ్డీ 10 శాతం ఇవ్వడానికి అంగీకరించాడు. సంవత్సరం తరువాత అతడు చెల్లించే 100 రూ.లను వడ్డీ అంటారు. ఈ వడ్డీని స్థూల వడ్డీ అంటారు. కాని అర్థశాస్త్రంలో వడ్డీ అంటే నికర వడ్డీ.

18.3 వడ్డీ సిద్ధాంతాలు

వడ్డీ అంటే అర్థశాస్త్రంలో నికర వడ్డీ. మూలధనానికి వడ్డీ ఎందుకోసం చెల్లించాలి, ఎంత పరిమాణంలో చెల్లించాలి అనే విషయాల విశ్లేషణ కోసం వివిధ వడ్డీ సిద్ధాంతాలు రూపొందించబడ్డాయి. వివిధ శాస్త్రవేత్తలు రూపొందించిన సూత్రాలను ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాం.

ఉపాంత ఉత్పాదకతా వడ్డీ సిద్ధాంతం

ఉత్పత్తి సాధనాల ధర నిర్ణయంలో ఈ సిద్ధాంతానికి ఉన్న ప్రాముఖ్యత ముందు భాగాల్లో గమనించాం. ఇతర ఉత్పత్తి సాధనాల వలెనే, “ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో పాల్గొన్నందుకు మూలధనం యొక్క ఉపాంత ఉత్పాదకతను బట్టి వడ్డీ చెల్లించాలని” ఈ సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది. అంటే ఈ సిద్ధాంతం కేవలం మూలధన డిమాండును పరిగణలోకి తీసుకోవటమే తప్ప సప్లయ్ని పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు. అంతే కాకుండా ఉపాంత ఉత్పాదకత శూన్యమైతే వడ్డీ రేటు సున్నా అవ్వాలి. ఈ పరిస్థితి ఉండదు. ఉపాంత ఉత్పాదకత పై ఆధారపడి వడ్డీ ఇవ్వడం జరుగుతుందనేది కూడా వాస్తవం కాదు. అందువల్ల ఈ

సిద్ధాంతం అసంపూర్ణం, వాస్తవానికి విరుద్ధం. అందువల్ల ఈ సిద్ధాంతం అనేక విమర్శలకు గురయ్యింది.

విమర్శ

- 1) ఈ సిద్ధాంతం ద్వారా వడ్డీ నిర్ణయించటం అవాస్తవం.
- 2) వాస్తవంగా మూలధనం కొరత వల్ల వడ్డీ ఏర్పడుతుంది. కాని మూలధన ఉత్పాదకత వల్ల కాదు.
- 3) ఉత్పత్తిలో మూలధనం ఉత్పాదకతను ఖచ్చితంగా నిర్ణయించటం కష్టం.
- 4) మూలధనం ఉత్పాదకత వివిధ రంగాల్లో వివిధ రకాలుగా ఉంటుంది. కాబట్టి ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం వడ్డీ రేట్లలో వ్యత్యాసాలుండవలెను. కానీ మార్కెట్లో ఒకే వడ్డీ రేటు ఉంటుంది.
- 5) వినియోగ అవసరాల కోసం కూడా ఋణాలు తీసుకుంటారు. కాని ఈ సిద్ధాంతంలో ఈ విషయాన్ని వివరించలేదు.
- 6) ఈ సిద్ధాంతం మూలధన డిమాండు దృష్ట్యా వడ్డీరేటును పరిశీలిస్తుంటే గాని, మూలధన సప్లయని లెక్కలోకి తీసుకొనటం లేదు .

నివృత్తి లేక నిరీక్షణ సిద్ధాంతం

నాసా సీనియర్ అనే ఆర్థిక వేత్త ప్రస్తుత వినియోగాన్ని వాయిదా వేసి కూడబెట్టిన పాదుపే మూలధనం అంటారు. ఆ విధమైన పరి త్యాగానికిచ్చే ప్రతిఫలమే వడ్డీరేటు. పాదుపులో కొంత త్యాగం ఇమిడి ఉంది. కాబట్టి పాదుపు చేసిన వారికి ప్రతిఫలాన్ని ఇవ్వడం సమంజసం అని సీనియర్ అంటాడు .

కాని ఈ సిద్ధాంతం కూడా అనేక విమర్శలకు గురయ్యింది. పాదుపు చేసే వ్యక్తులు చాలా వరకు ధనవంతులే. వారి ఆదాయంలో, వినియోగం పోగా మిగిలింది దానంతట అదే పాదుపు అవుతుంటే తప్ప త్యాగం ఏమీ ఉండదు. వారి విషయంలో నివృత్తి అనే మాట వర్తించదు.

అందువల్ల నివృత్తికి అనే మాటకు బదులుగా నిరీక్షణ వాడితే బాగుంటుందని ప్రొఫెసర్ మార్షల్ అభిప్రాయపడ్డాడు. ఈ సిద్ధాంతంలో కొంత వాస్తవం ఉన్నప్పటికీ, మూలధనానికి డిమాండు ఎందుకుంటుంది, దాని మీద పనిచేసే శక్తుల విశ్లేషణ ఏమీ లేదు. మూలధనానికి సప్లయ ధర ఎందుకుందో ఈ సిద్ధాంతం వివరిస్తుంది. డిమాండును వివరించలేదు. అందువల్ల ఇది పాక్షిక సిద్ధాంతం.

ఏజియో లేదా ఆస్టియన్ సిద్ధాంతం

ఏజియో సిద్ధాంతాన్ని మనస్తత్వ సిద్ధాంతం అని కూడా అంటారు. దీన్ని మొదట జాన్ 1834లో ప్రతిపాదిస్తే ఆస్టియన్ ఆర్థికవేత్త అయిన బామ్ బావరక్ ఒక సంపూర్ణ స్వరూపం ఇచ్చాడు. తరువాత ఇర్వింగ్ ఫిషర్ అనే ఆర్థికవేత్త బామ్ బావరక్ భావాలకు ఇంకా మెరుగులు దిద్దాడు.

బామ్ బావరక్ వడ్డీ చెల్లించటానికి కొత్త కారణం చెప్పాడు. సాధారణంగా వ్యక్తులు భవిష్యత్తులో వినియోగం కన్నా ప్రస్తుత వినియోగానికే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యాన్నిస్తారు. అందుకే వ్యక్తులు ప్రస్తుత వినియోగాన్ని వాయిదా వేసి భవిష్యత్తుకు మరల్చడానికి కొంత ప్రతిఫలం చెల్లించవలసి ఉంటుంది. ఈ ప్రతిఫలమే వడ్డీరేటు.

ఉదాహరణకు వెయ్యి రూపాయలు ఒక సంవత్సరం కాలానికి అప్పుగా ఇవ్వాలంటే, సంవత్సరం తర్వాత తిరిగి పుచ్చుకునేటప్పుడు, వెయ్యిరూపాయల కన్నా ఎక్కువ వస్తుందనే ఆశ ఉంటేనే ఇవ్వటానికి సిద్దపడతాడు. ఆ ఎక్కువ మొత్తమే

వడ్డీ.

బామ్ బావరక్ సిద్ధాంతం ప్రకారం, వినియోగదార్లకు భవిష్యత్తు కన్నా వర్తమాన కాంక్షే ఎక్కువ. ఈ ఆధిక్యతకు మూడు కారణాలు ఉన్నాయి.

- 1) ప్రజలు భవిష్యత్తులో అవసరాలకు తక్కువగా అంచనా వేస్తారు. కాబట్టి వాటి ప్రాధాన్యత తక్కువగా ఉంటుంది.
- 2) వర్తమాన అవసరాలకు అతి ప్రాముఖ్యమిస్తారు. వాటి ప్రాధాన్యత ఎక్కువ.

ఈ సిద్ధాంతాన్ని కూడా పాక్షిక సిద్ధాంతమనే వ్యవహరిస్తారు. ఎందుచేతననగా సప్లయికే ప్రాముఖ్యత ఇవ్వబడింది. డిమాండుకు ప్రాధాన్య మివ్వలేదు

కాలాభిరుచి సిద్ధాంతం

కాలాభిరుచి సిద్ధాంతాన్ని ఇర్వింగ్ ఫిషర్ అభివృద్ధి చేశారు. ఫిషర్ సిద్ధాంతంలో కాలానికి అధిక ప్రాముఖ్యత ఇవ్వటం వల్ల దీనిని కాలాధిక్యత సిద్ధాంతం అంటారు. ప్రస్తుతం వినియోగం వల్ల వచ్చే తృప్తి భవిష్యత్తులో తృప్తికి సమానంగా వినియోగం ఉంటే ప్రజలు వర్తమానాన్నే కాంక్షిస్తారు. త్వరగా ఖర్చు పెట్టాలని ప్రయత్నిస్తారు కూడా. అంటే భవిష్యత్తు కాలాని కన్నా ప్రస్తుత కాలానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. ప్రస్తుత కాలానికి ఉండే ఆధిక్యత వాయిదా వేయటానికి ఇచ్చే ప్రతిఫలం వడ్డీ. ఈ కాలాధిక్యత క్రింది అంశాల పై ఆధారపడి ఉంటుంది.

- 1) ఆదాయ పరిమాణం : ఆదాయం ఎక్కువగా ఉంటే ప్రస్తుత కోరికలన్నీతీరి ఉంటాయి కాబట్టి వారికి వర్తమాన కాల ఆధిక్యత తక్కువగా ఉంటుంది.
- 2) ఆదాయ పంపిణీ : వృద్ధాప్యం వచ్చే కొద్దీ ఆదాయం పెరుగుతూ ఉంటే భవిష్యత్ను గురించి భయపడనక్కరలేదు. కాబట్టి కాలాధిక్యత రేటు ఎక్కువగా వుంటుంది .
- 3) రాబడిలో నిశ్చయత : ఆదాయం నిశ్చయంగా ఒడుదుడుకులు లేకుండా వస్తుందనుకుంటే, భవిష్యత్తుకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత నివ్వరు.
- 4) వ్యక్తి మనస్తత్వం : ముందుచూపు గల వ్యక్తి భవిష్యత్కు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత నిస్తాడు . దుబారాగా ఖర్చుపెట్టే అలవాటు గల వ్యక్తి భవిష్యత్ను గురించి ఆలోచించడు.
- 5) జీవించే కాలం : ఎక్కువ కాలం జీవిస్తామనుకునే వ్యక్తి భవిష్యత్కు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత నిస్తాడు.
- 6) ఆస్తి సంపాదించవలసిన అభిలాష : ఆస్తిని గడించి వారసులకు ఇవ్వవలసిన అభిలాష గల వ్యక్తి ఎక్కువగా ఖర్చుపెట్టడు. భవిష్యత్కు ఎక్కువ ప్రాధాన్యత నిస్తాడు.

పైన పేర్కొన్న అంశాలు పై ప్రస్తుత కాలానికి గల ఆధిక్యత ఆధారపడి యుంటుంది . ప్రస్తుత కాలానికి గల ఆధిక్యతను తొలగించేటట్లుగా వడ్డీరేటు ఉంటుందని ఫిషర్ పేర్కొన్నాడు.

సాంప్రదాయ వడ్డీ సిద్ధాంతం

సాంప్రదాయ శాస్త్రవేత్తలు పొదుపుల సప్లయి, డిమాండును వాస్తవిక అంశాల పై ఆధారపడి వడ్డీ సిద్ధాంతాన్ని వివరించటం

జరిగింది. కాబట్టి ఈ సిద్ధాంతాన్ని వాస్తవిక సిద్ధాంతమని కూడా (Real Theory of Interest) అంటారు. పొదుపు సప్లయి, పొదుపు డిమాండ్ (పెట్టుబడి)లు వడ్డీరేటును నిర్ణయిస్తాయని సాంప్రదాయ సిద్ధాంతం వివరించటం జరిగింది. పొదుపు యొక్క సప్లయిని, డిమాండుని నిర్ధారించే అంశాలను ప్రస్తుతం తెలుసుకొందాం.

పొదుపు సప్లయి :

ఆదాయంలో వినియోగ వ్యయం పోగా మిగిలేది పొదుపు. పొదుపు సప్లయ్ ద్వారా మూలధనం సప్లయ్ జరుగుతుంది. ఆదాయంలో పొదుపు చెయ్యటానికి నిరీక్షణ, ప్రస్తుత వినియోగాన్ని మానుకోవటం లాంటి త్యాగాలు ఇమిడి ఉంటాయి. కాబట్టి ఇట్లాంటి త్యాగాలకు పారితోషకం ఇవ్వాలి. ఈ పారితోషకమే వడ్డీ.

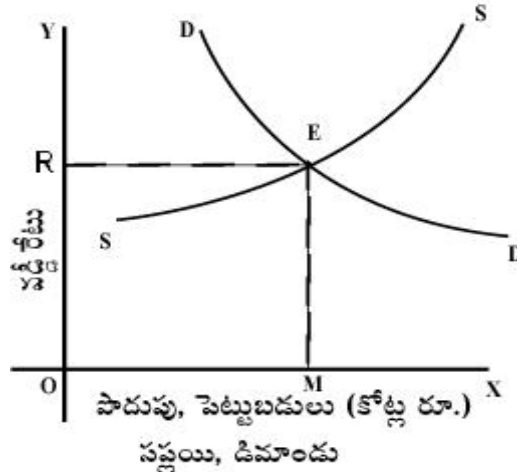
వడ్డీ రేటు పెరిగితే పొదుపు సప్లయ్ పెరుగుతుంది. వడ్డీరేటు తగ్గితే పొదుపు సప్లయ్ తగ్గుతుంది. వడ్డీరేటుకు, పొదుపుకు ఉన్న సంబంధం అనులోమ సంబంధం. అందువల్ల పొదుపు సప్లయ్ రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి పైకి పోతుంది.

పొదుపు డిమాండు :

ఉత్పత్తిదారులు మూలధనాన్ని పెట్టుబడి కోసం డిమాండు చేస్తారు. మూలధనాన్ని యంత్రాలు, యంత్ర పరికరాలు మొదలైన వాటిమీద పెట్టుబడి చేస్తారు. మూలధనానికి ఉత్పాదకతా శక్తి ఉంది. కాని ఉత్పత్తి క్షీణ ప్రతిఫలాల సూత్రానికి బద్దమై ఉంటుంది. కాబట్టి ఉపాంత ఉత్పత్తి క్రమక్రమంగా క్షీణిస్తుంది. వడ్డీ రేటుకు పెట్టుబడికి సంబంధాన్ని గమనిస్తే, వడ్డీ రేటుపై ఆధారపడి పెట్టుబడి జరుగుతుంది. అందువల్ల వడ్డీరేటు తగ్గేకొద్దీ పెట్టుబడి పెరుగుతుంది. వడ్డీ రేటు పెరిగేకొద్దీ పెట్టుబడి తగ్గుతుంది. కాబట్టి పెట్టుబడి రేఖ ఎడమ నుండి కుడికి కిందికి వాలుతుంది.

సమతౌల్యం - వడ్డీరేటు నిర్ణయం :

పొదుపు సప్లయి, పొదుపు (పెట్టుబడి) డిమాండులు వడ్డీరేటును నిర్ణయిస్తాయి. పొదుపు సప్లయి రేఖ ఎడమ నుండి పైకి పోతుంది. పొదుపు డిమాండు (పెట్టుబడి) రేఖ ఎడమనుంచి కుడికి క్రిందికి వాలి వుంటుంది. ఎక్కడ పొదుపు పెట్టుబడులు సమానమవుతాయో అక్కడ సమతౌల్య వడ్డీరేటు నిర్ణయం అవుతుంది.

రేఖా పటం - 18.1

పొదుపు, పెట్టుబడుల సమతౌల్యం

పై రేఖా పటం-18.1 లో X అక్షం మీద పొదుపు, పెట్టుబడులు, Y అక్షం మీద వడ్డీరేటు తీసుకున్నాము. SS రేఖ పొదుపు సప్లయి రేఖ, DD పొదుపు డిమాండు (పెట్టుబడి) రేఖ, 'E' బిందువు సమతౌల్య బిందువు, ఈ బిందువు వద్ద

సమతౌల్య పాదుపు పెట్టుబడులు OM, వడ్డీరేటు OR.

ఏ కారణం చేతనైనా వడ్డీరేటు పెరిగితే పాదుపు సప్లయ్ పెరుగుతుంది, పాదుపు డిమాండ్ (పెట్టుబడి) తగ్గుతుంది. తరువాత ఈ అసమతౌల్య ఫలితంగా తిరిగి డిమాండ్ సమతౌల్యానికి చేరుతుంది. ఒక వేళ వడ్డీరేటు తగ్గితే పాదుపు సప్లయ్ తగ్గి, పాదుపు డిమాండ్ పెరుగుతుంది. ఫలితంగా మళ్ళీ సమతౌల్య బిందువు 'E' కి చేరుతుంది. కాబట్టి వడ్డీరేట్ల మార్పుల వల్ల స్వల్పకాలంలో ఏర్పడే అసమతౌల్యం దీర్ఘకాలంలో తిరిగి 'E' అనే సమతౌల్యానికి వస్తుంది.

విమర్శ

సాంద్రాయ వడ్డీ సిద్ధాంతం లేదా పాదుపు పెట్టుబడుల సిద్ధాంతం అనేక విమర్శలకు గురయ్యింది.

- 1) ఈ సిద్ధాంతం సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ప్రమేయం పై రూపొందించబడింది. కాని సంపూర్ణోద్యోగిత వాస్తవానికి ఉండదు.
- 2) వినియోగ వ్యయం తగ్గితే పాదుపు పెరిగిపెట్టుబడి పెరుగుతుందని ఈ సిద్ధాంతం తెలియజేస్తుంది. వినియోగం తగ్గితే వస్తు సేవల సమిష్టి డిమాండ్ తగ్గి, జాతీయాదాయం, పాదుపు కూడా తగ్గి పెట్టుబడి కూడా తగ్గిపోతుంది .
- 3) పాదుపు, పెట్టుబడుల సమతౌల్యాన్ని వడ్డీరేటు నిర్ణయిస్తుంది. కాని కీన్స్ ప్రకారం పెట్టుబడిలో మార్పుల వల్ల ఆదాయంలో మార్పులు వచ్చి పాదుపు పెట్టుబడుల సమతౌల్యం ఏర్పడుతుంది. అంటే ఆదాయంలో మార్పులే సమతౌల్యాన్ని నిర్ణయిస్తాయి కాని వడ్డీరేటు కాదు.
- 5) ఈ సిద్ధాంతం అసంపూర్ణం, అనిశ్చితం అని కీన్సు అంటారు. కీన్స్ వడ్డీ రేటుకి, పాదుపుకి ఉన్న సంబంధం పాదుపు పెట్టుబడుల సిద్ధాంతం చెప్పినంత ప్రత్యక్షమైంది కాదు. ఎందుకంటే పాదుపు ఆదాయం పై ఆధారపడుతుంది. ఆదాయ వివరాలు లేకుండా పాదుపు పెట్టుబడులను అంచనా వెయ్యలేము. ఆదాయంలో మార్పులు పరిగణించనందున ఇది అసంపూర్ణం, అనిశ్చితం.
- 6) రాబర్ట్సన్ మొదలైన ఆర్థికవేత్తలు ప్రస్తుత ఆదాయం మాత్రమే పాదుపుకి మూలం కాదని, గత ఆదాయాలలోని గుప్తమైన పాదుపు, బ్యాంకులు అందజేసే వరపతి కూడా పెట్టుబడికి కావల్సిన వనరులు అందిస్తాయి అంటారు.
- 7) ప్రాచీన వడ్డీరేటు సిద్ధాంతం ద్రవ్య విషయాలను పరిగణనలోకి తీసుకోదు. కీన్స్ ద్రవ్య విషయాల ఆధారంగా వడ్డీరేటు నిర్ణయించబడుతుందని భావిస్తాడు .

ఈ విధాలైన విమర్శల వల్ల ఇతర వడ్డీ సిద్ధాంతాలు రూపొందించవలసి వచ్చింది.

ఋణాత్మక నిధుల వడ్డీ సిద్ధాంతం

నవ్య సాంప్రదాయానికి చెందిన ఒఫ్లాన్, మిర్డల్, విక్స్టెడ్, రాబర్ట్సన్ మొదలగు ఆర్థికవేత్తలు ఋణాత్మక నిధుల సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించారు. వీరు సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు చెప్పిన వాస్తవిక విషయాలను, ద్రవ్య విషయాలతో జోడించి ఈ సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించారు. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం ఋణాత్మక నిధుల సప్లయ్, ఋణాత్మక నిధుల డిమాండులు వడ్డీరేటును నిర్ణయిస్తాయి.

ఋణాత్మక నిధుల సప్లయ :

ఆర్థికవ్యవస్థలో ఋణాత్మక నిధులు అంటే అప్పు ఇవ్వటానికి ఉండే నిధులు ఇవి నాలుగు విధాలుగా ఉంటాయి.

- 1) పాదుపు : వ్యక్తులు, సంస్థలు పాదుపులు చేస్తుంటాయి. ఇవి ఋణాత్మక నిధులలో ముఖ్యమైనవి. వీరు చేసే పాదుపు,

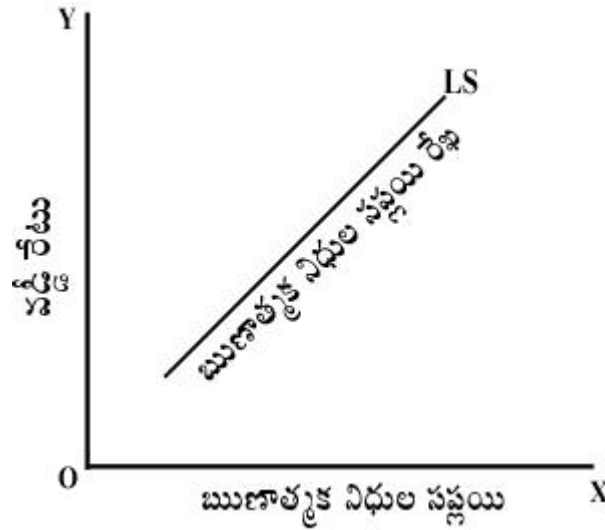
వడ్డీరేటు మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు పెరిగితే పొదుపు పెరుగుతుంది. వడ్డీరేటు తగ్గితే పొదుపు తగ్గుతుంది.

2) గుప్త ధనం వాడకం : గతంలో కూడబెట్టిన ధనాన్ని వాడటం వల్ల కూడ ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి పెరుగుతుంది. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉంటే కూడబెట్టిన ద్రవ్యం ఋణాత్మక నిధులుగా మారుతుంది. దీని వల్ల ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి పెరుగుతుంది. వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉంటే సప్లయ్ తక్కువగా ఉంటుంది.

3) పెట్టుబడి పెట్టక పోవటం : మార్కెట్లో వడ్డీరేటు అధికంగా ఉంటే, వ్యాపారంలో పెట్టుబడి చేయకుండా, ఆ మొత్తాన్ని ఇతరులకు వడ్డీకి ఇస్తారు. దీనివల్ల ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి పెరుగుతుంది. ఒకవేళ లాభాలు తక్కువగా ఉన్నా ఉత్పాదక వస్తువును అమ్మి ఆ సొమ్మును ఋణాత్మక నిధులుగా మార్చటం జరుగుతుంది.

4) బ్యాంకు ఋణాలు : బ్యాంకులు ఋణాన్ని సృష్టిస్తాయి. బ్యాంకులు సృష్టించే ఋణాల వల్ల ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి పెరుగుతుంది .

పై నాలుగు అంశాలను కలిపి ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి అంటాము. ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి, వడ్డీరేటు మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉంటే ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి ఎక్కువగా ఉంటుంది. వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉంటే ఋణాత్మక నిధుల సప్లయి తక్కువగా ఉంటుంది. X అక్షం పై ఋణాత్మక నిధుల సప్లయ్, Y అక్షం పై వడ్డీరేటును తీసుకుంటే ఉప ఋణాత్మక నిధుల సప్లయ్ రేఖ, ఇది రేఖా పటం - 18.2లో ఉన్నట్లు ఎడమ నుంచి కుడికి పైకి పోతుంది.

రేఖా పటం - 18.2

ఋణాత్మక నిధుల డిమాండు

మాడు రకాలైన కారణాల వల్ల ఋణాత్మక నిధులను డిమాండు చేయడం జరుగుతుంది.

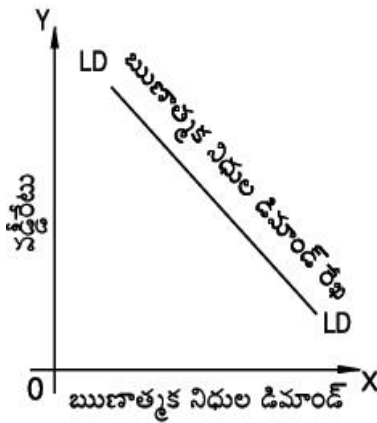
1) పెట్టుబడికి డిమాండ్ : చాలా సంస్థలు పెట్టుబడి పెట్టటం కోసం ఋణాలు తీసుకుంటారు. పెట్టుబడి వడ్డీరేటు పై ఆధారపడి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉంటే ఎక్కువ ఋణాలు తీసుకొని ఎక్కువగా పెట్టుబడి చేస్తాయి. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉంటే తక్కువగా పెట్టుబడి (డిమాండు) చేస్తాయి.

2) వినియోగానికి డిమాండ్ : ఆదాయం మించి వ్యయం ఉన్న వ్యక్తులు, వినియోగం కోసం ఋణాలు తీసుకుంటారు. వడ్డీ రేటు తక్కువగా ఉన్నప్పుడు ఎక్కువ ఋణాలు తీసుకుంటారు. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు తక్కువ ఋణాలు

చేస్తారు.

3) **దాచటానికి డిమాండ్ :** ద్రవ్యాన్ని దాచాలనే ఉద్దేశ్యం ఉన్న వారు, ఋణాత్మక నిధులను డిమాండు చేస్తారు. ఎందుకంటే వారి ద్రవ్యత్వాభిరుచిని తృప్తిపరచుకోవటానికి ద్రవ్యాన్ని ద్రవ్యరూపంలో ఉంచుకుంటారు. వడ్డీరేటు తక్కువ ఉన్నప్పుడు ఎక్కువ నిల్వ (డిమాండ్) చేస్తారు. ఎక్కువ వడ్డీరేటు ఉన్నప్పుడు తక్కువ నిల్వ (డిమాండు) చేస్తారు.

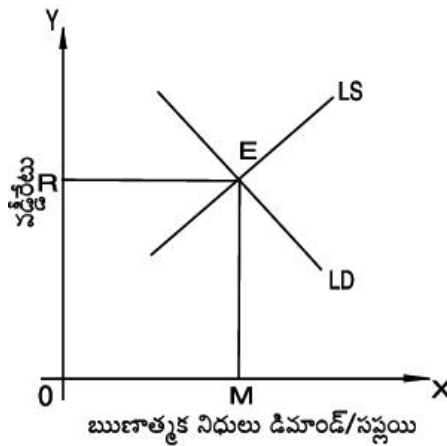
పై అంశాలన్ని ఋణాత్మక నిధుల డిమాండును తెలియజేస్తాయి. ఋణాత్మక నిధుల డిమాండు వడ్డీరేటు పై ఆధారపడి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉంటే ఋణాత్మక నిధుల డిమాండు తక్కువగా, వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉంటే ఋణాత్మక నిధుల డిమాండు ఎక్కువగా ఉంటుంది. రేఖా పటం-18.3లో LD రేఖ ఋణాత్మక నిధుల డిమాండు రేఖ, ఇది ఎడమ నుండి కుడికి క్రిందికి వాలి ఉంటుంది.

రేఖా పటం - 18.3

వడ్డీ రేటు నిర్ణయం

ఋణాత్మక నిధుల సప్లయ్, డిమాండులు సమానంగా ఉన్న దగ్గర వడ్డీరేటు నిర్ణయమవుతుంది. క్రింది పటంలో ఋణాత్మక నిధుల సప్లయ్, డిమాండు రేఖలు పరస్పరం ఖండించుకున్న చోట వడ్డీరేటు నిర్ణయించబడింది.

రేఖా పటం - 18.4

రేఖా పటం-18.4 లో LS రుణాత్మక నిధుల సప్లయ్ రేఖ. LD ఋణాత్మక నిధుల డిమాండ్ రేఖ. ఇవి రెండు E

బిందువు వద్ద ఖండించుకున్నాయి. కాబట్టి OR సమతౌల్య వడ్డీరేటుగా నిర్ణయించబడింది.

విమర్శ

ఈ సిద్ధాంతం క్రింది విమర్శలకు గురైనది .

- 1) ఈ సిద్ధాంతాన్ని కీన్స్ తీవ్రంగా విమర్శించారు. ఈ సిద్ధాంతానికి, సాంప్రదాయ సిద్ధాంతానికి ఎక్కువ తేడా లేదు. సాంప్రదాయక సిద్ధాంతంలోని పాదుపుకు బ్యాంకులు సృష్టించిన పరపతిని, గుప్తధనం జత చేస్తే ఋణాత్మక నిధి వస్తుంది. కాబట్టి సాంప్రదాయక సిద్ధాంతం పట్ల చేసిన విమర్శ ఈ సిద్ధాంతానికి కూడా వర్తిస్తుంది.
- 2) ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం పాదుపు, పెట్టుబడులు వడ్డీరేటు పై ఆధారపడి ఉంటాయి. కాని కీన్స్ పాదుపు ఆదాయం పైన, పెట్టుబడి ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం పైన ఆధారపడుతుంది అంటారు.
- 3) ఈ సిద్ధాంతం సంపూర్ణ ఉద్యోగిత అనే ప్రమేయం పై ఆధారపడి ఉంది. కాని ఆర్థికవ్యవస్థలో సంపూర్ణ ఉద్యోగిత ఉండదు.
- 4) ఆదాయ స్థాయిలోని మార్పులను ఈ సిద్ధాంతం లెక్కలోకి తీసుకోలేదు. ఆదాయంలో మార్పు వస్తే పాదుపు మారి, ఋణాత్మక నిధుల సప్లయ మారతాయి. ఈ మార్పుల కారణంగా వడ్డీరేటును ఏ విధంగా నిర్ణయమయ్యేది ఈ సిద్ధాంతం వివరించలేదు.
- 5) ఈ సిద్ధాంతములో వాస్తవిక విషయాలు, ద్రవ్య విషయాలు జతచేయబడ్డాయి. కాని ఈ రెండు విషయాలను జత చేయటం సరైనది కాదని కొందరి అభిప్రాయం.

ఇన్ని విమర్శలు ఉన్నప్పటికీ ఈ సిద్ధాంతాన్ని చలన సిద్ధాంతంగా ప్రాఫెసర్ జాన్సన్ వర్ణించాడు. పరిస్థితులు మారితే సమతౌల్యాలు ఏ విధంగా మారతాయి తద్వారా వడ్డీరేటులో వచ్చే మార్పులను ఈ సిద్ధాంతం వివరిస్తుందని జాన్సన్ అన్నారు.

ద్రవ్యత్వాభిరుచి వడ్డీ సిద్ధాంతం

కీన్స్ తాను వ్రాసిన The General Theory of Employment, Interest and Money అనే గ్రంథంలో ఈ సిద్ధాంతం ప్రతిపాదించారు. కీన్స్ ఉద్దేశ్యంలో వడ్డీరేటు కేవలం ద్రవ్య సంబంధమైన విషయం. కీన్స్ ప్రకారం ద్రవ్యత్వాభిరుచిని వదులుకున్నందుకు మూలధనాధిపతికిచ్చే ప్రతిఫలమే వడ్డీ. ద్రవ్యత్వాభిరుచి అంటే “ద్రవ్యాన్ని నగదు రూపంలో ఉంచాలనే కోరిక లేదా అభిలాష”. సాధారణంగా వ్యక్తులు, సంస్థలు తమ పాదుపులో కొంత భాగాన్ని ద్రవ్యరూపంలో ఉంచటానికి ఆసక్తి చూపుతారు. ఎందుకంటే ద్రవ్యాన్ని ఎప్పుడైనా, ఏ వస్తు రూపంలోనికైనా మార్చుకోటానికి వీలుంటుంది. అలాంటి ద్రవ్యాన్ని వదులుకొనటానికి ఇచ్చే ప్రతిఫలమే వడ్డీ. కీన్స్ ప్రకారం వడ్డీరేటు అనేది, ద్రవ్యము యొక్క సప్లయ, డిమాండ్ల మీద ఆధారపడి వుంటుంది.

ద్రవ్యానికి గల డిమాండు

కీన్స్ ప్రకారంగా ద్రవ్యానికి డిమాండు మూడు కారణాల వలన ఏర్పడుతుంది .

- 1) వ్యాపార వ్యవహారాల ఉద్దేశం
 - 2) ముందు జాగ్రత్త ఉద్దేశం
 - 3) స్పెక్యులేషన్ ఉద్దేశం
- 1) **వ్యాపార వ్యవహారాలు ఉద్దేశం** : ప్రతి వ్యక్తి తన ద్వేనందిన వ్యవహారాల కోసం కొంత ద్రవ్యాన్ని చేతిలో ఉంచుకుంటాడు.

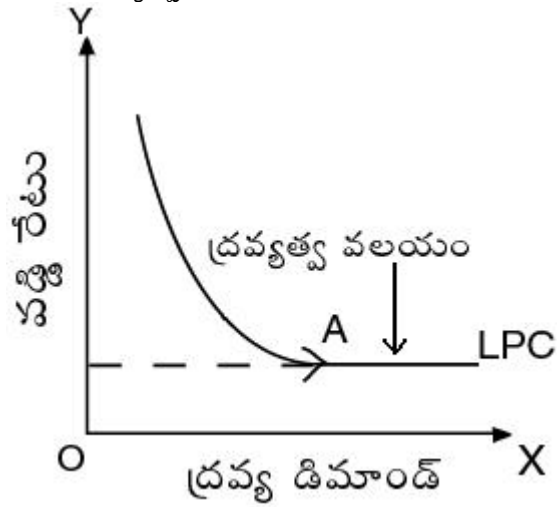
వ్యక్తులు ఎంత ద్రవ్యాన్ని ఉంచుకుంటారు అనేది వారి ఆదాయం పై, వినియోగ అలవాట్ల పై ఆధారపడి ఉంటుంది. వ్యక్తుల వలెనే సంస్థలు కూడా నిత్యము చేసే ఖర్చుకోసం కొంత ద్రవ్యాన్ని ఉంచుకుంటాయి. సంస్థలు కూడా ఎంత మొత్తమును ద్రవ్యరూపంలో ఉంచుకుంటాయి అనేది ఆ సంస్థ ఉత్పత్తి మీద, వ్యాపార స్థాయి మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఈ విధంగా వ్యక్తులు, సంస్థలు ద్రవ్యాన్ని ఉంచుకునే పరిమాణాన్నే వ్యాపార వ్యవహారాల డిమాండ్.

2) ముందు జాగ్రత్త ఉద్దేశం : వ్యక్తులు, సంస్థలు ముందు జాగ్రత్త కోసం కొంత ద్రవ్యాన్ని నగదుగా ఉంచుకుంటాయి. భవిష్యత్తులో మనం ఊహించలేని అనేక ఖర్చులు రావచ్చు. అనారోగ్యం, రోడ్డు ప్రమాదం, దొంగతనాలు, నిరుద్యోగిత, అగ్ని ప్రమాదాలు లాంటి అనుకోని సంఘటనలు జరుగుతుంటాయి. వీటిని ఎదుర్కొనుటకు కొంత ద్రవ్యాన్ని చేతిలో ఉంచుకుంటారు. అయితే ఎంత ద్రవ్యమును ఉంచుకుంటారు అనేది వారి మనస్తత్వముపై, వారికి ఋణాలు లభించే సౌకర్యంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. దీనిని ముందు జాగ్రత్త డిమాండ్ అంటారు.

3) స్పెక్యులేషన్ ఉద్దేశం : మూలధనపు మార్కెట్లో బాండ్లు , వాటాలు ధరలు తరచూ మారుతుంటాయి తరచూ మారే ధరలను ముందుగా ఊహించి లాభాలను పొందే ఉద్దేశ్యముతో బాండ్లను, వాటాలను అంచనా వ్యాపారస్తులు కొనుగోలు చేస్తారు. దీనినే స్పెక్యులేషన్ వ్యాపారం లేదా అంచనా వ్యాపారం అంటారు. ఈ వ్యాపారం కోసం కొంత ద్రవ్యాన్ని నిల్వ చేయటం జరుగుతుంది.

పైన వివరించిన మూడు ఉద్దేశాలలో మొదటి రెండింటి కోసం నిల్వచేసే ద్రవ్యం ఆదాయ స్థాయి మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు ప్రభావం వాటిమీద ఉండదని కీన్స్ అభిప్రాయం. స్పెక్యులేషన్ కోసం నిల్వచేసే ద్రవ్యం మాత్రం వడ్డీరేటును బట్టి మారుతుందని కీన్స్ అంటారు. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉంటే స్పెక్యులేషన్ కోసం ద్రవ్యం డిమాండ్ తక్కువగా ఉంటుంది. వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉంటే డిమాండు ఎక్కువగా ఉంటుంది. స్పెక్యులేషన్ కోసం డిమాండు చేసే ద్రవ్యరాశికి, వడ్డీరేటుకు గల సంబంధం విలోమ సంబంధం.

ద్రవ్య డిమాండు అంటే పై మూడు ఉద్దేశాల కోసం ఉంచుకొనే ద్రవ్యం లేదా ద్రవ్యత్వాభిరుచి. ద్రవ్య డిమాండు వడ్డీరేటు పై ఆధారపడి ఉంటుంది. వడ్డీరేటు ఎక్కువగా ఉంటే ద్రవ్య డిమాండ్ తక్కువగాను, వడ్డీరేటు తక్కువగా ఉంటే ద్రవ్య డిమాండ్ ఎక్కువగాను ఉంటుంది. ద్రవ్యత్వాభిరుచి రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి క్రిందికి వాలి ఉంటుంది.

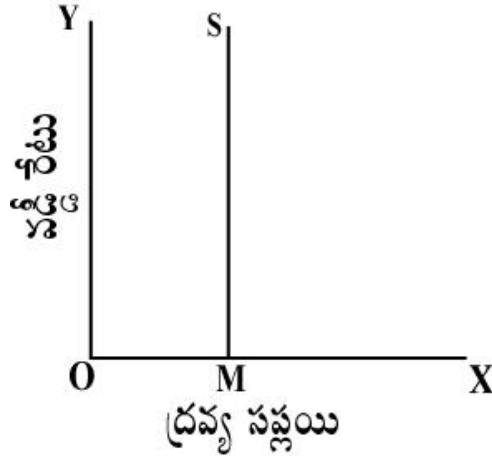
రేఖా పటం - 18.5

రేఖా పటం-18.5లో X అక్షం పై ద్రవ్య డిమాండును అంటే ద్రవ్యత్వాభిరుచిని, Y అక్షం మీద వడ్డీరేటును తీసుకుంటే,

ద్రవ్యత్వాభిరుచి రేఖ లేదా డిమాండ్ రేఖ పటం-18.5 లో ఉన్నట్లు ఎడమ నుంచి కుడికి క్రిందకు వాలుతూ ఒక స్థాయి దాటిన తరువాత X అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది. ఈ సమాంతరంగా ఉన్న స్థాయిని ద్రవ్యత్వ వలయం అంటారు.

ద్రవ్య సప్లయ

ఏదైనా ఒక నిర్ణీత కాలంలో, ఒక ఆర్థికవ్యవస్థలో ఉన్న ద్రవ్య సప్లయ, ఆ దేశ ప్రభుత్వ విధానాలు లేదా కేంద్రబ్యాంకు విధానాల పై ఆధారపడి ఉంటుంది. సాధారణంగా స్వల్పకాలంలో ద్రవ్య సప్లయ స్థిరంగా ఉంటుంది . దీనిని క్రింది పటం-18.6లో చూపినాము.

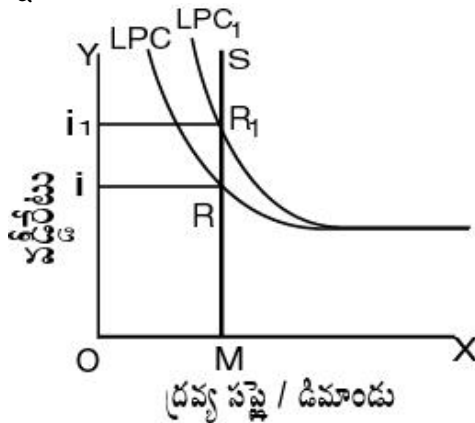

రేఖా పటం - 18.6

X అక్షం పై ద్రవ్య సప్లయ, Y అక్షం పై వడ్డీ రేటును తీసుకుంటే MS రేఖ ద్రవ్య సప్లయ రేఖ. ఈ రేఖ Y అక్షానికి సమాంతరంగా ఉంటుంది.

వడ్డీరేటు నిర్ణయం

ద్రవ్య డిమాండు రేఖ, ద్రవ్య సప్లయ రేఖ ఒక దానికొకటి ఖండించుకున్న బిందువు వద్ద సమతౌల్య వడ్డీ రేటు నిర్ణయమవుతుంది. వడ్డీరేటు నిర్ణయాన్ని కింది పటం-18.7 లో చూపటం జరిగింది.

రేఖా పటం - 20.7

రేఖా పటం-18.7లో LPC రేఖ, SM రేఖ, R అనే బిందువు వద్ద ఖండించుకున్నాయి. కాబట్టి O_i సమతౌల్య వడ్డీ

రేటు. ద్రవ్య డిమాండ్ పెరిగితే డిమాండు రేఖ LPC నుంచి LPC1 కు మారుతుంది. కాబట్టి వడ్డీరేటు O_1 కు పెరుగుతుంది. కాబట్టి ద్రవ్య డిమాండు పెరిగితే వడ్డీరేటు తగ్గుతుంది, డిమాండు తగ్గితే వడ్డీరేటు తగ్గుతుంది.

విమర్శ

కీన్స్ సిద్ధాంతము ఈ క్రింది విమర్శలకు గురి అయినది.

- 1) **ఈ సిద్ధాంతం అనిశ్చితం :** కీన్స్ ఆదాయస్థాయిని పరిగణనలోనికి తీసుకోలేదు. వడ్డీరేటు కేవలం ద్రవ్య సప్లయ డిమాండు పైననే గాక ఆదాయ స్థాయి పై ఆధారపడి ఉంటుంది. కానీ ఈ విషయాన్ని కీన్స్ తన సిద్ధాంతంలో పేర్కొనలేదు కనుక ఈ సిద్ధాంతం అనిశ్చితమైనది.
- 2) **ద్రవ్యత్వాభిరుచికి కారణాలు :** కీన్స్ తన సిద్ధాంతంలో ద్రవ్యత్వాభిరుచికి మూడు కారణాలను పేర్కొన్నాడు కానీ ద్రవ్యత్వాభిరుచికి ఈ మూడు కారణాలే కాకుండా చాలా ఉన్నాయని విమర్శకుల అభిప్రాయం.
- 3) **అసంపూర్ణమైనది :** కీన్స్ సిద్ధాంతం కేవలం ద్రవ్య సిద్ధాంతం. వాస్తవిక విషయాలైన పొదుపు చేయాలనే కోరిక, ఉపాంత మూలధన సామర్థ్యం మొదలైన వాస్తవిక విషయాలను ఈ సిద్ధాంతం పరిగణనలోనికి తీసుకోలేదు. అందువల్ల ఇది అసంపూర్ణమైనది.
- 4) **వడ్డీ రేటులో తేడాలు :** ఒకే కాలములో ఒకే మార్కెట్లో విభిన్నమైన వడ్డీరేట్లు ఎందుకుంటాయో కీన్స్ సిద్ధాంతం వివరించలేదు.
- 5) **దీర్ఘకాలంలో వడ్డీరేటు నిర్ణయం :** కీన్స్ సిద్ధాంతం స్వల్పకాలంలో వడ్డీరేటు నిర్ణయాన్నే తప్ప, దీర్ఘకాలంలో జరిగే వడ్డీరేటు నిర్ణయం గూర్చి వివరించదు.
- 6) **పొదుపు తేనిదే ద్రవ్య నిల్వలుండవు :** వ్యక్తులు పొదుపు చేయనిదే వారి వద్ద ద్రవ్య నిల్వలు ఉండవు. వినియోగ వ్యయాన్ని కొంతవరకు త్యాగం చేయటం వల్ల పొదుపు ఏర్పడుతుంది. ఆ పొదుపు వల్లనే ద్రవ్య నిల్వలు ఏర్పడుతున్నాయి. కనుక పొదుపు చేయటానికిచే ప్రతిఫలమును వడ్డీరేటు అనేది విమర్శకుల అభిప్రాయము అంటారు. కానీ కీన్స్ ఈ విషయాన్ని విస్మరించాడు.

ఆధునిక వడ్డీ సిద్ధాంతం

హిక్స్, లెర్నర్, హాన్స్ మొదలైన ఆర్థిక వేత్తలు సాంప్రదాయ, నవ్య సాంప్రదాయ సిద్ధాంతాలను మరియు కీన్స్ ద్రవ్యత్వాభిరుచి సిద్ధాంతాన్ని సమన్వయపరచి, ఈ సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించారు. ఈ సిద్ధాంతం ఆదాయ స్థాయికి, వడ్డీ రేటుకు గల సంబంధంతో సమతౌల్యాన్ని వివరిస్తుంది.

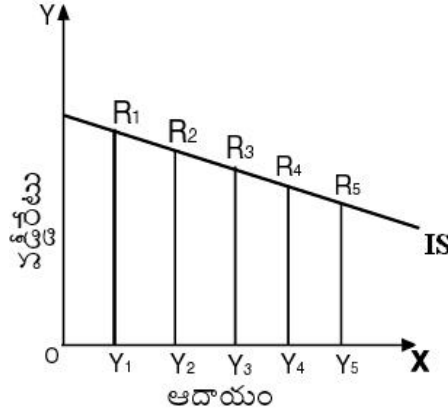
ఆర్థిక వ్యవస్థలో పరస్పర సంబంధమున్న రెండు రంగాలుఉంటాయి. 1) ద్రవ్య రంగం 2) వస్తువుల రంగం. ఆర్థిక వ్యవస్థ సమతౌల్యంలో ఉండాలంటే ఈ రెండు రంగాలు సమతౌల్యంలో ఉండాలి. ద్రవ్య రంగం సమతౌల్యంలో ఉండాలంటే ద్రవ్య సప్లయ, ద్రవ్య డిమాండు సమానంగా ఉండాలి ఈ విషయాన్ని కీన్స్ సిద్ధాంతం తెలియజేస్తుంది. అట్లాగే వస్తు రంగం సమతౌల్యంలో ఉండాలంటే పొదుపు, పెట్టుబడులు సమానంగా ఉండాలి ఈ విషయాన్ని సాంప్రదాయ సిద్ధాంతం తెలుపుతుంది.

కీన్స్ సిద్ధాంతాన్ని (ద్రవ్య డిమాండు, ద్రవ్య సప్లయ) సాంప్రదాయ సిద్ధాంతాన్ని (పొదుపు, పెట్టుబడులు) సమన్వయ పరచటం వల్ల దీనిని సమగ్ర సమతౌల్యం అంటారు. ఈ విశ్లేషణనే IS (Interst and Saving), LM (Liquidity

Preference and Money Supply) విశ్లేషణ అంటారు. వివిధ ఆదాయ స్థాయిల కనుగుణంగా వడ్డీరేటు ఏ విధంగా నిర్ణయమవుతుందో ఈ సిద్ధాంతం తెలియజేస్తుంది.

IS రేఖ :

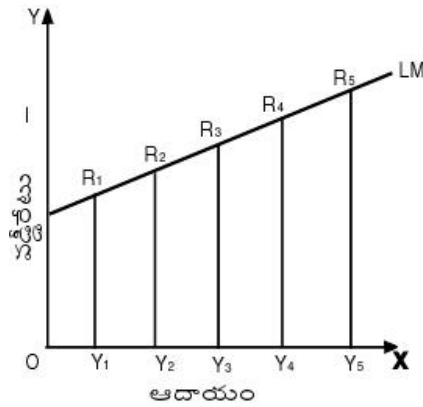
వాస్తవిక సమతౌల్యాలను తెలిపే రేఖ IS రేఖ. వివిధ ఆదాయస్థాయిలకు, సాదుపు పెట్టుబడుల సమతౌల్యాల ద్వారా నిర్ణయమైన వడ్డీ రేటుకు గల సంబంధాన్ని ఈ రేఖ తెలియజేస్తుంది. ఆదాయం పెరిగితే వడ్డీ రేటు తగ్గుతుంది. ఆదాయం తగ్గితే వడ్డీ రేటు పెరుగుతుంది.

రేఖా పటం - 18.8

పై రేఖా పటం-18.8 లో X అక్షము పై ఆదాయాన్ని, Y అక్షము పై వడ్డీరేటు చూపినాము . పటంలో వివిధ ఆదాయస్థాయిలను, ఆయా ఆదాయ స్థాయిల వద్ద యున్న సమతౌల్య వడ్డీరేట్లను చూపినాము. సమతౌల్య బిందువులైన R_1 , R_2 , R_3 , R_4 , R_5 లను కలుపుతూ గీచిన రేఖయే IS రేఖ. ఈ రేఖ ఎడమ నుంచి కుడికి క్రిందకి వాలుతుంది.

LM రేఖ : ఇది ద్రవ్య మార్కెట్ సమతౌల్యాలను చూపే రేఖ. వివిధ ఆదాయస్థాయిలకు ద్రవ్యం డిమాండు, ద్రవ్య సప్లయ సమతౌల్యాల్లో నిర్ణయమైన వడ్డీరేట్ల సంబంధాన్ని LM రేఖ తెలియజేస్తుంది. ద్రవ్య మార్కెట్లో ఆదాయం పెరిగితే వడ్డీ రేటు పెరుగుతుంది. ఆదాయం తగ్గితే వడ్డీ రేటు తగ్గుతుందని ఈ రేఖ చూపిస్తుంది.

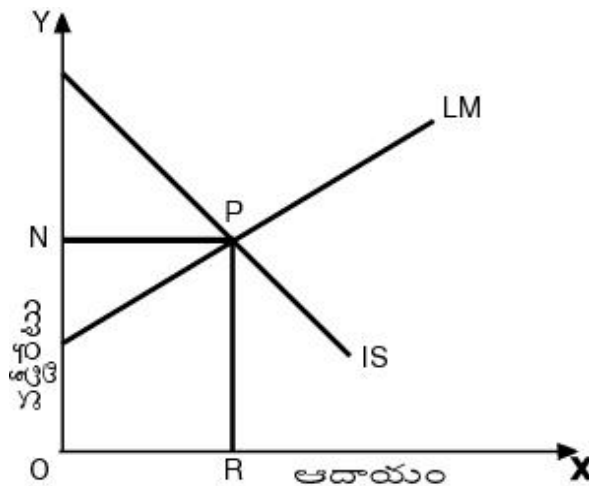

రేఖా పటం - 18.9

పై రేఖా పటం-18.9 లో X అక్షంపై ఆదాయాన్ని, Y అక్షంపై వడ్డీరేటును చూపించటం జరిగింది. LM రేఖ ఎడమనుంచి కుడికి పైకి వాలుతుంది.

సమతౌల్య ఆదాయ స్థాయి, వడ్డీరేటు నిర్ణయం :

IS, LM రేఖలు ఆదాయానికి, వడ్డీరేటుకు ఉన్న సంబంధాన్ని తెలుపుతాయి. రెండు రేఖలు పరస్పరం ఖండించుకున్న చోట సమతౌల్య ఆదాయస్థాయి, సమతౌల్య వడ్డీరేటు నిర్ణయమవుతాయి. క్రింది రేఖా పటం-18.10 సమగ్ర సమతౌల్యాన్ని (IS=LM) వివరిస్తుంది.

రేఖా పటం - 18.10

పై రేఖా పటం-18.10 లో IS, LM రేఖలు ఆ బిందువు వద్ద ఖండించుకున్నాయి. కాబట్టి ఆ బిందువు సమతౌల్యం ఏర్పడింది. కాబట్టి సమతౌల్య వడ్డీరేటు ON, సమతౌల్యం ఆదాయస్థాయి OR, అంటే ఈ బిందువు వద్ద పొదుపు పెట్టుబడులు మరియు ద్రవ్య సప్లయ, ద్రవ్య డిమాండ్లు సమతౌల్యంలో ఉంటాయి. ఈ సమతౌల్యం వాస్తవిక మరియు ద్రవ్య సంబంధమైన సమతౌల్యం కాబట్టి దీనిని సమగ్ర సమతౌల్యం అంటారు.

విమర్శ

ఈ సిద్ధాంతాన్ని కూడ డాన్ పాటింకన్, మిల్టన్ మొదలయిన ఆర్థికవేత్తలు విమర్శించారు. సమగ్ర సమతౌల్యం అంటే కేవలం వడ్డీ రేట్లు ఆదాయ సంబంధమే కాక వివిధ వస్తు ధరలను కూడా తీసుకోనిదే సమగ్ర సమతౌల్యం కాదని అభిప్రాయపడ్డారు.

18.4. సారాంశం

ఉత్పత్తిలో పాల్గొన్నందుకు మూలధనం పొందే ప్రతిఫలమే వడ్డీ. అర్థశాస్త్రంలో వడ్డీ అంటే నికర వడ్డీ అని అర్థం. సాంప్రదాయ, నవ్య సాంప్రదాయ ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు వాస్తవిక అంశాలను ఆధారంగా చేసుకుని వడ్డీ సిద్ధాంతాలు రూపొందించారు. కాని కీన్స్ వడ్డీ పూర్తిగా ద్రవ్య సంబంధమైన దృగ్విషయంగా భావించి సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించారు.

సాంప్రదాయ, నవ్య సాంప్రదాయ ఆర్థికవేత్తలు ద్రవ్య విషయాలను విస్మరిస్తే, కీన్స్ వాస్తవిక విషయాలను విస్మరించాడు. వాస్తవిక మరియు ద్రవ్య సంబంధమైన విషయాలపై ఆధారపడి అంటే సాంప్రదాయ, కీన్స్ సిద్ధాంతాలను సమన్వయం చేసి రూపొందించిన విశ్లేషణ IS-LM విశ్లేషణ. దీనినే సమగ్ర సమతౌల్యం అని లేదా ఆధునిక వడ్డీ రేటు సిద్ధాంతం అని లేదా హిక్స్ - హాన్సన్ విశ్లేషణ అని కూడా అంటారు.

18.5 గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలు

- 1) ఉత్పత్తి ప్రక్రియలో మూలధనం పాల్గొన్నందుకు చెల్లించే ప్రతిఫలాన్ని వడ్డీ అంటారు.
- 2) నివృత్తి లేక నిరీక్షణ సిద్ధాంతాన్ని నాసా సీనియర్ ప్రతిపాదించారు.
- 3) మనస్తత్వ సిద్ధాంతమును జాన్ రే అను ఆర్థికవేత్త ప్రతిపాదించారు.
- 4) కాలభిరుచి వడ్డీ సిద్ధాంతాన్ని ఇర్వింగ్ ఫిషర్ ప్రతిపాదించారు.
- 5) సాంప్రదాయక వడ్డీ సిద్ధాంతములో పొదుపు సప్లయి, పొదుపు డిమాండ్లు వడ్డీ రేటును నిర్ణయిస్తాయి.
- 6) ఋణాత్మక నిధుల సిద్ధాంతం ప్రకారం ఋణాత్మక నిధుల డిమాండ్, సప్లయిలు వడ్డీ రేటును నిర్ణయిస్తాయి.
- 7). కీన్స్ తాను రచించిన జనరల్ థియరీ ఆఫ్ ఎంప్లాయిమెంట్, ఇంటరస్ట్ అండ్ మనీ నందు ద్రవ్య డిమాండ్ మరియు ద్రవ్య సప్లయిలు వడ్డీ రేటును నిర్ణయిస్తాయని వివరించారు.
- 8) ఆధునిక వడ్డీ రేటు సిద్ధాంతం హిక్స్, లెర్నర్, హాన్సన్ లు ప్రతిపాదించారు. వీరి ప్రకారం మొత్తం ఆర్థిక వ్యవస్థ సమతౌల్యంలో ఉండడానికి ద్రవ్యరంగం, వస్తువుల రంగాలు సమతౌల్యంలో ఉండాలి.

18.6 పదకోశం

1. మూలధనం: భవిష్యత్లో వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయడానికి ఉపయోగించే వస్తువులను మూలధనం అంటారు.
2. నికర వడ్డీ రేటు : మూలధనాన్ని ఉపయోగించుకున్నందుకు మూలధనాధిపతికి ఇచ్చే ప్రతిఫలమే వడ్డీ.
3. ఋణాత్మక నిధులు : అప్పు ఇవ్వడానికి ఉండే నిధులు.
4. ద్రవ్యత్వాభిరుచి : ద్రవ్యాన్ని నగదు రూపంలో ఉంచుకోవాలనే అభిలాష లేదా కోరిక.

18.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I. వ్యాస రూప ప్రశ్నలు

1. ఋణాత్మక నిధుల వడ్డీ సిద్ధాంతమును వివరింపుము.
2. కీన్స్ వడ్డీరేటు సిద్ధాంతమును గురించి వ్రాయుము.
3. IS-LM వక్రరేఖల ద్వారా వడ్డీ నిర్ణయాన్ని తెలుపుము.

II. సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. సాంప్రదాయక వడ్డీ సిద్ధాంతాన్ని విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలింపుము.

III. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. స్థూలవడ్డీ - నికర వడ్డీ
2. వడ్డీ చెల్లింపవలసిన ఆవశ్యకత
3. ఉపాంత ఉత్పాదకతా వడ్డీ సిద్ధాంతం
4. నిరీక్షణ సిద్ధాంతం
5. ఆస్టియన్ సిద్ధాంతం
6. కాలాభిరుచి సిద్ధాంతం
7. ద్రవ్యత్వ స్థంభన లేదా ద్రవ్యత్వ వలయం

18.9 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Stonier and Hague	:	A Text Book of Economic Theory
2. Knight F.H.	:	Risk, Uncertainty and Profit Economics
3. Benham	:	Economics
4. Meyers	:	Elements of Modern Economics
5. తెలుగు అకాడమి	:	అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం

పాఠం - 19

లాభాలు

పాఠ్య నిర్మాణ క్రమం:

- 19.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు
- 19.1 విషయ పరిచయం
- 19.2 లాభం - అర్థం
- 19.3 స్థూల లాభం - నికర లాభం
- 19.4 లాభ సిద్ధాంతాలు
- 19.5 సారాంశం
- 19.6 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు
- 19.7 పదకోశం
- 19.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు
- 19.9 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

19.0 ఉద్దేశాలు, లక్ష్యాలు

ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలు లాభాలపై ఆధారపడి కొనసాగుతాయి. వ్యవస్థాపకులు అందించే వ్యవస్థాపనం యొక్క ప్రతిఫలం లాభాలు. అర్థిక వ్యవస్థలో వ్యాపారం, ఉత్పత్తి మొదలైన కార్యకలాపాలకు ప్రేరణ లాభాలే. ఈ భాగం లాభాలను గురించి వివరిస్తుంది. ఈ భాగం పూర్తయ్యేసరికి మీరు క్రింది విషయాలను అవగాహన చేసుకోగలరు.

- * లాభాలు అంటే ఏమిటి ?
- * స్థూల, నికర లాభాల మధ్య వ్యత్యాసాలు
- * లాభాలకు, ఇతర సాధనాల ప్రతిఫలాలకు వ్యత్యాసాలు
- * లాభ చలన సిద్ధాంతం
- * నష్టభయ సిద్ధాంతం
- * ఉపాంత ఉత్పాదకతా సిద్ధాంతం

19.1 విషయ పరిచయం

ఆధునిక వ్యాపార రంగంలో ఉత్పత్తితో పాటు వివిధ ఆర్థిక కార్యకలాపాలను ప్రభావితం చేసేవి లాభాలు. ప్రైవేటు వ్యక్తులు చేసే ఏ కార్యకలాపం అయిన లాభోద్దేశ్యంతోనే చెయ్యటం జరుగుతుంది. ఉత్పత్తి కార్యకలాపం నిర్వహించినందుకు ఉద్యమదారుడు పొందే ప్రతిఫలం లాభం. లాభాలు మిగిలిన ఉత్పత్తి కారకాల ప్రతిఫలాల వలే ముందుగా తీసుకునేవి కావు. ఇతర ఉత్పత్తి కారకాల ప్రతిఫలాలు పోగా మిగిలేవి. లాభాలు ధనాత్మకంగా లేదా ఋణాత్మకంగా (నష్టాలు) ఉండవచ్చు. సంస్థలకు లాభాలు వస్తూ ఉంటే పెట్టుబడి పెంచటం తద్వారా ఆదాయం, ఉత్పత్తి, ఉద్యోగితలు పెరిగి ఆర్థిక కార్యకలాపాలు విస్తరిస్తాయి. సంస్థలు నష్టాలు పొందుతుంటే పెట్టుబడి తగ్గి ఆదాయం, ఉత్పత్తి, ఉద్యోగితలు తగ్గి ఆర్థిక కార్యకలాపాలు క్షీణిస్తాయి. కావున ఆర్థిక కార్యకలాపాలల్లో మార్పులు సంభవించటానికి ఉన్న కారణాల్లో లాభాలు ముఖ్యమైనవి. ప్రస్తుతం లాభాలు, లాభసిద్ధాంతాలను ఈ భాగంలో చదువుకుందాం.

19.2 లాభం - అర్థం

ఉత్పత్తి కార్యకలాపంలో వ్యవస్థాపనాన్ని అందించినందుకు వ్యవస్థాపకుడు పొందే ప్రతిఫలమే లాభం. ఉత్పత్తిని చేపట్టిన వ్యవస్థాపకుడు, వివిధ ఉత్పత్తి సాధనాలను ఉపయోగించుకొని వాటికి ప్రతిఫలాన్ని చెల్లిస్తాడు. ఉత్పత్తి చేసిన వస్తువులను అమ్మగా వచ్చేది రాబడి. ఈ రాబడిలో వ్యయం పోగా మిగిలేది లాభం. వస్తూఉత్పత్తికి అయిన ఖర్చుకు మించి ఆదాయం ఉంటే లాభాలు వస్తాయి. ఖర్చు ఆదాయం కన్నా ఎక్కువగా ఉంటే నష్టాలు వస్తాయి. అంటే లాభాలు ధనాత్మకంగా లేదా ఋణాత్మకంగా ఉండవచ్చు.

లాభాలను వివిధ శాస్త్రవేత్తలు వివిధ రకాలుగా విర్వచించారు.

- డ్రక్కర్ : 'గతంలో జరిగిన వ్యయాలకు, ప్రస్తుతం లభించే ఆదాయానికి మధ్య వ్యత్యాసమే' లాభం.
- మంపీటర్ : 'నవకల్పనలు చేసినందుకు ఉద్యమదారుడు పొందే ప్రతిఫలమే' లాభం.
- నైట్ : 'అనిశ్చిత్యాన్ని భరించినందుకు ఉద్యమదారుడు పొందే ప్రతిఫలమే' లాభం.

ఈ విధంగా వివిధ శాస్త్రవేత్తలు వివిధ నిర్వచనాలు ఇచ్చారు. యివి లాభాలు రావటానికి కారణాలను తెలియజేస్తాయి.

19.3 స్థూల లాభం - నికర లాభం

ఉద్యమదారునికి వచ్చిన రాబడి నుంచి ఒప్పందం ప్రకారం ఉత్పత్తి సాధనాల ప్రతిఫలాలు (భాటకం, వేతనం, వడ్డీ), మూలధన తరుగుదల పోగా మిగిలేది స్థూల లాభం.

అయితే ఉత్పత్తి కార్యకలాపంలో ఉద్యమదారుడు తన స్వంత భూమి, మూలధనం, తన కుటుంబ సభ్యుల సేవలు మొదలైనవి ఉపయోగించితే వాటికి ప్రతిఫలాలు చెల్లించడు. అందువల్ల వారి ప్రతిఫలాలు కూడా స్థూల లాభంలో ఉంటాయి. కాబట్టి స్థూల లాభం అంత ఉద్యమదారుని ప్రతిఫలం కాదు. స్థూల లాభంలో ఈ అంతర్గతంగా ఉన్న ఉత్పత్తి సేవలు ప్రతిఫలాలు మినహాయిస్తే శుద్ధ లేదా నికర లాభం వస్తుంది. అర్థశాస్త్రంలో లాభం అంటే నికర లాభమే.

19.4 లాభ సిద్ధాంతాలు

వ్యవస్థాపకునికి చెందే లాభాలు ఏ విధంగా నిర్ణయమౌతాయి? లాభాలు ఉత్పన్నమవుటానికి కారణాలు ఏమిటి? మొదలైన విషయాలను విశ్లేషణ చేయటానికి వివిధ శాస్త్రవేత్తలు వివిధ సిద్ధాంతాలు రూపొందించారు. వీటిలో ముఖ్యమైన సిద్ధాంతాలను పరిశీలిద్దాం.

లాభ భాటక సిద్ధాంతం

ఆచార్య వాకర్ అనే ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త ప్రకారం భూముల్లో సారవంతాల్లో తేడాలున్నట్లుగానే ఉద్యమదారుల సామర్థ్యాలు కూడా తేడాలుంటాయని, ఎక్కువ సారవంతమైన భూములు ఎక్కువ. భాటకాన్ని సంపాదించినట్లే ఎక్కువ సమర్థవంతులైన ఉద్యమదారులు ఎక్కువ లాభాలను సంపాదిస్తారని అంటారు.

ఉద్యమదారుల్లో కూడా ఉపాంత ఉద్యమదారులుంటారని, వారు ఉత్పత్తి చేసే వస్తువుల ధర ఉత్పత్తి వ్యయానికి సరిపడేదిగా మాత్రమే ఉంటుందని, అందువల్ల వారికి లాభాలు రావు. ఎక్కువ సామర్థ్యం ఉన్న ఉత్పత్తిదారులు, తక్కువ వ్యయానికే వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసి, మార్కెట్ ధరకు విక్రయిస్తారు. వారికి లాభాలు వస్తాయి. వారి వారి సామర్థ్యాలలో తేడాల వల్ల ఉత్పత్తి వ్యయంలో ఎక్కువ తక్కువ లుంటాయి. అందువల్ల లాభాలు ఎక్కువ తక్కువ ఉంటాయని వాకర్ అంటారు.

భాటక సిద్ధాంతంలో వలే ఎక్కువ సారవంతమైన భూములు మీద ఎక్కువ భాటకం లభించినట్లే, ఇక్కడ ఎక్కువ సమర్థులైన ఉద్యమదారులు ఎక్కువ లాభాలు ఆర్జిస్తారు. ఉపాంత ఉద్యమదారు ఉత్పత్తి వ్యయం మాత్రమే రాబట్టుకుంటాడు. అంటే ఉపాంత భూమికి భాటకం లేనట్లే ఇక్కడ ఉపాంత ఉద్యమదారుకి లాభాలుండవు. భాటకం ధరలో చేరదు. ఇక్కడ లాభం ధరలో చేరదు. ఈ సిద్ధాంతం వాస్తవంగా కన్పించదు.

విమర్శ

- 1) ఉపాంత ఉద్యమదారులను నిర్ణయించడం చాలా కష్టం.
- 2) ఆధునిక ఆర్థిక వ్యవస్థలో జాయింటు స్టాకు కంపెనీలలో వాటాదార్లు, యజమానులు వారి వారి వాటాల పై లాభాలు పొందుతారు. వారికి సామర్థ్యం అవసరం లేదు.
- 3) భాటకం ఎప్పుడు ధనాత్మకంగా ఉంటుంది. లాభాలు ధనాత్మకంగా కాని, ఋణాత్మకంగా కాని వుండవచ్చు.
- 4) లాభాలు ధరలో భాగంగానే వుంటాయి. కాని సామాన్య లాభం ఉత్పత్తి వ్యయంలో భాగంగా పరిగణిస్తారు.

లాభ వేతన సిద్ధాంతం

ఈ సిద్ధాంతాన్ని టాసిగ్ అనే ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త ప్రతిపాదించాడు. శ్రామికుల శ్రమకు ప్రతిఫలమైన వేతనం వలే లాభం కూడా వ్యవస్థాపకులు చేసిన మానసిక శ్రమకు ప్రతిఫలం అంటాడు. కాని వాస్తవానికి శ్రామికునికి వ్యవస్థాపకునికి విధుల్లో అనేకమైన తేడాలుండటంచేత ఈ సిద్ధాంతం ఆమోదయోగ్యం కాదు.

లాభాల ఉపాంత ఉత్పాదకత సిద్ధాంతం

కొందరు నవ్య సాంప్రదాయ ఆర్థిక వేత్తలు ఉపాంత ఉత్పాదకత సిద్ధాంతాన్ని లాభ నిర్ణయానికి కూడా అన్వయించారు. లాభాలు వ్యవస్థాపకుని ఉపాంత ఉత్పాదకత మీద ఆధారపడి ఉంటాయని ఈ సిద్ధాంతం చెబుతుంది. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం ఉద్యమదారులు అందరూ ఒకే విధమైన ఉత్పాదకత కల్గిఉండరు. తక్కువ సమర్థత గల ఉద్యమదారుల ఉపాంత ఉత్పాదకత తక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల వారికి లభించే లాభం తక్కువగా ఉంటుంది. ఎక్కువ సమర్థత గల వ్యవస్థాపకుల ఉపాంత ఉత్పాదకత ఎక్కువగా ఉంటుంది. కాబట్టి వారు పొందే లాభం ఎక్కువగా ఉంటుంది. అయితే సంపూర్ణ పోటీలో వ్యవస్థాపకులు అందరూ సమానమైన లాభాలు పొందుతారు. ఎందుచేతనంటే వ్యవస్థాపకులు అందరూ ఒకే విధమైన ఉపాంత ఉత్పాదకతను కలిగి ఉంటారని ఊహించడం జరుగుతుంది.

విమర్శ

ఈ సిద్ధాంతం క్రింది విమర్శలకు గురి అయ్యింది.

- 1) అన్ని సాధనాల వలె వ్యవస్థాపకుని యొక్క ఉపాంత ఉత్పాదకతను తెలుసుకోవటానికి అవకాశం లేదు.
- 2) గుత్తాధిపత్యం లో వచ్చే లాభాలను గురించి ఈ సిద్ధాంతం వివరించదు.
- 3) గాలిపాటుగా వచ్చే లాభాలను గురించి కూడా ఈ సిద్ధాంతం తెలియచేయదు.

ఈ కారణాల వల్ల ఈ సిద్ధాంతం అంత సంతృప్తికరమైనది కాదు.

షుంపీటర్ నవకల్పనా సిద్ధాంతం

షుంపీటర్ దృష్టిలో ఉద్యమదారుని విధుల్లో చాలా ముఖ్యమైనది నవకల్పనలు ప్రవేశ పెట్టడం. ఇతని దృష్టిలో నవకల్పనలు చేసేవారే ఉద్యమదారు. ఆర్థిక వ్యవస్థలో నవకల్పనలు 6 విధాలుగా చెప్పవచ్చు. 1) కొత్త మార్కెట్లను కనుగొనడం 2) కొత్త వనరులు సమీకరించడం 3) నూతన ఉత్పత్తి విధానాలను రూపొందించటం 4) నవీన ఆధునిక యంత్రాలను, యంత్ర పరికరాలను కనుగొనటం 5) సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని ఉత్పత్తిలో ఉపయోగించడం 6) కొత్త కొత్త వస్తువులను ఉత్పత్తి చేసి వినియోగదారులలో కొత్తఅభిరుచులు కల్పించడం మొదలైనవన్నీ నవకల్పనలే.

నవకల్పనలు ప్రవేశ పెట్టినపుడు సంస్థకు లాభాలు వస్తాయి. నవకల్పనల వల్ల ఉత్పత్తి వ్యయం తక్కువగాను, మార్కెట్ ధర ఎక్కువగాను ఉంటుంది. అందువల్ల లాభాలు వస్తాయి. ఈ స్థితి కొంతవరకు మాత్రమే కొనసాగుతుంది. మొదటి నవకల్పనలు ప్రవేశపెట్టి లాభాలు పొందుతున్న సంస్థలను, మిగిలిన వారు అనుకరిస్తారు. అప్పుడు ఉత్పత్తి పరిమాణం పెరిగి ఈ లాభాలు తగ్గిపోతాయి. మళ్ళీ కొత్త రకం నవకల్పనలు ప్రవేశ పెట్టడం వల్ల తిరిగి లాభాలు ఉద్భవిస్తుంటాయి. ఇది షుంపీటర్ సిద్ధాంత సారాంశం. అందువల్ల ఉత్పత్తిదారులు నిరంతరం నవకల్పనలను ప్రవేశపెడుతూనే ఉంటారు .

క్లార్క్ - షుంపీటరు భావాలు, వైవిధ్యం

- 1) షుంపీటర్ నవకల్పనలే లాభాలకి మూలం అంటారు . క్లార్క్ అన్ని రకాల చలన కారకాలు లాభాలు తెస్తాయంటాడు.
- 2) క్లార్క్ దృష్టిలో ఉద్యమదారుడి కృషి ప్రధానంగా కాకుండా సాధారణ మార్పుల వల్ల కూడా లాభాలు రావచ్చు. షుంపీటర్ దృష్ట్యా సస్థాయి - డిమాండు పరిస్థితులను ప్రభావితం చేసి, ఉద్యమదారుడు లాభాలను స్వయం కృషి వల్ల సాధిస్తాడు.

నష్టభయ లాభ సిద్ధాంతం

F.B. హాలే ప్రకారం వ్యవస్థాపకుని ముఖ్య విధి నష్టభయాన్ని భరించడం. సాధారణంగా అందరు ఈ నష్ట భయాన్ని భరించుటకు ముందుకురారు. ఏ వ్యవస్థాపకుడైతే నష్టభయాన్ని భరించుటకు సిద్ధమౌతాడో అతనికి లాభం వస్తుందని హాలే అంటారు. హాలే ప్రకారం నష్టభయం ఎక్కువగా ఉన్నట్లయితే లాభాలు ఎక్కువగా ఉంటాయనీ, నష్టభయం తక్కువగా ఉంటే లాభాలు తక్కువగా ఉంటాయని అంటారు. సాధారణంగా వ్యవస్థాపకుడు ఎదుర్కొనే నష్టభయాలు క్రింది విధంగా ఉంటాయి.

- 1) డిమాండులో తగ్గుదల 2) ధరలో తగ్గుదల 3) యంత్రాల మీద తరుగుదల 4) లుప్తత 5) అగ్ని ప్రమాదాలు 6) తుఫానులు 7) క్రొత్త సంస్థల నుండి పోటీ ఏర్పడటం .

పై నష్టభయం వల్ల వ్యవస్థాపకునికి నష్టాలు రావచ్చు. కాబట్టి వ్యవస్థాపకునికి ప్రతిఫలంగా లాభం రాకపోతే పై నష్టభయాలను భరించుటకు ముందుకురారు. అందువల్ల నష్టభయం భరించినందుకు ప్రతిఫలమే లాభం. పైన పేర్కొన్న నష్టభయాన్ని భరించుటకు అందరికీ సామర్థ్యము ఉండదు. కాబట్టి నష్టభయాన్ని భరించినందుకు ఉద్యమదారుడు పొందే ప్రతిఫలమే లాభాలు.

విమర్శ

ఈ సిద్ధాంతం ఈ క్రింది విమర్శలకు గురైంది.

- 1) కేవలం నష్టభయాన్ని భరించినందుకు వ్యవస్థాపకునికి లాభాలు రావటం లేదు. అనేక ఇతర ద్రవ్య సంబంధమైన కారణాలు ఉంటాయి. వీటిని పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు.
- 2) హాలే ప్రకారం నష్టభయాన్ని భరించినందుకు లాభాలు వస్తాయి. కాని కార్వర్ అనే శాస్త్రవేత్త హాలేకి భిన్నంగా నష్టభయాన్ని తగ్గించినందు వల్ల లాభాలు వస్తాయంటారు.
- 3) అన్ని నష్టభయాల వల్ల లాభాలు రావు, ఊహించలేని నష్టభయముల వల్ల లాభాలు వస్తాయి అని నైట్ విమర్శించటం జరిగింది.
- 4) వాస్తవిక ప్రపంచంలో నష్టభయానికి, లాభములకు సంబంధం లేదు. వాస్తవంగా నష్టభయాలు తక్కువగా ఉన్న పరిశ్రమలలో మాత్రమే లాభములు ఎక్కువగా ఉంటున్నట్లు మనకు కనిపిస్తుంది.
- 5) వ్యవస్థాపకుని యొక్క ముఖ్యమైన విధి నష్టభయాన్ని భరించటమేకాదు, అనేక ఇతర విధులను కూడా నిర్వహిస్తాడు. కాబట్టి లాభాలు నష్టభయాన్ని భరించినందుకే అనడం పబబుకాదు.

నైట్ లాభ సిద్ధాంతం

ఈ సిద్ధాంతాన్ని ప్రాఫెసర్ 'నైట్' అనే ఆర్థికవేత్త ప్రతిపాదించారు. ఇతని ప్రకారంగా వ్యవస్థాపకుని ముఖ్యమైన విధి అనిశ్చితను భరించడం. ఉత్పత్తి కార్యకలాపం కొనసాగించినందువల్ల వచ్చే ఆదాయం ఖచ్చితంగా అంచనా వేయలేం. అనేక రకాలైన నష్టభయాలు ఉన్నందువల్ల వచ్చే ఆదాయం అనిశ్చితంగా ఉంటుంది. కాబట్టి అనిశ్చితను భరించినందుకు వ్యవస్థాపకునికి లాభాలు వస్తాయని నైట్ యొక్క అభిప్రాయం. అందువల్ల దీన్ని అనిశ్చిత లాభ సిద్ధాంతంగా చెప్పవచ్చు.

నైట్ అభిప్రాయంలో అనిశ్చితలను రెండు రకములు. 1) భీమా చేయగల నష్ట భయాలు 2) భీమా చేయలేని నష్ట భయాలు.

1) భీమా చేయగల నష్టభయాలు

కొన్ని నష్టభయాలను ముందుగానే అంచనా వేయుటకు లేదా ఊహించుటకు వీలుంది. ఉదాహరణకు అగ్నిప్రమాదాలు, తుఫానులు మొదలగున్నవి. వీటి వల్ల వచ్చే నష్టాన్ని భీమా చేయడానికి వీలుంటుంది. వీటి వల్ల కలిగే నష్టాన్ని భీమా కంపెని చెల్లిస్తుంది. వీటిని భీమా చేయగలిగిన నష్టభయాలు అని కూడా అంటారు. వీటిని నిజమైన నష్టభయాలుగా భావించరు.

2) భీమా చేయలేని నష్టభయాలు

ముందుగా అంచనా వేయుటకు వీలులేని నష్టభయాలను ఊహించలేని నష్టభయాలు లేదా భీమా చేయుటకు వీలు లేని నష్టభయాలు అని అంటారు. భీమా చేయలేని నష్టభయాలను వ్యవస్థాపకుడు భరించాలి. ఈ ఊహించలేని నష్టభయాలను అనిశ్చితాలుగా నైట్ పేర్కొన్నాడు. ఈ అనిశ్చితాలను భరించినందుకే వ్యవస్థాపకునికి వచ్చే ప్రతిఫలమే లాభాలు అని నైట్ వివరిస్తారు.

ఈ క్రింది వానిని ఊహించలేని నష్టభయాలుగా పేర్కొనవచ్చు.

- 1) ధరలలోని తగ్గుదల 2) డిమాండులోని తగ్గుదల 3) వినియోగదారుని కోరికలు, అభిరుచులలో మార్పులు
- 4) ఇతర సంస్థల నుంచి పోటీ 5) ప్రభుత్వ జోక్యం 6) సాంకేతిక ప్రగతిలో మార్పులు 7) వ్యాపార చక్రాలు, 8) వినియోగదారుల ఆదాయంలో మార్పులు.

ఈ నష్టభయాలను భీమా చేయుటకు వీలులేదు. వాటిని వ్యవస్థాపకుడే భరించవలసి ఉంటుంది. వ్యాపార సంస్థలల్లో ఈ విధమైన అనిశ్చితను భరించినందుకు వచ్చే ప్రతిఫలం లాభాలు. కాబట్టి ఈ అనిశ్చితత్వం వ్యవస్థాపకుల సప్లయిని పరిమితం చేస్తుందంటారు. నైట్ ప్రకారం అనిశ్చితను భరించినందుకు చెల్లించే ప్రతిఫలమే లాభం.

విమర్శ

ఈ సిద్ధాంతం క్రింది విమర్శలకు గురైయ్యింది.

- 1) కేవలం అనిశ్చిత మాత్రమే లాభాలను ప్రభావితం చెయ్యదు. అనేక ఇతర కారణాలు కూడా ఉంటాయి. వాటిని నైట్స్ పరిగణనలోకి తీసుకోలేదు.
- 2) అనిశ్చితను భరించటం అనేది వ్యవస్థాపకుల సప్లయిని పరిమితం చేస్తుందని నైట్స్ పేర్కొన్నాడు. కాని ద్రవ్య వసతులు, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం మొదలగునవి కూడా వ్యవస్థాపకుల సప్లయిని పరిమితం చేస్తాయి.
- 3) వ్యవస్థాపకుడు అనిశ్చితను భరించడమే కాదు, మరికొన్ని విధులు అంటే ఉత్పత్తి కారకముల సమీకరణ, సంవిధానం, నవకల్పనలు ప్రవేశపెట్టడం లాంటివి నిర్వహిస్తాడు.
- 4) అనిశ్చితను భరించటాన్ని ఒక ప్రత్యేక ఉత్పత్తి కారకంగా పరిగణించడానికి వీలులేదు .
- 5) వాస్తవిక ప్రపంచంలో అనిశ్చితకు, లాభములకు సంబంధం లేదు. వాస్తవికంగా అనిశ్చిత లేని వ్యాపార సంస్థలో లాభాలు ఎక్కువగా ఉంటాయని విమర్శకుల అభిప్రాయం. ఈ సిద్ధాంతం లాభాలు ఎట్లా నిర్ణయించబడతాయో వివరించటం లేదని విమర్శించారు.

అనిశ్చిత సిద్ధాంతపు ఆధిక్యత

కేవలం నష్టభయాలు భరించినందుకు లాభం వస్తుందని నష్టభయ సిద్ధాంతం తెలుపుతుంది. నష్టభయాల స్వభావాన్ని పరిశీలించలేదు. నష్టభయాలను భీమా చేయడానికి వీలున్నవి, వీలులేనివి అని, విభజించి నైట్ లాభాల సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించారు. ఈ విషయంలో నష్టభయ సిద్ధాంతానికన్నా నైట్ సిద్ధాంతం మెరుగైనది.

లాభ చలన సిద్ధాంతం

లాభ చలన సిద్ధాంతాన్ని J.B. Clark అనే ఆర్థిక వేత్త ప్రతిపాదించారు. క్లార్క్ ప్రకారం ఆర్థిక వ్యవస్థలో వచ్చే చలన మార్పుల వల్ల లాభాలు వస్తాయంటారు. నిశ్చల ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఉత్పత్తి వ్యయంకు సమానంగా రాబడి ఉంటుంది. అందువల్ల లాభాలు ఉండవు. నిశ్చల ఆర్థిక వ్యవస్థ అంటే జనాభా పరిమాణం, మానవుని అభిరుచులు, కోర్కెలు, ఉత్పత్తి పద్ధతులు, సాంకేతిక పరిజ్ఞానం శ్రామిక సామర్థ్యం, మూలధన కల్పన, వినియోగదారుల ఆదాయాలు మొదలైనవి మార్పులేని ఆర్థిక వ్యవస్థ. నిశ్చల ఆర్థిక వ్యవస్థలో డిమాండు మరియు సప్లయిలు స్థిరంగా ఉంటాయి. ఉత్పత్తి కారకాలకు చెల్లించే ధర వాటి ఉపాంత ఉత్పాదకతకు సమానంగా ఉంటుంది. వ్యవస్థాపకుడు తన సేవకు తగిన ప్రతిఫలాన్ని మాత్రమే లాభంగా పొందుతాడు.

కాని ఆర్థిక వ్యవస్థ చలనమైంది. తరచు మార్పులు సంభవిస్తూనే ఉంటాయి. ఆర్థిక వ్యవస్థలో ఐదు రకాల చలన మార్పులు సంభవిస్తాయని క్లార్క్ వివరించాడు.

- 1) జనాభా పెరుగుతూ ఉంటుంది. ప్రజల అలవాట్లు మారుతూ ఉంటాయి.
- 2) వినియోగదారుల కోరికలు అధికమవుతూ ఉంటాయి.
- 3) మూలధన సంచయనం జరుగుతూ ఉంటాయి.
- 4) సాంకేతిక ప్రగతి సాగుతూ ఉంటుంది.
- 5) పారిశ్రామిక సంస్థల స్వరూపం మారుతూ ఉంటుంది.

ఈ విధమైన మార్పులను గమనించి పెట్టుబడి చేసే ఉద్యమదారులు లాభాలు పొందగలరు. అంటే చలన మార్పులున్నట్లయితే ఉద్యమదారునికి నష్టభయం ఉంటుంది. ఈ నష్టభయాన్ని ఎదుర్కొని ఉత్పత్తిని నిర్వహించినందుకు ఉద్యమదారుడు లాభాలు పొందుతాడు. ఉదాహరణకు ప్రజల ఆదాయాలు పెరిగితే, తమ వస్తువుల డిమాండు పెరుగుతుందని వ్యవస్థాపకుడు భావిస్తాడు దాని ప్రకారం ఉత్పత్తి పెంచుతాడు. ఉత్పత్తి వ్యయాలు తగ్గుతాయి. అప్పుడు అతను లాభాలను పొందవచ్చు. పైన పేర్కొన్న చలన మార్పులు సాధారణ చలన మార్పులుగా పేర్కొనవచ్చు. ఎందుకంటే ఈ మార్పులు సంస్థలన్నింటికి వర్తిస్తాయి. కాని కొన్ని సంస్థలు నవకల్పనలు చేయటం వల్ల అంటే కొత్త వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయటం, కొత్త పద్ధతిలో వస్తువులను ఉత్పత్తి చేయటం లాంటి మార్పులను ప్రవేశపెడతాయి. వీటివల్ల వ్యయాలు తగ్గి లాభాలు వస్తాయి. కాబట్టి సాధారణ మార్పులు లేదా ప్రత్యేకమైన మార్పుల వల్ల లాభాలు సంభవిస్తాయని క్లార్క్ వివరిస్తాడు.

విమర్శ

ఈ సిద్ధాంతాన్ని అనేక మంది ఆర్థిక వేత్తలు అనేక విధాలుగా విమర్శించారు.

- 1) ప్రపంచంలో ఎల్లప్పుడు మార్పులు సంభవిస్తూనే ఉంటాయి. కాబట్టి ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారముగా లాభం ఎల్లప్పుడు రావాలి. కాని ఎల్లప్పుడు లాభాలు రావు కాబట్టి ఈ సిద్ధాంతం సంపూర్ణమైనది కాదు.
- 2) క్లార్క్ ప్రకారం అన్ని రకాల చలన మార్పులు లాభాలకు కారణం అవుతాయి. కాని నైట్ ఊహించడానికి వీలులేని చలన మార్పుల వల్ల లాభాలు వస్తాయి అని అంటారు.
- 3) ఈ సిద్ధాంతం లాభాలు ఎట్లా వస్తాయి అనేది వివరించటమే తప్ప ఏ విధంగా నిర్ణయించబడేది వివరించ లేదు.
- 4) క్లార్క్ నష్టభయాన్ని స్వీకరించే వ్యక్తి పెట్టుబడిదారుడు. కాని ఈ అభిప్రాయము నిజం కాదు. వాస్తవంగా నష్టభయాన్ని స్వీకరించే వ్యక్తి వ్యవస్థాపకుడు.
- 5) క్లార్క్ అభిప్రాయంలో ప్రతి చలన మార్పు వల్ల లాభాలు వస్తాయి. కాని ఒక్కొక్కసారి చలన మార్పుల వల్ల నష్టాలు కూడా సంభవించవచ్చు.
- 6) ఈ సిద్ధాంతం లాభాలు ఎలా ఉత్పన్నమవుతాయి అనేది మాత్రమే వివరిస్తుంది. కాని లాభములు ఏ విధంగా నిర్ణయించబడేది వివరించదు.

19.5 సారాంశం

భూమి, శ్రమ, మూలధనాలను సమన్వయపరచి, ఉత్పత్తి ప్రక్రియను కొనసాగించేది వ్యవస్థాపకుడు . అందుకోసం

లభించే ప్రతిఫలం లాభం. మొత్తం రాబడిలో ఉత్పత్తి కారకాలైన భూమి, శ్రమ, మూలధన ప్రతిఫలాలు పోగా మిగిలేది లాభం. లాభాలు ఏ విధంగా లభ్యమౌతాయి అనే విషయాన్ని తెలియజేయటానికి వివిధ శాస్త్రవేత్తలు వివిధ సిద్ధాంతాలు రూపొందించారు. అన్ని సిద్ధాంతాల్లో లాభాలు ఉత్పన్నమయ్యే వివిధ కారణాలు విశ్లేషించటం జరిగింది కాని ఏ సిద్ధాంతం సంపూర్ణమైనదిగా చెప్పలేము. ఉన్న సిద్ధాంతాల్లో ముఖ్యమైన సిద్ధాంతాలుగా లాభచలన సిద్ధాంతాన్ని, నష్టభయాన్ని భరించే సిద్ధాంతాన్ని చెప్పవచ్చు. ఆర్థిక వ్యవస్థ ఏ విధమైనదైనా అంటే పెట్టుబడిదారీ, సామ్యవాద, మిశ్రమ ఆర్థిక వ్యవస్థ అయినా లాభాల సాత్రే కీలకమైంది. లాభాలు దేశ ఆర్థిక స్థితిగతులను నిర్ణయిస్తాయి.

19.6 గుర్తించుకోవలసిన విషయాలు

1. వ్యవస్థాపకునికి లభించే ప్రతిఫలాన్ని లాభం అంటారు, లాభాలు రెండు విధాలుగా ఉంటాయి స్థూలలాభం, నికర లాభం. అర్థశాస్త్రంలో లాభం అంటే నికర లాభం.
2. లాభచలన సిద్ధాంతాన్ని J.B. Clarke ప్రతిపాదించారు. ఆర్థిక వ్యవస్థ చలనమైంది. కాబట్టి ఉద్యమదార్లు లాభాలు ఆర్జిస్తారు.
3. నష్టభయ లాభ సిద్ధాంతాన్ని F.B. హాల్ ప్రతిపాదించారు. నష్టభయాన్ని భరించినందుకు పొందే ప్రతిఫలమే లాభం.
4. అనిశ్చిత లాభ (నైట్) సిద్ధాంతం ప్రకారం అనిశ్చితను భరించినందుకు వ్యవస్థాపకుడు పొందే ప్రతిఫలమే లాభం. అందులోను భీమా చేయటానికి వీల్లేని నష్టభయాన్ని భరించినందుకు లాభం వస్తుంది.
5. మంపీటర్ దృష్టిలో ఉద్యమదారుని ముఖ్య విధి నవకల్పనలను ప్రవేశపెట్టటం. కాబట్టి నవకల్పనలు చేయటం వల్ల లాభాలు వస్తాయి.

19.7 పదకోశం

1. స్థూల లాభం : మొత్తం రాబడిలో ఒప్పందం ప్రకారం వివిధ ఉత్పత్తి కారకాల సేవలకు చెల్లింపులు పోగా మిగిలేది మొత్తం లాభం.
2. నికర లాభం : స్థూల లాభంలో ఉద్యమదారుని స్వంత సాధనాల ప్రతిఫలం పోగా మిగిలేది నికర లాభం.
3. సామన్య లాభం : ఉద్యమదారుడు ఉత్పత్తిని కొనసాగించటానికి అవసరమయ్యే లాభం. ఇది వ్యయంలోనే భాగంగా ఉంటుంది.
4. అధిక లాభాలు : వ్యయానికి మించి వచ్చే రాబడిని అధిక లాభాలు అంటారు.
5. నవకల్పనలు : నూతన వస్తువులను, నూతన ఉత్పత్తి పద్ధతులను, నూతన యంత్ర సామగ్రిని, నూతన మార్కెట్ను కనగొంటాన్ని నవకల్పనలు అంటారు.
6. అనిశ్చితత్వం : భవిష్యత్తు ఏ విధంగా ఉంటుందో తెలియని స్థితి.

19.8 మాదిరి పరీక్షా ప్రశ్నలు

I సంక్షిప్త వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. లాభ చలన సిద్ధాంతాన్ని వివరించుము.

2. నష్టభయాన్ని భరించే సిద్ధాంతం వ్రాయుము.
3. అనిశ్చిత సిద్ధాంతం వివరించుము.

II. సంక్షిప్త ప్రశ్నలు

1. నవకల్పనలు
2. స్థూల - నికర లాభాలు

19.9 సిఫార్సు చేసిన పుస్తకాలు

1. Stonier and Hague	:	A Text Book of Economic Theory
2. Seligman	:	Economics
3. Alfred Marshall	:	Elements of Economics
4. K.K. Dewett	:	Advanced Economic Theory
5. తెలుగు అకాడమి	:	అర్థశాస్త్ర సిద్ధాంతం